8133

III

Komisja dla reformy administracji (1923-~~1924~~)

8133

8133

Komisja dla reformy administracji

1923 r.

T E Z Y O G Ó L N E.

I. Ograniczenia ogólnych klauzuli, zawartych w poszczególnych ustawach a upoważniających Ministrów do określania w drodze rozporządzenia kompetencji, organizacji i zakresu terytorjalnego poszczególnych urzędów i zastrzeżenie uzgodnienia takich rozporządzeń z Ministrem Spraw Wewnętrznych, ~~zwłaszcza w zakresie resortów zespolonych~~.

II. Uzgodnienie terytorjalnego podziału we wszystkich resortach z zasadniczym podziałem na Województwa i powiaty, tak odnośnie okręgów /która to sprawa należy do kompetencji Podkomisji Podziału Terytorjalnego/, jak i co do miejsca siedziby Urzędu.

III. Reprezentant administracji politycznej jest na obszarze jemu podległym reprezentantem Rządu ~~Centralnego~~, sprawującym z jego ramienia władzę państwową i w tym charakterze:

a/ posiada wyłączne prawo reprezentowania Rządu przy uroczystych sposobnościach;

b/ wywiera wpływ na zachowanie jednolitego kierunku działalności wszystkich władz i urzędów ~~państwowych~~ w myśl zasadniczej linji polityki Rządu;

c/ posiada uprawnienia w sprawach ~~personalnych~~, określone w ~~punkcie~~ IV - V.

IV. Przyjęcie po raz pierwszy do służby państwowej na stanowisko urzędnika, lub niższego funkcjonarjusza we wszystkich działach służby państwowej /~~łącznie ze stanowiskiem sędziów i wojskowych~~/ następuje po uprzedniem poufnem zasięgnięciu opinji władzy politycznej ostatniego miejsca zamieszkania petenta przez Urząd, do którego kompetencji nominacja należy.

V. Odnośnie urzędników we wszystkich działach administracji państwowej, niezespolonych z władzami administracyjnemi /~~z wyjątkiem sędziów oraz wojskowych/~~;

a/ mianowanie przez władze terytorjalne na stanowiska samoistne, lub kierownicze może nastąpić tylko w porozumieniu z Wojewodą;

b/ to samo odnosi się do wniosków nominacyjnych, przedkładanych władzom centralnym odnośnie do tych urzędników, których nominacja należy do tych władz;

ad - a/ i b/: O ile porozumienie z Wojewodą nie zostanie osiągnięte - decyduje resortowa władza centralna /Minister~~stwo~~/;

c/ każda władza terytorjalna obowiązana jest rozpatrzeć bezzwłocznie skierowane do niej żądanie Wojewody, dotyczące usunięcia, lub przeniesienia na inne miejsce służbowe, podległego tej władzy urzędnika. W braku porozumienia decyduje ostatecznie resortowa władza centralna /Minister~~stwo~~/.

VI. Wszelkie odznaczenia osób cywilnych z wyjątkiem orderów i odznaczeń za zasługi wojskowe następuje po zasięgnięciu opinji Wojewody.

VII. Najdalej idące zespolenie organów resortowych I i II instancji. Szczegółowe wnioski, uwidocznione w załącznikach.

VIII. Wewnętrzna reorganizacja Urzędów Wojewódzkich i Starostw w kierunku zapewnienia jaknajbardziej sprężystej i uproszczonej administracji W tym względzie nasuwają się następujące wnioski:

a/ stworzenie stanowisk Wice-Wojewodów;

b/ wprowadzenie zasady, że wszyscy urzędnicy referendarscy, podreferendarscy, rachunkowi i kancelaryjni znajdują się na etacie spraw wewnętrznych. Ministrowie resortowi przydzielają władzom administracyjnym w razie potrzeby ze swego etatu urzędników technicznych /inżynierowie, lekarze, weterynarze i t.d./;

c/ześrodkowanie spraw personalnych i budżetowych całego Urzędu Wojewódzkiego i organów podległych w celu zapewnienia jednolitej ~~polityki~~ w tych sprawach;

d/ zniesienie zasady odrębnych Wydziałów w obrębie Urzędu Wojewódzkiego dla każdego z resortowych Ministerstw i pozostawienie w tym względzie swobodnej decyzji Wojewodom;

e/ zasada, że Instrukcje, dotyczące załatwiania t.zw. spraw, opartych na zawodowej wiedzy i należących do sfery wyłącznej odpowiedzialności odnośnych urzędników resortowych, wymagają zgody Ministra Spraw Wewnętrznych.

IX. Przyznanie wszystkim Wojewodom trzeciego stopnia służbowego po upływie pewnego okresu służby na tym stanowisku.

T E Z Y .-

Organa Skarbowe.

a/ Zmienia się ustawę z dn.31 lipca 1919 r.o organizacji władz i urzędów skarbowych /Dz.Ust.Nr.65 poz.391/ w ten sposób, że szefem administracji skarbowej jest Wojewoda, względnie Starosta.

b/ Z tego tytułu są oni z urzędu przewodniczącymi ciał kolegjalnych, powołanych w myśl obowiązujących przepisów do decyzji, względnie współdziałania w administracji skarbowej.

c/ Prezes Izby Skarbowej jest stałym zastępcą Wojewody w kierownictwie urzędu i przewodnictwie w kolegjach ze ściśle określonym samodzielnym zakresem działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym. Wojewodzie zastrzeżone są w każdym razie sprawy personalne oraz organizacyjne o charakterze zasadniczym.

d/ Inspektor Podatkowy oraz Naczelnik Urzędu Akcyz i Monopolów wchodzą z zachowaniem dotychczasowych tytułów urzędowych w skład Starostwa, jako kierownicy oddziałów Starostwa: oddziału podatkowego oraz akcyz i monopolów. Naczelnik Kasy Skarbowej podlega Staroście z zachowaniem ściśle określonego zakresu działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym.

Będą ściśle określone sprawy o charakterze wyłącznie zawodowym, które należeć będą do samodzielnego zakresu działania inspektora podatkowego, oraz Naczelnika Urzędu Akcyz i Monopplów.Za sprawy te odności urzędnicy ponoszą wyłączną odpowiedzialność.

e/ Jest pożądane, ażeby Okręgi Administracji Skarbowej pokrywały się w II.i I instancji z Województwami i powiatami. Do czasu takiego uzgodnienia poszczególni Wojewodowie i Starostowie mogą odnośne agendy sprawować na obszarze dwuch, lub więcej powiatów /Województw/, a w razie potrzeby w porozumieniu z odnośnymi Wojewodami /Starostami/.

<u>U w a g a:</u> Dyrekcje i Urzędy Celne pozostają na razie jako organa niezespolone. Zastrzega się Wojewodom wpływ na sprawy personalne tych Urzędów w myśl ogólnych zasad.

TEZY SZCZEGÓŁOWE

Administracja szkolna.-

a/ Zmienia się ustawę z dn. 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych /Dz.Ust.Nr.50 poz.304/ w ten sposób, że Szefem Administracji Szkolnej jest Wojewoda, względnie Starosta. W związku z tem ulegają odpowiednim zmianom ustawy z 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych oraz o budowie publicznych szkół powszechnych /Dz.Ust.Nr.18 poz.143 i 144/.

b/ Jako Szefowie Administracji Szkolnej Wojewoda i Starosta są z urzędu przewodniczącymi ciał kolegjalnych, powołanych w myśl obowiązujących przepisów do decyzji, względnie współdziałania w administracji szkolnej.

Dotychczasowe uprawnienia Rady Szkolnej Okręgowej przechodzą na Wydział Sejmiku Wojewódzkiego, Rady Szkolnej Powiatowej - na Wydział Sejmiku Powiatowego.

c/ Kurator Okręgu Szkolnego jest stałym zastępcą Wojewody w kierownictwie Urzędu i przewodnictwie w Wydziale Sejmiku Wojewódzkiego, jako organu kolegjalnego dla spraw szkolnictwa, ze ściśle określonym samodzielnym zakresem działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym. Wojewodzie zastrzeżone są w każdym razie sprawy personalne oraz organizacyjne o charakterze zasadniczym.

d/ Inspektor Szkolny wchodzi z zachowaniem dotychczasowego tytułu urzędowego w skład Starostwa jako kierownik Oddziału Szkolnego Starostwa. Będą ściśle określone sprawy o charakterze wyłącznie zawodowym, które należeć będą do samodzielnego zakresu działania Inspektora Szkolnego. Za sprawy te Inspektor Szkolny ponosi wyłączną odpowiedzialność.

e/ Jest pożądane, ażeby Okręgi Administracji Szkolnej pokrywały się w II i I instancji z Województwami i powiatami. Do czasu takiego uzgodnienia poszczególni Wojewodowie i Starostowie mogą odnośne agendy sprawować na obszarze dwuch, lub więcej Województw /powiatów/ w razie potrzeby w porozumieniu z odnośnymi Wojewodami /Starostami/.

825

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

Administracja reform rolnych.

a/ Zmienia się ustawę z dn. 6 lipca 1920 r. o organizacji Urzędów Ziemskich /Dz.Ust.Nr.70 poz.461/ w ten sposób, że Szefami Administracji Reform Rolnych są Wojewoda, względnie Starosta.

b/ Z tego tytułu są oni z Urzędu Przewodniczącymi Okręgowych, względnie powiatowych Komisji Ziemskich, ewentualnie innych ciał kolegjalnych, powołanych w myśl obowiązujących przepisów do decyzji, względnie współdziałania w sprawach reform rolnych.

c/ Prezes Okręgowego Urzędu Ziemskiego jest stałym zastępcą Wojewody w kierownictwie Urzędu i przewodnictwie w Okręgowej Komisji Ziemskiej, względnie innych kolegjach, ze ściśle określonym samodzielnym zakresem działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym. Wojewodzie zastrzeżone są w każdym razie sprawy personalne oraz organizacyjne o charakterze zasadniczym.

d/ Komisarz Ziemski wchidzi z zachowaniem dotychczasowego tytułu urzędowego w skład Starostwa jako kierownik oddziału Ziemskiego Starostwa. Będą ściśle określone sprawy o charakterze wyłącznie zawodowym które należeć będą do samodzielnego zakresu działania Komisarza Ziemskiego. Za sprawy te Komisarz Ziemski ponosi wyłączną odpowiedzialność.

e/ Jest pożądane ażeby Okręgi Administracji reform rolnych pokrywały się w II i I instancji z Województwami i powiatami. Do czasu takiego uzgodnienia poszczególni Wojewodowiei i Starostowie mogą odnośne agendy sprawować na obszarze dwuch, lub więcej Województw /powiatów/, w raziep potrzeby w porozumieniu z odnośnymi Wojewodami /Starostami/.

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

I. Praca i Opieka Społeczna.

1/ Ubezpieczenia na wypadek choroby.

Zmienia się ustawę z 19 maja 1920 r. o obowiązkowem ubezpieczeniu na wypadek choroby /Dz.Ust.Nr.44 poz.272/ w tym kierunku, że znosi się Okręgowe Urzędy Ubezpieczeń a funkcje ich przekazuje się Wojewodom, którzy załatwiają je za pośrednictwem istniejącym Wojewódzkich Wydziałów Pracy i Opieki Społecznej-

2/ Inspekcje Pracy.

Wydaje się rozporządzenie Rady Ministrów do ustawy z 2/VIII 1919 r. o organizacji władz administracyjnych II instancji Dz.Ust.Nr. 65 poz.395, którem czynności Inspekcji Pracy przekazuje się Wojewodom. Inspektorowie Okręgowi Pracy wchodzą w skład Urzędu Wojewódzkiego. Inspektorowie Pracy Obwodowi urzędują w imieniu Wojewody, jako eksponowane organa Urzędu Wojewódzkiego.

3/ Repatrjacja.

Istniejące etapy Urzędu Emigracyjnego Minister Pracy i Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia podda nadzorowi właściwych Starostów.

Będzie oznaczony ścisły termin ostatecznej likwidacji tych etapów, poczem sprawy repatrjacyjne będą załatwiane przez władze administracyjne I i II instancji.

4/ Pośrednictwo Pracy.

W drodze ustawy sprawy pośrednictwa pracy będą przekazane samorządom terytorjalnym.

Na razie na podstawie dekretu z 27 stycznia 1919 r. Dz.Ust.Nr. 11 poz.127 istniejąca P.U.P.P. zostaną w drodze rozporządzenia Rady Ministrów podporządkowane właściwym Starostom za zachowaniem potrzebnej samodzielności w sprawach, związanych ze stroną techniki pośrednictwa pracy.

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

II. Przemysł i Handel.

1/ Górnictwo.

Administracja górnicza pozostaje, jako organizacja samoistna niezespolona z władzami administracyjnemi. Minister Przemysłu i Handlu nałoży na władze górnicze obowiązek zawiadamiania Wojewodów o udzielanych i objętych, względnie wygasłych koncesjach /nadaniach/.

2/ Urzędy Probiercze.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 sierpnia 1921 r. Dz.Ust.Nr. 69 poz.457 będzie uzupełnione w tym kierunku, że Okręgowe Urzędy Probiercze podlegają pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym Wojewodom, właściwym ze względu na miejsce ich siedziby.

3/ Urzędy Miar.

Minister Przemysłu i Handlu zmieni wydany przezeń statut urzędów miar /Dz.Ust.Nr.74 poz.429/ w tym kierunku, że Urzędy Miar podlegają właściwym Wojewodom, analogicznie jak Urzędy Probiercze.

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

III. Roboty Publiczne.

1/ Organa II-ej instancji.-

a/ Znosi się w formie noweli do ustawy z 2 sierpnia 1919 r. Dz.Ust. Nr.65 poz.390 drugi ustęp art.3 tej ustawy, utrzymujący organizację okręgowych Dyrekcji Robót Publicznych.

b/ Dyrekcje Rzek Żeglowych i Dyrekcja Budowy Kanałów ~~w Krakowie~~ pozostają nadal, jako organa samoistne, niezespolone z władzami administracyjnemi.

c/ Minister Robót Publicznych zapewni ~~odnośnym~~ Wojewodom wgląd w sprawy ~~personalne organów wykonawczych~~ zarządów gmachów reprezentacyjnych.

d/ Minister Robót Publicznych przekaże ~~xxxxxxxxxx~~ Wojewodom likwidację spraw odbudowy z równoczesnem skasowaniem istniejących jeszcze Okręgowych Dyrekcji Odbudowy.

2/ Organa I-ej instancji.

a/ Znosi się w związku z art.39 ustawy z dn.10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych / Dz.Ust.Nr.6 poz.32/ postanowienie art.6 Dekretu z 7 lutego 1919 r. /Dz.Praw Nr.14 poz.149/ i włącza się na obszarze b.Kongresówki Państwowych Inżynierów Drogowych w skład Starostwa

Istniejące w powiecie warszawskim i kieleckim osobne zarządy dróg państwowych znosi się, przekazując te sprawy Starostom.

b/ Minister Robót Publicznych włączy w b.Galicji zarządy drogowe w skład Starostw, właściwych ze względu na miejsce siedziby tych zarządów.

c/ Administracja drogowa /z wyjątkiem dróg państwowych/ oraz Policja Budowni~~cza~~ winna być ~~w przyszłości~~ w drodze ustawodawczej przekazana samorządom;

d/ będzie wydane rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przekazania spraw meljoracji drugorzędnych z dotychczasowej kompetencji Ministra Rolnictwa do kompetencji Rob.Publ.

<u>U w a g a:</u> ad - 1/ i 2/ - organizacja obecna innych, niewymienionych wyżej organów Ministerstwa Rob.Publ., pozostaje na razie bez zmiany.

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

IV. Rolnictwo i Dobra Państwowe.

1/ Lasy Państwowe.

Zmienia się rozporządzenie Rady Ministrów z 23/XI 1920 r. Dz.Ust Nr.114 poz.753 w przedmiocie organizacji i zakresu działania Okręgowych Zarządów Lasów Państwowych w tym kierunku, że zarząd Lasów Państwowych przekazuje się Wojewodom, którzy funkcje te sprawują za pośrednictwem Okręgowych Zarządów Lasów.

O.Z.L. tworzy się w miarę potrzeby także poza siedzibą Urzędów Wojewódzkich z zastrzeżeniem samodzielnego zakresu działania w sprawach o charakterze ściśle zawodowym.

2/ Stadniny Państwowe.

Uzupełnia się rozporządzenie Rady Ministrów z 4/VIII 1919 r. Dz Ust.Nr.67 poz.411 w przedmiocie organizacji Urzędów Stadnin Państwowych w tym kierunku, że Urzędy Stadnin podlegają pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym nadzorowi właściwego Wojewody z wyłączeniem spraw o charakterze ściśle zawodowym.

3/ Ochrona Lasów.

Zmienia się w drodze ustawy Dekret z 16 stycznia 1919 r. Dz.~~Ustx~~ Praw Nr.8 poz.117 w przedmiocie organizacji Urzędów Ochrony Lasów w tym kierunku, że Prezesem Komisji Okręgowej Lasów jest Wojewoda, względnie wyznaczony przez niego zastępca.

Zarazem ogranicza się wskazaną w powyższym dekrecie kompetencję Komisji Okręgowej Ochrony Lasów i przenosi dotychczasowe uprawnienia tej Komisji w przedmiocie służbowego nadzoru nad organami i Urzędami Ochrony Leśnej na Wojewodę.

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

V. Zdrowie Publiczne.

1/ Zakłady Epidemjologiczne.

Uzupełnia się rozporządzenie Rady Ministrów z 6 października 1921 r. M.P.Nr.258 w tym kierunku, że filje zakładu epidemjologicznego podlegają pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym nadzorowi właściwego Wojewody.

2/ Walka z epidemjami.

Stwierdza się konieczność bezzwłocznej likwidacji osobnych ekspozytur i innych organów b.Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemjami.

Sprawy walki z epidemjami przekazuje się władzom administracyjnym I i II instancji, które sprawują te agendy za pośrednictwem swoich organów sanitarnych, bez tworzenia osobnych Inspektoratów Epidemicznych.

3/ Dozór nad żywnością.

Zmienia się rozporządzenie Min.Zdr.Publ. z 28/VII 1919 r. Dz.Ust. Nr.71 poz.420 w tym kierunku, że Państwowe Zakłady Badania Żywności pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym podlegają właściwym Wojewodom, względnie Komisarzowi Rządu w Warszawie. Dozór nad artykułami żywności winien być w drodze ustawy przekazany samorządom terytorjalnym. Uznaje się za zbędne powołanie do życia osobnych państwowych organów terytorjalnych dla wykonywania dozoru nad artykułami żywności.

4/ Szpitalnictwo.

Zmienia się projekt ustawy szpitalnej w tym kierunku, że nadzór nad szpitalnictwem przekazuje się Wojewodom, którzy sprawy te załatwiają za pośrednictwem istniejących Wojewódzkich Wydziałów Zdrowia bez tworzenia osobnych Inspektoratów Szpitalnych.

W przyszłości sprawy szpitalnictwa winny być w drodze ustawodawczej przekazane samorządom terytorjalnym.

24
11

TEZY SZCZEGÓŁOWE.

VI. Ewidencja wojskowa.

Oficerów ewidencyjnych włącza się w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych do Starostw w charakterze referentów z zachowaniem dotychczasowych tytułów.

Oficerowie ewidencyjni posiadać będą kwalifikacje uzdalniające ich do objęcia referatu wojskowego w Starostwach.

T E Z Y

Policja Państwowa

I. Publiczna służba bezpieczeństwa, spokoju i porządku w Państwie jest zadaniem władz państwowych administracji ogólnej.

W powyższym zakresie będą ściśle oddzielone funkcje zarządzające i orzekające od fukcji wykonawczych. Pierwsze sprawują wyłącznie urzędnicy cywilni administracji ogólnej. Drugie – Policja Państwowa.

II. Znosi się dotychczasową organizację P.P. z podziałem na Komendy: Główną, Okręgowe i Powiatowe.

III. Szefem P.P. w powiecie jest Starosta, w Województwie – Wojewoda. W sprawach bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego P.P. podlega służbowo bezpośrednio Staroście, względnie Wojewodzie i otrzymuje polecenia od Starosty /Wojewody/, względnie w jego imieniu.

IV. W sprawach organizacji, wyszkolenia, zaopatrzenia i dyscypliny podlega P.P. na obszarze powiatu Staroście za pośrednictwem Powiatowego Komendanta P.P., na obszarze Województwa – Wojewodzie za pośrednictwem Wojewódzkiego Komendanta P.P.

W stosunku do podwładnych organów policyjnych Komendant powiatowy i Komendant Okręgowy występują na zewnątrz i wydają rozkazy we własnym imieniu.

Będzie zabezpieczona samodzielność powiatowych i okręgowych Komendantów P.P. w granicach niezbędnych wymagań dyscypliny korpusu P.P.

Nominacje i przeniesienia funkcjonarjuszów P.P. wymagają w każdym razie uprzedniej zgody Wojewody, względnie Starosty. Niezależnie od tego Komendant powiatowy i Okręgowy przedkładać będą do wglądu Staroście, względnie Wojewodzie całą korespondencję urzędową.

V. Szefem P.P. w Państwie jest Minister Spraw Wewnętrznych, którego organem wykonawczym w tym zakresie jest Gł. Inspektor P.P.–

Głównemu Inspektorowi P.P. przekazuje się dotychczasowe czynności Gł. Komendanta i Głównej Komendy P.P.

VI. Minister Spraw Wewnętrznych wydaje Gł. Inspektorowi P.P. polecenia w zakresie jego czynności oraz komunikuje się z Głównym Inspektorem za pośrednictwem Dyrektora Departamentu Spraw Wewnętrznych Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy – względnie tegoż zastępcy.

VII. Wszystkie władze państwowe, cywilne i wojskowe z wyjątkiem Sądu znoszą się z P.P. za pośrednictwem Starosty, względnie Wojewody.

VIII. W zakresie spraw samorządowych miejscowa P.P. jest obowiązana udzielać im pomocy na ich wezwanie w granicach zadań P.P. określonych w punkcie I. Minister Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzenia unormuje szczegółowo ten stosunek.

IX. Władze sądowe i Urzędy Prokuratorskie mają prawo wydawania bezpośrednich poleceń P.P. zgodnie z przepisami zawartymi w ustawie postępowania karnego. Będzie wydana przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z M.S.Wewn.– Instrukcja dotycząca czynności dochodzenia przestępstw.

X. Zmienia się przepisy zawarte w ustawach postępowania karnego, a w szczególności w tytule 2-im dział I art. 250 – 260 w tym kierunku, że 1/ nie należy powierzać funkcjonarjuszom P.P. śledztwa wstępnego przeciwko urzędnikom administracji politycznej tego samego okręgu terytorjalnego, 2/ przed wdrożeniem śledztwa karno-sądowego przeciwko funkcjonarjuszom państwowym władze prokuratorskie winny porozumieć się z odnośną władzą przełożoną

tych funkcjonarjuszów; w braku porozumienia decyduje Minister Sprawiedliwości; 3/ znosi się przepisy, uprawniające władze prokuratorskie do bezpośredniego pociągania do odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonarjuszów P.P.

XI. Znosi się postanowienia, zawarte w poszczególnych ustawach, nakładające na P.P. obowiązki, wykraczające poza jej właściwe zadania, określone w punkcie I., ~~np. awizacje sądowe~~, zabezpieczenie ruchomości spadkowych, ściąganie podatków państwowych i t.d..

XII. Znosi się dotychczasową organizację straży granicznej. Ochrona granicy jest obowiązkiem władz administracyjnych, które wykonują tę czynność za pośrednictwem P.P.-

W r. 1922 Rząd przedłożył Sejmowi projekt ustawy o samorządzie województw lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego. Sejm z projektu tego wyjął osiem artykułów i umieścił je jako pierwszy rozdział ustawy z d. 26 IX 1922 pod tytułem „o postanowienia ogólne mające obowiązywać dla wszystkich województw" a resztę artykułów uchwalił jako rozdział drugi ustawy odnoszące się do owych trzech województw.

Z wyjątkiem owych ośmiu artykułów ogólnych musi się tedy ustawa szczegółowa o samorządzie województw a może to wyjść w dwojaki sposób:

1) ustawa przyjmie bez zmiany postanowienia owych ośmiu artykułów i tylko je uzupełni i w takim razie rozciągnie swoją moc obowiązującą na całą Polskę z wyjątkiem owych trzech województw, pozostawiając im tylko postanowienia art. 9–28 ustawy z d. 26 IX 1922.

2) ustawa w postanowieniach owych ośmiu artykułów dokona zmian, ale w takim razie powinna artykułom tym pozostawić moc obowiązującą w owych trzech województwach, bo artykuły te z artykułami dalszemi stanowią całość wiążącą się ściśle ze względów kodyfikacyjnych a nie dającą się także rozdzielić ze względów politycznych, stanowiąc razem koronę udzielanej owym trzem województwom z ludnością polską i ruską. Nowa ustawa nie byłaby się powszechną i wyodrębniłaby jeszcze więcej separatyzm owych trzech województw.

Cała sprawa przedstawiłaby się jeszcze gorzej, gdyby nowa ustawa dokonała zmian na niekorzyść samorządu, a więc gdyby przewodniczenie na sejmiku wojewódzkim oddała wojewodzie zamiast przewodniczącemu wybieranemu przez sejmik, gdyby postawiła na sejmik [illegible] władzami sejmiku i odebrała im immunitet i t.p. Województwa południowo-wschodnie odczułyby prędko, że w porównaniu z innemi województwami są upośledzone.

Z tych wszystkich względów oświadczam się przeciw tym uchwałom Komisji, które stanowią zmianę postanowień art. 1–8 ustawy z d. 26 IX 1922, a których potrzeby wcale nie uznaję.

Bobrzyński

§ 2.

Członków Sejmiku Wojewódzkiego we wszystkich województwach z wyjątkiem śląskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego wybierają stanowiące w okręgu wojewódzkim terytorjalne związki powiatowe oraz miasta, wydzielone ze związków powiatowych systemem Mawchailla bez uprzedniego sporządzania list kandydatów.

Wspomniane związki powiatowe oraz miasta wybierają w województwach, liczących

a/ do 1 miljona mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde choćby zaczęte 30.000 mieszkańców,

b/ od 1-2 miljonów mieszkańców po 1 członku sejmiku wojewódzkiego na każde choćby tylko zaczęte 40.000 mieszkańców

c/ ponad 2 miljony mieszkańców po 1 członku sejmiku wojewódzkiego na każde choćby tylko zaczęte 50.000 mieszkańców.

Każdy terytorjalny związek powiatowy względnie każde z wyżej określonych miast równocześnie wybiera do sejmiku wojewódzkiego taką samą liczbę zastępców, co członków.

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

U w a g a: W ten sposób do grupy a/ przyszłoby Województwo Poleskie z 33 członkami i Pomorskie z 41 członkami /zamiast dotychczasowych 55/, do grupy b/ Województwo Nowogródzkie z 37, Wołyńskie z 41, Poznańskie z 67 /zamiast dotychczasowych 85/ i Krakowskie z 60 członkami, a do grupy c/ Województwo Lubelskie z 50 oraz województwo Kieleckie z 60 członk.

§ 3.

Wyboru członków sejmiku wojewódzkiego względnie ich zastępców dokonują:

a/ w terytorjalnych związkach powiatowych członkowie sejmiku powiatowego wraz z członkami wydziału powiatowego na wspólnem posiedzeniu wyborczem pod przewodnictwem starosty powoaitowego,

b/ w miastach, wydzielonych ze związku powiatowego, członkowie rady miejskiej i magistratu na wspólnem posiedzeniu wyborczem pod przewodnictwem prezydenta miasta.

Każdemu członkowi sejmiku powiatowego czy też rady miasta, wydziału powiatowego czy też magistratu, staroście powiatowemu, czy też prezydentowi miasta przysługuje ~~jeden~~ równy głos.

§ 4.

10. Obradom sejmiku wojewódzkiego przewodniczy wojewoda. Sejmik wojewódzki wybiera na każdą kadencję sejmiku zastępcę przewodniczącego ze swego grona.

§ 5.

11. 17. Okres wyborczy sejmiku i wydziału wojewódzkiego ustala się na lat cztery.

§ 6.

Wydział wojewódzki składa się z 6-iu ~~członków~~ stale urzędujących członków, z których 4-ch wybiera sejmik wojewódzki z pośród członków związku wojewódzkiego wybieralnych do sejmiku wojewódzkiego w tajnym głosowaniu przy zastosowaniu proporcjonalnego systemu głosowania, a 2-ch mianuje wojewoda (z pośród urzędników urzędu wojewódzkiego).

W skład wydziału wojewódzkiego z prawami przewodniczącego wcho-dzi również wojewoda. W razie przeszkody wojewody wchodzi w jego prawa i obowiązki zastępca wojewody.

§ 7.

Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości decyduje gło[s] przewodniczącego. Pozatem sposób załatwiania reguluje bliżej regulamin, wydany przez sejmik wojewódzki.

§ 8.

~~Związki~~ [Sejmiki] wojewódzkie mają trojaki zakres działania: a/ ustawodawczy / §§ 9 i 10/, b/ samorządowy /§§ 11 - 14/, c/ zlecony /§15/

§ 9.

3. Prawo wydawania ustaw wojewódzkich / p.a/ § 8/ ~~przysługuje~~ [służy] ~~związkom~~ [sejmikom] wojewódzkim w następujących dziedzinach:

100	woj.	Lwowskie obejmuje	28	pow. o ludności	2.718.856	mieszkańców
50	"	Stanisławowskie	" 16	" " "	1.348.481	"
50	"	Tarnopolskie	" 17	" " "	1.429.627	"
50	"	Warszawskie	" 23	" " "	2.112.106	"
50	"	Łódzkie	" 13	" " "	2.251.097	"
60	"	Kieleckie	" 16	" " "	2.534.214	"
40	"	Lubelskie	" 19	" " "	2.085.557	"
40	"	Białostockie	" 12	" " "	1.302.259	"
40 Kresy	"	Wileńskie	" 8	" " "	488.968	"/cyfra nieści…
40	"	Nowogródzkie	" 7	" " "	1.300.069	"
40	"	Poleskie	" 10	" " "	876.665	"
40	"	Wołyńskie	" 9	" " "	1.433.157	"

a/ oświecania publicznego z wyjątkiem szkół akademickich;

b/ budowy i utrzymania niepaństwowych dróg, mostów, przewozów oraz lokalnych kolei żelaznych;

c/ policji budowlanej;

d/ opieki społecznej;

e/ zdrowotności publicznej z wyjątkiem policji sanitarnej;

f/ hodowli bydła i innych zwierząt gospodarskich, tępienia szkodników rolnych tudzież ochrony pól / policja polowa/ , organizacji kredytu rolniczego, wytwórczości rolniczej i leśnej;

g/ meljoracji rolnych, zabudowań dzikich potoków oraz budowli wodnych służących do regulacji rzek i celów gospodarczych;

h/ organizacji i zarządu gmin wiejskich i miejskich oraz związków powiatowych;

i/ wreszcie we wszelkich innych ustawami Sejmu R.P. im przekazanych.

§ 10.

4. Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z ustawami państwowymi.

Ustawy państwowe później wydane, mają pierwszeństwo przed ustawami wojewódzkimi, a sprzeczne z pierwszymi postanowienia ~~ostatnio wymienionych~~ ustaw wojewódzkich tracą moc obowiązującą.

§ 11.

Zakres działania ~~wymieniony w~~ samorządowy (p.b § 8) obejmuje samodzielny zarząd sprawami, które im niniejszą lub innymi ustawami państwowymi i wojewódzkiemi w tym celu powierzone zostały, oraz sprawami, które wobec niezastrzeżenia ich ustawą władzom państwowym lub innym związkom k publiczno-prawnym, ~~związki~~ sejmiki wojewódzkie uczynią dobrowolnie przedmiotem swej działalności .

W sprawach powyższych ~~związki~~ sejmiki wojewódzkie ~~stanowią swobodnie i~~ podlegają ~~co do nich jedynie~~ nadzorowi Państwa.

§ 12.

~~Związkom~~ Sejmikom wojewódzkim służy w szczególności prawo: a/ zarządzania swym majątkiem b/ budowy i utrzymania w interesie członków związku zakładów i urządzeń użyteczności publicznej, jak niemniej przedsiębiorstw przemysłowych, wreszcie c/ zaciągania pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dadzą się pokryć z innych źródeł dochodowych

H.

związku bez nadmiernego obciążenia osób, podlegających obowiązkowi podatkowemu.

§ 13.

~~Związki~~ Sejmiki wojewódzkie mają prawo z zachowaniem ustaw pobierać podatki, opłaty i składki na pokrycie wydatków ~~związku~~.

§ 14.

~~Związki~~ Wydziały wojewódzkie obowiązane są corocznie sporządzić i ustalić preliminarz budżetowy i prowadzić według niego gospodarstwo związku. Uskutecznienie wydatku budżetem nieprzewidzianego wymaga specjalnego zezwolenia.

Po upływie okresu budżetowego związek wojewódzki sporządza sprawozdanie z wykonania budżetu i przedkłada je sejmikowi wojewódzkiemu do rozpatrzenia i udzielenia absolutorium.

§ 15.

art. 29. Do zleconego zakresu działania należą te sprawy państwowe, których wykonanie powierzono drogą ustawy związkom wojewódzkim, jako organom Państwa. Zawiadywanie temi sprawami cięży na wojewodzie, jako przewodniczącym wydziału wojewódzkiego z wyjątkiem tych wypadków, w których ustawy ~~nie~~ wkładają ten obowiązek na wydział wojewódzki.

Zarówno wojewoda, jak i wydział wojewódzki muszą w tych sprawach stosować się do poleceń i wskazówek władz państwowych, na które też spada odpowiedzialność za treść wydanych poleceń.

§ 16.

Do zakresu działania sejmiku wojewódzkiego należą następujące sprawy: w sprawach samorządowych

~~1/ uchwalanie ustaw / § 9/,~~

1) ~~2/~~ ustanawianie zasad zarządzania majątkiem wojewódzkim;

2) ~~3/~~ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości, stanowiących własność województwa;

3) ~~4/~~ zaciąganie pożyczek;

4 ~~5/~~ zaprowadzanie zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw związku wojewódzkiego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane;

5 ~~6/~~ ustalanie rocznego preliminarza budżetowego, zezwalanie na

wydatki budżetem nieprzewidziane oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie; wreszcie zbadanie rachunków [illegible] i udzielanie absolutorjum

6 ~~7/~~ uchwalanie i nakładanie ~~w myśl obowiązujących ustaw świadczeń pieniężnych~~ podatków, dodatków do podatków i opłat, potrzebnych na pokrycie wydatków ~~związku~~ samorządowego wojewódzkiego;

7 ~~8/~~ ustalanie etatów funkcjonarjuszów związku wojewódzkiego oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych stanowisk

8/ ~~9/~~ stanowienie o dobrowolnem przejęciu spraw samorządowych;

9) ~~10/~~ wydawanie opinji, których od niego zażąda ~~władza nadzorcza~~ Rząd Rzplitej,

10/ ~~11/~~ zwracanie się z wnioskami do Rządu lub Sejmu Rzeczypospolitej w sprawach potrzeb gospodarczych ~~i województwa~~ i kulturalnych związku wojewódzkiego;

11) ~~12/~~ stanowienie o wszystkich innych sprawach, ~~przekazanych~~ powierzonych mu w drodze ustawy. lub nieprzekazanych wyraźnie Wydziałowi Wojewódzkiemu

§ 17.

16. Sejmik wojewódzki sprawuje kontrolę nad zarządem spraw ~~wojew~~ związku wojewódzkiego. Ma on prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody województwa używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi wojewódzkiemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie komisje i domagać się aktów oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy związku i żądać wyjaśnień od wydziału wojewódzkiego i funckjonarjuszy województwa.

§ 18.

17. Do wydziału wojewódzkiego należą następujące zadania:

1/ przygotowywanie wniosków na posiedzenia sejmiku wojewódzkiego i wykonywanie uchwał, powziętych przez sejmik wojewódzki;

2/ sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nieobjęte;

3/ sporządzanie rocznych sprawozdań rachunkowych, prowadzenie kasowości i rachunkowości związku wojewódzkiego;

4/ zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami związku wojewódzkiego, które nie mają własnego zarządu i sprawowanie nadzoru nad tymi, dla których ustanowiono specjalne zarządy;

5/ zarządzanie majątkiem województwa według zasad, uchwalonych przez sejmik wojewódzki;

6/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku związku

wojewódzkiego;

6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowym wykonaniem budowli i robót wojewódzkich;

7/ składanie sejmikowi wojewódzkiemu rocznych sprawozdań :

a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów;

b/ z wykonania budżetu, i zamknięć rachunkowych celem uzyskania absolutorjum

c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw związku wojewódzkiego;

8/ udzielanie opinji, których od niego zażąda władza nadzorcza.

§ 19.

Wojewodzie, jako przewodniczącemu wydziału wojewódzkiego, przysługują w zakresie spraw samorządowych, należących do właściwości wydziału wojewódzkiego następujące uprawnienia:

1/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału wojewódzkiego ;

2/ prawo załatwiania bieżących spraw związku wojewódzkiego;

3/ prawo załatwiania spraw niecierpiących zwłoki, zastrzeżonych wydziałowi wojewódzkiemu za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału;

4/ prawo przygotowywanie wniosków na posiedzenia wydziału wojewódzkiego;

5/ prawo zastępywania związku wojewódzkiego na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych, prowadzenia w jego imieniu korespondencji, podpisywania za związek pism i dokumentów;

6/ prawo nadzoru służbowego nad funckjonarjuszami związku wojewódzkiego;

7/ prawa przełożonego wobec funkcjonarjuszy związku wojewódzkiego z prawem nakładania na nich kar porządkowych.

§ 20.

20 Od zarządzeń władz wojewódzkich, wydanych przez nie, jako władz orzekających w I-ej instancji, przysługuje zainteresowanym osobom prawo odwołania do właściwych ministerstw.

§ 21.

21 Władza nadzorcza nad związkami wojewódzkimi w zakresie należących do nich spraw samorządowych przysługuje właściwym Ministrom,

a w braku onośnych postanowień ustawowych - Ministrowi Spraw Wewnętrznych .

§ 22.

Władzom nadzorczym przysługują w dziedzinie nadzoru następujące uprawnienia :

1/ prawo stałego informawania się o działalności związków wojewódzkich przez wgląd do aktów związku, rewizję urzędu i kasy, żądanie sprawozdań i t.d.;

2/ prawo zatwierdzania uchwał sejmiku wojewódzkiego, nie podlegających sankcji Prezydenta R.P. w wypadkach, gdy uchwała dotyczy :

a/ pozbycia lub obciążenia nieruchomości lub praw z nimi narówni stojących, jeżeli ich wartość przekracza sumę określoną w zasadach o zarządzie majątkiem związku wojewódzkiego /p.2§ 16/;

b/ zaciągnięcia pożyczki, przenoszącej 1/3 rocznego dochodu województwa, obliczonego na podstawie sprawozdań rachunkowych z ostatnich trzech lat ;

c/ przyjęcia stałych zobowiązań, zwłaszcza z tytułu poręki za osoby trzecie, przyczem za stałe należy uważać te zobowiązania, które mają trwać dłużej niż 25 lat lub takie, które się zaciąga na czas nieograniczony ;

3/ prawo działania zamiast związku wojewódzkiego w wypadkach, gdy organy związku są opieszałe lub oporne /np. gdy sejmik wojewódzki nie dokona wyborów, lub gdy nie uchwali środków na świadczenia, do których związek ustawowo jest obowiązany / ;

4/ prawo pociągania członków wydziału do odpowiedzialności dyscyplinarnej z powodu naruszenia przez nich obowiązków służbowych

5/ prawo złożenia z urzędu wszystkich członków wydziału wojewódzkiego bez przeprowadzenia formalnego postępowania dyscyplinarnego w wypadku rozwiązania sejmiku wojewódzkiego, o ile powód tego rozwiązania pozostaje w przyczynowym związku z zachowaniem się wydziału wojewódzkiego. Czynności wydziału wojewódzkiego obejmuje w tych razach komisja tymczasowa dla załatwiania bieżących czynności, której przysługuje także prawo uchwalenia budżetu .

a w braku odnośnych postanowień ustawowych - Ministrowi Spraw Wewnętrznych .

§ 22.

Władzom nadzorczym przysługują w dziedzinie nadzoru następujące uprawnienia :

1/ prawo stałego informowania się o działalności związków wojewódzkich przez wgląd do aktów związku, rewizję urzędu i kasy, żądanie sprawozdań i t.d.;

2/ prawo zatwierdzania uchwał sejmiku wojewódzkiego, nie podlegających sankcji Prezydenta R.P. w wypadkach, gdy uchwała dotyczy :

a/ pozbycia lub obciążenia nieruchomości lub praw z nimi narówni stojących, jeżeli ich wartość przekracza sumę określoną w zasadach o zarządzie majątkiem związku wojewódzkiego /p.2§ 16/;

b/ zaciągnięcia pożyczki, przenoszącej 1/3 rocznego dochodu województwa, obliczonego na podstawie sprawozdań rachunkowych z ostatnich trzech lat ;

c/ przyjęcia stałych zobowiązań, zwłaszcza z tytułu poręki za osoby trzecie, przyczem za stałe należy uważać te zobowiązania, które mają trwać dłużej niż 25 lat lub takie, które się zaciąga na czas nieograniczony ;

3/ prawo działania zamiast związku wojewódzkiego w wypadkach, gdy organy związku są opieszałe lub oporne /np. gdy sejmik wojewódzki nie dokona wyborów, lub gdy nie uchwali środków na świadczenia, do których związek ustawowo jest obowiązany / ;

4/ prawo pociągania członków wydziału do odpowiedzialności dyscyplinarnej z powodu naruszenia przez nich obowiązków służbowych

5/ prawo złożenia z urzędu wszystkich członków wydziału wojewódzkiego bez przeprowadzenia formalnego postępowania dyscyplinarnego w wypadku rozwiązania sejmiku wojewódzkiego, o ile powód tego rozwiązania pozostaje w przyczynowym związku z zachowaniem się wydziału wojewódzkiego. Czynności wydziału wojewódzkiego obejmuje w tych razach komisja tymczasowa dla załatwiania bieżących czynności, której przysługuje także prawo uchwalenia budżetu .

niczyć będzie radzie gminnej oraz sprawować jako organ jednoosobowy zarząd gminy i policję miejscową; tę ostatnią jako czynność zleconą .

Do pomocy naczelnikowi gminy dodani będą wybrani przez radę gminną ławnicy, z których jeden będzie zarazem ~~jkxm~~ zastępcą naczelnika gminy .

Gromadzie pozostawiony będzie zarząd jej majątkiem, a jej organ wykonawczy wójt /sołtys/ będzie jako organ pomocniczy naczelnika gminy załatwiał sprawy przekazane gromadzie przez gminę zbiorową .

3/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina jednowioskowa , tam będzie ona najniższą jednostką samorządową, a zarząd jej w osobie wójta z przydanymi mu do pomocy ławnikami będzie organem pomocniczym /starosty/ w sprawach policji miejscowej i agend zleconych, których kierownictwo sprawować będą eksponowani w okręgach komisarze okręgowi.

4/ Gdzie naczelnik gminy zbiorowej, względnie wójt gminy jednowioskowej nie spełnia należycie czynności zleconych, mimo zastosowanych przeciwko niemu środków dyscyplinarnych , tam wojewoda może sprawowanie tych funkcji powierzyć aż do odwołania na koszt gminy mianowanemu w tym celu komisarzowi .

5/ Ustawa wojewódzka określi bliżej zakres działania tak gminy zbiorowej, jakoteż gminy miejscowej w dziedzinie samorządu i spraw zleconych .

6/ Obszary dworskie i inne nieruchomości ziemskie , jak nie mniej miejscowości nieobjęte dotąd granicami gmin jednowioskowych, ~~łxh~~ gromad lub gmin miejskich będą połączone z jedną lub kilku sąsiednimi gminami /gromadami/ lub też będą z nich utworzone nowe gminy lub gromady po uprzedniem wysłuchaniu opinji zainteresowanej gminy lub gromady .

wykr.

7/ Wniosek p.E.Starczewskiego. Do projektu ustawy o samorządzie gminnym do artykułu o okręgach wyborczych dla wyboru radnych do rady gminnej, należy wnieść dodatek następujący :

" Celem zapewnienia zgodnego współżycia między, poszczególnemi grupami narodowościowemi i wyznaniowemi , upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych , na wniosek wojewodów, do wyznaczania w miejscowościach z ludnością mieszaną okręgów wyborczych /przy możności odstąpienia od zasad wyrażonych w art.3 i 4 gminnej ordynacji wybor-

V.

Samorząd powiatowy .

§ 1.

Każdy powiat jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego .

Członkami tego związku sl członkowie gmin wiejskich i miejskich, wchodzących w skład poszczególnych powiatów .

§ 2.

Każdy powiat ~~ziemski~~ dzieli się w celu dokonania wyborów do sejmiku powiatowego na okręgi wybo rcze z 8.000 do 15.000 mieszkańców. Wybory do sejmiku powiatowego odbywają się z zastosowaniem systemu głosowania ~~[illegible]~~ przyjętego przy wyborach do sejmiku wojewódzkiego, przyczem każdy okręg wybiera :

~~a/ w b.zaborze rosyjskim po 2 członków ,~~

~~b/ w b.zaborze austrjackim po 3 członków ,~~

~~c/ w b.zaborze pruskim po 5 członków .~~

Do okręgów wyborczych należy przydzielać tylko całe gminy /gminy jednowioskowe , oraz gminy miejskie/ , o ile ~~liczą mniej, niż 15.000 mieszka ców~~ . o ile nie są wydzielone ze związku samorządu powiatowego.

§ 3.

Prawo wybierania w powyższych okręgach wyborczych ~~przysługiwać~~ służyć ma radnym i członkom zarządu gminnego względnie radnym i członkom magistratu miast wcielonych do okręgu wyborczego .

Gdzie istnieją gminy zbiorowe, tam ~~wykonywują~~ prawo wybierania do sejmiku powiatowego tylko radni i ~~wójt~~ gminy zbiorowej. W razie podziału gminy zbiorowej lub miasta między dwa okręgi wyborcze należy uprawnionych do wyboru przedstawicieli gminy zbiorowej lub miasta rozdzielić na odnośne okręgi wyborcze w stosunku do rozdzielonej na te okręgi ludności .

Podziału na okręgi wyborcze dokonywa wojewoda na wniosek wydziału powiatowego przy uwzględnieniu ostatniego spisu ludności .

§ 4.

Obradom sejmiku powiatowego przewodniczy starosta. Urzędowy zastępca starosty jest w razie przeszkody starosty zastępcą przewodniczącego sejmiku powiatowego .

§ 5.

Okres wyborczy sejmiku i wydziału powiatowego ustala się na

Samorząd powiatowy.

§ 1.

Każdy powiat jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są [illegible] gmin wiejskich i miejskich, wchodzących w skład poszczególnych powiatów.

§ 2.

Każdy powiat dzieli się w celu dokonania wyborów do sejmiku powiatowego na okręgi wyborcze z 3.000 do 10.000 mieszkańców. Wybory do sejmiku powiatowego odbywają się z zastosowaniem systemu głosowania [illegible], przyczem każdy okręg wybiera:

a) w b. zaborze rosyjskim po 2 członków,

b) w b. zaborze austrjackim po 3 członków,

c) w b. zaborze pruskim po [illegible] członków.

Do okręgów wyborczych należy przydzielać tylko całe gminy (gminy jednowioskowe, gminy miejskie), o ile liczą mniej, niż 10.000 mieszkańców.

§ 3.

Prawo wybierania w powyższych okręgach wyborczych przysługuje radnym i członkom Zarządu gminnego względnie radnym i członkom magistratu miast wcielonych do okręgu wyborczego.

Gdzie istnieją gminy zbiorowe, tam wykonywują prawo wybierania do sejmiku powiatowego tylko radni i wójt gminy zbiorowej. W razie podziału gminy zbiorowej lub miasta między dwa okręgi wyborcze należy uprawnionych do wyboru przedstawicieli gminy zbiorowej lub miasta rozdzielić na osobne okręgi wyborcze w stosunku do rozdzielonej na te okręgi ludności.

Podziału na okręgi wyborcze dokonywa wojewoda na wniosek wydziału powiatowego przy uwzględnieniu ostatniego spisu ludności.

§ 4.

Obradom sejmiku powiatowego przewodniczy starosta. Urzędowy zastępca starosty jest w razie przeszkody starosty zastępcą przewodniczącego sejmiku powiatowego.

§ 5.

Okres wyborczy sejmiku i wydziału powiatowego ustala się na

nia.

§ 30.

Analogicznie, jak § 22 przy województwach z wyjątkiem wzmianki o sankcji Prezydenta R.P. i z tą zmianą, że w miejsce związku wojewódzkiego wstępuje tu związek powiatowy , a w miejsce organów wojewódzkich analogiczne organy powiatu .

U w a g a do §-u 2-go :

Powiaty w b.zaborze rosyjskim są znacznie większe pod względem zaludnienia od powiatów w b.zaborze austrjackim ,a te ostatnie od powiatów w b.zaborze pruskim. Stosunek wzajemny tych powiatów będzie się w najogólniejszem przecięciu przedstawiał jak 3:2:1 , niejednokrotnie jak 4:3:1. Wobec tego dla zaborów o mniej zaludnionych powiatach trzeba było w ramach powyższych ustalić wyższą cyfrę wybieralnych członków sejmiku powiatowego .

o-------------o

25

[illegible] i projektu ustaw ([illegible])

L Które Szan. Pan [illegible] jasne oraz rozważając je i ~~[illegible]~~ ewentualnie uwzględnić pod [illegible] porządku.

¶ §. 8. ~~[illegible]~~

¶ §. 9. 12. 13.

¶ w innych miejscach do sejmiku i do wydziału (§. 10. 14. 7 15)

∴

~~L [illegible] [illegible] (§. 15) [illegible] tylko [illegible] [illegible] organom~~

Szanowny Panie!

Dziękując uprzejmie za przysłany mi projekt uchwał, pospieszam z przesłaniem Szanownemu Panu nawzajem moich uwag. L

Największa objekcja z mojej strony polega w tem, że projekt ~~[illegible] zakres działania~~ rozdzielając kompetencję władz samorządu wojewódzkiego wprowadził oprócz kompetencji sejmiku i kompetencji wydziału wojewódzkiego także „kompetencję związku wojewódzkiego", co w niektórych przypadkach odnosi się do kompetencji obu tych władz, w niektórych tylko do kompetencji sejmiku. Z tego wynika ~~[illegible]~~ niejasność. Nadto związek wojewódzki t.j. ogół jego mieszkańców ~~[illegible] [illegible]~~ nie jest ~~żadną władzą o [illegible]~~ nie może mieć nawet formalnie przyznanej kompetencji, którą ~~nie tylko~~ mają tylko organa związku czyli samorządu wojewódzkiego, t.j. sejmik, wydział a w pewnej mierze jego przewodniczący wojewoda. L Zdaniem mojem projekt zyska tylko na tem, jeżeli oprócz artykułu pierwszego nie będzie w nim mowy o związku, lecz kompetencja rozdzielona jasno między sejmik, wydział i wojewodę.

Druga moja uwaga streszcza się w tem, że projekt będący rozwinięciem zasad podanych w artykule 1–8 ~~[illegible] do [illegible]~~ ustawy z dnia 26. Września 22 roku, powinien je wcielić do siebie

z ewentualną zmianą, inaczej powstaje wątpliwość czy jedno lub drugie z tych postanowień nie jest zupełnie uchylone.

W szczególności muszę zaznaczyć:

~~[illegible]~~

1) ze względu na art. 18 ustawy trzeba w §. 6 wspomnieć o [illegible]. O mianowaniu urzędników lepiej wyrazić się [illegible] niż nie zmienia art. 18.

2) §. 10 należy uzgodnić z pierwszym ustępem art. 3 ustawy, a więc dodać jako ustęp 1: W sprawach przydzielonych tymże ustawą wydziałowi będą postanowienia samodzielne, stanowiące zasady dla [illegible] sejmikowego. ~~Ustawy~~

Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z konstytucją i z ustawami państwowemi.

~~[illegible] Ustawy państwowe [illegible]~~

Ustawa państwowa może uchylić postanowienia ustawy wojewódzkiej ~~[illegible]~~

3) po §. 10. powinno przyjść postanowienie co do ustępu 1. art. 3. ustawy.

4) §. 11. zakres działania samorządu sejmików obejmuje ~~[illegible]~~ sprawy, które dziś [illegible] lub innemi ustawami [illegible]. (Dobrze pod względem tego §. [illegible] sprawie, bo ~~[illegible]~~ [illegible] działanie władz państwowych nie jest [illegible].

Postanowienie o nadzorze [illegible] dalej art. 8 o zawieszeniu ustaw.

5) §§. 12. 13 i 14 wydają się zbyteczne ze względu na §. 16 i 17.

6) ~~Żadne~~ Sprawy państwowe nie mogą być zlecone ani województwu, który nie jest sam organem, ani wojewodzie samemu bo ten jest przecież organem państwa. Mogłyby być zlecone sejmikowi, ale w takim razie w myśl §. 10 i wskutek [illegible] zakres jego właściwej kompetencji ~~[illegible]~~ bo [illegible] nie może

~~455~~
26

art. 9 nie określił – że wydziały są art. 3 ustęp 1.

Zaprowadzenie samorządu wojewódzkiego wymaga:

1) określenia spraw wchodzących w zakres tego samorządu (art. 2)

2) ustanowienia ordynacji wyborczej (art. 4)

3) określenia składu wydziałów wojewódzkich (art. 7).

4) określenia postępowania trybunału administracyjnego w sprawach zawieszenia uchwał (art. 8)

5) rozgraniczenia źródeł dochodu (art. 69 Konst.)

6) określenia nadzoru państwa – (art. 70 Konst.)

7) władz administr. wojewódzkich (art. 73)

8) określenia autonomicznych związków mniejszości (art. 109 K.)

ad. 3.) Wydział wojewódzki składa się z 6 członków przez sejmik jako przewodniczącego wydziału jego zastępcy. Liczba członków wydziału może być jednak powiększona do 8 uchwałą sejmiku wojewódzkiego. Wybór 4 członków wydziału dokonywa sejmik wojewódzki [illegible] ze swego łona [illegible]; wydział powstaje jednak w [illegible] aż do [illegible] nowego wyboru; przy wyborze stosuje się systemem proporcjonalnym.

Ławnik [illegible]

ad 6) orzeczenia wydziału wojewódzkiego w sprawie odwołań od orzeczeń wydziału powiatowego są ostateczne; ~~orzeczeń~~ wydanych ~~[illegible]~~ przez wydział wojewódzki w pierwszej instancji odwołanie służy do właściwego ministerstwa a jeżeli idzie o uchwały do Najw. Tryb. Adm.

40
20
80

26

być organem prawdy i postępu, jego od-
rodzenia; z ~~[illegible]~~ a ile uda się
nie pełna obrona i zabezpieczenie jego
~~[illegible]~~ i zarówno wszystkich jego interesów. Sprawy
obecnie może być tylko rozstrzygnięte

w układzie mego [illegible] [illegible] traktowane jest [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] wydział. [illegible] w [illegible] swojej [illegible] za [illegible] [illegible] prowincjonalnej, które jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] projekt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wymienia najpierw zakres działania [illegible] związku prowincjonalnego, a potem działa po [illegible] [illegible], wydział i starosta, [illegible] [illegible] [illegible] nie są [illegible] [illegible], [illegible] tylko organem [illegible] i [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] Projekt [illegible]

[illegible] [illegible] po ustępie 1.

Uwagi

Projekt [illegible] rozciągnięciem i uzupełnieniem zasad [illegible] w art. 1–8 ustawy z d. 26 września 1922 odbiega zupełnie od ich stylizacji i nie liczy się z nią, jakby będąc szczegółowszym i o ile jedna lub druga z tych norm [illegible] obowiązuje. Jego defekt [illegible] [illegible] zadatek [illegible] [illegible] organizacji prowincjonalnej [illegible] które [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ustawa [illegible] [illegible] być [illegible]. Mojem zdaniem wszystkie te zasady powinny wejść do projektu ze zmianami i uzupełnieniami, które są konieczne.

Zatrzymać należy przedewszystkiem art. 1 ustawy z dodatkiem §. 1 projektu.

Następnie należałoby rozwiązać art. 2 ustawy określić „sprawy, które wchodzą w zakres samorządu wojewódzkiego"; zastąpić ten termin zwrotem związku wojewódzkiego.

Dalej przyjąćby art. 3 ustawy z dodatkiem o sprawach [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] §§ [illegible] których szczegóły wydawać będzie postanowieniami zasadnicze stanowią ramy dla ustawodawstwa wojewódzkiego.

Dalej przyjąćby art. 4. z dodatkami §§. 2. i 5

Dalej art. 5. i art. 6.

Dalej art. 7 z dodatkiem §§ 6 i 7. 18.

Dalej art. 8 z dodatkiem §. 19. 20. 21. 22

~~Komisja oświadcza się za tym, że przedewszystkiem należy uzgodnić i wprowadzić w życie samorząd wojewódzki powszechny a w tym celu wydać ustawę rozwijającą zasady podane w rozdziale I. ustawy z d. 26 września 1922 r. L. 829. W ustawie tej należy 1) określić odpowiednie sprawy należące do zakresu tego samorządu w myśl art. 2 powyższej ustawy.~~

Ustawa o samorządzie wojewódzkim musi wyjść z założenia, że już ~~[illegible]~~ postanowień ogólnych zawartych w art. 1–8 ustawy z d. 26 września 1922 r. Postanowienia te należy do projektu wcielić i o ile można bardziej ich rozwinąć. Projekt ten powinien by więc brzmieć:

art. 1 Województwa utworzone w drodze ustawodawczej są jednostkami samorządowemi (art. 85 ustawy konstytucyjnej).

Prawo stanowienia w sprawach należących do zakresu działania tego samorządu służy obieralnym sejmikom wojewódzkim (art. 67 ustawy konstytucyjnej)

Członkowie sejmików będą mieli [illegible] w ten sam sposób ~~[illegible]~~ powołanych.

do art. 6. Ze względu na art. 18 ustawy z 26. IX 22. trzeba wspomnieć o [illegible] z mianowaniem z pośród urzędników czy się zgadza?

do art. 9. ~~[illegible]~~ 8 i prawo to nie służy wszystkim wojewódzkim ~~należy wspomnieć sejmikom wojewódzkim~~ które otrzymują z ogółu ustaw województwa, lecz ich organom o sejmikom wojewódzkim

art. 10 ustęp uzgodnić z pierwszym ustępem art. 3 ustawy. ~~[illegible]~~ należy wprowadzić alinea 1.

W sprawach ~~[illegible]~~ porządku ~~[illegible]~~ Sejmu Śląskiego uzgodnić będzie postanowienia ogólne ~~[illegible]~~

~~Ła w granicach tych postanowień~~

Ustanowienie ramy dla ustawodawstwa sejmikowego.

W alinea 1. należy wymienić wyjątki Konstytucji

~~art. 13.~~

~~[illegible] ustaw, stykam~~

art. 12. (zamiast) stanowią swobodnie należy dodać w granicach [illegible] ustaw.

art. 12. i 13. należy dodać [illegible] ~~[illegible]~~ podatków i świadczeń pieniężnych [illegible] ~~[illegible]~~ w [illegible] następuje tylko w drodze ustawy [illegible] w art. 9. dodać ~~[illegible]~~ po punkcie h. [illegible] podatków i świadczeń pieniężnych na cele samorządu. ~~[illegible]~~

art. 14. Sejmik woj. [illegible] jest [illegible] uchwalić preliminarz budżetu i wydatków samorządu wojewódzkiego a po upływie [illegible] budżetowego sprawozdanie zamknięcia rachunków.

~~O wydziale~~

art. 20 o jakim wydział [illegible] –

art. 21. władza nadzorcza nad nim.

art. 22. ustęp 3. ?

ustęp 4. ?

Ostateczne wyniki

obrad Podkomisji dla reformy administracji w zakresie samorządu .

Wybrana przez Komisję dla reformy administracji Podkomisja dla ustalenia zasad ustroju administracji samorządowej odbyła posiedzenia w dn.24,26,27 i 28 lutego b.r. i na nich ustaliła główne zasady ustawy o samorządzie wojewódzkim, rozwijając i rozszerzając przytem postanowienia ustawy z dn.26.IX.1922 r. /Dz.Ust.Nr.90,poz. 829/. Podkomisja powzięła ponadto szereg poniżej podanych uchwał w sprawie naczelnych zasad, dotyczących ustroju samorządu gmin wiejskich, miast i powiatów, które będą objęte ustawą ramową i utworzą podstawę do opracowania i uchwalenia przez sejmiki wojewódzkie szczegółowej ustawy o gminie wiejskiej, dalej ustawy miejskiej i ustawy o powiatowych związkach komunalnych .

W szczególności uchwaliła Podkomisja następujące zasady :

I.

Główne zasady ustawy o samorządzie wojewódzkim.

§ 1.

1/ Każde województwo jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego .

Członkami tego związku są członkowie terytorjalnych związków powiatowych, wchodzących w skład poszczególnych województw .

§ 2.

7/ Członków sejmiku wojewódzkiego wybierają w powiatach ziemskich sejmiki powiatowe, a rady miejskie w powiatach miejskich przy zastosowaniu systemu głosowania Marchalla /Vote accumulé/bez uprzedniego sporządzania list kandydatów. Bliższe postanowienia o dokonywaniu tych wyborów określi zgodnie z art.4 ustawy z dn. 26 września 1922 r. ordynacją wyborcza .

§ 3.

8. Liczbę posłów sejmiku wojewódzkiego ustanawia się w ten sposób , by na każde 40.000 mieszkańców przypadał 1 poseł . Liczba posłów w województwie nie może być w żadnym razie mniejszą niż 40.x

---

U w a g a :

48	woj.Poznańskie	obejmuje	38	pow. o	ludności	1.974.057 mieszkańców
40	" Pomorskie	"	20	"	"	939.495 "
49	"Krakowskie	"	24	"	"	1.990.398 "

woj.	Tarnopolskie obejmuje	17	pow.
"	Warszawskie "	23	"
"	Łódzkie "	13	"
"	Kieleckie "	16	"
"	Lubelskie "	19	"
"	Białostockie "	12	"
	Kresy :		
"	Wileńskie "	8	"
"	Nowogródzkie "	7	"
"	Poleskie "	10	"
"	Wołyńskie "	9	"

4/ Sejmik wojewódzki wybiera przewodniczącego ze swego grona. Przed ukonstytuowaniem się Sejmiku wojewódzkiego przewodniczy poseł najstarszy wiekiem.

5/ Sejmik wojewódzki ma prawo ustanawiać komisje dla przygotowywania swych prac bądź też sprawowania kontroli nad działalnością Wydziału wojewódzkiego. Komisje te mogą być stałe dla pewnych rodzajów spraw lub specjalne, dla pojedyńczych spraw. Wojewoda lub jego zastępca, jak niemniej członkowie Wydziału mają prawo być każdego czasu na posiedzeniach i zabierać głos. Wreszcie organizację tych komisji reguluje bliżej odpowiednie regulamin, wydany przez Sejmik wojewódzki.

6/ Okres wyborczy Sejmiku wojewódzkiego ustala się na lat cztery.

7/ Sejmik wojewódzki wybiera z pośród członków związku wojewódzkiego wybieralnych do Sejmiku wojewódzkiego Wydział wojewódzki, złożony z Wojewody lub jego zastępcy, jako przewodniczącego i z 6-ciu stale urzędujących członków, z których 5 w tajnym głosowaniu przy zastosowaniu proporcjonalnego systemu głosowania, a jednego mianuje Wojewoda.

Członek Wydziału wojewódzkiego może równocześnie piastować mandat posła do Sejmiku wojewódzkiego.

8/ Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości decyduje głos przewodniczącego. Zresztą sposób załatwiania reguluje bliżej regulamin, wydany przez Sejmik wojewódzki.

9/ Do zakresu działania związków wojewódzkich należy:

1/ prawo wydawania ustaw w dziedzinie:

a/ oświecenia publicznego w ramach ustaw państwowych z wyjątkiem uniwersytetów i szkół z nimi związanych ;

b/ spraw dobroczynności publicznej z wyjątkiem policji ubogich;

c/ spraw wymienionych w pp. 4,5,6.7.8 i 11 ust. z dn. 26.IX.22.

o zasadach powszechnego samorządu wojewódzkiego;

d/ organizacji administracji gmin i powiatów ~~według zasad, ustalonych~~ ustawą ~~ogólno-państwową~~;

e/ ~~danin publicznych~~ [illegible], potrzebnych na pokrycie wydatków, związanych z wykonywaniem zadań związku.

2/ Samodzielny zarząd sprawami ustawami wojewódzkiemi w myśl p.1 nin.art.unormowanymi, następnie wszystkimi tymi sprawami w art. 2 ustawy z dn.26.IX.1922 r. wyliczonymi, które im w tym celu niniejszą lub innemi ustawami państwowemi zostaną powierzone, wreszcie tymi sprawami, które wobec niezastrzeżenia ich ustawą nikomu innemu-związki wojewódzkie uczynią dobrowolnie przedmiotem swej działalności.

3/ Zarządzanie w myśl poleceń władz państwowych sprawami państwowemi, które im w tym celu, jako organom Państwa zlecone będą drogą ustawy państwowej.

10/ Związki wojewódzkie mają prawo samodzielnego zarządzania swoim ~~jmątkiem~~ majątkiem, tudzież zaciągania pożyczek [illegible] ~~z zachowaniem istniejących w tej mierze bliższych postanowień~~ [illegible], jak również obowiązek corocznego sporządzania i ustalania preliminarza budżetowego oraz sprawozdań rachunkowych.

11/. Zakres działania Sejmiku wojewódzkiego i Wydziału wojewódzkiego będzie w ten sposób rozgraniczony, że wszystkie sprawy wyraźnie Wydziałowi wojewódzkiemu nie przekazane należeć będą do właściwości Sejmiku wojewódzkiego.

12/ Wojewodzie, jako przewodniczącemu Wydziału wojewódzkiego przysługiwać będą w zakresie spraw samorządowych, należących do właściwości Wydziału wojewódzkiego, następujące uprawnienia:

a/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków Wydziału wojewódzkiego;

b/ prawo załatwiania bieżących spraw związku wojewódzkiego,

c/ prawo załatwiania spraw niecierpiących zwłoki, zastrzeżonych Wydziałowi wojewódzkiemu za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec Wydziału,

d/ prawo przygotowywania uchwał Wydziału wojewódzkiego,

e/ prawo zastępywania Wydziału wojewódzkiego w tem samem także związku wojewódzkim na zewnątrz,

f/ prawo nadzoru służbowego nad funckjonarjuszami związku wojewódzkiego,

o zakresie powszechnego samorządu wojewódzkiego;

d/ organizacji administracji gmin i powiatów ~~według zasad, ustalonych ustawą [illegible] państwową;~~ [illegible]

e/ danin publicznych, potrzebnych na pokrycie wydatków, związanych z wykonywaniem zadań związku.

8/ Samodzielny zarząd sprawami ustawami wojewódzkiemi w myśl p.1 nin. art. unormowanymi, następnie wszystkiemi tymi sprawami w art. 2 ustawy z dn. 26.IX.1922 r. wyliczonymi, które im w tym celu niniejszą lub innemi ustawami państwowemi zostaną powierzone, wreszcie tymi sprawami, które wobec niezastrzeżenia ich ustawą nikomu innemu-związki wojewódzkie uczynią dobrowolnie przedmiotem swej działalności.

9/ Zarządzanie w myśl poleceń władz państwowych sprawami państwowemi, które im w tym celu, jako organom Państwa zlecone będą drogą ustawy państwowej.

10/ Związki wojewódzkie mają prawo samodzielnego zarządzania swoim ~~[illegible]~~ majątkiem, tudzież zaciągania pożyczek ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~, jak również obowiązek corocznego sporządzania i ustalania preliminarza budżetowego oraz sprawozdań rachunkowych.

11/ Zakres działania Sejmiku wojewódzkiego i Wydziału wojewódzkiego będzie w ten sposób rozgraniczony, że wszystkie sprawy wyraźnie Wydziałowi wojewódzkiemu nie przekazane należeć będą do właściwości Sejmiku wojewódzkiego.

12/ Wojewodzie, jako przewodniczącemu Wydziału wojewódzkiego przysługiwać będą w zakresie spraw samorządowych, należących do właściwości Wydziału wojewódzkiego, następujące uprawnienia:

a/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków Wydziału wojewódzkiego;

b/ prawo załatwiania bieżących spraw związku wojewódzkiego,

c/ prawo załatwiania spraw niecierpiących zwłoki, zastrzeżonych Wydziałowi wojewódzkiemu za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec Wydziału,

d/ prawo przygotowywania uchwał Wydziału wojewódzkiego,

e/ prawo zastępywania Wydziału wojewódzkiego w tem samem także związku wojewódzkim na zewnątrz,

f/ prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami związku wojewódzkiego.

g/ prawa przełożonego wobec ~~członków Wydziału~~ wojewódzkiego i funkcjonarjuszy związku wojewódzkiego z prawem nakładania na nich kar porządkowych.

13/ Od zarządzeń władz wojewódzkich, wydanych przez nie jako władzy orzekającej I instancji przysługuje zainteresowanym osobom prawo odwołania : ~~a/ w sprawach samorządowych~~ do właściwej ~~władzy nadzorczej , b/ w sprawach zleconych do tej władzy państwowej , któ~~rej przysługuje prawo wydawania poleceń w odnośnej sprawie .

14/ Władza nadzorcza nad związkami wojewódzkimi w zakresie należących do nich spraw samorządowych przysługuje właściwym ministrom .

Uprawnienia władz nadzorczych w dziedzinie nadzoru określi bliżej ustawa szczegółowa .

15/ W sprawie rozciągnięcia ustawy o samorządzie wojewódzkim na Kresy wschodnie i poglądu na traktowanie kwestji mniejszości narodowych - nie doszła podkomisja do jednomyślnych uchwał .

Zapatrywania członków podkomisji były następujące :

1/ Wniosek p.E.Starczewskiego : Do ustawy o samorządzie wojewódzkim należy wprowadzić artykuł następujący :

" Celem zapewnienia większej samodzielności tym grupom ludności , które chciałyby odrębnie załatwiać swoje sprawy oświatowe ~~i wyznaniowe~~ , upoważnia się Wojewodów , zazgodą Ministra Spraw Wewnętrznych do tworzenia w obrębie Sejmików wojewódzkich oddzielnych sekcji dl a powyższych grup ludności , z przekazaniem tym sejmom do tyczących ~~tych~~ grup spraw oświatowych ~~lub wyznaniowych~~ . Jednocześnie Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu określać będzie udział tych grup w korzystaniu z sum, przeznaczonych na sprawy oświatowe ~~i wyznaniowe~~ , w budżetach państwowym i samorządu wojewódzkiego , przyczem określenie tegoż udziału uwzględniać powinno dochody, które od każdej z tych grup wpływają do Skarbu Państwa i do samorządu wojewódzkiego . Szczegółowe w tym względzie przepisy wydawać będzie Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu" .

2/ P.prezes Bukowiecki wyraża przekonanie: Tworzenie osobnych sekcji w obrębie Sejmików wojewódzkich dla tych grup ludności,

g/ prawa przełożonego wobec członków wydziału wojewódzkiego i funkcjonariuszy związku wojewódzkiego z prawem nakładania na nich kar porządkowych.

13/ Od zarządzeń władz wojewódzkich, wydanych przez nie jako władzy orzekającej I instancji przysługuje zainteresowanym osobom prawo odwołania : w sprawach samorządowych do właściwego organu, w sprawach zleconych do tej władzy państwowej, której przysługuje prawo wydawania poleceń w odnośnej sprawie.

14/ Władza nadzorcza nad związkami wojewódzkimi w zakresie należących do nich spraw samorządowych przysługuje właściwym ministrom.

Uprawnienia władz nadzorczych w dziedzinie nadzoru określi bliżej ustawa szczegółowa.

15/ W sprawie rozciągnięcia ustawy o samorządzie wojewódzkim na Kresy wschodnie i poglądu na traktowanie kwestji mniejszości narodowych - nie doszła podkomisja do jednomyślnych uchwał.

Zapatrywania członków podkomisji były następujące :

1/ Wniosek p. K. Tarczewskiego : Do ustawy o samorządzie wojewódzkim należy wprowadzić artykuł następujący :

" Celem zapewnienia większej samodzielności tym grupom ludności, które chciałyby odrębnie załatwiać swoje sprawy oświatowe i kulturalne, upoważnia się Wojewodów, za zgodą Ministra Spraw Wewnętrznych do tworzenia w obrębie Sejmików wojewódzkich oddzielnych sekcji dla powyższych grup ludności, z przekazaniem tym sekcjom dotyczących tych grup spraw oświatowych i kulturalnych. Jednocześnie Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu określać będzie udział tych grup w korzystaniu z sum przeznaczonych na sprawy oświatowe i kulturalne, w budżetach państwowym i samorządu wojewódzkiego, przyczem określenie tegoż udziału uwzględniać powinno dochody, które od każdej z tych grup wpływają do Skarbu Państwa i do samorządu wojewódzkiego. Szczegółowe w tym względzie przepisy wydawać będzie Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu".

2/ P. prezes Bukowiecki wyraża przekonanie: Tworzenie osobnych sekcji w obrębie Sejmików wojewódzkich dla tych grup ludności,

które chciałyby odrębnie załatwiać swoje sprawy oświatowe i wyznaniowe - nie jest wskazane . Natomiast winno się podkreślić zasadę jednolitości politycznej i uważać obywateli Państwa Polskiego za Polaków , mówiących obcemi językami .

Posiadanie władzy przez Polskę i wyższa kultura Polaków na wschodzie winny zapewnić żywiołowi polskiemu wpływ i możność ekspansji na inne narodowości .

Wojewodzie należy zapewnić prawo do zakładania "veto" .

3/ Przewodniczący p.Bobrzyński zaznacza różnicę między sekcją a kurją w tem, że pierwsza jest tylko samorządową, a nie autonomiczną. Podnosi , że zgodnie z art.109 Konstytucji możność tworzenia sekcji powinnaby się rozciągać na całą Polskę .

Odnośnie do teorji o narodzie politycznym wprzeciwstawieniu do narodu entnograficznego , przewodniczący przypomina jej istnienie i niepowodzenie na Węgrzech .

Przewodniczący jest zdania , że za 10 - 20 lat kresom będzie należało przyznać kurje , jak w Małopolsce wschodniej .

Wszelen Znawcy kresów nie radzą stwarzać czegoś dla nich odrębnego .

Ważne jest staranne opracowanie ordynacji wyborczej i ustawy szkolnej , któraby zabezpieczała rozwój żywiołu polskiego .

Własne przekonanie mówcy przemawia za wprowadzeniem na kresach katastru polskiego .

4/ Wojewoda Lubelski p.Moskalewski oświadcza się za poglądami p.prezesa Bukowieckiego .

5/ Senator inż.Januszewski widzi rozwiązanie kwestji w połączeniu zapatrywań p.Bukowieckiego z zasadami Unji Lubelskiej dostosowanej do obecnych czasów .

Odnośnie do zasad ordynacji wyborczej : a/ p.Starczewski oświadcza się za systemem wyboru delegatów przez gromady - po jednym z mniejszych , po 2 z większych gromad .

W rezultacie wyłoniły się trzy główne zapatrywania :

1/ Aby rozciągnąć na Kresy wschodnie ustawę wojewódzką bez zmian .

2/ " " " " " " " z odchyleniami wykonalnemi w drodze administracyjnej.

3/ " " " " " " " z zasadniczemi postanowieniami ustawowemi podobnie, jak dla województw w Małopolsce wschodniej

z odpowiedniem opracowaniem ordynacji wybor. i ustawy szkolnej

II.

Gmina wiejska.

1/Ustawodawstwo Sejmiku wojewódzkiego rozstrzygnie, czy w województwie najniższą jednostką administracji państwowej i samorządowej ma być gmina miejscowa /wieś, połączona z obszarem dworskim/ czy też gmina zbiorowa.

2/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina zbiorowa, tam na jej czele postawiony będzie naczelnik gminy, zatwierdzony przez rząd, który sprawować będzie policję oraz przewodniczyć radzie gminnej i wykonywać jej uchwały.

Do pomocy naczelnikowi gminy dodani będą wybrani przez Radę gminną ławnicy.

Gromadzie miejscowej pozostawiony będzie zarząd jej majątkiem, a jej organ wykonawczy wójt /sołtys/ będzie jako organ pomocniczy naczelnika gminy załatwiał sprawy przekazane gromadzie przez gminę zbiorową.

3/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina miejscowa tam będzie ona najniższą jednostką samorządową, a zarząd jej w osobie wójta z przydanemi mu do pomocy ławnikami będzie organem pomocniczym /starosty/ w sprawach policji lokalnej i agend zleconych, których kierownictwo sprawować będą eksponowani w okręgach komisarze ~~rejonowi~~ okręgowi.

4/ Gdzie naczelnik gminy zbiorowej, względnie wójt gminy miejscowej nie spełnia należycie czynności zleconych, mimo zastosowanych przeciwko niemu środków dyscyplinarnych tam wojewoda może sprawowanie tych funkcji powierzyć aż do odwołania na koszt gminy mianowanemu w tym celu komisarzowi.

5/ ustawa wojewódzka określi bliżej zakres działania tak gminy zbiorowej, jakoteż gminy miejscowej w dziedzinie samorządu i spraw zleconych.

III.

Gminy miejskie.

Odnośnie do organizacji i podziału na kategorje gmin miejskich podkomisja następujące przyjęła zasady:

1/ Gminy miejskie dzielą się na:

z odpowiednim opracowaniem ordynacji wybor. i ustawy szkolnej

II.

G m i n a   w i e j s k a .

1/ Ustawodawstwo zakresu wojewódzkiego rozstrzygnie, czy w województwie najniższa jednostka administracji państwowej i samorządowej ma być gmina miejscowa /wieś, połączona z obszarem dworskim/ czy też gmina zbiorowa.

2/ Gdzie zaprowadzona będzie gmina zbiorowa, tam na jej czele postawiony będzie naczelnik gminy, zatwierdzony przez rząd, który sprawować będzie policję oraz przewodniczyć radzie gminnej i wykonywać jej uchwały.

Do pomocy naczelnikowi gminy dodani będą wybrani przez Radę gminną ławnicy.

Gromadzie miejscowej pozostawiony będzie zarząd jej majątkiem, a jej organ wykonawczy wójt /sołtys/ będzie jako organ pomocniczy naczelnika gminy załatwiał sprawy przekazane gromadzie przez gminę zbiorową.

3/ Gdzie zaprowadzona będzie gmina miejscowa tam będzie ona najniższą jednostką samorządową, a zarząd jej w osobie wójta z przydanemi mu do pomocy ławnikami będzie organem pomocniczym /starosty/ w sprawach policji lokalnej i agend zleconych, których kierownictwo sprawować będą eksponowani w okręgach komisarze [illegible].

4/ Gdzie naczelnik gminy zbiorowej, względnie wójt gminy miejscowej nie spełnia należycie czynności zleconych, mimo zastosowanych przeciwko niemu środków dyscyplinarnych tam wojewoda może sprawowanie tych funkcji powierzyć aż do odwołania na koszt gminy mianowanemu w tym celu komisarzowi.

5/ ustawa wojewódzka określi bliżej zakres działania tak gminy zbiorowej, jakoteż gminy miejscowej w dziedzinie samorządu i spraw zleconych.

III.

G m i n y   m i e j s k i e .

Odnośnie do organizacji i podziału na kategorje gmin miejskich podkomisja następujące przyjęła zasady:

1/ Gminy miejskie dzielą się na:

b/ niewydzielone z powiatowego związku samorządowego, ani ze Starostwa ;

c/ wydzielone z powiatowego związku samorządowego lecz niewydzielone ze Starostwa ;

d/ wydzielone z powiatowego związku samorządowego i ze Starostwa ;

d/ wydzielone z województwa .

2/ a/ miasta wykaz ne powyżej pod a/ posiadają w zasadzie stanowisko i uprawnienia gminy miejskiej z tą różnicą, że zarząd miejski /magistrat/ jest zawsze kolegjalny, a tylko wyjątkowo jednoosobowy.

b/ miasta wydzielone z powiatowego związku samorządowego uzyskują odrazu stanowisko i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego, ~~lecz~~ a w zakresie administracji państwowej mogą ~~one~~ stopniowo w miarę sił i środków przejmować poszczególne jej działy, do czasu zupełnego ich przejęcia naczelne kierownictwo i nadzór tych działów administracji w miastach omawianych ~~przy~~służuje właściwemu staroście.

c/ w wielkich miastach ~~winny być utworzone starostwa grodzkie, których agendy mogą być oddane zarządowi miejskiemu, o ile ten jest w stanie je przejąć, przytem~~ prezydent takiego miasta uzyskuje stanowisko i prawa starosty, a zarząd miejski stanowisko władzy administracyjnej I-ej instancji.
Miasta tej kategorji mają prawo uzyskać dla każdego z nich osobny statut ~~miejski w formie ustawy~~.
W ~~razie przekazania zarządowi miejskiemu agend starostwa grodzkiego~~ mają być w miastach tych ~~ze względu na podział~~ ~~mają~~ utworzone osobne administracyjne władze bezpieczeństwa, współrzędne zarządowi miejskiemu i wzajemnie się z nimi wspierające, a podległe bezpośrednio wojewodzie.

d/ w miastach wydzielonych z województwa, co jest obecnie proponowane tylko odnośnie do stolicy, zarząd miejski przejmuje w zasadziem agendy województwa z wyjątkiem spraw, dotyczących bezpieczeństwa, dlaktórych utworzone być mają osobne władze administracyjne I-ej i II instancji, ~~władze~~

ostatnie mogą czasowo zawiadywać działami państwowej administracji, których zarząd miejski nie jest jeszcze w stanie przejąć.

Rada miejska miast wydzielonych z województwa przejmuje prócz swych normalnych czynności także i zadania, wchodzące w zakres działania Sejmiku wojewódzkiego.

Miasta wydzielone z województwa mogą uzyskać w drodze ustawy osobny statut miejski.

IV.

W sprawie finansów samorządowych zapadły następujące uchwały:

1/ uchwała Sejmiku Wojewódzkiego, dotycząca ustalenia budżetu powzięta będzie w formie ustawy zatwierdzonej przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

2/ Rozdział funduszów, przeznaczonych przez Państwo dla władz samorządowych przekazany ma być województwu i ma być dokonany w formie ustawy.

3/ Z uchwał finansowych Sejmiku wojewódzkiego podlegają zatwierdzeniu ze strony Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu, te, które przekraczają granice, w których pozostawiona jest Sejmikowi wolność do samodzielnego uchwalania, a w szczególności uchwały, odnoszące się do aljenowaniwa majątku i zaciągania pożyczek. Uchwała dotyczące obciążenia majątku województwa dłużej niż na lat 20 ma być powzięta w formie ustawy.

1. [Artykuł]

~~Uwagi.~~

Artykuł 1.

Województwa utworzone w drodze ustawodawczej są jednostkami samorządowemi (Art~~ykuł~~ 65. Ustawy konstytucyjnej).

(§ 1) Każde województwo jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie z terytorjalnych związków powiatowych, wchodzących w skład województwa.

Artykuł 2.

Prawo stanowienia w sprawach należących do zakresu działania samorządu wojewódzkiego służy obieralnym sejmikom wojewódzkim (Ar~~tykuł~~ 67. ustawy konstytucyjnej).

Artykuł 3.

(§. 9) Sejmikom wojewódzkim służy być ustawodawstwo (art. 3 konstytucji) w sprawach:

~~Zakres samorządu wojewódzkiego wchodzą sprawy:~~

1.) Oświecenia publicznego z wyjątkiem szkół akademickich.

2.) ~~Spraw~~ dobroczynności publicznej

3.) ~~Spraw~~ zdrowotności publicznej z wyjątkiem policji sanitarnej.

4.) budowlanych, budowy dróg publicznych wojewódzkich, powiatowych i gminnych, oraz dróg żelaznych lokalnych

5) agrarnych, z wyłączeniem reformy rolnej, dotyczących sprawach ~~i wszystkie środki służące do popierania~~ hodowli bydła i innych zwierząt gospodarskich, szerzenia wiadomości rolniczych, ochrony pól (policja polowa), organizacji kredytu rolniczego, wytwórczości rolniczej i leśnej.

6) regulacji wód, melioracji i wyzyskania sił wodnych.

L i ~~[illegible]~~

~~8) [illegible] samorządu~~,
8) podatków na cele samorządu

(§. 10)

7) organizacyi i administracyi gmin i powiatów,

8) ~~[illegible] majątku ziemskiego [illegible]~~

~~9) [illegible] instytucyi [illegible] i zamknięcia [illegible]~~

9) wreszcie spraw, które mu przekaże Sejm Rzplitej.

Art. 4.

W sprawach powyższych Sejm Rzeczypospolitej wydawać będzie postanowienia ~~[illegible]~~ ramy dla ustawodawstwa wojewódzkiego.

Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z Konstytucją Rzeczypospolitej i innemi ustawami państwa.

Ustawa wojewódzka może być zmieniona lub uchylona przez późniejsze ustawy państwa.

Art. 5.

Ustawy wojewódzkie uchwalone przez sejmiki nabierają mocy obowiązującej na obszarze województwa przez sankcję prezydenta Rzeczypospolitej, zaopatrzoną w kontrasygnatę prezesa Rady ministrów i właściwego ministra, oraz ogłoszenie w dzienniku urzędowym województwa.

Art. 6

~~Na podstawie ustaw wojewódzkich mogą sejmiki uchwalać postanowienia~~

~~W zakresie samorządu~~

Sejmiki jako organ samorządu wojewódzkiego zarządzają sprawami, które im niniejszą ustawą, oraz innemi ustawami państwowemi i wojewódzkiemi przekazane zostały. a w szczególności do zakresu ich należą sprawy (podane w §. 16. ustępie 2 do 12 projektu referenta.

§. 11. 16. art. 7

(§22) Wyjątkowo jednak [illegible] budżetu [illegible] i wydatków, [illegible] 1/3 [illegible] województwa, [illegible] na podstawie [illegible]

(§2) do podatków państwowych [illegible] przekraczających 50%. Tylko podatków [illegible] przyjęcia [illegible] 25 lat [illegible] Jeżeli samorząd [illegible] może być [illegible] tylko w formie [illegible] wojewódzkiej, a nie [illegible] podatków [illegible]

Art. 8.

Posłów do sejmiku wojewódzkiego wybierają w powiatach ~~ziemskich~~ sejmiki powiatowe a w miastach zrównanych z powiatami Rady miejskie, przy zastosowaniu systemu głosowania ~~Marchalla~~ (vote accumulé) t. j. że głosujący

√ (KNB - prosi [illegible] aby [illegible] wszystkim członkom Komisji było jasnem)

zamiast ~~na karcie głosowania napisać~~ oddać głosy na kilku kandydatów, może skupić te głosy na jednego kandydata. √ Listy kandydatów nie będą ~~sporządzone~~ podlegały głosowaniu.

art. 11. { Bliższe postanowienia co do Ordynacji wyborczej sejmików wojewódzkich uchwali przez Sejm Rzeczypospolitej.

art. 9 { O ważności wyborów i wyborze poszczególnych posłów do sejmiku orzeka sąd najwyższy.

Art. ~~9~~ 10.

(§ 3) Liczbę posłów sejmiku wojewódzkiego ustanawia się w ten sposób by na każde 40,000 mieszkańców przypadał jeden poseł. Liczba posłów w województwie nie może być w żadnym razie mniejszą niż czterdzieści. [

(KNB [illegible] 30)

Art. ~~10~~ 12. zgodny z Art. 5. ustawy z d. 26. Września 22 r.

Art. ~~11~~ 13.

(§ 4) Obradom sejmiku wojewódzkiego przewodniczy wojewoda (nie zgadza się to z art. 8. ustawy z d. 26. Września, z którego wynika, że przewodniczyć nie powinien członek wybrany.) [Sejmik wojewódzki wybiera na ~~każdą kadencję sejmiku~~ okres swej następcę przewodniczącego ze swojego grona

(nie zgadza się też z postanowieniem, że wojewoda przewodniczy wydziałowi, który jest organem sejmiku i przed nim odpowiada.)

Art. ~~12~~ 14.

(§ 5) Okres wyborczy sejmiku ustala się na lat cztery.

Art. ~~13~~ 15. zgodny z Art. 6. ustawy z dnia 26. Września 22 r.

Art. 13.

Art. 16.

Wojewoda reprezentuje na sejmiku rząd Rzeczypospolitej, ma prawo brać udział w jego obradach osobiście ~~lub~~ lub przez delegowanych urzędników, przedkładać mu wnioski ustawodawcze w imieniu rządu i zawiesić każdą uchwałę sejmiku nie podlegającą sankcji Prezydenta Rzeczypospolitej, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom, w razie zawieszenia uchwały sejmiku ~~lub wydania~~ wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu ministrowi, a minister jeżeli godzi się ze zdaniem wojewody, przedłoży ją do decyzji najwyższemu Trybunałowi administracyjnemu.

Postępowanie najwyższego trybunału administracyjnego w tych sprawach, określi osobna ustawa państwowa.

Art. ~~15~~ 17

Dla przygotowania i wykonania uchwał sejmiku, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie określonym przez ustawy i uchwały sejmiku powołane będą wydziały wojewódzkie. W szczególności należą do wydziału następujące zadania (podane w §. 18. projektu referenta).

Art. 18

Wydziały wojewódzkie sprawować będą nadzór nad samorządem powiatowym i rozstrzygać (ostatecznie) zażalenia wniesione przeciw orzeczeniom wydanym przez władze samorządu powiatowego.

Art. 19

(§ 17.

~~(zgodny z §. 17 projektu)~~

Sejmik wojewódzki sprawuje nadzór nad działalnością wydziału wojewódzkiego, ma prawo itd. (zgodnie z §. 17 projektu.

Art. ~~16~~ ~~16~~ 20

Wydział wojewódzki składa się z 6. członków stale urzędujących, z których czterech wybiera sejmik wojewódzki z pośród członków sejmiku wojewódzkiego, ~~wybieralnych do sejmiku wojewódzkiego~~ a dwóch mianuje wojewoda z pośród urzędników urzędu wojewódzkiego. (Art. 67. Konstytucji).

(§. 6) [wojewody, lub jego zastępcy jako przewodniczącego, oraz z

Do zastępowania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

~~Wybór dokonywa się na czas trwania kadencji~~

(§. 5) Członkowie wybrani urzędują aż do nowego wyboru dokonanego przez sejmik nowo wybrany.

~~17~~ ~~18~~ 21

§. 7. Art. ~~16~~ zgodny z §. 7. projektu.

~~18~~ ~~19~~ 22

§. 19. Art. ~~17~~ zgodny z §. 19. projektu, z dodatkiem tym, że wojewodzie służy prawo zawieszenia uchwały wydziału, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom i ~~porzą~~

pienia w myśl artykułu trzynastego.

Art. 20. zgodny z § 20. projektu.

Art. 21. zgodny z § 21. projektu.

§ 21

a od orzeczenia ministerstwa, o ile [illegible] legalności zarządzenia prawo odwołania się do Trybunału administracyjnego.

§ 22.

Art. 22.

Władzom nadzorczym służą w dziedzinie samorządu wojewódzkiego następujące uprawnienia.

1) prawo informowania się o dziedzinie samorządu przez wgląd do akt biurowych, wizytacji i żądania sprawozdań i [illegible] przesłania preliminarzy i [illegible].

2) prawo zatwierdzania uchwał sejmików wyszczególnionych w art. 6.

Art. 25

3) prawo rozstrzygania o legalności uchwał wymienionych w art. [illegible]

Art. 26

4) prawo rozwiązania sejmiku wojewódzkiego w razie zaniedbywania obowiązków a w szczególności niewstawienia do budżetu, a środków pokrycia koniecznych wydatków, [illegible] Gdy preliminarz nie [illegible] w tym razie nie [illegible] Prezydent Rzplitej na podstawie uchwały Rady ministrów rozwiązuje sejmik, [illegible] i aż do ukonstytuowania się nowego sejmiku Rada wojewódzka [illegible] z [illegible] i [illegible] a w szczególności uchwala budżet i środki pokrycia wydatków. Zwołanie jednak [illegible] rozwiązanego sejmiku [illegible] jest także [illegible] wydziału [illegible] rozwiązujące sejmik [illegible] także i wybory i ustanawia [illegible]

Rozpisanie wyborów nowych do sejmiku najdalej do [illegible] roku

tymczasowo do ~~utworzenia takiego~~ ~~organu~~ sprawowanie funkcyi wydziału przyznaje się powiatowym.

(§. 15)

Art. 23. 7

Państwo może drogą ustawy zlecić wykonanie pewnych spraw ~~państw~~ państwowych wydziałom wojewódzkim jako organom państwa. Wydział w tych sprawach stosować się musi do poleceń i zleceń władz państwowych, na które spada odpowiedzialność za treść wydanych poleceń.

1. [Bobrzyński]

260 42

Zasady samorządu wojewódzkiego.

Art. 1.

Województwa utworzone w drodze ustawodawczej są jednostkami samorządowemi /Art. 65. ustawy konstytucyjnej/.

Każde województwo jest związkiem publiczno prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie terytorjalnych związków powiatowych, wchodzących w skład województwa.

Art. 2.

Prawo stanowienia w sprawach należących do zakresu działania samorządu wojewódzkiego służy obieralnym sejmikom wojewódzkim /Art. 67. ustawy konstytucyjnej/.

Art. 3.

Sejmikom wojewódzkim służyć będzie ustawodawstwo /Art. 3. konstytucji/ w sprawach:

1./ oświecenia publicznego z wyjątkiem szkół akademickich

2./ dobroczynności publicznej

3./ zdrowotności publicznej z wyjątkiem komisji sanitarnej.

4./ budowlanych, tudzież dróg publicznych wojewódzkich, powiatowych i gminnych, oraz dróg żelaznych lokalnych

5./ agrarnych, z wyłączeniem reformy rolnej, dalej w sprawach hodo-

032

wli bydła i innych zwierząt gospodarskich, tępienia szkodników rolnych, ochrony pól (policji polowej), organizacji kredytu rolniczego, wytwórczości rolniczej i leśnej.

6.) regulacji wód, meljoracji i wyzyskania sił wodnych.

7.) organizacji i administracji gmin i powiatów.

8.) podatków na cele samorządu.

9.) wreszcie w sprawach, które mu przekaże Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 4.

W sprawach powyższych Sejm Rzeczypospolitej wydaje ~~będzie~~ postanowienia określające ramy dla ustawodawstwa wojewódzkiego.

Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z konstytucją Rzeczypospolitej i innemi ustawami państwa.

Ustawa wojewódzka może być zmieniona lub uchylona przez późniejsze ustawy państwa.

Art. 5.

Ustawa wojewódzka uchwalona przez Sejmiki nabiera ~~ię~~ mocy obowiązującej na obszarze województwa przez sankcję prezydenta Rzeczypospolitej, zaopatrzoną w kontr-

asygnatę prezesa Rady mini-
strów i właściwego ministra,
oraz ogłoszenie w dzienniku
urzędowym województwa.

Art. 6.

Sejmiki jako organ samorzą-
du wojewódzkiego zarządzają
sprawami, które im niniejszą
ustawą oraz innemi ustawami
państwowemi przekazane zosta-
ły a w szczególności do zakresu
ich działania należą nastę-
pujące sprawy:

1.) ustanawianie zasad zarzą-
dzania majątkiem woje-
wódzkim

3.) nabywanie, pozbywanie lub
obciążanie nieruchomości sta-
nowiących własność wojewódz-
twa

3.) ~~zaciąganie pożyczek~~ / zaprowadzanie zakładów
i urządzeń użyteczności pu-
blicznej, jak niemniej urzą-
dzeń przemysłowych w inte-
resie członków związku wo-
jewódzkiego, oraz uchwala-
nie zasad, według których
mają być zarządzane.

4.) uchwalanie rocznego pre-
liminarza budżetowego do-
chodów i wydatków samorzą-
du wojewódzkiego, zezwala-
nie na wydatki budżetem

nie przewidzianych, oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie; wreszcie badanie zamknięcia rachunków corocznego budżetu i udzielania absolutorjum.

5.) uchwalanie i nakładanie podatków, oraz dodatków do podatków i opłat potrzebnych na pokrycie wydatków samorządu wojewódzkiego.

6.) zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dają się pokryć bez nadmiernego obciążenia osób podlegających obowiązkowi podatkowemu.

7.) ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu wojewódzkiego oraz wysokości uposażenia przywiązanego do poszczególnych stanowisk.

8.) wydawanie opinji, których zażąda ~~rząd~~ lub sejm Rzeczypospolitej.

9.) uchwalanie wniosków do rządu lub sejmu Rzeczypospolitej w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych związku wojewódzkiego.

10.) stanowienie o wszystkich innych sprawach powierzonych ~~sejmowi~~ sejmikowi w drodze ustawy, a nie przekazanych wyraźnie

2.

wydziałowi wojewódzkiemu

Art. 7.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez ministra spraw wewnętrznych oraz ministra skarbu uchwały tyczące się budżetu dochodów i wydatków, uchwały tyczące się zaciągnięcia pożyczek przenoszących jedną trzecią część rocznego budżetu wojewódzkiego obliczonego na podstawie zamkniętych ksiąg rachunkowych z ostatnich trzech lat, dalej uchwały o nakładaniu dodatków do podatków państwowych przekraczających 50%, wreszcie przyjęcie stałych zobowiązań, zwłaszcza z tytułu poręki za osoby trzecie, przyczem za stałe zobowiązania należy uważać te, które mają trwać dłużej niż 25 lat, lub które zaciąga się na czas nieograniczony.

Podatki samorządowe mogą być uchwalone tylko w formie ustawy (art. 3. p. 8.)

Art. 8.

Posłów do sejmiku wojewódzkiego wybierają w powiatach należących do województwa

sejmiki powiatowe a w miastach wyłączonych z powiatów rady miejskie.

Uwaga: Tu należy st[...] Marchalla.

X Uprawnionymi do wybierania są członkowie sejmików powiatowych względnie rad miejskich.

Każdy uprawniony ~~wyborca~~ oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okręg. Może oddać nawet wszystkie swe głosy na jednego kandydata.

Rozstrzyga w zasadzie ~~rezultat~~ pierwszego głosowania. Wybranymi są ci, co przy pierwszem głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do Sejmika orzeka Sąd najwyższy.

Art. 10.

Liczbę posłów Sejmika wojewódzkiego ustanawia się w ten sposób, ~~aż~~ by na każde 40,000 mieszkańców województwa przypadał jeden poseł. Liczba posłów sejmika nie może być jednak mniejszą niż czterdzieści.*)

*) Uwaga: Ze względu na to, że niektóre województwa liczą nawet mniej niż jeden miljon mieszkańców, byłoby może rzeczą właściwą określić minimum liczby posłów na trzydzieści.

Art. 11.

Bliższe postanowienia o wyborach do Sejmików poda ordynacja wyborcza do Sejmików, uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 12.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje Sejmik przynajmniej

Uwaga: Tu należy ... Marszałka.

~~Bliższe postanowienia poda ordynacja wyborcza sejmików wojewódzkich, którą uchwali Sejm~~ Rzeczypospolitej. Art. 9

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do Sejmika orzeka Sąd najwyższy.

Art. 10.

Liczbę posłów Sejmika wojewódzkiego ustanawia się w ten sposób, by na każde 40,000 mieszkańców województwa przypadał jeden poseł. Liczba posłów sejmika nie może być jednak mniejszą niż czterdzieści. +)

+) Uwaga. Ze względu na to, że niektóre województwa liczą nawet mniej niż jeden miljon mieszkańców, byłoby może rzeczą właściwą określić minimum liczby posłów na trzydzieści.

Art. 11.

Bliższe postanowienia o wyborach do Sejmików poda ordynacja wyborcza do Sejmików, uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 12.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje Sejmik przynajmniej

+) Uwaga. Przewodniczącym nie może być wojewoda, gdyż Art. 67. konstytucji oddaje mu przewodnictwo tylko w wydziale ~~powiatowym~~ wojewódzkim, który jest organem wykonawczym sejmiku i jego nadzorowi podlega.

raz na rok, odracza go i ~~[illegible]~~ zamyka.

Art. 13.

Sejmik wojewódzki wybiera na czas swoich obrad ze swojego grona przewodniczącego +) i jego zastępcę.

Art. 14.

Okres wyborczy Sejmika ustala się na lat ~~cz~~tery.

Art. 15.

Postanowienia art. 21. ustawy konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, odnosić się będą także do posłów Sejmika z tą zmianą, że prawa, przyznane w artykule tym Sejmowi, służyć będą Sejmikom, a nietykalność poselska ~~przysługiwać~~ służyć będzie posłom na Sejmik tylko w czasie trwania jego obrad. ~~w Sejmiku.~~

Postanowienia art. 22 ustawy konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, odnosić się będą także do posłów na Sejmik w stosunku ich do samorządu i do władz samorządowych w województwie, w których

rem na sejmik posłuję.

Art. 16.

Wojewoda reprezentuje na Sejmiku rząd Rzeczypospolitej, ma prawo brać udział w jego obradach osobiście, lub przez delegowanych urzędników, przedkładać mu wnioski ustawodawcze w imieniu rządu, ~~i zawiesić każdą uchwałę sejmiku niepodlegającą sankcji prezydenta Rzeczypospolitej, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.~~

~~W razie zawieszenia uchwały sejmiku wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu ministrowi a minister jeżeli godzi się ze zdaniem wojewody przedłoży ją do decyzji najwyższemu trybunałowi administracyjnemu.~~

~~Postępowanie najwyższego trybunału administracyjnego w tych sprawach określi osobna ustawa państwowa.~~

i przedkładać rządowi uchwały Sejmiku wymagające sankcji prezydenta (Art. 5.) lub zatwierdzenia rządu (art. 7.), i zawie-

~~Prawo wojewody zawieszenia uchwał sejmiku określa art.~~

sić każdą uchwałę sejmiku nie podlegającą sankcji prezydenta Rzeczypospolitej, lub zatwierdzeniu ~~ministra~~ rządu, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

3. ~~264~~ 46

Art. 17.

Dla przygotowania i wykonania uchwał Sejmiku, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie oznaczonym przez ustawy i przez uchwały Sejmiku, powołany będzie wydział wojewódzki.

W szczególności należy do jego zadań:

1.) sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nie objęte.

2.) sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków samorządu wojewódzkiego i przedkładanie ich Sejmikowi celem uzyskania absolutorjum, prowadzenie ~~jego~~ kasowości i rachunkowości samorządu wojewódzkiego.

3.) zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami ~~związku wojewódz~~ samorządu wojewódzkiego, które nie mają własnego zarządu, i sprawowanie nadzoru nad tymi, dla których ustanowiono osobne zarządy.

4.) zarządzanie majątkiem samorządu wojewódzkiego według zasad uchwalonych przez Sejmik wojewódzki.

5.) prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku

wojewódzkiego.

6.) sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót wojewódzkich.

7.) składanie Sejmikowi wojewódzkiemu rocznych sprawozdań: a) ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów, b) z wykonania budżetu, c) ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw samorządu wojewódzkiego.

Art. 18.

Wydział wojewódzki sprawować będzie nadzór nad samorządem powiatowym i rozstrzygać zażalenia przeciw orzeczeniom wydanym w pierwszej instancji przez samorząd powiatowy. ×

Art. 19.

Sejmik wojewódzki sprawuje kontrolę nad działalnością wydziału wojewódzkiego. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody województwa używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa w ogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi wojewódzkiemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie komisje [i domagać się wglądu do aktów] oraz księg

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

[Członkowie wydziału wojewódzkiego wybrani przez Sejmik ~~[illegible]~~ mogą być przez Sejmik pociągnięci do odpowiedzialności za przekroczenie statutu.

do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy samorządu i żądać wyjaśnień od wydziału wojewódzkiego i funkcjonarjuszy samorządu wojewódzkiego. [

Art. 20.

Wydział wojewódzki składa się z wojewody lub jego zastępcy jako przewodniczącego, oraz z sześciu członków stale urzędujących, z których czterech wybiera Sejmik wojewódzki spośród swoich członków a dwóch mianuje wojewoda z pośród urzędników ~~urzędu wojewódzkiego~~ państwowych władz administracyjnych (art. 67. ustawy konstytucyjnej).

Do zastępowania członków wydziału w razie przeszkody, powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Członkowie wybrani urzędują aż do nowego wyboru dokonanego przez sejmik nowo wybrany, z wyjątkiem podanym w art. 25. Członkowie mianowani urzędują aż do odwołania.

Art. 21.

Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości decyduje

głos przewodniczącego. Poza tem sposób załatwiania określa bliżej regulamin wydany przez Sejmik wojewódzki.

Art. 22.

Wojewodzie, jako przewodniczącemu wydziału wojewódzkiego służą w zakresie spraw należących do wydziału następujące uprawnienia:

1.) Prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału,

2.) Prawo załatwiania spraw nie cierpiących zwłoki za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału,

3.) Prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału,

4.) Prawo zastępowania wydziału na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych i prowadzenia w jego imieniu korespondencji, ~~odpisywania pism~~. Umowy zawierane imieniem związku wojewódzkiego wymagają jednak oprócz podpisu wojewody, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału.

5.) Prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami samorządu wojewódzkiego

6.) Prawo zawieszania uchwały

4.

48

wydziału jeżeli zdaniem jego ~~spe~~ sprzeciwia się ustawom.

Art. 23.

Od zarządzeń wydziału wojewódzkiego wydanych przez niego jako władzę orzekającą w pierwszej instancji służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwych ministerstw [a od orzeczenia ministerstwa ~~właściwego legalność zarządzenia~~ o ile ono uznaje legalność zarządzenia, prawo odwołania się do Trybunału administracyjnego.

Art. 24.

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu wojewódzkiego służy właściwym ministrom a w braku odnośnych postanowień ustawowych ministrowi spraw wewnętrznych. Władza ta obejmuje prawo informowania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału wojewódzkiego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag, prawo zatwierdzania ~~uchw~~ uchwał sejmików wyszczególnione w art. 7., oraz prawa określone w art. 25. i 26.

Art. 25.

W razie zawieszenia uchwały sejmika lub uchwały wydziału wojewódzkiego wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę

właściwemu ministrowi a minister jeżeli godzi się ze zdaniem wojewody, przedłoży ją do decyzji najwyższemu Trybunałowi administracyjnemu.

Postępowanie najwyższego Trybunału administracyjnego w tych sprawach określi osobna ustawa państwowa.

Art. 26.

Prezydentowi Rzeczypospolitej służy ~~prawo~~ na podstawie uchwały Rady ministrów prawo rozwiązania Sejmiku wojewódzkiego, w szczególności w tym razie, jeżeli sejmik ~~wz~~ wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując Sejmik ~~i poleca wojewodzie z wydziałem wojewódzkiem za- łatwiać~~ Prezydent zarządza nowe wybory do Sejmiku najpóźniej w terminie trzechmiesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego Sejmiku poleca wydziałowi wojewódzkiemu załatwiać bieżące czynności a w szczególności uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem

rozwiązania sejmika jest także postępowanie jego wydziału, prezydent Rzeczypospolitej rozwiązuje sejmik, rozwiązuje także i wydział i ustanowia komisję tymczasową pod przewodnictwem wojewody do spełnienia funkcji wydziału powyżej wspomnianych.

Art. 47.

Państwo może drogą ustawy zlecić wykonanie pewnych spraw państwowych wydziałom wojewódzkim, jako organom państwa. Wydział w tych sprawach stosować się będzie do poleceń władz państwowych.*)

Uwaga. Zleceń takich nie może otrzymywać sejmik wojewódzki, który nie jest władzą wykonawczą, nie może ich także otrzymywać przewodniczący wydziału wojewódzkiego, bo nim jest wojewoda, urzędnik państwa, a więc zlecenie jemu samemu uczynione nie byłoby zleceniem uczynionem samorządowi.

Zasady samorządu wojewódzkiego.

Art. 1.

Województwa utworzone w drodze ustawodawczej są jednostkami samorządowemi /art.65 ustawy Konstytucyjnej/. Każde województwo jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.-

Członkami tego związku są członkowie terytorjalnych związków powiatowych, wchodzących w skład województwa.

Art. 2.

Prawo stanowienia w sprawach należących do zakresu działania samorządu wojewódzkiego służy obieralnym sejmikom wojewódzkim /art.67 Ustawy Konstytucyjnej/

Art. 3.

Sejmikom wojewódzkim służyć będzie ustawodawstwo / art.3 Konstytucji /w sprawach :

1/ Oświecenia publicznego z wyjątkiem szkół akademickich,
2/ dobroczynności publicznej
3/ zdrowotności publicznej z wyjątkiem policji sanitarnej,
4/ budowlanych, tudzież dróg publicznych wojewódzkich powiatowych i gminnych oraz dróg żelaznych lokalnych,
5/ agrarnych z wyłączeniem reformy rolnej, dalej w sprawach hodowli bydła i innych zwierząt gospodarskich, tępienia szkodników rolnych, ochrony pól /policji polowej,/organizacji kredytu rolniczego wytwórczości rolniczej i leśnej,
6/ regulacji wód, meljoracji i wyzyskania sił wodnych
7/ organizacji i administracji gmin i powiatów,
8/ podatków na cele samorządu,
9/ wreszcie w sprawach, które mu przekaże Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 4.

W sprawach powyższych Sejm Rzeczypospolitej wydaje postanowienia określające ramy dla ustawodawstwa wojewódzkiego.

Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z Konstytucją Rzeczypospolitej i innemi ustawami Państwa.

Ustawa wojewódzka może być zmienioną lub uchyloną przez późniejsze ustawy Państwa.

Art. 5.

Ustawa wojewódzka uchwalona przez Sejmiki nabiera mocy obowiązującej na obszarze województwa przez sankcję Prezydenta Rzeczypospolitej, zaopatrzoną w kontrasygnatę Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra oraz ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym województwa.

Art. 6.

Sejmiki jako organ samorządu wojewódzkiego zarządzają sprawami, które im niniejszą ustawą oraz innemi ustawami państwowemi przekazane zostały, a w szczególności do zakresu ich działania należą następujące sprawy :

1/ ustanowienie zasad zarządzania majątkiem wojewódzkim,
2/ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości stanowiących własność województwa.-

3/ zaprowadzanie zakładów i urządzeń użyteczności publicznej, jak niemniej urządzeń przemysłowych w interesie członków związku wojewódzkiego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane.

4/ uchwalanie rocznego preliminarza budżetowego dochodów i wydatków samorządu wojewódzkiego, zezwalanie na wydatki budżetem nie przewidziane oraz dokonywania wszelkich zmian w budżecie, wreszcie badanie zamknięcia rachunków rocznego budżetu i udzielania absolutorjum.

5/ uchwalanie i nakładanie podatków oraz dodatków do podatków i opłat potrzebnych na pokrycie wydatków samorządu wojewódzkiego.

6/ zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dają się pokryć bez nadmiernego obciążenia osób podlegających obowiązkowi podatkowemu

7/ ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu wojewódzkiego oraz wysokości uposażenia przywiązanego do poszczególnych stanowisk.

8/ wydawanie opinji, których zażąda Rząd lub Sejm Rzeczypospolitej,

9/ uchwalanie wniosków do Rządu lub Sejmu Rzeczypospolitej w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych związku wojewódzkiego.

10/ stanowienie o wszystkich innych sprawach powierzonych sejmikowi w drodze ustawy, a nie przekazanych wyraźnie wydziałowi wojewódzkiemu

Art. 7.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Skarbu uchwały tyczące się budżetu dochodów i wydatków, uchwały tyczące się zaciągnięcia pożyczek ~~przenoszących jedną trzecią część rocznego budżetu wojewódzkiego obliczonego na podstawie zamknięć rachunkowych z ostatnich trzech lat~~, dalej uchwały o nakładaniu dodatków do podatków państwowych przekraczających 50%, wreszcie przyjęcie ~~stałych~~ zobowiązań, zwłaszcza z tytułu poręki za osoby trzecie, przyczem za stałe zobowiązania należy uważać te, które mają trwać dłużej niż 25 lat, lub które zaciąga się na czas nieograniczony.

Podatki samorządowe mogą być uchwalone tylko w formie ustawy /art. 3 p. 8/.

Art. 8.

Posłów do sejmiku wojewódzkiego wybierają w powiatach należących do województwa sejmiki powiatowe, a w miastach wyłączonych z powiatów rady miejskie.

~~Uprawnionymi do wybierania są członkowie sejmików powiatowych względnie rad miejskich.~~

Każdy uprawniony oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okręg. Może oddać nawet wszystkie swe głosy na jednego kandydata.

Rozstrzyga w zasadzie rezultat pierwszego głosowania. Wybranymi są ci, co przy pierwszem głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

Art. 9.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do Sejmika orzeka Sąd Najwyższy.

Art. 10

Liczbę posłów sejmiku wojewódzkiego ustanawia się w ten sposób, by na każde 40.000 mieszkańców województwa przypadał jeden poseł. Liczba posłów sejmiku nie może być jednak mniejszą niż czterdzieści.

Art. 11.

Bliższe postanowienia o wyborach do sejmików poda ordynacja wyborcza do sejmików, uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej.-

./.

Art. 12.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje sejmik przynajmniej raz na rok, odracza go i zamyka.

Art. 13.

Sejmik wojewódzki wybiera na czas swoich obrad ze swojego grona przewodniczącego i jego zastępcę.

Art. 14.

Okres wyborczy sejmiku ustala się na lat cztery.

Art. 15.

Postanowienia art. 21 ustawy Konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, odnosić się będą także do posłów sejmiku z tą zmianą, że prawa przyznane w artykule tym sejmowi służyć będą Sejmikom, a nietykalność poselska służyć będzie posłom na Sejmik tylko w czasie trwania jego obrad.

Postanowienia art. 22 ustawy Konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, odnosić się będą także do posłów na Sejmik w stosunku ich do samorządu i do władz samorządowych w województwie, którem na Sejmik głosują.

Art. 16.

Wojewoda reprezentuje na Sejmiku Rząd Rzeczypospolitej, ma prawo brać udział w jego obradach osobiście, lub przez delegowanych urzędników, przedkładać mu wnioski ustawodawcze w imieniu Rządu, przedkładać Rządowi uchwały Sejmiku wymagające sankcji Prezydenta /art. 5 / lub zatwierdzenia Rządu /art. 7./ i zawiesić każdą uchwałę Sejmiku nie podlegającą sankcji Prezydenta Rzeczy-pospolitej, lub zatwierdzenia Rządu, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 17.

Dla przygotowania i wykonania uchwał Sejmiku, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie oznaczonym przez ustawy i uchwały sejmiku, powołany będzie wydział wojewódzki

W szczególności należą do jego zadań:

1/ sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nie objęte.

2/ sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków samorządu wojewódzkiego i przedkładanie ich sejmikowi, celem uzyskania absolutorjum prowadzenia kasowości i rachunkowości samorządu wojewódzkiego.

3/ zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami samorządu wojewódzkiego które nie mają własnego zarządu i sprawowanie nadzoru nad tymi, dla których ustanowiono osobne zarządy

4/ zarządzanie majątkiem samorządu wojewódzkiego według zasad uchwalonych przez Sejmik wojewódzki.

5/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku wojewódzkiego.

6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót wojewódzkich.

7/ składanie Sejmikowi wojewódzkiemu rocznych sprawozdań: a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów, b/ z wykonania budżetu c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw samorządu wojewódzkiego.

Art. 18.

Wydział wojewódzki sprawować będzie nadzór nad samorządem powiatowym i rozstrzygać zażalenia, przeciw orzeczeniom wydanym w I pierwszej instancji przez samorząd powiatowy.-

Art. 19.

Sejmik wojewódzki sprawuje kontrolę nad działalnością wydziału wojewódzkiego. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody województwa używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi wojewódzkiemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie Komisje i domagać się wglądu do aktów, oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy samorządu i żądać wyjaśnień od wydziału wojewódzkiego i funkcjonarjuszy samorządu wojewódzkiego. Członkowie wydziału wojewódzkiego **wybrani** przez sejmik mogą być przez Sejmik pociągnięci do odpowiedzialności za przewinienia służbowe.

Art. 20.

Wydział wojewódzki składa się z wojewody lub jego zastępcy jako przewodniczącego, oraz z sześciu członków stale urzędujących, z których czterech wybiera Sejmik wojewódzki z pośród swoich członków a dwóch mianuje wojewoda ~~z pośród urzędników państwowych władz administracyjnych /art. 67 ustawy konstytucyjnej/~~. z pośród urzędników samorządu wojewódzkiego

Do zastępowania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Członkowie wybrani urzędują aż do nowego wyboru dokonanego przez Sejmik nowowybrany, z wyjątkiem podanym w art. 26. Członkowie mianowani urzędują aż do odwołania.-

Art. 21.

Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalne. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości decyduje głos przewodniczącego. Po za tem sposób załatwiania określa bliżej regulamin wydany przez Sejmik wojewódzki.-

Art. 22.

Wojewodzie, jako przewodniczącemu wydziału wojewódzkiego służą w zakresie spraw należących do wydziału następujące uprawnienia:

1/ Prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału,
2/ Prawo załatwiania spraw nie cierpiących zwłoki za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału,
3/ Prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału,
4/ Prawo zastępowania wydziału na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych i prowadzenia w jego imieniu korespondencji. Umowy zawierane imieniem związku wojewódzkiego wymagają jednak oprócz podpisu wojewody, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału.
5/ Prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami samorządu wojewódzkiego.
6/ Prawo zawieszania uchwały wydziału jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 23.

Od zarządzeń wydziału wojewódzkiego wydanych przez niego jako władzę orzekającą w pierwszej instancji, służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwych Ministerstw a od orzeczenia Ministerstwa, o ile ono uznaje legalność zarządzeń prawo odwołania się do Trybunału Administracyjnego.-

Art. 24.

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu wojewódzkiego służy właściwym Ministrom a w braku odnośnych postanowień ustawowych Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Władza ta obejmuje prawo informowania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału wojewódzkiego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag, prawo zatwierdzenia uchwał Sejmików wyszczególnione w art. 7 oraz prawa określone w art. 25 i 26.

Art. 25.

W razie zawieszenia uchwały Sejmiku lub uchwały Wydziału wojewódzkiego wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu Ministrowi, a Minister jeżeli godzi się ze zdaniem wojewody przedłoży ją do decyzji Najwyższemu Trybunałowi Administracyjnemu.

Postępowanie Najwyższego Trybunału Administracyjnego w tych sprawach określi osobna ustawa państwowa.-

Art. 26.

Prezydentowi Rzeczypospolitej służy na podstawie uchwały Rady Ministrów prawo rozwiązania Sejmiku wojewódzkiego w szczególności w tym razie, jeżeli sejmik wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując Sejmik, Prezydent zarządza nowe wybory do Sejmiku najpóźniej w terminie trzechmiesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego Sejmiku poleca wydziałowi wojewódzkiemu załatwiać bieżące czynności a w szczególności uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem rozwiązania Sejmiku jest także postępowanie jego wydziału, Prezydent Rzeczypospolitej rozwiązując Sejmik, rozwiązuje także i wydział i ustanawia Komisję tymczasową pod przewodnictwem wojewody do spełniania funkcji wydziału powyżej wspomnianych.

Art. 27.

Państwo może drogą ustawy zlecić wykonanie pewnych spraw państwowych wydziałom wojewódzkim, jako organom państwa. Wydział w tych sprawach stosować się będzie do poleceń władz państwowych.

Zasady samorządu powiatowego.

Art. 1.

Powiaty, utworzone w drodze ustawodawczej, są jednostkami samorządowemi / art. 65 Ustawy Konstytucyjnej/.

Każdy powiat jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie gmin wiejskich i miejskich wchodzących w skład powiatu.

Art, 2.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu powiatowego, służy obieralnym Sejmikom powiatowym /art.67 Ustawy Konstytucyjnej/.

Sejmiki, jako organ samorządu powiatowego, zarządzają sprawami, które im niniejszą ustawą oraz innemi ustawami państwowemi przekazane zostały.

W szczególności do zakresu ich działania należą następujące sprawy:

1/ ustanowienie zasad zarządzania majątkiem powiatu;

2/ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości, stanowiących własność powiatu;

3/ zaprowadzanie zakładów i urządzeń użyteczności publicznej, jak niemniej urządzeń przemysłowych w interesie członków związku powiatowego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane;

4/ uchwalanie rocznego preliminarza budżetowego, dochodów i wydatków samorządu powiatowego, zezwalanie na wydatki budżetem nieprzewidziane oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie, wreszcie badanie zamknięcia rachunków rocznego budżetu i udzielanie absolutorium;

5/ uchwalanie i nakładanie [w granicach ustaw] podatków oraz dodatków do podatków i opłat potrzebnych na pokrycie wydatków samorządu powiatowego;

6/ zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dają się pokryć bez nadmiernego obciążenia osób, podlegających obowiązkowi podatkowemu;

7/ ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu powiatowego oraz

wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych stanowisk;

8/ wydawanie opinji, których zażądają władze rządowe lub sejmik województwa albo też Rząd lub Sejm Rzeczypospolitej;

9/ uchwalanie wniosków do władz rządowych lub do sejmiku województwa w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych związku powiatowego;

10/ stanowienie o wszystkich innych sprawach, powierzonych sejmikowi w drodze ustawy, a nieprzekazanych wyraźnie wydziałowi powiatowemu.

Art.4.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez wydział wojewódzki uchwały, tyczące się budżetu, dochodów i wydatków, uchwały tyczące się zaciągnięcia pożyczek z wyjątkiem krótkoterminowych, umarzalnych w ciągu roku z wpływów budżetowych, dalej uchwały o nakładaniu dodatków do podatków państwowych, wreszcie przyjęcie stałych zobowiązań .

Art. 5.

W celu dokonania wyborów do sejmiku powiatowego dzieli się każdy powiat ziemski na okręgi wyborcze z 8.000 do 15.000 mieszkańców. Każdy taki okręg wybiera:

a/ w b.zaborze rosyjskim po 2 członków,

b/ w b.zaborze austrjackim po 3 członków,

c/ w b.zaborze pruskim po 5 członków.

Do okręgów wyborczych należy przydzielić tylko całe gminy /gminy jednowioskowe, gminy miejskie/,, o ile liczą mniej niż 15.000 mieszkańców.

Podziału na okręgi wyborcze dokonywa wojewoda na wniosek wydziału powiatowego przy uwzględnieniu ostatniego spisu ludności.

Art. 6.

Prawo wybierania w powyższych okręgach wyborczych przysługuje radnym i członkom zarządu gminnego, względnie radnym i członkom magistratu miast, wcielonych do okręgu wyborczego. Gdzie istnieją gminy zbiorowe, tam wykonywują prawo wybierania do sejmiku powiatowego tylko radni i wójt gminy zbiorowej. W razie podziału gminy zbiorowej lub miasta między dwa okręgi wyborcze należy uprawnionych do wyboru przedstawicieli gminy zbiorowej lub miasta rozdzielić na

odnośne okręgi wyborcze w stosunku do rozdzielonej na te okręgi ludności.

Każdy uprawniony do wybierania oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okręg. Może oddać nawet wszystkie swe głosy na jednego kandydata.

Rozstrzyga w zasadzie rezultat pierwszego głosowania. Wybranymi są ci, co przy pierwszem głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

Art. 7.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do sejmiku orzeka Sąd Najwyższy.

Art. 8.

Bliższe postanowienia o wyborach do sejmików powiatowych poda ordynacja wyborcza, uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 9.

Obradom Sejmiku powiatowego przewodniczy starosta. Urzędowy zastępca starosty jest w razie przeszkody starosty zastępcą przewodniczącego sejmiku powiatowego.

Starosta powiatowy lub jego zastępca zwołuje sejmik powiatowy przynajmniej raz na ćwierć roku, odracza go i zamyka.

Art. 10.

Starosta względnie jego zastępca reprezentuje na sejmiku powiatowym Rząd Rzeczypospolitej, ma prawo brać udział w jego obradach z głosem stanowczym, przedkładać mu wnioski w imieniu Rządu, przedkładać Rządowi uchwały Sejmiku, wymagające zatwierdzenia Rządu /art. 4/ i zawiesić każdą uchwałę Sejmiku, niepodlegającą zatwierdzeniu Rządu, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 11.

Dla przygotowania i wykonania uchwał sejmiku powiatowego, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie, oznaczonym przez obowiązujące przepisy, powołany będzie wydział powiatowy.

W szczególności należą do jego zadań:

1/ sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nieobjęte,

2/ sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków

samorządu powiatowego i przedkładanie ich sejmikowi powiatowemu celem uzyskania absolutorium, prowadzenia kasowości i rachunkowości samorządu powiatowego.;

3/ Zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami samorządu powiatowego, które nie mają własnego zarządu, i sprawowanie nadzoru nad temi, dla których ustanowiono osobne zarządy;

4/ Zarządzanie majątkiem samorządu powiatowego według zasad, uchwalonych przez Sejmik powiatowy;

5/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku powiatu;

6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót powiatowych;

7/ składanie sejmikowi powiatowemu i właściwym władzom rocznych sprawozdań: a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów, b/ z wykonania budżetu, c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw powiatu;

Art. 12.

Wydział wojewódzki sprawować będzie nadzór nad gminami wiejskimi i miejskimi powiatu i rozstrzygać zażalenia przeciw orzeczeniem, wydanym przez te gminy. O ile ustawy nie czynią wyjątku wolno stronom, które się czują pokrzywdzone rozstrzygnięciem wydziału powiatowego, wnosić skargi do Najwyższego Trybunału Administracyjnego /art. 71 Ustawy Konstytucyjnej/.

Art. 13.

Sejmik powiatowy sprawuje kontrolę nad działalnością wydziału powiatowego. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody powiatu używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi powiatowemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie komisje i domagać się wglądu do aktów oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy samorządu i żądać wyjaśnień od wydziału powiatowego i funkcjonarjuszy samorządu powiatowego. Członkowie wydziału powiatowego, wybrani przez sejmik powiatowy, mogą być przez sejmik powiatowy pociągnięcie do odpowiedzialności za przewinienia służbowe.

2420
57

Art. 14.

Wydział powiatowy składa się ze starosty lub jego zastępcy jako przewodniczącego oraz z czterech członków, z których trzech wybiera sejmik powiatowy z pośród swoich członków, a jednego mianuje wojewoda na wniosek starosty z pośród członków związku powiatowego. Do zastępywania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Członkowie wybrani urzędują aż do nowego wyboru dokonanego przez sejmik nowowybrany, z wyjątkiem, podanym w art.21. Członkowie mianowani urzędują aż do odwołania.

Art. 15.

Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie Uchwały zapadają większością głosów; w razie równości decyduje głos przewodniczącego. Pozatem sposób załatwiania określa bliżej regulamin, wydany przez sejmik powiatowy.

Art. 16.

Okres urzędowania sejmiku i wydziału powiatowego ustala się na lat cztery.

Art. 17.

Staroście, jako przewodniczącemu wydziału powiatowego, służą w zakresie spraw, należących do wydziału, następujące uprawnienia:

1/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału,

2/ prawo załatwiania spraw, niecierpiących zwłoki, za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału,

3/ prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału,

4/ prawo zastępowania wydziału na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych i prowadzenia w jego imieniu korespondencji.Umowy zawierane imieniem związku powiatowego wymagają jednak oprócz podpisu starosty, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału,

5/ prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami samorządu powiatowego.

6/ prawo zawieszania uchwały wydziału, jeżeli zdaniem jego, sprzeciwia się ustawom.

Art. 18.

Od zarządzeń wydziału powiatowego, wydanych przez niego, jako

władzę orzekającą w pierwszej instancji, służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwego wydziału wojewódzkiego, a od orzeczenia wydziału wojewódzkiego, o ile ono uznaje legalność zarządzenia, prawo odwołania się do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Art. 19.

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu powiatowego służy właściwemu wydziałowi wojewódzkiemu. Władza ta obejmuje prawo informowania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału powiatowego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag, prawo zatwierdzania uchwał sejmików powiatowych, wyszczególnionych w art. 4, oraz prawa, określone w art.20 i 21.

Art. 20.

We razie zawieszenia uchwały sejmiku lub uchwały wydziału powiatowego starosta przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu wydziałowi wojewódzkiemu. Wydział wojewódzki, jeżeli godzi się ze zdaniem starosty, przedłoży ją do decyzji Najwyższemu Trybunałowi Administracyjnemu.

Postępowanie Najwyższego Trybunału Administracyjnego w tych sprawach określi osobna ustawa państwowa.

Art. 21.

Wojewodzie służy na podstawie uchwały wydziału wojewódzkiego prawo rozwiązania sejmiku powiatowego, w szczególności w tym razie, jeżeli sejmik wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując sejmik, wojewoda zarządza nowe wybory do sejmiku najpóźniej w terminie jednomiesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego sejmiku poleca wydziałowi powiatowemu załatwiać bieżące czynności, a w szczególności uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem rozwiązania sejmiku jest także postępowanie jego wydziału, wojewoda rozwiązując sejmik, rozwiązuje także i wydział i ustanawia komisję tymczasową pod przewodnictwem starosty do spełniania powyżej wspomnianych funkcyj wydziału powiatowego.

Art. 22.

Państwo albo też samorząd wojewódzki może drogą ustawy zlecić wykonanie pewnych spraw państwowych względnie województwa wydziałom powiatowym, jako swoim organom. Wydział powiatowy w tych sprawach

w tych sprawach stosować się będzie do poleceń władz państwowych względnie samorządu wojewódzkiego.

G m i n a   w i e j s k a

1/ Ustawodawstwo sejmiku wojewódzkiego rozstrzygnie, czy w województwie najniższą jednostką administracji państwowej i samorządowej ma być gmina jednowioskowa, czy też gmina zbiorowa.

2/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina zbiorowa, t.j. złożona z kilku lub jednej większej gromady, tam na jej czele postawiony będzie naczelnik gminy, zatwierdzony przez Rząd, który przewodniczyć będzie radzie gminnejm oraz sprawować jako organ jednoosobowy zarząd gminy i policję miejscową; tę ostatnią jako czynność zleconą.

Do pomocy naczelnikowi gminy dodani będą wybrani przez radę gminną ławnicy, z których jeden będzie zarazem zastępcą naczelnika gminy.

Gromadzie pozostawiony będzie zarząd jej majątkiem, a jej organ wykonawczy wójt /sołtys/ będzie jako organ pomocniczy naczelnika gminy załatwiał sprawy przekazane gromadzie przez gminę zbiorową.

3/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina jednowioskowa, tam będzie ona najniższą jednostką samorządową, a zarząd jej w osobie wójta z przydanemi mu do pomocy ławnikami będzie organem pomocniczym /starosty/ w sprawach policji miejscowej i agend zleconych, których kierownictwo sprawować będą eksponowani w okręgach komisarza okręgowi.

4/ Gdzie naczelnik gminy zbiorowej, względnie wójt gminy jednowioskowej nie spełnia należycie czynności zleconych mimo zastosowanych przeciwko niemu środków dyscyplinarnych, tam wojewoda może sprawowanie tych funkcji powierzyć aż do odwołania na koszt gminy mianowanemu w tym celu komisarzowi.

5/ Ustawa wojewódzka określi bliżej zakres działania tak gminy zbiorowej, jakoteż gminy miejscowej w dziedzinie samorządu i spraw zleconych.

6/ Obszary dworskie i inne nieruchomości ziemskie, jak niemniej miejscowości nie objęte dotąd granicami gmin jednowioskowych, gromad lub gmin miejskich będą połączone z jedną lub kilku sąsiedniemi gminami /gromadami/ lub też będą z nich utworzone nowe gminy lub

gromady po uprzedniem wysłuchaniu oponji zainteresowanej gminy lub gromady.

7/ Wybór radnych odbywa się na podstawie powszechnego, tajnego, bezpośredniego, równego i stosunkowego systemu głosowania.

8/ Wniosek p.E.Starczewskiego. Do projektu ustawy o samorządzie gminnym do art. o okręgach wyborczych dla wyboru radnych do rady gminnej, należy wnieść dodatek następujący :

" Celem zapewnienia zgodnego współżycia między poszczególnemi grupami narodowościowemi i wyznaniowemi, upoważnia się Ministra Śraw Wewnętrznych, na wniosek wojewodów, do wyznaczania w miejscowościach z ludnością mieszaną okręgów wyborczych / przy możności odstąpienia od zasad, wyrażonych w art. 3 i 4 gminnej ordynacji wyborczej, przyjętej przez komisję administracyjną Sejmu Ustawodawczego / w ten sposób ukształtowanych, by mniejszościom narodowym i wyznaniowym zapewniona była możność uzyskiwania w radach gminnych należnego im przedstawicielstwa.

62
~~83~~

~~i policyi miejscowej~~

1. Dla sprawowania samorządu miejscowego i czynności przekazanych ~~[illegible]~~ przez państwo zorganizowane są gminy w dwojaki sposób:

a) albo jako ~~[illegible]~~ gmina miejscowa z sołtysem i radą gminną.

b) albo jako gmina zbiorowa, z wójtem i radą gminną, obejmująca kilka ~~wsi~~ miejscowości.

~~Tylko~~ -

2. Gmina zbiorowa posiada ~~pełny~~ zakres działania przyznany przez ustawy gminie, a wójt jej ~~ma~~ sprawuje policyę miejscową. Na czele poszczególnych osad należących do gminy stoją sołtysi, obowiązani do ~~[illegible]~~ pomagania wójtowi w jego czynnościach.

z wyjątkiem ~~[illegible]~~ zarządu majątku gminnego poszczególnych osad.

3. Gminy miejscowe obowiązane są tworzyć związki obejmujące od 5000 do 10.000 mieszkańców i utrzymywać wspólnym kosztem wójta dla sprawowania policyi miejscowej i poruczonych mu zadań państwowych.

(mające zarząd majątku ~~gminnego~~ i spraw samorządu gminnego)

4. Miejscowości ~~Wsi~~ liczące ponad 5000 mieszkańców może mieć przyznane pełne prawa i ustrój gminy zbiorowej.

(wsie i osady dotąd)

5. ~~O ustanowieniu gmin miejscowych oraz zbiorowych, [illegible] ich obszaru~~.

5. ~~O ustanowieniu gmin miejscowych oraz zbiorowych w obrębie każdego województwa orzeka~~ wojewoda na podstawie uchwały wydziału wykonawczego rady wojewódzkiej, po wysłuchaniu życzeń reprezentacyi gminnych, jakoteż i zdania starosty oraz ~~[illegible]~~ wydziału powiatowego. Od orzeczenia wojewody stronie ~~[illegible]~~ odwołanie się do ministra spraw wewnętrznych.

Każda gmina i każdy związek gminny mieć będzie ustrój określone w orzeczeniu wydanem przez

8135

6. Rady gminne powstają z wyborów ludności na lat sześć. Prawo wyborcze służy mieszkańcom gminy bez różnicy płci, mającym 24 lat wieku i należącym do jednego z następujących kół wyborczych:

a) Koło intelligencyi, do którego należeć będą duchowni, urzędnicy ~~samorządowi~~ państwowi i samorządowi, nauczyciele ~~szkół publicznych~~ publiczni i prywatni, ~~wyższej służby i wojskowi~~, ~~wojskowi~~ oficerowie ~~[illegible]~~ w rezerwie ~~i wysłużeni~~, adwokaci, notarjusze, lekarze, ~~artyści~~ artyści ~~[illegible]~~ i wogóle osoby ~~mające zawód~~ ~~[illegible]~~ pracujące w zawodzie umysłowym, a nie należące do innego koła.

b) Koło gospodarcze, do którego należeć będą ~~[illegible]~~ osoby zajmujące się samodzielnie rolnictwem, handlem lub przemysłem, fizyczne i moralne, oraz urzędnicy zatrudnieni w tych przedsiębiorstwach.

c) robotnicy należący do związków ubezpieczeń społecznych oraz służby ~~innych~~ urzędów państwowych i samorządowych.

Żony uprawnionych do głosowania, o ile nie mają samoistnego prawa głosowania, głosować będą w kole ich mężów.

7. Liczba członków rady gminnej zależeć będzie od liczby mieszkańców, nie może wynosić mniej niż 6 a więcej niż 20 członków. Oznaczona będzie w orzeczeniu organizującem gminę.

8. ~~Nadto~~ Każde koło wyborcze wybiera ilość członków rady gminnej odpowiadającą liczbie jego członków w stosunku do liczby członków kół innych. ~~Żadne koło nie może jednak mieć wybranych mniej~~ Każde koło ma jednak prawo wybrania

~~mające wykształcenie~~ które ukończyły szkoły średnie lub im równie postawione a

Prawo głosowania w każdem kole służy także ~~tym, którzy w zawodzie~~ i w każdym zawodzie emerytom.

Osoba mająca prawo wybierania w kilku kołach ~~ma prawo~~ może wybrać koło, w którem chce głosować.

przynajmniej jednego członka a żadne niemoże mieć prawa wybrania więcej członków niż liczba członków przypadających na dwa inne koła razem wziętych.

9. Liczbę członków przypadających na każde koło oznacza przed każdym wyborem starosta po wysłuchaniu wydziału ~~rady~~ powiatowego, o ile istnieje. Od oznaczenia starosty służy wyborcom ~~[illegible]~~ odwołanie się ~~rekurs~~ do wojewody.

10. Wójt ~~i sołtysi muszą~~ ma mieć ~~[illegible]~~ kwalifikacje ~~[illegible]~~ które ustawa przepisze, wybierani będą z wyborców rad gminnych i wymagają potwierdzenia starosty. Ale

Zaś i takiż wybranego w podobny sposób zastępcę.

11. ~~W miejscu Sołtysów w miejscowościach na obszarach należących do miejscowych we~~ We wsiach należących do związku gminy zbiorowej sprawami majątku ~~[illegible]~~ gminnego zajmować się będą ~~rady sołtysi i~~ rady gromadzkie wybrane w ~~podobny~~ taki sam sposób jak rady gminne i sołtysi przez nie wybrani a przez starostę zatwierdzeni.

Sołtysi stanowić będą radę doradczą przy wójcie

12. Władzom nadzorczym nad samorządem ~~[illegible]~~ miejscowym służy prawo zawieszenia w obec wójtów i sołtysów ~~[illegible]~~ dyspozycje zakwestionowane z urzędu i pozbawienia prawa ponownego wyboru a w obec rady gminnej ~~[illegible]~~ lub gromadzkiej prawo rozwiązania jej i ~~prawo wyznaczenia na przeciąg pewnego czasu~~ zawieszenia na pewien przeciąg czasu prawa wybierania wójta względnie sołtysa.

Uwagi:

do 1.) Ze względu na to, że w różnych częściach kraju będzie dogodniejszą bądź gmina miejscowa, bądź zbiorowa, należy zorganizować te dwa typy gmin, do wyboru.

Liczba wyborców

do 3.) Gdy jednak gmina miejscowa z reguły nie jest w stanie sprawować policji i spraw przekazanych przez państwo, należy tworzyć związki gmin.

do 6.) Wybory przez koła wyborcze odpowiadają naturze gminy, która nie w pierwszym rzędzie ma cele poprawienia pracy zawodowej swoich mieszkańców. Tym wydaliśmy się jakichkolwiek proporcjonalności, która interesu tego nie stwarza. Zapobiegają się tak też proponowane bezwzględnemu majoryzowaniu zawodów przez jedną grupę a zapewniają każdej dzielnicy najmniejszej liczby swego reprezentanta, przez co inteligencja nie jest z rady usunięta. Zapobiega się też wykluczeniu z rady ludności stanowiącej w gminie mniejszość, czy to narodową, czy wyznaniową.

Niedopuszczalne jest przyznanie głosu żonom w kole wybranych ich mężów, skoro jednak kobietom przyznane jest prawo głosowania i większość nich je będzie stosowała swego zawodu, nie potrzeba pobierać przez tego ich, dla jakich wyjść od stóp, robotnic i t. d. Przyznanie głosu pełnoletnim żonatym wobec dopuszczenia kobiet do głosowania nie byłoby już uzasadnione.

W kołach tak urządzonych głosowanie będzie ~~prawie~~ powolne, bo wyłącznie brać będą w niej tylko ludzie ~~[illegible]~~ niepracujący w żadnym zawodzie, a więc żyjący z dobroczynności publicznej czy prywatnej.

65

DYREKTOR
DEPARTAMENTU SAMORZĄDU

№ ....

Warszawa, dn. 9 marca 1923 r.

Jaśnie Wielmożny Panie !

W załączeniu mam zaszczyt przesłać "Ostateczne wyniki obrad Podkomisji dla reformy administracji w zakresie samorządu", oraz załączyć przytem wyrazy mej głębokiej czci

[signature]

8133

Drukarnia Państwowa № 13880. 20-V 21. 250.

Luźne materjały

[1923]

Ostateczne wyniki

obrad Podkomisji dla reformy administracji w zakresie samorządu

Wybrana przez Komisję dla reformy administracji Podkomisja dla ustalenia zasad ustroju administracji samorządowej odbyła posiedzenia w dn. 24, 26, 27 i 28 lutego b.r. i na nich ustaliła główne zasady ustawy o samorządzie wojewódzkim, rozwijając i rozszerzając przytem postanowienia ustawy z dn. 26/IX 1922r., /Dz. Ust. Nr. 90 poz. 829/. Podkomisja powzięła ponadto szereg poniżej podanych uchwał w sprawie naczelnych zasad, dotyczących ustroju samorządu gmin wiejskich, miast i powiatów, które będą objęte ustawą ramową i utworzą podstawę do opracowania i uchwalenia przez sejmiki wojewódzkie szczegółowej ustawy o gminie wiejskiej, dalej ustawy miejskiej i ustawy o powiatowych związkach komunalnych.

W szczególności uchwaliła Podkomisja następujące zasady:

I.

Zasady samorządu wojewódzkiego.

Art. 1.

Województwa utworzone w drodze ustawodawczej są jednostkami samorządowemi / art. 65 ustawy Konstytucyjnej/.

Każde województwo jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawą prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie terytorjalnych związków powiatowych, wchodzących w skład województwa.

Art. 2.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu wojewódzkiego, służy obieralnym sejmikom wojewódzkim / art. 67 Ustawy Konstytucyjnej/.

Art. 3.

Sejmikom wojewódzkim służyć będzie ustawodawstwo /art. 3 Konstytucji/ w sprawach:

1/ oświecenia publicznego z wyjątkiem szkół akademickich,
2/ dobroczynności publicznej,
3/ zdrowotności publicznej z wyjątkiem policji sanitarnej,
4/ budowlanych tudzież dróg publicznych wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz dróg żelaznych lokalnych,
5/ agrarnych z wyłączeniem reformy rolnej, dalej w sprawach hodowli bydła i innych zwierząt gospodarskich, tępienia szkodników rolnych, ochrony pól /policji polowej/, organizacji kredytu rolniczego, wytwórczości rolniczej i leśnej,
6/ regulacji wód, meljoracji i wyzyskania sił wodnych,
7/ organizacji i administracji gmin i powiatów,
8/ podatków na cele samorządu,
9/ wreszcie w sprawach, które mu przekaże Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 4.

W sprawach powyższych Sejm Rzeczypospolitej wydaje postanowienia, określające ramy dla ustawodawstwa wojewódzkiego.

Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z Konstytucją Rzeczypospolitej i innemi ustawami Państwa.

Ustawa wojewódzka może być zmienioną lub uchyloną przez późniejsze ustawy Państwa.

./.

Art. 5.

Ustawa wojewódzka uchwalona, przez Sejmik/, nabiera mocy obowiązującej na obszarze Województwa przez sankcję Prezydenta Rzeczypospolitej, zaopatrzoną w kontrasygnatę Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra oraz ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym województwa.

Art. 6 .

Sejmiki, jako organ samorządu wojewódzkiego, zarządzają sprawami, które im niniejszą ustawą oraz innemi ustawami państwowemi przekazane zostały. W szczególności do zakresu ich działania należą następujące sprawy:

1/ ustanowienie zasad zarządzania majątkiem wojewódzkim,
2/ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości, stanowiących własność województwa,
3/ zaprowadzanie zakładów i urządzeń użyteczności publicznej, jak niemniej urządzeń przemysłowych w interesie członków związku wojewódzkiego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane.
4/ uchwalanie rocznego preliminarza budżetowego dochodów i wydatków samorządu wojewódzkiego, zezwalanie na wydatki, budżetem nie przewidziane oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie, wreszcie badanie zamknięcia rachunków rocznego budżetu i udzielanie absolutorjum,
5/ uchwalanie i nakładanie podatków oraz dodatków do podatków i opłat, potrzebnych na pokrycie wydatków samorządu wojewódzkiego,
6/ zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dają się pokryć bez nadmiernego obciążenia osób, podlegających obowiązkowi podatkowemu,
7/ ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu wojewódzkiego oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych stanowisk,
8/ wydawanie opinji, których zażąda Rząd lub Sejm Rzeczypospolitej,
9/ uchwalanie wniosków do Rządu lub Sejmu Rzeczypospolitej w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych związku wojewódzkiego,
10/ stanowienie o wszystkich innych sprawach, powierzonych sejmikowi w drodze ustawy, i nie przekazanych wyraźnie wydziałowi wojewódzkiemu.

Art. 7.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Skarbu uchwały tyczące się budżetu dochodów i wydatków, uchwały tyczące się zaciągnięcia pożyczek z wyjątkiem krótkoterminowych, umarzalnych w ciągu roku z wpływów budżetowych, dalej uchwały o nakładaniu dodatków do podatków państwowych, przekraczających 50%, wreszcie przyjęcie stałych zobowiązań.

Podatki samorządowe mogą być uchwalone tylko w formie ustawy / art. 3 p.8/.

Art. 8.

Posłów do sejmiku wojewódzkiego wybierają w powiatach, należących do województwa członkowie sejmików powiatowych a w miastach, wydzielonych z powiatów, członkowie Rad miejskich.

Każdy uprawniony do wybierania oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okręg. Może oddać nawet wszystkie swe głosy na jednego kandydata.

Rozstrzyga w zasadzie rezultat pierwszego głosowania. Wybranymi są ci, co przy pierwszem głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

Art. 9.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do sejmiku orzeka Sąd Najwyższy.

Art. 10.

Członków sejmiku wojewódzkiego we wszystkich województwach

2/ sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków samorządu wojewódzkiego i przedkładanie ich sejmikowi, celem uzyskania absolutorjum prowadzenia kasowości i rachunkowości samorządu wojewódzkiego,
3/ zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami samorządu wojewódzkiego, które nie mają własnego zarządu, i sprawowanie nadzoru nad temi ,dla których ustanowiono osobne zarządy,
4/ zarządzanie majątkiem samorządu wojewódzkiego wedlug zasad, uchwalonych przez Sejmik wojewódzki,
5/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku wojewódzkiego,
6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót wojewódzkich
7/ składanie sejmikowi wojewódzkiemu rocznych sprawozdań a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów, b/ z wykonania budżetu, c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw samorządu wojewódzkiego.

Art. 18.

Wydział wojewódzki sprawować będzie nadzór nad samorządem powiatowym i rozstrzygać zażalenia, przeciw orzeczeniom wydanym w I instancji przez samorząd powiatowy.

Na decyzje wydziału wojewódzkiego wolno stronom, które się czują pokrzywdzone decyzją, wnosić skargi do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Art. 19.

Sejmik wojewódzki sprawuje kontrolę nad działalnością wydziału wojewódzkiego. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody województwa używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi wojewódzkiemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie Komisje i domagać się wglądu do aktów, oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy samorządu i żądać wyjaśnień od wydziału wojewódzkiego i funkcjonarjuszy samorządu wojewódzkiego. Członkowie wydziału wojewódzkiego, ~~wybrani przez Sejmik~~ mogą być przez Sejmik pociągnięci do odpowiedzialności za przewinienia służbowe.

Art. 20.

Wydział wojewódzki składa się z Wojewody lub jego zastępcy jako przewodniczącego oraz z sześciu członków stale urzędujących z których czterech wybiera sejmik wojewódzki z pośród swoich członków, a dwóch mianuje Wojewoda z pośród członków związku wojewódzkiego.

Do zastępowania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Członkowie wybrani urzędują aż do nowego ~~wyboru dokonanego przez sejmik nowowybrany~~ z wyjątkiem podanym w art. 26. ~~Członkowie mianowani urzędują aż do odwołania.~~

Art. 21.

Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości decyduje głos przewodniczącego. Po-za-tem sposób załatwiania określa bliżej regulamin, wydany przez sejmik wojewódzki.

Art. 22.

Wojewodzie, jako przewodniczącemu wydziału wojewódzkiego służą w zakresie spraw należących do wydziału następujące uprawnienia:

1/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału,
2/ prawo załatwiania spraw nie cierpiących zwłoki za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału,
3/ prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału,
4/ prawo zastępowania wydziału na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych i prowadzenia w jego imieniu korespon-

./.

wybierają istniejące w okręgu wojewódzkim terytorjalne związki powiatowe oraz miasta, wydzielone ze związków powiatowych.

Wspomniana związki powiatowe oraz miasta wybierają w województwach, liczących

a/ do 1 miljona mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde choćby zaczęte 30.000 mieszkańców,

b/ od 1 - 2 miljonów mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde choćby tylko zaczęte 40.000 mieszkańców

c/ ponad 2 miljony mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde choćby tylko zaczęte 50.000 mieszkańców.

Każdy terytorjalny związek powiatowy względnie każde z wyżej określonych miast równocześnie wybiera do Sejmiku wojewódzkiego taką samą liczbę zastępców, co członków.

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

U w a g a : W ten sposób do grupy a/ przyszłoby Województwo Poleskie z 33 członkami i Pomorskie z 41 członkami / zamiast dotychczasowych 55/, do grupy b/ Województwo Nowogródzkie z 37, Wołyńskie z 41, Poznańskie z 67 / zamiast dotychczasowych 85/ i Krakowskie z 60 członkami, a do grupy c/ Województwo Lubelskie z 50 oraz Województwo Kieleckie z 60 członk.

Art. 11.

Bliższe postanowienia o wyborach do Sejmików poda ordynacja wyborcza do Sejmików, uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej.-

Art. 12.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje sejmik przynajmniej raz na rok, odracza go i zamyka.

Art. 13.

Sejmik wojewódzki wybiera na czas swoich obrad ze swojego grona przewodniczącego i jego zastępcę.

Art. 14.

Okres wyborczy sejmiku ustala się na lat cztery.

Art. 15.

Postanowienia art. 21 ustawy Konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, odnosić się będą także do posłów sejmiku z tą zmianą, że prawa, przyznane w artykule tym Sejmowi, służyć będą Sejmikom, a nietykalność poselska służyć będzie posłom na Sejmik tylko w czasie trwania jego obrad.

Postanowienia art. 22 ustawy Konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, odnosić się będą także do posłów na Sejmik w stosunku ich do samorządu i do władz samorządowych w województwie, w którem na Sejmik głosują.

Art. 16.

Wojewoda reprezentuje na Sejmiku Rząd Rzeczypospolitej, ma prawo brać udział w jego obradach osobiście, lub przez delegowanych urzędników, przedkładać mu wnioski ustawodawcze w imieniu Rządu, przedkładać Rządowi uchwały Sejmiku wymagające sankcji Prezydenta / art. 5/ lub zatwierdzenia Rządu / art. 7/ i zawiesić każdą uchwałę Sejmiku, nie podlegającą sankcji Prezydenta Rzeczypospolitej lub zatwierdzeniu Rządu, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 17.

Dla przygotowania i wykonania uchwał Sejmiku, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie oznaczonym przez ustawy i uchwały sejmiku, powołany będzie wydział wojewódzki.

W szczególności należą do jego zadań:

1/ sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nie objęte.

decji. Umowy zawierane imieniem związku wojewódzkiego wymagają jednak, oprócz podpisu Wojewody, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału,

5/ prawo nadzoru służbowego na funkcjonarjuszami ~~samorządu~~ wojewódzkiego,

6/ prawo zawieszania uchwały wydziału jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 23.

Od zarządzeń wydziału wojewódzkiego, wydanych przez niego jako władzę orzekającą w pierwszej instancji, służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwych Ministerstw, a od orzeczenia Ministerstwa, o ile ono uznaje legalność zarządzenia, prawo odwołania się do Najw. Trybunału Administracyjnego.

Art. 24

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu wojewódzkiego służy właściwym Ministrom, a w braku odnośnych postanowień ustawowych Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Władza ta obejmuje prawo informowania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału wojewódzkiego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag, prawo zatwierdzania uchwał Sejmików wyszczególnione w art. 7 oraz prawa określone w art. 25 i 26.

Art. 25.

W razie zawieszenia uchwały Sejmiku lub uchwały wydziału wojewódzkiego wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu Ministrowi, a Minister jeżeli godzi się ze zdaniem wojewody przedłoży ją do decyzji Najw. Trybunałowi Administracyjnemu.

Postępowanie Najwyższego Trybunału Administracyjnego w tych sprawach określi osobna ustawa państwowa.

Art. 26.

Prezydentowi Rzeczypospolitej służy na ~~podstawie uchwały~~ wniosku Rady Ministrów prawo rozwiązania Sejmiku wojewódzkiego w szczególności w tym razie, jeżeli sejmik wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując sejmik, Prezydent zarządza nowe wybory do Sejmiku najpóźniej w terminie trzymiesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego sejmiku poleca wydziałowi wojewódzkiemu załatwiać bieżące czynności, a w szczególności uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem rozwiązania sejmiku jest także postępowanie jego wydziału, Prezydent Rzeczypospolitej rozwiązując sejmik rozwiązuje także i wydział i ustanawia Komisję tymczasową pod przewodnictwem wojewody do spełnienia funkcji wydziału powyżej wspomnianych.

Art. 27.

Państwo może drogą ustawy zlecić wykonanie pewnych spraw państwowych wydziałom wojewódzkim, jako organom państwa. Wydział w tych sprawach stosować się będzie do poleceń władz państwowych.

II.

Samorząd wojewódzki na Kresach

W sprawie zaprowadzenia samorządu wojewódzkiego na Kresach w Podkomisji nie uzyskano większości głosów, któreby się oświadczyły za jednym z wniosków postawionych.

Wnioski powyższe były następujące:

1. Samorząd powinien być zaprowadzony równocześnie z zaprowadzeniem go w województwach polskich rdzennych, gdyż inaczej poparłoby się głosy, podnoszące się przeciw przynależności Kresów do Polski.
2. Należy wstrzymać się z zaprowadzeniem samorządu na Kresach, aż administracja państwowa na Kresach ulepszy się i ustali.
3. Samorząd może być zaprowadzony na Kresach bez żadnych zastrzeżeń na rzecz mniejszości polskiej, gdyż mniejszość ta poparta

./.

przez władzę polską państwową nie ulegnie supremacji większości ruskiej.

4. Zastrzeżenia powyżej pod 3/ wspomniane są w ustawie konieczne. Z mniejszości polskiej na sejmiku potrzeba stworzyć osobną kurję lub przynajmniej zastrzec dla niej możność ukonstytuowania się w osobną sekcję dla załatwiania spraw oświatowych.

5. Jednogłośnie poparto wnioski:
że należy na Kresach zaprowadzić taką ordynację wyborczą, któraby zapewniła należyty udział Polaków w ciałach samorządowych, ewentualnie przez wprowadzenie osobnych kół narodowych wyborczych,

6. że decyzja w kwestjach omawianych zależy od wysłuchania czynników miejscowych w każdem województwie.

III.

G m i n a   w i e j s k a.

1/ Ustawodawstwo sejmiku wojewódzkiego rozstrzygnie, czy w województwie najniższą jednostką administracji państwowej i samorządowej ma być gmina jednowioskowa, czy też gmina zbiorowa.

2/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina zbiorowa, t.j. złożona z kilku lub jednej większej gromady, tam na jej czele postawiony będzie naczelnik gminy, zatwierdzony przez Rząd, który przewodniczyć będzie radzie gminnej oraz sprawować jako organ jednoosobowy zarząd gminy i policję miejscową ; tę ostatnią jako czynność zleconą.

Do pomocy naczelnikowi gminy dodani będą wybrani przez radę gminną ławnicy, z których jeden będzie zarazem zastępcą naczelnika gminy.

Gromadzie pozostawiony będzie zarząd jej majątkiem a jej organ wykonawczy wójt /sołtys/ będzie jako organ pomocniczy naczelnika gminy załatwiał sprawy przekazane gromadzie przez gminę zbiorową.

3/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina jednowioskowa, tam będzie ona najniższą jednostką samorządową, a zarząd jej w osobie wójta z przydanemi mu do pomocy ławnikami będzie organem pomocniczym /starosty/ w sprawach policji miejscowej i agend zleconych których kierownictwo sprawować będą eksponowani w okręgach komisarze okręgowi.

4/ Gdzie naczelnik gminy zbiorowej, względnie wójt gminy jednowioskowej nie spełnia należycie czynności zleconych mimo zastosowanych przeciwko niemu środków dyscyplinarnych, tam wojewoda może sprawowanie tych funkcji powierzyć aż do odwołania na koszt gminy mianowanemu w tym celu komisarzowi.

5/ Ustawa wojewódzka określi bliżej zakres działania tak gminy zbiorowej, jakoteż gminy miejscowej w dziedzinie samorządu i spraw zleconych.

6/ Obszary dworskie i inne nieruchomości ziemskie, jak niemniej miejscowości nie objęte dotąd granicami gmin jednowioskowych, gromad lub gmin miejskich będą połączone z jedną lub kilku sąsiedniemi gminami /gromadami/ lub też będą z nich utworzone nowe gminy lub gromady po uprzedniem wysłuchaniu opinji zainteresowanej gminy lub gromady.

7/ Wybór radnych odbywa się ~~bez różnicy płci~~ na podstawie powszechnego, tajnego, bezpośredniego, równego i stosunkowego systemu głosowania, przyczem prawo głosowania przysługuje wyborcom obojga płci.

8/ Wniosek p. E. Starczewskiego. Do projektu ustawy o samorządzie gminnym do art. o okręgach wyborczych dla wyboru radnych do rady gminnej, należy wnieść dodatek następujący:

"Celem zapewnienia zgodnego współżycia między poszczególnemi grupami narodowościowemi i wyznaniowemi, upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych na wniosek wojewodów, do wyznaczania w miejscowościach z ludnością mieszaną okręgów wyborczych /przy możności odstąpienia od zasad, wyrażonych w art. 3 i 4 gminnej ordynacji wyborczej, przyjętej przez komisję administracyjną Sejmu Ustawodawczego/ w ten sposób ukształtowanych, by mniejszościom narodowym i wyznaniowym zapewniona była możność uzyskiwania w radach gminnych należnego im przedstawicielstwa.

IV.

G m i n y   m i e j s k i e

Odnośnie do organizacji ustroju gmin miejskich Podkomisja następujące ustaliła zasady:

1/ Wojewódzka ustawa oznaczy te miasta, względnie miasteczka lub większe miejscowości, które otrzymają urządzenia miejskie;

2/ z/pośród gmin w ten sposób urządzonych następujące ich rodzaje zostaną określone ustawą państwową:

a/ miasta, nie-wydzielone z powiatu, którym przyznane jest sprawowanie policji miejscowej. Miasta te otrzymują w zasadzie stanowisko i uprawnienia samodzielnej gminy wiejskiej /zbiorowej lub jednostkowej/ z tą różnicą, że zarząd miejski /magistrat/ jest zawsze kolegjalny, a tylko wyjątkowo jednoosobowy. Burmistrz miasta takiego posiada z tytułu kierownictwa policją lokalną i wykonania zadań zleconych w tym zakresie charakter urzędnika państwowego podległego staroście.

b/ Miasta, wydzielone z powiatowego związku samorządowego uzyskują stanowisko i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego, zaś w zakresie administracji państwowej podlegają kierownictwu i nadzorowi właściwego starosty.
Burmistrze miast tej kategorji otrzymują ze względu na kierownictwo policją lokalną i sprawami zleconymi w tym zakresie charakter zastępców starosty, podległych starostom służbowo. Miasta te uprawnione są, o ile zobowiążą się do wypełnienia przepisanych ustawą warunków, do przejmowania we własny zarząd poszczególnych działów administracji państwowej, zawiadywanych w zasadzie przez organa państwowe z wyjątkiem zadań zastrzeżonych wyłącznie do wykonywania przez te organa.

c/ Większe miasta, wydzielone z powiatowego związku samorządowego mogą ustawą państwową otrzymać osobny statut ~~w ramach ogólnej ustawy miejskiej~~, odpowiadający stosunkom każdego z nich. Zasadą ich organizacji będzie, że przejmą oprócz samorządowego zakresu działania wszystkie działy administracji państwowej, nie-zastrzeżone do wykonywania wyłącznie przez organa rządowe.
Prezydenci miast tej kategorji otrzymują stanowisko starosty, a zarządy tych miast stanowisko państwowej władzy administracyjnej I instancji, podległej bezpośrednio wojewodzie.
Do miast tej kategorji zaliczone zostają przez ustawę miejską miasta: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno. Inne miasta mogą uzyskać stanowisko starostwa grodzkiego na podstawie osobnej ustawy.
W miastach tych zostaną utworzone osobne administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji /Dyrekcje Polic/ podległe bezpośrednio Wojewodzie.

d/ miasto Warszawa wydzielone będzie z Województwa i utworzy samodzielny wojewódzki związek samorządowy, a zarząd tego miasta przejmie pod warunkami w ustawie miejskiej przewidzianemi wszystkie działy urzędowania państwowej administracji, wchodzące w zakres działania starostwa i województwa, z wyłączeniem zadań zastrzeżonych do wykonania wyłącznie organom rządowym.
~~Pierwszy~~ prezydent tego miasta otrzymuje stanowisko i prawa Wojewody, a zarząd stolicy- stanowisko państwowej władzy administracyjnej I i II instancji, podlegającej wprost Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Ustawa miejska określi bliżej ustrój zarządu miejskiego, a w szczególności organa wykonawcze, zawiadujące sprawami i wzgl. II instancji administracyjnej.

W Warszawie utworzone będą osobne rządowe władze administracyjne bezpieczeństwa I i II instancji podległe Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

3/ Wybór burmistrzów względnie prezydentów i członków magistratu w miastach wykazanych pod 2a/ zatwierdza wojewoda, a w miastach wydzielonych z powiatu Minister Spraw Wewnętrznych, zaś z własnym statutem i w Warszawie na wniosek ~~Ministra Spraw Wewnętrznych~~ [illegible] Prezydent Rzeczypospolitej. W miastach wykazanych pod 2 c/ i d/, których zarządy mają przyznane stanowisko władzy administracyjnej państwowej, urzędnicy magistratu muszą posiadać warunki przepisane dla rządowych urzędników administracyjnych. Przejście ze służby miejskiej do rządowej będzie dopuszczone i odpowiednio uregulowane.

4/ Ustrój organów gminy miejskiej ma być oparty o zasadę rozdziału władzy uchwalającej i kontrolującej od zarządzającej i wykonawczej.

5/ Zawodowi członkowie magistratu mają być w zasadzie wybierani na podwójny okres urzędowania rad miejskich z prawem do emerytury. Zawodowi członkowie magistratu muszą posiadać kwalifikacje, określone ustawą miejską lub na jej podstawie przez uchwałę rady miejskiej.

6/ Rady miejska ma prawo wydawać ~~w granicach zakreślonych ustawami~~ [illegible] rozporządzenia powszechnie obowiązujące, które podlegają zatwierdzeniu ze strony władzy nadzorczej. Rozporządzenia w zakresie policji lokalnej uchwalone przez magistrat zatwierdza przełożona władza rządowa.

7/ Nadzór państwowy nad miastami wykazanemi pod 2a/ wykonują wydziały powiatowe, a nad miastami wydzielonemi z powiatowego związku samorządowego i nad miastami z własnym statutem wydziały wojewódzkie.

Nadzór nad miastem Warszawą, wykonują właściwe Ministerstwa, a w wypadkach nieprzewidzianych ustawami Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

8/ Burmistrz względnie Prezydent może zawiesić uchwały Rady miejskiej, które przekraczają zakres działalności Rady miejskiej, naruszają ustawy obowiązujące, są niewykonalne lub mogą przynieść miastu szkodę.

To samo prawo przysługuje burmistrzowi względnie prezydentowi w stosunku do uchwał zarządu miejskiego.

Rada miejska jeśli się nie zgadza z uchwałą burmistrza względnie prezydenta, może odwołać się do władzy nadzorczej.

To samo prawo przysługuje zarządowi miejskiemu ze wzgl. na zarządzenie burmistrza lub prezydenta.

Orzeczenie władzy nadzorczej II instancji jest ostateczne.

9/ Prawo wybierania do rad miejskich ma być oparte o zasadę równości, powszechności bez różnicy płci, bezpośredniości tajności i proporcjonalności.

Ustawodawstwu wojewódzkiemu ~~pozostawia się decyzję co do uchwał rad miejskich, dotyczących określenia sposobu przeprowadzenia wyborów, np. wprowadzenie okręgów wyborczych~~ [illegible]

Rada m. Warszawy otrzymuje zakres [illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ W zakresie [illegible]

[illegible]

V.

Zasady samorządu powiatowego.

Art.1.

Powiaty, utworzone w drodze ustawodawczej, są jednostkami samorządowemi /art.65 ustawy konstytucyjnej/.

Każdy powiat jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie gmin wiejskich i miejskich wchodzących w skład powiatu.

Art.2.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu powiatowego, służy obieralnym sejmikom powiatowym /art. 67 ustawy konstytucyjnej/.

Sejmiki, jako organ samorządu powiatowego, zarządzają sprawami które im niniejszą ustawą oraz innemi ustawami państwowemi przekazane zostały.

W szczególności do zakresu ich działania należą następujące sprawy:

1/ ustanawianie zasad zarządzania majątkiem powiatu;

2/ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości, stanowiących własność powiatu;

3/ zaprowadzanie zakładów i urządzeń użyteczności publicznej jak-niemniej urządzeń przemysłowych w interesie członków związku powiatowego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane;

4/ uchwalanie rocznego preliminarza budżetowego, dochodów i wydatków samorządu powiatowego, zezwalanie na wydatki budżetem nie przewidziane oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie, wreszcie badanie zamknięć rachunków rocznego budżetu i udzielanie absolutorjum;

5/ uchwalanie i nakładanie na podstawie obowiązujących w tym względzie ustaw świadczeń pieniężnych na pokrycie wydatków samorządu powiatowego;

6/ zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne, wydatki, które nie dają się pokryć ~~bez nadmiernego~~ obciążenia osób, podlegających obowiązkowi podatkowemu;

7/ ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu powiatowego oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych stanowisk;

8/ wydawanie opinji, których zażądają ~~władze rządowe lub~~ ~~sejmik~~ wojewódzki, albo też Rząd ~~lub Sejm~~ Rzeczypospolitej;

9/ uchwalanie wniosków do władz rządowych lub do ~~sejmiku~~ wojewódzkiego w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych związku powiatowego;

10/ stanowienie o wszystkich innych sprawach, powierzonych sejmikowi w drodze ustawy ~~lub~~ oraz nie-przekazanych wyraźnie wydziałowi powiatowemu.

Art.3.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez Wydział wojewódzki uchwały, tyczące się budżetu dochodów i wydatków, uchwały tyczące się zaciągnięcia pożyczek z wyjątkiem krótkoterminowych, umarzalnych w ciągu roku z wpływów budżetowych, dalej uchwały ~~o nakładaniu dodatków do podatków państwowych~~, wreszcie przyjęcie stałych zobowiązań.

JC.

Art.4.

Sejmik powiatowy składa się z 24 członków. W celu dokonania wyborów do sejmiku powiatowego dzieli się obszar każdego powiatu ziemskiego na okręgi wyborcze wybierające conajmniej po 2 członków

45/81

Do okręgów wyborczych należy przydzielać tylko całe gminy/gminy jednowioskowe, gminy miejskie/.
Podziału na okręgi wyborcze dokonywa wojewoda na wniosek wydziału powiatowego przy uwzględnieniu ostatniego spisu ludności.

Art.5.

Prawo wybierania w odnośnych okręgach wyborczych służy radnym gmin wiejskich, względnie radnym miast, wcielonych do okręgu wyborczego. Gdzie istnieją gminy zbiorowe tam wykonywują prawo wybierania do sejmiku powiatowego tylko radni gminy zbiorowej. W razie podziału gminy zbiorowej lub miasta między 2 okręgi wyborcze należy uprawnionych do wyboru przedstawicieli gminy zbiorowej lub miasta rozdzielić na odnośne okręgi wyborcze w stosunku do rozdzielonej na te okręgi ludności.
Każdy uprawniony do wybierania oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okręg. Może oddać ~~nawet~~ gdzieś wszystkie swe głosy na jednego kandydata.
Rozstrzyga w zasadzie rezultat pierwszego głosowania. Wybranymi są ci, ~~co~~ którzy przy pierwszem głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

Art.6.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do sejmiku orzeka wydział wojewódzki.

Art.7.

Bliższe postanowienia o wyborach do sejmików powiatowych poda ordynacja wyborcza.

Art.8.

Obradom sejmiku powiatowego przewodniczy starosta. Urzędowy zastępca starosty jest w razie przeszkody starosty zastępcą przewodniczącego sejmiku powiatowego.
Starosta powiatowy lub jego zastępca zwołuje sejmik powiatowy przynajmniej raz na ćwierć roku, odracza go i zamyka.

Art.9.

Starosta względnie jego zastępca reprezentuje na sejmiku powiatowym Rząd Rzeczypospolitej. Ma on prawo i obowiązek zawiesić każdą uchwałę Sejmiku, nie-podlegającą zatwierdzeniu Rządu, jeżeli zdaniem jego, sprzeciwia się ustawom.

Art.10.

Dla przygotowania i wykonania uchwał sejmiku powiatowego, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie oznaczonym przez obowiązujące przepisy, powołany będzie wydział powiatowy.
W szczególności należą do jego zadań :

1/ sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nie-objęte;

2/ sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków samorządu powiatowego i przedkładanie ich sejmikowi powiatowemu celem uzyskania absolutorjum, prowadzenie kasowości i rachunkowości samorządu powiatowego;

3/ zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami samorządu powiatowego, które nie mają własnego zarządu, i sprawowanie nadzoru nad temi, dla których ustanowiono osobne zarządy;

4/ zarządzanie majątkiem samorządu powiatowego według zasad, uchwalonych przez sejmik powiatowy;

5/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku powiatu;

6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót powiatowych;

7/ składanie sejmikowi powiatowemu i właściwym władzom rocznych sprawozdań;

/.

a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów.

b/ z wykonania budżetu,

c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw powiatu.

Art.11.

Wydział Wojewódzki sprawować będzie nadzór nad gminami wiejskiemi i miejskiemi powiatu i rozstrzygać zażalenia przeciw orzeczeniom wydanym przez zarząd gminy.

Art.12.

Sejmik powiatowy sprawuje kontrolę nad działalnością Wydz.Pow. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody powiatu używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi powiatowemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie komisje i domagać się wglądu do aktów oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy samorządu i żądać wyjaśnień od wydziału powiatowego i funkcjonarjuszy samorządu powiatowego.

Członkowie wydziału powiatowego, wybrani przez sejmik powiatowy, mogą być przez Wydział wojewódzki pociągnięci do odpowiedzialności za przewinienia służbowe.

Art.13.

Wydział Powiatowy składa się ze starosty lub jego zastępcy jako przewodniczącego oraz z 4 członków, z których trzech wybiera sejmik powiatowy z pośród swoich członków, a jednego mianuje wojewoda na wniosek starosty ~~z pośród członków związku powiatowego~~.

Do zastępywania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Art.14.

Wydział Powiatowy załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów; w razie równości decyduje głos przewodniczącego. Pozatem sposób załatwiania określa bliżej regulamin wydany przez sejmik powiatowy.

Art.15.

Okres urzędowania sejmiku i wydziału powiatowego ustala się na lat 4.

Art.16.

Staroście, jako przewodniczącemu wydziału powiatowego, służą w zakresie spraw, należących do wydziału, następujące uprawnienia:

1/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału;

2/ prawo załatwiania spraw, nie-cierpiących zwłoki, za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału;

3/ prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału;

4/ prawo zastępowania wydziału na-zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych i prowadzenia w jego imieniu korespondencji. Umowy zawierane imieniem związku powiatowego wymagają jednak oprócz podpisu starosty, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału;

5/ prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami samorządu powiatowego;

6/ prawo zawieszania uchwały wydziału, jeżeli zdaniem jego „sprzeciwia się ustawom.

Art. 17.

Od zarządzeń wydziału powiatowego, wydanych przez niego, jako władzę orzekającą,x/ służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwego wydziału wojewódzkiego, na decyzję wydziału wojewódzkiego, służy interesowanym prawo skargi do Najwyższego Trybunału Administracyjnego, o ile zdaniem ich decyzja jest nielegalna.

Art. 18.

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu powiatowego służy właściwemu Wydziałowi Wojewódzkiemu. Władza ta obejmuje prawo informowania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału powiatowego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag, prawo zatwierdzania uchwał sejmików powiatowych, wyszczególnionych w art. 4, oraz prawa, określone w art. 20 i 21.

Art. 19.

W razie zawieszenia uchwały sejmiku lub uchwały wydziału powiatowego starosta przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu wydziałowi wojewódzkiemu do rozstrzygnięcia.

Art. 20.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych służy prawo rozwiązania sejmiku powiatowego, w szczególności w tym razie, jeżeli sejmik wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując sejmik, Minister Spraw Wewnętrznych zarządza nowe wybory do Sejmiku najpóźniej w terminie 3-miesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego sejmiku poleca wydziałowi powiatowemu załatwiać bieżące czynności, a w szczególności uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem rozwiązania sejmiku jest także postępowanie jego wydziału, Minister Spraw Wewnętrznych rozwiązując sejmik, rozwiązuje także i wydział i ustanawia Komisję Tymczasową pod przewodnictwem starosty do spełniania powyżej wspomnianych funkcji Wydziału Powiatowego.

Art. 21.

Państwo albo też samorząd wojewódzki może drogą ustawy zlecić wykonanie pewnych spraw państwowych względnie ~~wojewódzkich~~ samorządu wydziałom powiatowym, jako swoim organom. Wydział powiatowy w tych sprawach stosować się będzie do poleceń władz państwowych względnie samorządu wojewódzkiego.

x/ w pierwszej instancji.

1923

A N K I E T A

W SPRAWIE PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO PAŃSTWA

A. Ogólne tezy do podziału Państwa dla celów administracji ogólnej i samorządowej.

I. Wielostopniowość podziału.

Czy trójstopniowy podział na województwa, powiaty i gminy, przewidziany przez art.65 Konstytucji, odpowiada warunkom administracyjnym Państwa Polskiego, czy też byłoby wskazane wprowadzić podział dwustopniowy wzgl. czterostopniowy? W tym ostatnim wypadku - jaki charakter miałaby ta nowa jednostka terytorjalna? /Czy byłaby jednocześnie jednostką samorządu terytorjalnego? Jaka władza i o jakim zakresie działania stałaby na czele tej jednostki terytorjalnej?/.

II. Wielkość i siła gospodarcza gmin, powiatów i województw.

1. Wielkość województw, powiatów i gmin, jako jednostek terytorjalnych dla celów administracji ogólnej.

a/ Wielkość województw, powiatów i gmin pod względem obszaru i zaludnienia.

b/ Jaki wpływ na określenie wielkości województw i powiatów mieć powinny miejscowe warunki komunikacyjne? /Omówić terytorjalnie/.

c/ Jaką rolę w komunikacji odgrywa rozwijający się obecnie ruch samochodowy? Czy i o ile droga bita, jako arterja ruchu samochodowego, zaczyna zastępować linję kolejową w komunikacji osobowej i transporcie towarów?

2. Wielkość województw, powiatów i gmin, jako jednostek samorządu terytorjalnego.

a/ Rozgraniczenie zakresu działania między Państwem i innemi związkami prawno-publicznemi a związkami komunalnemi.

b/ Rozgraniczenie zakresu działania związków komunalnych wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

/Czy obecne rozgraniczenie zakresu działania między związkami komunalnemi, jakie istnieje na obszarach byłych trzech zaborów, jest celowe i czy odpowiada naszym warunkom administracyjnym, czy też

8734

byłoby pożądane wprowadzenie zmian i jakich? Czy samorząd wojewódzki w przyszłym jednolitym ustroju samorządu terytorjalnego ma być nadbudową samorządu terytorjalnego, tzn. ma podejmować te tylko zadania, które przekraczają możliwości finansowe poszczególnych powiatowych związków komunalnych czy też ma mieć pierwszeństwo przed samorządem powiatowym w podejmowaniu zadań, które dotyczą całego województwa lub jego większej części? Analogiczne rozgraniczenie zakresu działania między powiatowemi związkami komunalnemi a gminami/.

c/ W związku z rozstrzygnięciem powyższego zagadnienia - jaki ma być stosunek samorządu terytorjalnego wyższego i niższego rzędu pod względem jego wielkości i siły gospodarczej /np. problem: gmina jednowioskowa - mały powiat - małe województwo, czy też gmina wielowioskowa - duży powiat - duże województwo/.

d/ Wpływ rozwoju gospodarczego danego obszaru na wielkość województw, powiatów i gmin. /Problem: czy wyższy stopień rozwoju gospodarczego danego obszaru ze względu na większą wydajność źródeł podatkowych pozwala na tworzenie związków komunalnych o mniejszym obszarze i zaludnieniu, czy też przeciwnie - wyższy rozwój gospodarczy nakłada na samorząd terytorjalny większe obowiązki, wymaga pewnej koncentracji środków finansowych, a więc - związków komunalnych o większym obszarze?/.

VII. Warunki regjonalne podziału administracyjnego Państwa.

1. Warunki, wynikające z ustroju gospodarczego ziem Polski

a/ Jakie są ujemne strony obecnego podziału administracyjnego Państwa dla życia gospodarczego Polski?

b/ Które z nich wynikają z wadliwego rozgraniczenia województw, a które z nieuzgodnienia podziału dla celów administracji ogólnej /województwa i powiaty z podziałem dla celów administracji niezespolonej? /Omówić ogólnie i zilustrować przykładowo/.

c/ Czy województwa /może to dotyczyć i powiatów/ powinny obejmować obszary jednolite pod względem gospodarczym czy też mieszane?

/Czy jest np. wskazane łączenie okręgów przemysłowych z rolniczemi? Kwestja tzw. "hinterlandu" rolniczego dla okręgów przemysłowych/.

d/ Jakie okręgi gospodarcze Polski ze względu na swój jednolity charakter i współzależność poszczególnych ośrodków między sobą powinnyby wejść w całości w skład jednego województwa?

e/ Jakie miasta, jako ośrodki życia gospodarczego, ze względu na ciążenie do nich ziem okalających, nadają się najbardziej na siedziby województw i innych władz administracyjnych?

f/ Jak wielkie, wzgl. jak silne finansowo powinny być wojewódzkie związki komunalne, ażeby mogły pełnić należycie swe zadania wobec życia gospodarczego kraju? /patrz zagadnienia wyliczone pod II p.2/.

2. Warunki geograficzne i komunikacyjne podziału administracyjnego Państwa.

a/ Czy obecny podział na województwa jest uzasadniony warunkami geograficznemi i komunikacyjnemi Państwa Polskiego?

b/ Wychodząc z założenia, że warunki geograficzne kraju wywierają stały i decydujący wpływ na jego rozwój gospodarczy, a także i na układ dróg komunikacyjnych, jakie zmiany należałoby wprowadzić obecnie wobec zniesienia granic b. państw zaborczych do istniejącego podziału na województwa ze względu na ukształtowanie terenowe Państwa Polskiego?

3. Warunki rozwoju kulturalnego ludności przy podziale administracyjnym Państwa.

a/ Które miasta ze względu na rolę, jaką w życiu kulturalnem Polski odgrywają, powinny stać się siedzibą władz wojewódzkich i innych władz administracyjnych? /Co do ilości województw można przyjąć za liczbę orjentacyjną ich ilość obecną - 16, o ile Pan odrębnego stanowiska w tej sprawie nie zajmuje/.

b/ Jaka jest terytorjalna sfera wpływów kulturalnych każdego z tych miast?

c/ Jakie powinny być wytyczne podziału administracyjnego na terenach zamieszkałych przez ludność etnicznie lub narodowościowo mieszaną?

B. Ogólne tezy w sprawie uzgodnienia podziału dla celów administracji ogólnej z podziałem dla celów administracji niezespolonej.

1. Ujemne skutki rozbieżności między podziałem Państwa dla celów administracji ogólnej z podziałem dla celów administracji niezespolonej.

a/ z punktu widzenia administracji publicznej,

b/ z punktu widzenia administracji samorządowej,

c/ z punktu widzenia postulatów życia gospodarczego /województwa a podział na okręgi sądowe, skarbowe, kolejowe, pocztowe, ubezpieczeń, inspekcji pracy/,

d/ z punktu widzenia potrzeb oświaty i kultury /województwa a okręgi szkolne/.

/a - d/ - omówić ogólnie i zilustrować przykładami.

2. Jakie są możliwości doprowadzenia do terytorjalnego uzgodnienia podziału na województwa z podziałem dla celów administracji niezespolonej i na jakich zasadach mogłoby to nastąpić? /Omówić tę kwestję odnośnie każdego z działów administracji niezespolonej oddzielnie/.

C. Projekt nowego podziału Państwa na województwa /Całości lub też tylko pewnego fragmentu z uzasadnieniem liczbowem z punktu widzenia potrzeb administracji ogólnej i samorządowej, potrzeb życia gospodarczego i rozwoju kulturalnego ludności oraz z dołączeniem szkicu granic/.

ZASADY OGÓLNE PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO PAŃSTWA.

1. Stosownie do artykułu 65 Konstytucji podział administracyjny Państwa na województwa, powiaty i gminy ma być dokonany w drodze ustawodawczej. Ponieważ jednak, stosownie do art.3 Konstytucji, władza ustawodawcza ma być w pewnym zakresie przekazana przedstawicielstwom samorządu, należy wychodzić z założenia, że ustawodawstwo, dotyczące podziału województw na gminy, przekazane zostanie Sejmikom wojewódzkim, które będą również powołane conajmniej do opinjowania w sprawach dotyczących podziału na powiaty. Z tego względu należałoby obecnie, do czasu powołania Samorządu wojewódzkiego, reformę podziału administracyjnego ograniczyć do podziału na województwa, zaś granice powiatów i gmin zmieniać tylko o tyle, o ile tego wymagać będzie życiowa konieczność. Do przeprowadzenia zmian w tym zakresie posiadają pełnomocnictwa: Rada Ministrów z mocy ustawy z dnia 7 lipca 1921 /Dz. Ust.Nr.64 poz.400/ o ile chodzi o powiaty, oraz Minister Spraw Wewnętrznych na zasadzie Ustawy z dnia 26 września 1922 /Dz. Ust.Nr.86 poz.770/ w zakresie zmiany granic gmin wiejskich.

2. Wielkość województw /jak i powiatów/ nie może być określona szablonowo, wyłącznie w zależności od ilości kilometrów obszaru lub ilości mieszkańców, ale musi być uzależniona jeszcze od szeregu innych czynników, a więc: poziomu kultury, gospodarczego charakteru miejscowości /rolnicza czy przemysłowa/ urodzajności gleby, większej lub mniejszej ruchliwości ludności, siły przyciągania ośrodka administracyjnego, względów ekonomicznych, komunikacyjnych i t.p.

3. Im kultura danego kraju, czy prowincji, jest wyższa, im kraj jest bardziej uprzemysłowiony, lub też ziemia jest urodzajniejsza, a ruch ekonomiczny ludności intensywniejszy, tem jednostki administracyjne muszą być mniejsze, i odwrotnie. Widzimy to najlepiej na wielkości powiatów, bardzo małych w b.Zaborze pruskim, średnich w Małopolsce i przeważnej części b. Kongresówki i bardzo rozległych na Kresach wschodnich. Z tej też przyczyny Województwa kresowe muszą obejmować stosunkowo większą przestrzeń niż w innych dzielnicach.

4. Takie duże ogniska życia jak Warszawa, Kraków, Lwów, Poznań i Wilno mogą i muszą być stolicami województw bardziej rozległych. Promień siły przyciągającej tych miast jest bardzo rozległy, tak że mogą i powinny one być siedzibami władz dla bardzo znacznych terytorjów i dla wielkiej ilości mieszkańców. Natomiast ośrodki drugorzędne, a tembardziej trzeciorzędne, mają siłę przyciągającą często bardzo ograniczoną lub nie mają żadnej.

5. Przy kształtowaniu województw miarodajnemi być muszą nietylko względy administracyjne i samorządowe, oraz wola miejscowej ludności, ale również względy polityczne, ekonomiczne, komunikacyjne i wojskowe. Te ostatnie z powodu sytuacji w której Polska się znajduje, muszą często rozstrzygać, wbrew innym.

6. Pod względem samorządowym, chodzić musi o to, by województwa miały dość zasobów i warunków do wytworzenia własnego życia samorządnego. Wzgląd ten jest bardzo ważny, ale jednocześnie bardzo trudny do uchwycenia tam, gdzie życie samorządowe jest dopiero w zarodku.

7. Przy wszelkich zmianach w kształtowaniu województw, należy się liczyć z wolą i przyzwyczajeniami ludności i zwykłą jej niechęcią do wszelkich zmian w tym względzie. Łamać te przyzwyczajenia należy z wielką ostrożnością, nawet wtedy kiedy inne względy przemawiają za temi zmianami.

8.Pod względem..

8. Pod względem politycznym, dla zrastania się naszego Państwa, rozbitego na oddzielne dzielnice rozbiorowe i posiada[illegible] cego na kresach ludność mieszaną, jest rzeczą pożądaną, by woje[illegible] wództwa, zwłaszcza na Kresach, miały w miarę możności, konfigur[illegible] cję dośrodkową i by siedziba województwa była położona możliwie bliżej centrum Państwa. Ten wzgląd, obok innych, przemawia np. za siedzibą województwa Poleskiego nie w Pińsku, ale w Brześciu nad Bugiem.

9. Pod względem ekonomicznym, jest rzeczą pożądaną, by w Województwach łączone były powiaty, mające wspólne potrzeby ekonomiczne. Stąd powiaty przemysłowe należy w miarę możności łączyć z przemysłowemi, a rolnicze z rolniczemi. Samowystarczal[illegible] ność, tak pożądana w organizacjach państwowych, nie jest konieczn[illegible] dla Województw, które nie mają tworzyć państw w państwie, ale s[illegible] tylko częściami Państwa, mającemi harmonijnie wzajemnie się dop[illegible] niać.

10. Ponieważ wielkość województw zależna jest od ich kultur[illegible] uprzemysłowienia i t.p. /patrz wyżej p.2-4/ i z tego powodu należy się liczyć z możliwością przyszłego ich podziału, należy województwa tak kształtować, by podział ten w przyszłości łatwy był do przeprowadzenia, nawet bez zmiany jego granic.

11. Pod względem administracyjnym jest rzeczą konieczną, by podział na województwa był w miarę możności jednakowo dogodn[illegible] dla wszystkich resortów, tak by okręgi oddzielnych resortów pokrywały się lub mieściły się w obrębie wytkniętych województ[illegible]

Tu wchodzą w grę różne czynniki, a w ich liczbie charakter ustawodawstwa. Województwa złożone z powiatów, w których obowiąz[illegible] ją różne przepisy prawne, a jeszcze bardziej różne systemy proce[illegible] sów prawnych, można tworzyć tylko w takim razie, jeżeli inne wzgl[illegible] dy, zwłaszcza wojskowe lub polityczne, nakazują nie zwracać uwag[illegible] na trudności niezaprzeczenie wielkie z tem związane.

Na podstawie tych zasad ustala się następujące:

T E Z Y   O G Ó L N E

1. Poddając rewizji istniejący podział na województwa, uzna[illegible] że rozpatrywanie podziału na powiaty i gminy należy odłożyć do utworzenia samorządu wojewódzkiego.

2. Utrzymać dotychczasowy typ Województw pod względem obsza[illegible] i zaludnienia.

3. W istniejącym podziale na Województwa przeprowadzić zmiany w kierunku:
   a/ usunięcia wadliwości zarówno z punktu widzenia admini[illegible] stracyjnego, jak gospodarczego i komunikacyjnego,
   b/ uzgodnienia granic poszczególnych okręgów resortow[illegible] i siedzib ich zarządu z granicami i siedzibami Woje[illegible] wództw z wysunięciem na pierwszy plan uzgodnienia po[illegible] działu administracyjnego z podziałem wojskowym.

4. Przy projektowaniu zmian w granicach województw - grani[illegible] b. zaborów nie powinny stanowić przeszkody.

5. Terminy wprowadzenia w życie projektowanych zmian usta[illegible] przy uwzględnieniu konieczności administracji ogólnej, skarbowej oraz gospodarki samorządowej.

I

SZCZEGOŁOWY PROJEKT ZMIAN W TERYTORJALNYM PODZIALE ADMINISTRACYJNYM.

Zmiany granic Województw:	Obszar klm^2 Kilometrów	ludność
1. WOJEWODZTWO POMORSKIE:		
dołączyć:		
a/ z Woj. Poznańskiego pow.		
Bydgoszcz	1408	140.576
Wyrzysk	1162	63.092
Inowrocław	1030	75.921
Strzelno	615	39.921
Szubin	917	45.643
Razem	5132	365.153
b/ z Woj. Warszawskiego powiaty:		
Lipno	1565	93.392
Rypin	1245	101.688
Nieszawa	1296	78.306
Razem	4106	273.386
Dołączyć razem / a i b/ 8 pow.	9238 klm.	638539 ludn.
2. WOJEWODZTWO POZNANSKIE:		
dołączyć:		
z woj. Łódzkiego powiaty:		
Kalisz,	1480	180.163
Koło	1290	115.571
Konin	1122	98.844
Turek	1248	102.158
Słupca	1204	92.729
Razem:	6344	589.465
Odłączyć:		
do woj. Pomorskiego powiaty:		
Bydgoszcz	1408	140576
Wyrzysk	1162	63092
Inowrocław	1030	75921
Strzelno	615	39921
Szubin	917	45643
Razem:	5132	365153
3. WOJEWODZTWO WARSZAWSKIE:		
dołączyć:		
a/ z woj. Lubelskiego powiaty:		
Węgrów	1326	82515
Sokołów	1291	75991
Garwolin	1821	137589
gmina Irena pow. Puławy	54	11243
Razem	4492	307338
b/ z woj. białostockiego pow.		
Ostrołęka	1621	73651
Ostrów wzgl. część tegoż	1565	94235
Razem	3186	167886
Dołączyć razem /a i b/ 5 pow.	7678 klm^2	474724 ludn.

odłączyć:

d/ do woj. Pomorskiego pow.

Lipno	1565	93.392
Rypin	1245	101.688
Mławawa	1296	78.306
R a z e m	4106	273.386

e/ do woj. Łódzkiego powiat:

R a w a	1299	83.621
Odłączyć razem /d-e/ 4. pow.	5405 klm.	357.007 lud.

4. WOJEWODZTWO ŁODZKIE:

dołączyć:

a/ z woj.Warszawskiego pow.Rawa	1299	83.621
b/ z woj.Kieleckiego pow.Częstochowa	1924	234.387
Dołączyć razem /a i b/ .2 pow.	3223 klm.	318.008 ludn.

odłączyć:

c/ do Woj. Poznańskiego powiaty:

Kalisz	1480	180.163
Koło	1290	115.571
Konin	1122	98.844
Turek-	1248	102.158
Sieradz	1204	92.729
Odłączyć razem 5 pow.	6344	589.465.

5. WOJEWODZTWO KIELECKIE:

odłączyć:

a/ do Woj. Krakowskiego pow.

Będzin	1425	386.678
Olkusz	1347	135.994
Miechów	1371	149.130
część pow. Pinczowa	600	60.000
R a z e m	4743	731.802

b/ do Woj. Łódzkiego powiaty:

C z ę s t o c h o w a	1924	234.387
Odłączyć razem: /a i b/ .4 pow.	6667 klm.	966.189 ludn.

6. WOJEWODZTWO LUBELSKIE:

dołączyć:

z Woj. Wołyńskiego powiat Luboml	2038	56.239

odłączyć:

do Woj. Warszawskiego pow.

Węgrów	1326	82.515
Sokołów	1291	75.991
Garwolin	1821	137.589
gmina Irena pow.Puławskiego	54	11.243
R a z e m:	4492	307.338

7. WOJEWODZTWO KRAKOWSKIE.

dołączyć:

Bedzin	1425	386678
Olkusz	1347	135994
Miechów	1371	149130
część Pinczowa	600	60000
R a z e m	4743	731802

8 WOJEWODZTWO WOŁYNSKIE

	obszar	ludność	katolicy	polacy:
dołączyć:				
Z Woj. Poleskiego pow. Sarny	6030	146250	9831	28448
Kamień-Koszyrski /bez gminy Lelików/	2170	49970	1680	5645
razem	8200	196220	11511	34093
odłączyć:				
do woj.Lubelskiego pow.Luboml.	2038	56239	7297	15513

9 . WOJEWODZTWO POLESKIE.

dołączyć:				
z Woj. Nowogródzkiego pow,				
pow. Nowogródek	2532	102034	12500	36088
" Słonim	4714	116151	23770	36463
" Baranowicze	2198	104161	27737	44304
" Nieśwież	2044	114003	18736	44465
" Stołpce /bez gmin Raków i Pierszaje/.	1003	55209	27664	37583
gminy Naliboki i Derewna pow. Wołożyńskiego.	800	15130	13375	13254
R a z e m	13291	506688	123882	212157
odłączyć:				
do Woj. Wołyńskiego powiaty S a r n y	6030	146250	9831	28448
Kamień Koszyrski /bez gminy Lelików/	2170	49970	1680	5645
R a z e m:	8200	196220	11511	34093

10 OKREG ADM. WILENSKI:

Dołączyć:				
z Woj. Nowogródzkiego:				
pow. L i d a	5616	192714	134731	148316
" Wołożyn /bez gmin:Naliboki i Derewna/	3436	103462	55455	68751
gminy Raków i Pierszaje z pow. Stołpeckiego	650	18731	8296	14018
R a z e m:	9702	314907	198482	2[illegible]1079

88

Województwa w projektowanych granicach
w zestawieniu ze stanem obecnym.

	Obecnie			Według projektu		
	powiatów	obszar km.²	ludność	powiatów	obszar km.²	ludność.
Woj. Pomorskie	20	16.386	939.495	28	25.624	1.578.034
Woj. Poznańskie	38	26.603	1.974.057	38	27.815	2.198.369
Woj. Śląskie	12	4.234	1.125.628	bez zmiany		
Woj. Warszawskie	23	29.310	2.112.106	24	31.583	2.229.823
Woj. Łódzkie	14	19.034	2.251.097	11	16.913	1.979.640
Woj. Kieleckie	16	25.736	2.534.214	12	19.069	1.568.025
Woj. Lubelskie	19	31.160	2.085.567	17	28.706	1.834.458
w tem polaków			1.776.047/85.2%/			1.508.965/84,8%/
Woj. Białostockie	14	32.518	1.302259	12	29.332	1.134.373
w tem polaków			996.014/76,5%/			844.346/74,4%/
Woj. Krakowskie	24	17.448	1.990.399	27	22.121	2.722.201
Woj. Lwowskie	26	27.024	2.718.856	bez zmiany		
Woj. Tarnopolskie	17	16.240	1.429.627	bez zmiany		
Woj. Stanisławowskie	16	18.368	1.348.481	bez zmiany		
Woj. Wołyńskie	9	29.943	1.433.157	10	36.105	1.573.138
rz. katolików			165.154 /11,8 %/			170368 /10,8%/
w tem polaków			240.892 /16,7 %/			259472 /16,4%/
Woj. Poleskie	10	41.463	876.665	13	46.554	1.187.13
rz. katolików			68.412 /7,8 %/			180783 /15,2 %/
w tem polaków			213.678 /24,3%/			460154 /38,7%/
Woj. Nowogródzkie	7	22.993	824.601	kasuje się.		
rz. katolików			323.264 /39,3%/			
w tem polaków			443.236 /54 %/			
Okręg Wileński	8	27.216	975.024	10	37.618	1.289.929
rz. katolików			?			?
w tem polaków			544.062 /55,8%/			775.141 /61,[illegible]%/

III. **WYKAZ PROJEKTOWANYCH ZMIAN W GRANICACH OKRĘGÓW INNYCH RESORTÓW.**

A. D.O.K.

1/ z D.O.K. Toruń do D.O.K. Poznań przenosi się powiaty Mogilno, Chodzież, Wągrowiec i Żnin.

2/ z D.O.K. Poznań do D.O.K. Łódź przenosi się powiat Sieradz.

3/ z D.O.K. Łódź do D.O.K. Warszawa przenosi się powiaty Skierniewice, Łowicz i Kutno.

4/ z D.O.K. Warszawa przenosi się do D.O.K. Grodno powiaty Szczuczyn, Kolno, Łomża, Wysokie-Mazowieckie i Białystok.

5/ z D.O.K. Warszawa do D.O.K. Lublin przenosi się powiat Puławski z wyjątkiem gminy Irena.

6/ z D.O.K. Warszawa przenosi się do D.O.K. Przemyśl powiaty Radom i Kozienice.

7/ z D.O.K. Łódź do D.O.K. przenosi się powiaty Opoczno, Końskie i Włoszczowa.

8/ z D.O.K. Przemyśl do D.O.K. Kraków przenosi się powiaty Mielec Ropczyce, Pilzno i Jasło.

9/ z D.O.K. Grodno do D.O.K. Brześć przenosi się powiat Stołpce /w projektowanych dla niego granicach t.zn. bez gmin Raków i Pierszaje, natomiast z gm. Naliboki i Derewna z pow. Wołożyńskiego/.

B. Granice Okręgów Izb Skarbowych zbiegają się z granicami Województw. Odpowiednie zmiany granic Okręgów Izb Skarbowych w związku z projektowanemi zmianami granic Województw będą mogły być przeprowadzone do dnia 1.I 1925 r.

C. Granice Okręgów Sądów Apelacyjnych, których jest 8 naogół nie zgadzają się z granicami Województw. Ministerstwo Sprawiedliwości nie przewiduje w najbliższej przyszłości możności przeprowadzenia takich zmian w granicach Okręgów Sądów Apelacyjnych by mogło nastąpić zupełne ich uzgodnienie z granicami Województw.

D. Granice Okręgów Ziemskich, których jest 15 nie pokrywają się z granicami Województw w następujących punktach:

1/ Na obszarze Województwa Warszawskiego znajdują się 2 Okręgi Ziemskie Warszawski i Płocki. Okręg Płocki ma [illegible] jednak

w najbliższej przyszłości zniesiony. Nastąpi więc tutaj zupełne uzgodnienie granic.

2/ Na terenie Województwa Lubelskiego znajdują się również 2 Okręgi - Lubelski i Siedlecki. Okręg Siedlecki kasuje się jednak, przyczem będzie mogło nastąpić uzgodnienie z projektowanemi granicami Województw Lubelskiego i Warszawskiego.

3/ Do Okręgu Nowogródzkiego należą powiaty Grodzieński i Wołkowyski z Województwa Białostockiego. Okręg Nowogródzki ma być jednak skasowany przyczem nastąpi uzgodnienie z granicami Województw.

4/ Małopolska jest podzielona na 3 Okręgi Ziemskie - Krakowski, Przemyski, Lwowski - granice tych Okręgów nie pokrywają się z granicami Województw.

Główny Urząd Ziemski zamierza skasować Okręg Przemyski i ustanowić 2 Okręgi - Krakowski i Lwowski -, granice między którymi biedz ma granicą między Sądami Apelacyjnemi Krakowskim i Lwowskim. Granica ta nie pokrywa się z granicami Województw.

Celem przystosowania granic Okręgów Ziemskich do projektowanych granic Województw będą przeprowadzone odpowiednie dyslokacje, przyczem te zmiany które dotyczą dwóch zaborów będą mogły nastąpić dopiero po 3 latach.

E. <u>Granice Okręgowych Zarządów Lasów Państwowych</u> nie pokrywają się z granicami Województw w następujących punktach:

1/ Powiat Będziński i Częstochowski należą do Zarządu Okręgowego w Warszawie.

2/ Powiat Garwoliński należy do Zarządu Okręgowego w Warszawie.

3/ Powiaty Grodzieński Lidzki, Wołożyński i Stołpecki/ należą do Zarządu Okręgowego w Wilnie.

4/ Powiat Wołkowyski i część powiatu Bielskiego /dawny powiat Białowieski/ należą do Zarządu Okręgowego Białowieskiego wraz z powiatami Słonimskim, Nowogródzkim, Baranowickim i Nieświeskim z Województwa Nowogródzkiego, oraz z Województwem Poleskim z wyjątkiem powiatów Sarneńskiego i Kamienio-Koszyrskiego.

W wyniku projektowanych zmian w podziale administracyjnym

usuwa się rozbieżność zaznaczoną w punkcie drugim oraz osiąga się pewne uzgodnienie na obszarze obecnego Województwa Nowogródzkiego polegające na tem, że powiaty Lidzki i Wołożyński należeć będą do Wilna.

Ze swej strony Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych nie uważa za możliwe poczynić zmian w podziale na Zarządy Okręgowe Lasów Państwowych tak daleko idących, by podział ten mógł być całkowicie uzgodniony z granicami Województw. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych wychodzi z założenia, że kompleksy leśne stanowiące odrębne jednostki gospodarcze nie mogą być dowolnie dzielone.

214
83

Wykaz projektowanych zmian
w granicach okręgów innych
r e s o r t ó w

/uzupełnienie/

F. Granice okręgów szkolnych /kuratorjów/, których jest 11, w jedn[illegible] tylko miejscu nie zbiegają się z granicami wojewódzkiemi, a [illegible]nowicie:
część Województwa Nowogródzkiego złożona z powiatów: Nowogró[illegible]kiego, Słonimskiego, Lidzkiego i Wołyńskiego należy do Okręgu Białostockiego; druga zaś część - pow. Baranowicki, Nieświeski i Stołpecki - do okręgu Brzeskiego.
Dostosowanie granic Okręgów Szkolnych do granic Województw na obszarze o jednolitym ustawodawstwie będzie mogło być prz[illegible]prowadzone bez trudności; natomiast przeprowadzenie zmian w tym kierunku, aby połączyć w jednym okręgu obszary z dwóch b. zaborów, a zwłaszcza b. zaborów pruskiego i rosyjskiego będzie mogło być ewentualnie przeprowadzone dopiero po zunifikowaniu ustawodawstwa a przynajmniej doprowadzeniu tej unifikacji do wyższego stopnia niż to jest obecnie.

G. Granice Dyrekcji Kolejowych /ogólna ich liczba - 9/ naogół nie pokrywają się z granicami Województw.
Podział administracyjny kolei jako dyktowany względami technicznemi i handlowemi nie będzie mógł być całkowicie uzgodniony z ogólnym podziałem administracyjnym.

H. Granice Okręgów Dyrekcji Pocztowych /jest ich na terenie Rzeczypospolitej 7, jedna zaś - w Gdańsku/ naogół nie zgadzają si[illegible] z granicami Województw.
Zupełne uzgodnienie będzie przeprowadzone po ustaleniu granic Województw; przyczem jednak połączenie obszarów z dwóch b. zaborów, a zwłaszcza z b. zaborów pruskiego i rosyjskiego nastręcza duże trudności i będzie mogło być dokonane dopiero po up[illegible]wie kilku lat.
Co dotyczy siedzib władz II instancji to jedyną przeszkodą w tym kierunku, aby wszystkie one mogły być umieszczone w miastach wojewódzkich, jest brak pomieszczeń zarówno dla urzędów jak i na mieszkania dla urzędników. Pewien wyjątek stanowią pod tym względem jedynie Zarządy Lasów Państwowych, które przy wyborze siedziby liczyć się muszą z położeniem lasów państwowych i nadleśnictw.

IV.

UZASADNIENIE PROJEKTU ZMIAN W GRANICACH WOJEWÓDZTW.

Województwo Pomorskie

a/ Przyłączenie powiatów Bydgoszcz, Wyrzysk, Inowrocław, Szubin i Strzelno.

Wymienione powiaty nadnoteckie łączy z Pomorzem, a w szczególności z dwoma głównymi jego ośrodkami miejskimi - Bydgoszczą i Toruniem bliskie sąsiedztwo i dobra komunikacja. Powiaty te utrzymują z Pomorzem ożywione stosunki gospodarcze zaopatrują je bowiem w żywność. Z Poznaniem na odwrót, powiatów tych nic nie łączy. Przez odcięcie wymienionych powiatów od Województwa Poznańskiego osiąga się znaczne wyrównanie obszaru i ludności zawartych w granicach Województwa Poznańskiego i Pomorskiego. Zmniejszenie Województwa Poznańskiego tembardziej jest wskazane, że projektowane jest znaczne powiększenie go kosztem Województwa Kaliskiego. Pod względem wojskowym powiaty wymienione należą do D.O.K. Toruń wraz z powiatami na południe położonemi - Wągrowiec, Żnin i Mogilno. Władze wojskowe zamierzają trzy te powiaty odłączyć do D.O.K. Poznań i w ten sposób osiągnie się w tem miejscu zupełne uzgodnienie podziału administracyjnego z podziałem wojskowym.

Przeprowadzenie odpowiednich zmian w granicach Okręgów Sądów Apelacyjnych, Okręgach Ziemskich, Izb Skarbowych i Zarządów Lasów Państwowych nie nastręczy większych trudności.

b/ Przyłączenie powiatów Lipno, Rypin i Nieszawa.

Przez przyłączenie tych powiatów do Pomorza osiąga się połączenie dawnych ziem Województwa Inowrocławskiego, które do dzisiaj mają wspólny charakter gospodarczy, a mianowicie wybitnie rolniczy przy wysokiej kulturze. Wskutek przecięcia dawną granicą zaborów powiaty te nie posiadają dostatecznych dróg komunikacyjnych z Pomorzem, pomimo tego nie przestały utrzymywać z Toruniem stosunków handlo-

wych. Połączenie omawianych obszarów w jedno Województwo, a więc w przyszłości w jeden związek samorządowy wyższego rzędu, sprzyjać będzie rozbudowie dróg po obydwóch stronach dawnej granicy, co jest ważne zarówno z punktu widzenia gospodarczego jak i wojskowego.

Przez projektowaną dyzlokację osiągnie się znaczne uzgodnienie podziału administracyjnego z podziałem wojskowym w tym miejscu, gdyż powiaty Lipno, Rypin i Mieszawa należą do D.O.K. Toruń.

Względy powyższe przeważają na korzyść przyłączenia powiatów wymienionych do Pomorza, aczkolwiek ustawodawstwo jakie w tych powiatach obowiązuje z czasów zaborczych odmienne jest od ustawodawstwa pruskiego obowiązującego na Pomorzu, wskutek czego połączenie tych obszarów pod jednym zarządem wojewódzkim nastręczy duże trudności organizacyjne. Trudności te nastręcza się we wszystkich dziedzinach administracji, a w szczególności w administracji politycznej, skarbowej a również organizacji Urzędów Ziemskich i Sądownictwa. Z tego powodu wykonanie projektu w tym punkcie będzie mogło nastąpić nie wcześniej niż I-go stycznia 1925 r.

Województwo Poznańskie

a/ Przyłączenie powiatów Kalisz, Koło, Konin, Turek, Słupca.

Wymienione powiaty posiadają wybitny charakter rolniczy tak jak i sąsiednie powiaty w Województwie Poznańskiem, gdy tymczasem Województwo Łódzkie, do którego obecnie należą jest przeważnie przemysłowe. Wychodząc z założenia, że Województwa winny mieć możliwie jednolity charakter gospodarczy, projektuje się pięć wymienionych powiatów przyłączyć do Województwa Poznańskiego mając również to na względzie, że w przyszłości może stać się aktualną sprawa utworzenia odrębnego Województwa Kaliskiego; utworzenie tego Województwa będzie mogło być uskutecznione drogą podziału województwa poznańskiego

Zmniejszenie Województwa Łódzkiego jest wskazane,

jest to bowiem jedno z największych województw pod względem zaludnienia a przytem jest to/ województwo przemysłowe, zarządzanie którym nastręcza stosunkowo większe trudności.

To co wyżej powiedziano o trudnościach wynikających z połączenia obszarów o odmiennem ustawodawstwie ma zastosowanie i w danym wypadku, przekroczenie jednak dawnego kordonu granicznego pozwala się spodziewać tych samych dodatnich wyników w dziedzinie gospodarczej a w szczególności rozbudowy dróg, jak wyżej przedstawiono w odniesieniu do Pomorza.

Dyzlokacja projektowana idzie po linji żądań władz wojskowych, które ze swej strony przenoszą powiat sieradzki do D.O.K. w Łodzi; w ten sposób osiągnie się zupełne uzgodnienie granic D.O.K. i województw Poznańskiego i Łódzkiego.

Ze względu na omówione już wyżej trudności organizacyjne projektowana zmiana będzie mogła być wprowadzona w życie najwcześniej od 1/I 1925r. Zaznaczyć należy, że Ministerstwo Sprawiedliwości nawet w tym terminie nie widzi możności odpowiedniego przeprowadzenia zmiany granic Okręgów Sądów Apelacyjnych.

b/ Odłączenie powiatów Wyrzysk, Bydgoszcz, Inowrocław, Szubin i Strzelno omówione jest już wyżej.

Województwo Warszawskie

a/ Przyłączenie powiatów Węgrów, Sokołów, Garwolin i gm. Irena z pow. Puławskiego.

Powiaty Węgrowski i Sokołowski oddalone są dwa razy dalej od Lublina niż od Warszawy, przytem z Warszawą posiadają znacznie lepsze połączenie szosą oraz magistralną linją kolejową Warszawa-Brześć. Jeżeli się zważy przytem, że Warszawa jako stolica ma większą siłę przyciągającą niż Lublin to ciążenie ludności wymienionych powiatów do Warszawy stanie się zupełnie zrozumiałe. Powiat Garwoliński wskutek bliskiego położenia od stolicy i dobrej z nią komunikacji ciąży również ku Warszawie.

Na terenie gm. Irena znajduje się twierdza Dęblin,

./.

przyłączenie, której do województwa Warszawskiego jest postulatem władz wojskowych.

Przez przeprowadzenie projektowanej zmiany granic w związku z projektowanym przeniesieniem powiatu Puławskiego do D.O.K. Lublin osiągnie się w tem miejscu uzgodnienie granic województw i D.O.K. Warszawa i Lublin.

b/ Przyłączenie powiatów Ostrołęckiego i Ostrowskiego.

Powiat Ostrołęcki zamieszkały jest przez ludność kurpiowską, która znajduje się również w powiecie Przasnyskim w województwie Warszawskim. Ze względu na swe etniczne pokrewieństwo ludność miejscowa stale domaga się połączenia wszystkich Kurpiów w jednem województwie Warszawskiem.

W konsekwencji przyłączenia powiatu Ostrołęckiego zachodzi konieczność przyłączenia do Warszawy powiatu Ostrowskiego a przynajmniej części tegoż wraz z Ostrowiem a to w tym celu by linja kolejowa biegnąca z Małkini do Ostrołęki znalazna się w jednem województwie.

Z punktu widzenia wojskowego dyzlokacja ta jest obojętna, gdyż zarówno województwo Warszawskie jak i Białostockie znajdują się w jednym D.O.K. Warszawa.

c/ Odłączenie pow. Lipno, Rypin i Nieszawa omówione jest już wyżej.

d/ Odłączenie powiatu Rawskiego do województwa Łódzkiego.

Powiat Rawski wskutek swego bliskiego położenia i dobrej komunikacji z Łodzią pozostaje z tem miastem w stosunkach handlowych. Powiat ten pod względem wojskowym należy do D.O.K. w Łodzi, pod względem zaś sądowym do Sądu Okręgowego w Piotrkowie. Celem zupełnego uzgodnienia podziału wojskowego z podziałem administracyjnym w tem miejscu władze wojskowe wyłączają powiaty Kutnowski, Łowicki i Skierniewicki z D.O.K. Łódź i przyłączają do D.O.K. Warszawa.

Projekty omówione w punktach c/i d/, jako nie nastręczające specjalnych trudności organizacyjnych mogłyby być wykonane już od dnia 1/VII rb.

Województwo Łódzkie

a/Przyłączenie powiatu Rawskiego omówione jest już wyżej.

b/ przyłączenie powiatu Częstochowskiego.

Powiat Częstochowski należy obecnie do Województwa Kieleckiego. Po uskutecznieniu projektowanego przyłączenia do Województwa Krakowskiego powiatów Będzińskiego, Olkuskiego, Miechowskiego i części Pińczowskiego, powiat Częstochowski będzie geograficznie prawie zupełnie wyodrębniony od Województwa Kieleckiego. Powiat ten przecięty jest drogą kolejową Warszawsko-Wiedeńską co w związku z jego geograficznem położeniem zespala go z powiatami b. gub. Piotrkowskiej do której również należał, a które obecnie stanowią rdzeń Województwa Łódzkiego.

Pod względem charakteru gospodarczego powiat Częstochowski zbliżony jest do tego Województwa, posiada bowiem dość rozwinięty przemysł fabryczny.

c/ Odłączenie powiatów Kaliskiego, Konińskiego, Kolskiego, Słupeckiego i Tureckiego uzasadnione jest już wyżej.

Na obszarze zawartym w granicach projektowanych dla Województwa Łódzkiego znajdować się będzie 11 powiatów o przestrzeni 15.913 mk.^{2} i 1.979 tys. ludności co stanowi jednostkę dostatecznie dużą na to, by stanowiła okręg administracyjny IIej instancji, a dosyć bogatą dzięki rozwiniętemu przemysłowi by życie samorządowe mogło się w niej rozwijać.

Z punktu widzenia wojskowego zmiana ta jest wskazana gdyż powiaty wymienione należą do D.O.K. Poznań. Jednocześnie dla zupełnego uzgodnienia granic wojskowych i administracyjnych władze wojskowe przyłączają Sieradz do D.O.K. Łódź.

Województwo Kieleckie

a/ Odłączenie powiatów Będzińskiego, Olkuskiego, Miechowskiego i części Pińczowskiego do Województwa Krakowskiego.

Obszar objęty wymienionemi powiatami ze względu na swe położenie geograficzne znajduje się pod kulturalnym wpływem Krakowa, z którym utrzymuje ożywione stosunki handlowe. Powiaty Olkuski, i Miechowski razem z Krakowem wchodzą do jednego okręgu wyborczego dla wyborów do Sejmu. Połączenie zagłębi węglowych Krakowskiego i Dąbrowskiego jest wskazane, gdyż ułatwi to prowadzenie jednolitej i konsekwentnej polityki administracyjnej, a w przyszłości i samorządowej, na tych ważnych a pokrewnych sobie gospodarczo terenach. Połączenie to zainicjuje przyszłe zespolenie administracyjne wszystkich trzech zagłębi węglowych.

Powiaty Będziński, Olkuski, Miechowski znajdują się w D.O.K. Kraków, do którego władze wojskowe dołączą również część powiatu Pińczowskiego, która zostanie przyłączona do Województwa Krakowskiego.

Scisłe oznaczenie tej części oraz zdecydowanie, czy ma ona stanowić samoistny powiat, czy też ma być wcielona do sąsiedniego powiatu Miechowskiego będzie mogło nastąpić po przeprowadzeniu szczegółowego zbadania sprawy.

Ze względu na odmienne ustawodawstwo z czasu zaborów, wcielenie omawianego obszaru do Województwa Krakowskiego spowoduje trudności w wykonywaniu administracji, nie tak jednak znaczne jak przy połączeniu obszarów z b. zaboru rosyjskiego i pruskiego.

Ministerstwo Sprawiedliwości nie protestuje przeciw omawianej zmianie, przewiduje bowiem, że w tym wypadku dla włączonego obszaru utrzyma odrębny Sąd Okręgowy, zaś w Sądzie Apelacyjnym Krakowskim utworzy specjalny komplet sędziów.

Ze względu na nastręczające się trudności organizacyjne we wszystkich dziedzinach administracji, a w szczególności w administracji skarbowej wprowadzanie w życie projektowanej dyzlokacji będzie mogło nastąpić dopiero 1.I 1925 r.

b/ Odłączenie powiatu Częstochowskiego uzasadniono wyżej.

Po wyłączeniu obszarów o których mowa w punktach a/ i b/ Województwo Kieleckie obejmować będzie 12 powiatów 19.069 km.^{2} obszaru i 1.568 tys. ludności, stanowić więc będzie przeciętny typ Województwa, geograficznie Województwo to stanowić będzie obszar wybitnie wyodrębniony i dobrze zespolony.

Po przyłączeniu przez władze wojskowe powiatów: Radomskiego, Kozienickiego, Opoczyńskiego, Koneckiego i Włoszczowskiego do D.O.K. w Przemyślu całe Województwo Kieleckie znajdzie się w granicach tego D.O.K., podczas gdy obecnie obszar jego podzielony jest pomiędzy 4 D.O.K.

W związku z projektowanem odcięciem południowo-zachodniej części Województwa Kieleckiego wskazanem jest przenieść siedzibę władz Wojewódzkich z Kielc do Radomia. Radom stanowi centrum bardziej ożywionej gospodarczo części Województwa, którą stanowi obszar b. guberni Radomskiej, gdzie znajdują się duże zakłady przemysłowe jak Starachowice, Ostrowiec i inne. Samo miasto

Radom jako posiadające na miejscu liczne zakłady przemysłowe jest bardziej ożywiony i rokuje większą przyszłość, przytem miasto to leży na drogach prowadzących z obszaru Województwa do Warszawy. Wszystko to przemawia za ustaleniem Radomia na stolicę Województwa.

Przeniesienie władz Wojewódzkich do Radomia będzie mogło nastąpić po wyprowadzeniu z tego miasta Dyrekcji Kolejowej do Lublina, co jest w projekcie.

Województwo Lubelskie.

a/ Przyłączenie powiatu Lubomelskiego.

Przesunięcie to ma cel polityczny na oku, a mianowicie przekroczenie granicy Bugu, i wcielenie części terytorjum Wołynia do Województwa o większości polskiej.

Przesunięcie to mogłoby nastąpić już w dniu 1. VII r.b.

Władze wojskowe nie są tu zainteresowane, bo tak Województwo Lubelskie, jak i Wołyńskie należą do jednego D.O.K. w Lublinie. Odpowiednia dyzlokacja w poszczególnych okręgach resortowych nie napotkają tutej na większe trudności.

Województwo Krakowskie.

Przyłączenie powiatów Będzińskiego, Olkuskiego, Miechowskiego oraz części Pińczowskiego omówione już zostało wyżej.

Co do Województw Lwowskiego, Tarnopolskiego, Stanisławowskiego Podkomisja uznała, że rewizja ich granic powinna być przeprowadzona dopiero po ostatecznem załatwieniu na terenie międzynarodowym sprawy przynależności Małopolski Wschodniej do Polski, obecna zaś chwila jest po temu nieodpowiednia.

Województwa Wschodnie.

Najważniejsza zmiana dotycząca wszystkich Województw wschodnich zawiera się we wniosku skasowania Województwa Nowogródzkiego. Wniosek ten opiera się na następujących rozważaniach:

Obszar, który stanowi obecnie Województwo Nowogródzkie nie stanowi dobrze zespolonego kompleksu, ani pod względem geograficznym, ani pod względem gospodarczym; obszar ten przytem nie posiada żadnego większego ośrodka miejskiego, koło

którego mogłoby się skupić życie Województwa. W szczególności takim ośrodkiem nie jest Nowogródek. Aczkolwiek miasto to jest położone w centrum Województwa, nie posiada ono jednak dobrej komunikacji, gdyż jest oddalone o 22 km. od kolei i jest zbyt małe by /mogło/ pomieścić wszystkie władze II instancji. Wskutek tego Okręgowy Urząd Ziemski mieści się w Grodnie, Dyrekcja Odbudowy oraz Dyrekcja Okręgowa Kolei oraz Poczt i Telegrafów w Wilnie, zaś Kuratorja Okręgowe Szkolne w Brześciu i Białymstoku. W Białymstoku wreszcie znajduje się też Izba Skarbowa.

Województwo Nowogródzkie w obecnych granicach obejmuje:

7 pow. 22.993 km.^{2} obszaru 822 tys. ludności

w czem polacy stanowią 54 %.
wzgl. rz.katolicy 39,3 %

Z tego obszaru powiaty Lidzki i Wołożyński ekonomicznie i kulturalnie ciążą do Wilna i powinny tam być przyłączone. Po odcięciu do Wilna pow. Lidzkiego i Wołożyńskiego /bez gmin Derewna i Naliboki natomiast z gm. Raków i Pierszaje z pow. Stołpeckiego/- Województwo Nowogródzkie obejmowałoby

5 pow. 13.407 klm.^{2} 506 tys. ludności

w czem polacy stanowiliby 41,8 %
wzgl.rz.katolicy 24,4 %

Utrzymanie odrębnych władz II instancji na tak małym obszarze byłoby nieuzasadnione i nieekonomiczne. Ludność polska wzgl. katolicka znajdowałaby się w tem Województwie w niekorzystnej sytuacji z powodu niskiego odsetka.

W tym stanie rzeczy utrzymanie Województwa Nowogródzkiego mogłoby /tylko/ nastąpić po rozszerzeniu go od zachodu. W tej mierze nasuwa się tylko jeden wniosek, a mianowicie przyłączenie powiatów Grodzieńskiego i Wołkowyskiego. Ze względów politycznych jest jednak niewskazane odłączenie na wschód tych powiatów, które należą obecnie do Województwa o większości polskiej.

Dojść zatem należy do wniosku, że Województwo Nowogródzkie utrzymać się nie da. Za skasowaniem jego przemawia ponadto ten wzgląd, że po podziale jego terytorjum według projektu niniejszego osiągnie się uzgodnienie podziałów administracyjnego z wojskowym, sądowym i szkolnym.

Podział terytorjum Województwa Nowogródzkiego zaprojekto-

wany jest następująco:

a/ Do Okręgu Wileńskiego odchodzi powiat Lidzki do Niemna oraz powiat Wołożyński bez południowych gmin Nalibockiej i Derewniańskiej, oraz gminy Raków i Pierszaje z powiatu Stołpeckiego.

b/ Do Województwa Poleskiego cały pozostały obszar.

Ad a/ Za przyłączeniem określonego obszaru przemawia życiowe ciążenie ludności. Linja Niemna ma przytem stanowić naturalną granicę. Przez dołączenie gmin Nalibockiej i Derewniańskiej do powiatu Stołpeckiego i odcięcie od tegoż gm. Raków do powiatu Wilejskiego i gminy Pierszaje do powiatu Wołożyńskiego nada powiatowi Stołpeckiemu bardziej dogodną figurę.

Ad b/ Za przyłączeniem pozostałej części Województwa Nowogródzkiego wraz z Nowogródkiem do Województwa Poleskiego przemawia położenie geograficzne i względy komunikacyjne. Wszystkie projektowane drogi bite jak również linje kolejowe z tego obszaru kierować się mają do Brześcia.
W wyniku projektowanego podziału odsetek polaków w Okręgu Wileńskim wzrośnie z 55,8 % do 60,1 %, zaś odsetek ludności polskiej wzgl. katolickiej w Województwie Poleskiem z 24,3 na 38,7, względnie z 7,8 na 15,2.

c/ W związku z projektowanem rozszerzeniem Województwa Poleskiego od północy projektuje się odcięcie od niego powiatów Sarneńskiego i Kamień-Koszyrskiego z wyjątkiem gminy Lelików do Województwa Wołyńskiego. Powiaty te stanowiące część Wołynia są z niem związane wszystkiemi węzłami i ludność miejscowa stale się tego połączenia domaga.

Przytem uszczuplenie znacznie powiększonego Województwa Poleskiego wydaje się wskazane.

Celem całkowitego uzgodnienia podziału wojskowego władze wojskowe zamierzają powiat Stołpecki w projektowanych /dla niego/ granicach przyłączyć do D.O.K. Wilno. W ten sposób granica Województwa i D.O.K. zostałaby zupełnie uzgodniona.

Również na Wołyniu osiągnie się uzgodnienie gdyż

powiaty Sarneński i Kamień-Koszyrski należą do D.O.K. [illegible]

Pod względem sądowym powiaty te należą do Sądu Okręgowego w Łucku.

Projektowane skasowanie Województwa Nowogródzkiego i wynikające stąd zmiany granic Województw mogą być zrealizowane na 1 lipca b.r.

Jako siedzibę władz Województwa Poleskiego ustala się Brześć, stanowi on ważny punkt węzłowy dla całego Polesia i zbliżony jest do centrum Państwa, co stawia go pod bliski wpływ stolicy.

W wyniku zaprojektowanych zmian osiąga się:

1/ Zmniejszenie liczby Województw o jedno.

2/ Usunięcie w wielu punktach wadliwości obecnego podziału.

3/ Prawie zupełne uzgodnienie podziału na Województwa z podziałem na D.O.K., Nie dało się uzgodnić w tej mierze tylko takich rozbieżności, że powiat Włocławski należy do D.O.K. Pomorze, a administracyjnie do Województwa Warszawskiego, zaś Działdów - na odwrót do D.O.K. Warszawa, zaś administracyjnie do Pomorza. Władze wojskowe domagają się odpowiedniego przesunięcia w tych punktach granic Województw, jednak Podkomisja stanęła na stanowisku, że przyłączenie do Województwa Pomorskiego tak znacznego miasta jak Włocławek spotęgowałoby znacznie trudności wynikające z odrębnych systemów ustawodawstwa, o czem wyżej już była mowa. Jeszcze większe trudności nastręczyłoby przyłączenie powiatu Działdowskiego do Województwa Warszawskiego, t.zn. z okręgu o wyższym ustroju do ustroju niższego. W szczególności nie dałoby się zorganizować dla tego jednego powiatu sądownictwa administracyjnego i pozbawiony by on był dobrodziejstwa samorządu Wojewódzkiego, który w Województwie Warszawskiem jeszcze nie istnieje.

4/ Uzgodnienie w kilku punktach podziału administracyjnego z podziałem sądowym, a mianowicie:

a/ Powiaty Częstochowski i Rawski należeć będą do Województwa Łódzkiego w obrębie którego znajduje się miasto Piotrków-siedziba ich właściwego Sądu

Okręgowego.

b/ Powiaty Sarneński i Kamienio-Koszyrski znajdą się w Województwie Wołyńskiem, w granicach którego znajduje się siedziba Sądu Okręgowego do którego należą, a mianowicie m. Łuck.

c/ Powiąty Lidzki i Wołożyński należeć będą do Okręgu Wileńskiego, zaś w Wilnie znajduje się ich właściwy Sąd Okręgowy.

(Uwagi M. Bobrzyńskiego o protokole z posiedzeń Komisyi dla reformy administracyi)

[1923]

~~71~~ 90

Szanowny Panie!

Przesłany mi protokół Komisyi dla reformy administracyi zwracam Szanownemu Panu z następującemi uwagami.

1) do art. 7. Nie ~~[illegible]~~ zrozumiałem widocznie w czaniu wniosku Komisyi uważa się ustęp pierwszy dotyczący uprawnienia rady szkolnej okręgowej względem członka wojewódzkiego ze uprawnienia rady szkolnej powiatowej względem członka powiatowego. ~~[illegible]~~ Na postanowienie takie nie mógłbym się zgodzić, gdyż wydział ów nie posiada żadnej kompetencyi do wglądania w sprawy administracyi szkolnej takiej jaką mają rady szkolne ~~[illegible]~~ w reprezentacyi ~~[illegible]~~ krajowej rady. ~~[illegible]~~ Tem mniej zaś rozumiem takie postanowienie że wydział ~~[illegible]~~ wojewódzki jako organ dla spraw skarbowych ma mieć samodzielny zakres działania w sprawach o charakterze wyłącznie szkolnym. Musiał to zajść jakiś błąd w stylizacyi, który należy poprawić a w danym razie odnieść się do p. [illegible] Komisyi z prośbą o wyjaśnienie, jako do autora tej stylizacyi.

2) do art. 16 należałoby wyjść od słów „[illegible] rozpatrywać" i t. d. a zakończyć ten ustęp słowami „Komisya uchwaliła jednak wstrzymać się od ~~[illegible]~~ obrad nad tym wnioskiem [illegible] Komisyi."

3) do art. 18 ustęp 3-ci brak postanowienia, kto ma prowadzić śledztwo wstępne przeciw urzędnikom administracyi. Zdaje mi się, że Komisya zamierzała, że ma mieć go prowadzić funkcyonaryusz policyi tego samego okręgu administracyjnego.

4) do art. 20 ustęp 4) po słowach „drugiej [illegible]" brak słowa „budowanych" w interesie miasta wojewódzkiego.

5) do art. 21 w uwadze od art. 5 należy dodać „~~[illegible]~~ [illegible] Komisyi [illegible] dostały się [illegible] w względu na [illegible] że [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible]."

8133

Postanowienia ogólne

6) na str. 28 uwagi do art. 28 ~~[illegible]~~ jest zbyt lakoniczny i dla tego, który nie brał udziału w obradach niezrozumiały. Należałoby ją ~~[illegible]~~ odpowiednio rozszerzyć.

~~Projekt ustawy~~

Projektowane zasady ustroju i samorządu wojewódzkiego są ~~[illegible]~~ w ogólnym zarysie rozwinięciem zasad podanych w art. 1–8 ustawy z d. 26 listopada 1922 o samorządzie wojewódzkim i jeżeli od tych postanowień w zasadzie nie odstępowano, wszystkie odnoszą się także do województw krakowskiego, lwowskiego i stanisławowskiego, dla których ustawa przyjmuje obok postanowień ogólnych w art. 1–8 podała także postanowienia szczegółowe w art. 9–26. Komisja w projekcie swoim odstąpiła jednak od postanowień art 1–8 ustawy w trzech punktach: 1) ~~[illegible]~~ „posłów do Sejmiku" proponuje nazwać „członkami Sejmiku", 2) w zasadzie wyborów proponuje, aby wyborów nie dokonywały [illegible] sąd apelacyjny, 3) nie przyznaje nietykalności poselskiej członkom Sejmików. Ponieważ Rząd w projekcie swoim zmienia te przepisy, w takim razie projekt ten nie będzie mógł uchylić art. 1–8 ustawy z d. 26 listopada 1922 r. i artykuły te odnosić się będą wyłącznie do trzech województw wymienionych w dalszych art 9–26 tejże ustawy. Ponieważ artykuły te 1–8 nie wyczerpują przedmiotu, przeto Komisja zaznaczyła, że będzie rzeczą Rządu opracować osobny projekt ustawy wprowadzającej zmiany do ustawy o samorządzie trzech województw wschodnich małopolskich.

7) ~~[illegible]~~ na str. 35 w art. 18 ~~[illegible]~~ Zdanie: „po upływie 30 d. od doręczenia wyroku starościńskiego wydanego przez niego jako „sąd orzekający" należałoby dodać „w pierwszej instancji". W każdym razie [illegible]

91 ~~72~~

od ~~[illegible]~~ wydanych przez gminę a w drodze odwołania przez Wydział powiatowy i trzeciej instancyi do Wydziału krajowego, a tego komisya wówczas w myśli.

8) do art. 36 w ustępie ~~[illegible]~~ 1. użyte są odnośnie do burmistrzów względnie prezydentów miast trzy różne wyrażenie
a) „z charakterem urzędnika państwowego";
b) „charakter rzeczywisty [illegible] podczas stworzenie [illegible] [illegible] [illegible]"? Czy użycie słowa „urzędnik" jest właściwe?

9) do art. 37 ustęp d) [illegible] ~~[illegible]~~ po słowie „w ustawie" zamiast słowa „miejskiej", gdyż mowa tu jest nie o jakiejś ogólnej ustawie miejskiej, lecz o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Zechciej Szanowny Pan uwagi te moje przedstawić panu Dyrektorowi Wielowiejskiemu, który o ile uzna to za stosowne przedstawi je następnie p. Ministrowi Kasznicy.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku

Zwrócić p. Kaflińskiemu w Prez. Radz. Min.

~~49~~ 92

PROTOKÓŁ

z posiedzeń Komisji dla reformy administracji, odbytych w dniach 14, 15, 16 i 17 marca 1923 r. w Prezydjum Rady Ministrów.

W posiedzeniach brali udział

jako członkowie Komisji:

Prof. Dr. Michał Bobrzyński,
Prof. Dr. Stanisław Kasznica, Senator,
Wacław Januszewski, Senator,
Eugenjusz Starczewski, Prezes Towarzystwa Kresów Wschodnich,
Inż. Juljan Eberhardt, Wiceminister Kolei Żelaznych,
Karol Olpiński, Wiceminister Spraw Wewnętrznych,
Stanisław Bukowiecki, Prezes Prokuratorji Generalnej,
Bolesław Markowski, Wiceminister Skarbu,
Gen. Józef Rybak, Zastępca Szefa Sztabu Generalnego,
Stanisław Moskalewski, Wojewoda Lubelski,

jako delegaci względnie referenci Ministerstw:

Władysław Weissbrod, Dyrektor Departamentu Ministerstwa Spraw Wewn.
Dr. Tadeusz Koncki, p.o. Dyrektora Departamentu " " "
Dr. Rudolf Sikorski, Naczelnik Wydziału " " "
Dr. Roman Hausner, p.o. Naczelnika Wydziału " " "
Leopold Rutkowski, st. referent " " "
Dr. Wiktor Horszowski, Radca Ministerjalny Ministerstwa Skarbu,
Karol Kirst, Naczelnik Wydziału Ministerstwa Sprawiedliwości,
Kazimierz Rudnicki, Prokurator Sądu Okręgowego Warszawskiego -

jako protokólant:

Dr. Izydor Zaflński, Referent Prezydjum Rady Ministrów.

Na posiedzeniach przewodniczył P.Prof. Bobrzyński w zastępstwie P.Prezesa Rady Ministrów Generała Sikorskiego.

Komisja odbyła siedem posiedzeń, na których rozpatrzyła wnioski przedstawione przez Podkomisję i uchwaliła następujące tezy :

W KWESTJI ZESPOLENIA ORGANÓW ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ w I i II INSTANCJI w WYKONANIU ART. 66 KONSTYTUCJI.

T E Z Y   O G Ó L N E.

I. Ogranicza się ogólne klauzule, zawarte w poszczególnych ustawach, a upoważniające Ministrów do określania w drodze rozporządzenia kompetencji organizacji i zakresu terytorjalnego poszczególnych urzędów wszystkich gałęzi administracji i zastrzega się uzgodnienie takich rozporządzeń z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

II. Uzgadnia się terytorjalny podział we wszystkich resortach z zasadniczym podziałem na województwa i powiaty tak co do okręgów jak i co do miejsca siedziby urzędu.

III. Reprezentant administracji ogólnej jest na obszarze jemu podległym reprezentantem rządu, sprawującym z jego ramienia władzę państwową i w tym charakterze :

a/ posiada wyłączne prawo reprezentowania Rządu przy uroczystych sposobnościach, o ile Rząd nie wyśle specjalnego delegata ;

b/ wywiera wpływ na zachowanie jednolitego kierunku działalności wszystkich władz i urzędów administracji państwowej w myśl zasadniczej linji polityki Rządu;

c/ posiada uprawnienia w sprawach osobowych, określone w punktach następnych.

IV. Przyjęcie po raz pierwszy do służby państwowej na stanowisko urzędnika lub niższego funkcjonarjusza we wszystkich działach służby państwowej następuje po uprzedniem poufnem zasięgnięciu opinji władzy politycznej ostatniego miejsca zamieszkania petenta przez urząd, do którego kompetencji nominacja należy.

V. Odnośnie do urzędników we wszystkich działach administracji państwowej niezespolonych z władzami administracji ogólnej :

a/ mianowanie przez władze terytorjalne na stanowiska samoistne lub kierownicze może nastąpić tylko w porozumieniu z wojewodą ;

b/ to samo odnosi się do wniosków nominacyjnych przedkładanych władzom centralnym odnośnie do tych urzędników, których nominacja należy do tych władz.

a/ i b/: O ile porozumienie z wojewodą nie zostanie osięgnięte, decyduje resortowa władza centralna /Minister/.

c/ każda władza terytorjalna obowiązana jest rozpatrzeć bezzwłocznie skierowane do niej żądanie wojewody, dotyczące usunięcia lub przeniesienia na inne miejsce służbowe podległego tej władzy urzędnika. W braku porozumienia decyduje ostatecznie resortowa władza centralna /Minister/.

VI. Wszelkie odznaczenia osób cywilnych, z wyjątkiem orderów i odznaczeń za zasługi wojskowe następują po zasięgnięciu opinji wojewody.

VII. Przeprowadza się jak najdalej idące zespolenie organów resortowych I i II instancji w sposób wskazany w tezach szczegółowych.

Opinje, wyrażone w tezach szczegółowych, o warunkach i sposobie zespolenia władz I i II instancji pozostają bez zmiany, choćby nawet te władze z powodu zniesienia przełożonego Ministerstwa względnie władzy centralnej poddane zostały innemu Ministerstwu.

VIII. Przeprowadza się wewnętrzną reorganizację urzędów wojewódzkich i starostw w kierunku zapewnienia jak najbardziej sprężystej i uproszczonej administracji. W tym celu byłoby pożądane :

a/ utworzenie stanowisk wicewojewodów ;

b/ wprowadzenie zasady, że wszyscy urzędnicy referendarscy, podreferendarscy, rachunkowi i kancelaryjni znajdują się na etacie spraw wewnętrznych. Ministrowie resortowi przydzielają władzom administracyjnym w miarę potrzeby ze swego etatu urzędników fachowych /inżynierów, lekarzy, weterynarzy i t.d./;

c/ześrodkowanie spraw osobowych i budżetowych całego urzędu wojewódzkiego i organów podległych w celu zapewnienia jednolitego kierunku w tych sprawach ;

d/ zniesienie zasady odrębnych wydziałów w obrębie urzędu wojewódzkiego dla każdego z resortowych Ministerstw i pozostawienie w tym względzie swobodnej decyzji wojewodom za zgodą resortowego Ministra ;

e/ wprowadzenie zasady, że instrukcje dotyczące załatwiania t.zw. spraw opartych na zawodowej wiedzy i należących do sfery wyłącznej odpo-

wiedzialności odnośnych urzędników resortowych, wymagają zgody Ministra Spraw Wewnętrznych.

IX. Przyznawanie wojewodom trzeciego stopnia służbowego w miarę uznania Rządu.

T E Z Y   S Z C Z E G Ó Ł O W E:

ADMINISTRACJA SKARBOWA.

1/ Zmienia się ustawę z 31 lipca 1919 r. o organizacji władz i urzędów skarbowych /Dz.Ust. Nr. 65 poz. 391/ w ten sposób, że szefem administracji skarbowej jest wojewoda względnie starosta.

2/ Z tego tytułu są oni z urzędu przewodniczącymi ciał kolegialnych powołanych w myśl obowiązujących przepisów do decyzji, względnie współdziałania w administracji skarbowej.

3/ Prezes izby skarbowej jest stałym zastępcą wojewody w kierownictwie urzędu i przewodnictwie w kolegjach ze ściśle określonym samodzielnym zakresem działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym. Wojewodzie zastrzeżone są w każdym razie sprawy osobowe oraz organizacyjne o charakterze zasadniczym.

4/ Inspektor podatkowy oraz naczelnik urzędu akcyz i monopolów wchodzą z zachowaniem dotychczasowych tytułów urzędowych w skład starostwa, jako kierownicy oddziałów starostwa: oddziału podatkowego oraz oddziału akcyz i monopolów. Naczelnik kasy skarbowej podlega staroście z zachowaniem ściśle określonego samodzielnego zakresu działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym.

Będą ściśle określone sprawy o charakterze wyłącznie zawodowym, które należeć będą do samodzielnego zakresu działania inspektora podatkowego oraz naczelnika urzędu akcyz i monopolów. Za sprawy te odnośni urzędnicy ponoszą wyłączną odpowiedzialność.

5/ Jest pożądane, ażeby okręgi administracji skarbowej pokrywały się w II i I instancji z województwami i powiatami. Do czasu takiego uzgodnienia poszczególni wojewodowie i starostowie mogą odnośne agendy sprawować na obszarze dwóch lub więcej województw /powiatów/ - w razie potrzeby w porozumieniu z odnośnymi wojewodami /starostami/.

6/ Wojewodzie służy prawo nadawania koncesji szynkarskich i tytoniowych w porozumieniu z właściwą władzą skarbową.

U w a g a : Dyrekcje i urzędy celne pozostają na razie jako organa niezespolone. Zastrzega się wojewodom wpływ na sprawy personalne tych urzędów w myśl ogólnych zasad.

Za powyższą formą zespolenia administracji skarbowej z administracją ogólną, proponowaną przez Podkomisję, oświadczyła się większość członków Komisji, a to: Pp. Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Dr. Kasznica, Senator Januszewski, Wiceminister inż. Eberhardt, Wiceminister Olpiński, Gen. Rybak i Wojewoda Moskalewski.

Natomiast Pp. Wiceminister Markowski, Prezes Starczewski i Prezes Bukowiecki, uznając zasadnicze konieczność zespolenia administracji skarbowej z administracją ogólną, oświadczyli się przeciw powyższej formie i zaproponowali następującą formę zespolenia:

Wojewoda, jako reprezentant Rządu na terytorjum województwa ma następujące uprawnienia w zakresie administracji skarbowej:

1/ wywiera wpływ na sprawy personalne urzędników i funkcjonarjuszów w sposób określony w tezach ogólnych /pp.IV-VI/;

2/ przewodniczy na posiedzeniach izby skarbowej w sprawach, których załatwienie kolegjalne jest w ustawach przewidziane. Nie dotyczy to komisji podatkowych, złożonych z przedstawicieli grup opodatkowanych i z fachowych urzędników ;

3/ otrzymuje perjodyczne sprawozdania z działalności izby skarbowej i podległych jej urzędów i organów we wszelkich gałęziach administracji skarbowej ;

4/ może żądać usunięcia spostrzeżonych usterek w działalności izby skarbowej i podległych jej urzędów i organów, a w razie odmowy, zwracać się do przełożonej władzy resortowej ;

5/ ma prawo egzekucji podatków i opłat państwowych i wykonuje je przez organy egzekucyjne, które jednak w dziedzinie egzekucji skarbowej kierują się przepisami o rachunkowości podatkowej i instrukcjami inspektorów podatkowych.

W stosunku do urzędów skarbowych I instancji i podległych im organów wojewoda wykonywa swoje prawa przez starostów.

6/ Wojewodzie służy prawo nadawania koncesji szynkarskich i tytoniowych w porozumieniu z właściwą władzą skarbową.

P. Prof. Bobrzyński, który głosował za formą zespolenia, uchwaloną przez Komisję, zaaprobował również drugą formę i zalecił ją Rządowi na wypadek, gdyby okazało się niemożliwem wprowadzenie w życie pierwszej.

ADMINISTRACJA SZKOLNA.

1/ Zmienia się ustawę z 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych /Dz.Ust. Nr. 50 poz. 304/ w ten sposób, że szefem administracji szkolnej jest wojewoda, względnie starosta. W związku z tem ulegają odpowiednim zmianom ustawy z 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych oraz o budowie publicznych szkół powszechnych /Dz.Ust.Nr. 18 poz.poz. 143 i 144/.

2/ Jako szefowie administracji szkolnej, wojewoda i starosta są z urzędu przewodniczącymi ciał kolegjalnych, powołanych - w myśl obowiązujących przepisów do decyzji, względnie współdziałania w administracji szkolnej.

Dotychczasowe uprawnienia rady szkolnej okręgowej przechodzą na wydział sejmiku wojewódzkiego, rady szkolnej powiatowej na wydział sejmiku powiatowego.

3/ Kurator okręgu szkolnego jest stałym zastępcą wojewody w kierownictwie urzędu i przewodnictwie w wydziale sejmiku wojewódzkiego, jako organu kolegjalnego dla spraw szkolnictwa, ze ściśle określonym samodzielnym zakresem działania w sprawach o charakterze wyłącznie zawodowym. Wojewodzie zastrzeżone są w każdym razie sprawy osobowe oraz organizacyjne o charakterze zasadniczym.

4/ Inspektor szkolny wchodzi z zachowaniem dotychczasowego tytułu urzędowego w skład starostwa, jako kierownik oddziału szkolnego starostwa. Będą ściśle określone sprawy o charakterze wyłącznie zawodowym które należeć będą do samodzielnego zakresu działania inspektora szkolnego. Za sprawy te inspektor szkolny ponosi wyłączną odpowiedzialność.

5/ Jest pożądanem, ażeby okręgi administracji szkolnej pokrywały się w II i I instancji z województwami i powiatami. Do czasu takiego uzgodnienia poszczególni wojewodowie i starostowie mogą odnośne agendy sprawować na obszarze dwóch lub więcej województw /powiatów/ - w razie potrzeby w porozumieniu z odnośnymi wojewodami /starostami/.

Za powyższą formą zespolenia administracji szkolnej z ogólną, proponowaną przez Podkomisję, oświadczyła się większość członków Komisji, a to:

Pp. Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Dr. Kasznica, Senator Januszewski, Wiceminister inż. Eberhardt, Wiceminister Olpiński, Gen. Rybak i Wojewoda Moskalewski.

P. Prof. Bobrzyński już po ukończeniu obrad Komisji zakwestjonował tezy, przekazujące uprawnienia rady szkolnej okręgowej wydziałowi sejmiku wojewódzkiego, rady zaś szkolnej powiatowej - wydziałowi sejmiku powiatowego, uważając, że wydziały nie posiadają sił kompetentnych do uchwalania w sprawach administracji szkolnej takich, jakie mają rady szkolne w reprezentantach kościoła, szkoły i domu rodzicielskiego. Również wyraził P.Prof. Bobrzyński zdanie, że kurator okręgu szkolnego nie może być zastępcą wojewody w przewodnictwie w wydziale sejmikuwwojewódzkiego.

Pp. Prezes Starczewski i Prezes Bukowiecki, uznając zasadniczo konieczność zespolenia administracji szkolnej z administracją ogólną, oświadczyli się przeciw formie zespolenia,uchwalonej przez Komisję i zaproponowali następującą formę zespolenia:

Wojewoda, jako reprezentant Rządu na terytorjum województwa ma następujące uprawnienia w zakresie administracji szkolnej:

1/ wywiera wpływ na sprawy personalne urzędników oraz nauczycieli w sposób określony w tezach ogólnych /pp. IV-VI/;

2/ przewodniczy na posiedzeniach administracji szkolnej w sprawach których załatwienie kolegjalne jest w ustawach zastrzeżone ;

3/ otrzymuje perjodyczne sprawozdania z działalności kuratorjum szkolnego i podległych mu organów i zakładów ;

4/ może żądać usunięcia spostrzeżonych usterek w działalności kuratorjum i podległych mu organów i zakładów, a w razie odmowy zwracać się do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Podobne prawa służą starostom wobec administracji szkolnej w powiecie z tą różnicą że starosta zwracać się ma do wojewody.

P. Prof. Bobrzyński zaakceptował również i tę formę zespolenia i zalecił ją Rządowi do przyjęcia na wypadek, gdyby wprowadzenie w życie formy uchwalonej przez Komisję okazało się niemożliwem.

P. Wiceminister Markowski nie był obecny na posiedzeniu w czasie głosowania nad tą kwestją.

ADMINISTRACJA REFORM ROLNYCH.

1/ Zmienia się ustawę z 6 lipca 1920 r. o organizacji urzędów ziemskich

/Dz.Ust. Nr. 70 poz. 461/ w ten sposób, że szefem administracji reform rolnych jest wojewoda, względnie starosta.

2/ Z tego tytułu są oni z urzędu przewodniczącymi okręgowych względnie powiatowych komisji ziemskich, ewentualnie innych ciał kolegjalnych, powołanych w myśl obowiązujących przepisów do decyzji względnie współdziałania w sprawach reform rolnych.

3/ Prezes okręgowego urzędu ziemskiego jest stałym zastępcą wojewody w kierownictwie urzędu i przewodnictwie w okręgowej komisji ziemskiej względnie innych kolegjach, ze ściśle określonym samodzielnym zakresem działania w sprawach o chhrakterze wyłącznie zawodowym. Wojewodzie zastrzeżone są w każdym razie sprawy osobowe oraz organizacyjne o charakterze zasadniczym.

4/ Komisarz ziemski wchodzi z zachowaniem dotychczasowego tytułu urzędowego w skład starostwa, jako kierownik oddziału ziemskiego starostwa. Będą ściśle określone sprawy o chrakterze wyłącznie zawodowym, które należeć będą do samodzielnego zakresu działania komisarza ziemskiego. Za sprawy te komisarz ziemski ponosi wyłączną odpowiedzialność.

5/ Jest pożądane, ażeby okręgi administracji reform rolnych pokrywały się w II i I instancji z województwami i powiatami. Do czasu takiego uzgodnienia poszczególni wojewodowie i starostowie mogą odnośne agendy sprawować na obszarze dwóch lub więcej województw /powiatów/ w razie potrzeby w porozumieniu z odnośnymi wojewodami /starostami/.

Za powyższą formą zespolenia administracji reform rolnych z administracją ogólną, proponowaną przez Podkomisję, oświadczyła się większość członków Komisji, a to: Pp. Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Kasznica, Senator Januszewski, Wiceminister inż. Eberhardt, Wiceminister Olpiński, Gen. Rybak i Wojewoda Moskalewski, zwracając jednak uwagę Rządu, że należy ją wprowadzić w życie wówczas, gdy stan reformy rolnej będzie się do tego nadawał.

Pp. Prezes Starczewski i Prezes Bukowiecki, uznając zasadniczo konieczność zespolenia oświadczyli się przeciw powyższej formie zespolenia i zaproponowali następującą :

Wojewoda, jako reprezentant Rządu na terytorjum całego województwa ma następujące uprawnienia w stosunku do urzędów ziemskich :

1/ wywiera wpływ na sprawy osobowe urzędników i funkcjonarjuszy w sposób określony w tezach ogólnych /pp. IV-VI/;

2/ przewodniczy na posiedzeniach okręgowych komisji ziemskich ;

3/ otrzymuje perjodyczne sprawozdania z działalności okręgowego urzędu ziemskiego i podległych mu organów,

4/ może żądać usunięcia spostrzeżonych usterek w działalności urzędów ziemskich, a w razie odmowy zwracać się do ich władz przełożonych.

W stosunku do urzędów ziemskich powiatowych wojewoda wykonuje swoje prawa przez starostów.

P.Prof. Bobrzyński zaakceptował również i tę formę zespolenia i zalecił ją Rządowi na wypadek, gdyby forma uchwalona przez komisję okazała się nie do przyjęcia.

P. Wiceminister Markowski nie był obecny na posiedzeniu w czasie głosowania nad tą kwestją.

ADMINISTRACJA PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ.

1/ <u>Ubezpieczenia na wypadek choroby</u>

Zmienia się ustawę z 19 maja 1920 r. o obowiązkowem ubezpieczeniu na wypadek choroby /Dz.Ust. Nr. 44 poz. 272/ w tym kierunku, że znosi się okręgowe urzędy ubezpieczeń, a funkcje ich przekazuje się wojewodom, które załatwiają je za pośrednictwem istniejących wojewódzkich wydziałów pracy i opieki społecznej.

2/ <u>Inspekcja Pracy.</u>

Wydaje się rozporządzenie Rady Ministrów do ustawy z 2 sierpnia 1919r. o organizacji władz administracyjnych II instancji /Dz.Ust. Nr. 65 poz.395 którem czynności inspekcji pracy przekazuje się wojewodom. Inspektorowie okręgowi pracy wchodzą w skład urzędu wojewódzkiego. Inspektorowie pracy obwodowi urzędują w imieniu wojewody, jako eksponowane organa urzędu wojewódzkiego.

P. Prezes Staroszowski oświadczył się przeciw zespoleniu inspekcji pracy.

<u>3/ Repatrjacja.</u>

Istniejące etapy urzędu emigracyjnego Minister Pracy i Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia podda nadzorowi właściwych starostw.

Będzie oznaczony ściśły termin ostatecznej likwidacji tych etapów

poczem sprawy repatrjacyjne będą załatwiane przez władze administracyjne I i II instancji.

4/ Pośrednictwo pracy.

Lokalne pośrednictwo pracy przekazuje się w drodze ustawy samorządowi. W wypadkach, kiedy zaspokojenie zapotrzebowania pracy przekracza środki samorządu lokalnego, oraz w wypadkach konieczności wyszukania zagranicznych rynków pracy, pośrednictwo pracy należy do Rządu, przyczem zespala się je z administracją ogólną.

Za powyższą tezą oświadczyli się Pp. Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Januszewski, Wiceminister inż. Eberhardt, Wiceminister Olpiński, Prezes Staroszewski i Prezes Bukowiecki.

Podkomisja postawiła następujący wniosek w sprawie pośrednictwa pracy: W drodze ustawy sprawy pośrednictwa pracy będą przekazane samorządom terytorjalnym.

Narazie na podstawie dekretu z 27 stycznia 1919 r. /Dz.Ust . Nr. 11 poz. 127/ istniejące P.U.P.P. zostaną w drodze rozporządzenia Rady Ministrów podporządkowane właściwym starostom za zachowaniem potrzebnej samodzielności w sprawach związanych ze stroną techniki pośrednictwa pracy.

Za wnioskiem Podkomisji oświadczyli się Pp. Senator Dr. Kaśnica, Gen. Rybak i Wojewoda Moskalewski.

P. Wiceminister Markowski nie był obecny na posiedzeniu w czasie głosowania nad tą kwestją.

ADMINISTRACJA PRZEMYSŁU I HANDLU.

1/ Górnictwo.

Administracja górnicza pozostaje, jako organizacja samoistna niezespolona z władzami administracyjnemi, Minister Przemysłu i Handlu nałoży na władze górnicze obowiązek zawiadamiania wojewodów o udzielonych i odjętych względnie wygasłych koncesjach /nadaniach/.

2/ Urzędy Probiercze.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 sierpnia 1921 r. /Dz.Ust.Nr. 69 poz. 457/ będzie uzupełnione w tym kierunku, że okręgowe urzędy probiercze

podlegają pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym wojewodom, właściwym ze względu na miejsce ich siedziby.

3/ Urzędy Miar.

Minister Przemysłu i Handlu zmieni wydany przezeń statut urzędów miar /Dz.Ust.Nr. 74 poz. 429/ w tym kierunku, że urzędy miar podlegają właściwym wojewodom analogicznie, jak urzędy probiercze.

ADMINISTRACJA ROBOT PUBLICZNYCH.

1/ Organa II instancji.

a/ Znosi się w formie noweli do ustawy z 2 sierpnia 1919 r. /Dz.Ust. Nr. 65 poz. 390/ drugi ustęp art. 3 tej ustawy, utrzymujący organizację okręgowych dyrekcji robót publicznych ;

b/ Dyrekcja rzek żeglownych i dyrekcja budowy kanałów pozostają nadal, jako organa samoistne, niezespolone z władzami administracyjnemi

c/ Minister Robót Publicznych zapewni wojewodom wgląd w sprawy wykonawcze zarządów gmachów reprezentacyjnych.

d/ Minister Robót Publicznych przekaże wojewodom likwidację spraw odbudowy z równoczesnem skasowaniem istniejących jeszcze okręgowych dyrekcji odbudowy.

2/ Organa I instancji.

a/ Znosi się - w związku z art. 39 ustawy z 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych /Dz.Ust.Nr. 6 poz. 32/ - postanowienie art. 6 dekretu z 7 lutego 1919 r. /Dz. Praw. Nr. 14 poz. 149/ i włącza się na obszarze b. Kongresówki państwowych inżynierów drogowych w skład starostw.

Istniejące w powiecie warszawskim i kieleckim osobne zarządy dróg państwowych znosi się, przekazując te sprawy starostwom.

b/ Minister Robót Publicznych włącza w b. Galicji zarządy drogowe w skład starostw właściwych ze względu na miejsce siedziby tych zarządów.

c/ Administracja drogowa /z wyjątkiem dróg państwowych/ oraz policja budownicza winna być w drodze ustawodawczej przekazana samorządom.

d/ Okręgi administracji drogowej i budowlanej pokrywają się w II instancji z granicami województw. Okręgi I instancji w województwach o powiatach mniejszego obszaru mogą obejmować dwa albo parę powiatów.

e/ Będzie wydane rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przekazania spraw meljoracji drugorzędnych z dotychczasowej kompetencji Ministra Rolnictwa do kompetencji Ministra Robót Publicznych.

U w a g a : ad 1/ i 2/ - Organizacja obecna innych niewymienionych wyżej organów Ministerstwa Robót Publicznych pozostaje narazie bez zmiany.

ADMINISTRACJA ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH.

1/ Lasy Państwowe.

Zmienia się rozporządzenia Rady Ministrów z 23 listopada 1920 r. /Dz.Ust. Nr. 114 poz. 753/ w przedmiocie organizacji i zakresu działania okręgowych zarządów lasów państwowych w tym kierunku, że zarząd lasów państwowych przekazuje się wojewodom, którzy funkcje te sprawują za pośrednictwem okręgowych zarządów lasów.

Wojewodzie zapewnia się wpływ na kontrakty dzierżawy, kontrakty wyrębu i sprzedaży drzewa i kontrakty naftowe w dobrach i lasach państwowych w sposób, który ustawa określi.

Okręgowe zarządy lasów tworzy się w miarę potrzeby także poza siedzibą urzędów wojewódzkich z zastrzeżeniem samodzielnego zakresu działania w sprawach o chakakterze ściśle zawodowym.

2/ Stadniny Państwowe.

Uzupełnia się rozporządzenie Rady Ministrów z 4 sierpnia 1919 r. /Dz.Ust. Nr. 67 poz. 411/ w przedmiocie organizacji urzędów stadnin państwowych w tym kierunku, że urzędy stadnin podlegają pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym nadzorowi właściwego wojewody z wyłączeniem spraw o charakterze ściśle zawodowym.

3/ Ochrona Lasów.

Zmienia się w drodze ustawy dekret z 16 stycznia 1919 r. /Dz. Praw Nr. 8 poz. 117/ w przedmiocie organizacji urzędów ochrony lasów w tym

kierunku, że prezesem komisji okręgowej ochrony lasów jest wojewoda, względnie wyznaczony przez niego zastępca.

Zarazem ogranicza się wskazaną w powyższym dekrecie kompetencję komisji okręgowej ochrony lasów i przenosi dotychczasowe uprawnienia tej komisji w przedmiocie służbowego nadzoru nad organami i urzędami ochrony leśnej na wojewodę.

ADMINISTRACJA ZDROWIA PUBLICZNEGO.

1/ Zakłady Epidemjologiczne.

Uzupełnia się rozporządzenie Rady Ministrów z 6 października 1921 r. /M.P.Nr. 258/ w tym kierunku, że filje zakładu epidemjologicznego podlegają pod względem osobowym i budżetowo-gospodarczym właściwemu wojewodzie.

2/ Walka z epidemjami.

Stwierdza się konieczność bezzwłocznej likwidacji osobnych ekspozytur i innych organów b. Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemjami.

Sprawy walki z epidemjami przekazuje się władzom administracyjnym I i II instancji, które sprawują te agendy za pośrednictwem swoich organów sanitarnych, bez tworzenia osobnych inspektoratów epidemicznych.

3/ Dozór nad żywnością.

Zmienia się rozporządzenie Ministra Zdrowia Publicznego z 28 lipca 1919 r. /Dz.Ust. Nr. 71 poz. 420/ w tym kierunku, że Państwowe Zakłady badania żywności pod względem personalnym i budżetowo-gospodarczym podlegają właściwym wojewodom, względnie Komisarzowi Rządu w Warszawie. Dozór nad artykułami żywności winien być w drodze ustawy przekazany samorządom terytorjalnym. Uznaje się za zbędne powołanie do życia osobnych państwowych organów terytorjalnych dla wykonywania dozoru nad artykułami żywności.

4/ Szpitalnictwo.

Zmienia się projekt ustawy szpitalnej w tym kierunku, że nadzór nad szpitalnictwem podlega wojewodom, którzy sprawy te załatwiają za

pośrednictwem istniejących wojewódzkich wydziałów zdrowia bez tworzenia osobnych inspektoratów szpitalnych.

Sprawy zakładania i utrzymywania szpitali winny być w drodze ustawodawczej przekazane samorządom terytorjalnym.

EWIDENCJA WOJSKOWA.

Oficerów ewidencyjnych włącza się w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych do starostw w charakterze referentów z zachowaniem dotychczasowych tytułów.

Oficerowie ewidencyjni posiadać będą kwalifikacje uzdalniające ich do objęcia referatu wojskowego w starostwach.

Podkomisja dla spraw zespolenia organów administracji I i II instancji rozpatrywała, celem ujęcia całokształtu sprawy, również kwestję dalszego istnienia względnie zniesienia poszczególnych Ministerstw i Urzędów Centralnych i wypowiedziała jednomyślnie następującą opinję:

Powinny istnieć :

1/ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, przy którem należałoby utworzyć a/ Departament Zdrowia Publicznego, b/ Departament budowlany dla załatwiania spraw budowlanych wszystkich resortów z wyjątkiem budowli wojskowych o charakterze strategicznym i budowli kolejowych o charakterze specjalnym, c/ Wydział wyznań religijnych.

2/ Ministerstwo Spraw Zagranicznych

3/ " Skarbu

4/ " Sprawiedliwości

5/ " Wojny

6/ " Rolnictwa i Dóbr Państwowych, przy którem należałoby utworzyć Departament spraw reformy rolnej.

7/ " Przemysłu i Handlu z Departamentem ochrony pracy

8/ " Oświaty

Pozatem należałoby utworzyć:

1/ Generalną Dyrekcję Kolei Żelaznych,

2/ Generalną Dyrekcję Poczt, Telegrafów i Telefonów.

Komisja uchwaliła wstrzymać się od obrad nad tą kwestją.

POLICJA PAŃSTWOWA.

I. Publiczna służba bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego w Państwie jest zadaniem władz państwowych administracji ogólnej o ile ustawy nie przekażą jej w pewnej mierze organom samorządowym.

W powyższym zakresie będą ściśle oddzielone funkcje zarządzające i orzekające od funkcji wykonawczych. Pierwsze sprawują wyłącznie urzędnicy cywilni administracji ogólnej, drugie Policja Państwowa.

II. Znosi się dotychczasową organizację P.P. z podziałem na Komendy Główną, Okręgowe i Powiatowe.

III. Szefem P.P. w powiecie jest starosta, w województwie wojewoda. W sprawach bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego P.P. podlega służbowo bezpośrednio staroście, względnie wojewodzie i otrzymuje w tych sprawach polecenia od starosty /wojewody/, względnie w jego imieniu.

IV. W sprawach organizacji, wyszkolenia, zaopatrzenia i dyscypliny podlega P.P. na obszarze powiatu staroście za pośrednictwem powiatowego komendanta P.P., na obszarze województwa - wojewodzie za pośrednictwem wojewódzkiego komendanta P.P.

W stosunku do podwładnych organów policyjnych komendant powiatowy i komendant wojewódzki występują na zewnątrz i wydają rozkazy we własnym zakresie. W drodze instrukcji wydanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych będzie zabezpieczona samodzielność powiatowych i wojewódzkich komendantów P.P. w granicach niezbędnych wymagań dyscypliny korpusu P.P.

Nominacje i przeniesienia funkcjonarjuszów P.P. wymagają w każdym razie uprzedniej zgody wojewody względnie starosty. Komendant powiatowy i wojewódzki przedkładać będą do wglądu staroście, względnie wojewodzie całą korespondencję urzędową.

Komisja zwróciła uwagę, że słowo "organizacja" wymaga sprecyzowania przy kodyfikacji.

V. Szefem P.P. w Państwie jest Minister Spraw Wewnętrznych, którego organem wykonawczym w tym zakresie jest Gł. Inspektor P.P.

Głównemu Inspektorowi P.P. przekazuje się dotychczasowe czynności Gł. Komendanta i Głównej Komendy P.P.

VI: Główny Inspektor P.P. w zakresie swoich czynności odbiera polecenia Ministra Spraw Wewnętrznych oraz komunikuje się z nim za po-

średnictwem Dyrektora Departamentu Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych względnie tegoż zastępcy.

VII. Wszystkie władze Państwowe cywilne i wojskowe z wyjątkiem władz sądowych znoszą się z P.P. za pośrednictwem Starosty, względnie Wojewody.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych określi te wypadki, w których władze wojskowe mogą się znosić bezpośrednio z Policją Państwową.

VIII. W zakresie spraw samorządowych miejscowa P.P. jest obowiązana udzielać pomocy organom samorządowym na ich wezwanie w granicach zadań P.P. określonych w punkcie I. Minister Spraw Wewnętrznych w drodze rozporządzenia normuje szczegółowo ten stosunek.

IX. Władze sądowe mają prawo wydawania bezpośrednich poleceń P.P. zgodnie z przepisami zawartymi w ustawie postępowania karnego. Będzie wydana przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z M.S.Wewn. instrukcja, dotycząca czynności dochodzenia przestępstw.

X. Uzupełnia się przepisy, zawarte w ustawach postępowania karnego, a w szczególności w tytule 2-im dział I art. 250-260 K.K. w tym kierunku że nie należy powierzać funkcjonarjuszom P.P. śledztwa wstępnego przeciwko urzędnikom administracji politycznej tego samego okręgu terytorjalnego.

XI. Znosi się postanowienia, zawarte w poszczególnych ustawach nakładające na P.P. obowiązki, wykraczające poza jej właściwe zadania określone w punkcie I.

Za powyższem ograniczeniem zadań P.P. do spraw bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego oświadczyli się Pp. Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Dr. Kasznica, Senator Januszewski, Gen. Rybak i Wojewoda Moskalewski.

P.Dr. Horszowski postawił wniosek, aby nie ograniczać funkcji P.P. tylko do spraw bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego i aby Komisja tą kwestją szczegółowo się nie zajmowała, lecz zaznaczyła tylko w tezie I. że "Ustawy określą dalsze zadania P.P.". Za wnioskiem tym oświadczył się P. Prezes Starczewski.

P. Wiceminister Eberhardt był przeciwny wypowiadaniu się Komisji w tej kwestji.

P.Prezes Bukowiecki wstrzymał się od głosowania, ponieważ na posiedzenie przybył już po dyskusji nad tym punktem.

Pp. Wiceminister Markowski i Wiceminister Olpiński nie byli obecni na tem posiedzeniu.

XII. Znosi się dotychczasową organizację straży granicznej. Ochrona granicy jest obowiązkiem władz administracyjnych, które wykonują tę czynność za pośrednictwem oddziałów P.P. odpowiednio do tego wyszkolonych.

Za powyższą tezą oświadczyli się Pp. Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Dr. Kasznica, Senator Januszewski, Gen. Rybak, Prezes Bukowiecki, Wiceminister Eberhardt i Wojewoda Moskalewski.

P. Prezes Starczewski wystąpił z następującym wnioskiem w kwestji ochrony granicy.

Wobec wadliwej organizacji straży granicznej, do czasu stworzenia nowej jej organizacji, byłoby rzeczą wskazaną straż graniczną zlikwidować i ochronę granic powierzyć władzom administracyjnym przy pomocy wzmocnionych i odpowiednio dobranych oddziałów Policji Państwowej.

Pp. Wiceminister Markowski i Wiceminister Olpiński nie byli obecni na posiedzeniu, na którem Komisja kwestją tą się zajmowała.

W KWESTJI SAMORZĄDU

ustaliła Komisja następujące

ZASADY USTAWY O SAMORZĄDZIE WOJEWÓDZKIM.

Art. 1.

Województwa, utworzone w drodze ustawodawczej, są jednostkami samorządowemi /art. 65 ustawy Konstytucyjnej/.

Każde województwo jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie terytorjalnych związków powiatowych, wchodzących w skład województwa.

Art. 2.

Prawo stanowienia w sprawach należących do zakresu działania

samorządu wojewódzkiego, służy obieralnym sejmikom wojewódzkim /art. 67 Ustawy Konstytucyjnej/.

Art. 3.

Sejmikom wojewódzkim służyć będzie ustawodawstwo /art. 3 Konstytucji/ w sprawach :

1/ oświecenia publicznego z wyjątkiem szkół akademickich,
2/ dobroczynności publicznej,
3/ zdrowotności publicznej z wyjątkiem policji sanitarnej,
4/ budowlanych tudzież dróg publicznych wojewódzkich powiatowych i gminnych oraz dróg żelaznych budowanych w interesie związku wojewódzkiego,
5/ agrarnych z wyłączeniem reformy rolnej, dalej w sprawach hodowli bydła i innych zwierząt gospodarskich, tępienia szkodników rolnych, ochrony pól /policji polowej/, organizacji kredytu rolniczego, wytwórczości rolniczej i leśnej,
6/ poparcia przemysłu i handlu,
7/ regulacji wód, meljoracji i wyzyskania sił wodnych,
8/ organizacji i administracji gmin i powiatów,
9/ podatków na cele samorządu,
10/ wreszcie w sprawach, które mu przekaże Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 4.

W sprawach powyższych Sejm Rzeczypospolitej wydaje postanowienia określające ramy dla ustawodawstwa wojewódzkiego.

Ustawy wojewódzkie nie mogą zawierać postanowień sprzecznych z Konstytucją Rzeczypospolitej i innemi ustawami Państwa.

Ustawa wojewódzka może być zmieniona lub uchylona przez późniejsze ustawy Państwa.

Ustawy państwowe później wydane mają w wypadkach wątpliwości interpretacyjnych pierwszeństwo przed ustawami wojewódzkiemi.

Art. 5.

Ustawa wojewódzka, uchwalona przez Sejmik, nabiera mocy obowiązującej na obszarze województwa przez sankcję Prezydenta Rzeczypospo-

litej zaopatrzoną w kontrasygnaturę Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra oraz ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym Województwa.

P. Prezes Bukowiecki i P. Senator Kasznica oświadczyli się za uzupełnieniem artykułu w tym kierunku, że sądy mają prawo badania ważności ustaw wojewódzkich.

P. Prezes Starzewski wyraził zdanie, że to się rozumie samo przez się, gdyż ustawa "bez dodatku znaczy ustawa państwowa" /ogólno-państwowa/ i tylko do takich ustaw a nie do ustaw wojewódzkich stosuje się art. 87 Konstytucji.

Większość Komisji oświadczyła się przeciw uzupełnieniu, proponowanemu przez P.P. Prezesa Bukowieckiego i Senatora Kasznicę stojąc na stanowisku, że ustawy wojewódzkie nie mogą podlegać badaniu przez sądy co do swej ważności.

Art. 6.

Sejmikom jako organom samorządu wojewódzkiego służy prawo stanowienia w sprawach, które im przekazano niniejszą ustawą oraz innemi ustawami państwowemi. W szczególności do zakresu ich działania należą następujące sprawy:

1/ ustanowienie zasad zarządzania majątkiem związku wojewódzkiego

2/ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości, stanowiących własność Związku Wojewódzkiego,

3/ zaprowadzanie zakładów i urządzeń użyteczności publicznej jak niemniej urządzeń przemysłowych w interesie członków związku wojewódzkiego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane,

4/ uchwalanie rocznego preliminarza budżetowego, dochodów i wydatków związku wojewódzkiego, zezwalanie na wydatki, budżetem nie przewidziane, oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie wreszcie badanie zamknięcia rachunków rocznego budżetu i udzielania absolutorjum,

5/ uchwalanie i nakładanie podatków oraz dodatków do podatków i opłat potrzebnych na pokrycie wydatków związku wojewódzkiego,

6/ zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dają się jednorazowo pokryć bez nadmiernego obciążenia osób, podlegających obowiązkowi podatkowemu,

7/ ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu wojewódzkiego oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych stanowisk

8/ wydawanie opinji, których zażąda Rząd, Sejm lub Senat Rzeczypospolitej.

9/ uchwalanie wniosków do Rządu, lub Sejmu Rzeczypospolitej w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych związku wojewódzkiego,

10/ stanowienie o wszystkich innych sprawach, powierzonych Sejmikowi w drodze ustawy, oraz o sprawach nie przekazanych wyraźnie wydziałowi wojewódzkiemu.

Art. 7.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Skarbu uchwały, tyczące się budżetu dochodów i wydatków oraz uchwały w sprawach, o których mowa w p. 5 i 6 art. 6 wreszcie uchwały o przejęciu stałych zobowiązań przez związek wojewódzki.

Podatki samorządowe mogą być uchwalone tylko w formie ustawy /art. 3 p. 9/.

Art. 8.

Członków Sejmiku wojewódzkiego wybierają z pośród obieralnych członków związku w powiatach należących do województwa członkowie Sejmików powiatowych, a w miastach wydzielonych z powiatów członkowie Rad Miejskich.

Każdy uprawniony do wybierania oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okrąg. Może oddać wszystkie swe głosy na jednego kandydata.

Rozstrzyga w zasadzie resultat pierwszego głosowania.

Wybranymi są ci, którzy przy pierwszem głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

Art. 9.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do sejmiku orzeka właściwy Sąd Apelacyjny.

Art. 10.

Związki powiatowe oraz miasta wydzielone z powiatu, wybierają w województwach, liczących :

a/ do 1 miljona mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde chociby zaczęte 30.000 mieszkańców,

b/ od 1 - 2 miljonów mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde chociby tylko zaczęte 40.000 mieszkańców,

c/ ponad 2 miljony mieszkańców po 1 członku Sejmiku wojewódzkiego na każde chociby tylko zaczęte 50.000 mieszkańców.

Każdy terytorjalny związek powiatowy względnie każde z wyżej określonych miast równocześnie wybiera do Sejmiku wojewódzkiego taką samą liczbę zastępców, co członków.

Co do liczby mieszkańców miarodajnym jest ostatni powszechny spis ludności.

Art. 11.

Bliższe postanowienia o wyborach do Sejmików poda ordynacja wyborcza do Sejmików, uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej.

Art. 12.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje sejmik przynajmniej raz na rok na jednomiesięczną kadencję, odracza go i zamyka.

Art. 13.

Sejmik wojewódzki wybiera na czas swoich obrad ze swojego grona przewodniczącego i jego zastępcę.

Za przewodniczącym obieralnym przez Sejmik oświadczyli się PP: Prof. Dr. Bobrzyński, Senator Kasznica, Senator Januszewski, Prezes Starczeński i Gen. Rybak. Natomiast PP. Prezes Bukowiecki i Wojewoda Moskalewski oświadczyli się za tem, aby przewodniczącym Sejmiku był wojewoda, a zastępcę obierał Sejmik. PP: Wiceminister Eberhardt, Wiceminister Markowski i Wiceminister Olpiński nie byli na posiedzeniu, na którem głosowano nad tą kwestją.

Art. 14.

Sposób i porządek obrad Sejmiku Wojewódzkiego oraz djety jego członków na czas trwania obrad określi ustawa regulaminowa, uchwalona przez Sejmik.

Art. 15.

Okres wyborczy Sejmiku ustala się na lat cztery. P. Senator Kasznica oświadczył się za sześcioletnim okresem wyborczym.

Art. 16.

Postanowienia art. 22 Ustawy Konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm, stosować się będą także do członków sejmiku w stosunku ich do odnośnego związku wojewódzkiego.

Artykuł ten we wniosku Podkomisji zawierał jeszcze następujące postanowienie:

Postanowienia art. 21 ustawy konstytucyjnej, odnoszące się do posłów na Sejm odnosić się będą także do członków Sejmiku z tą zmianą, że prawa przyznane w artykule tym Sejmowi, służyć będą Sejmikom, a nietykalność poselska służyć będzie członkom Sejmiku tylko w czasie trwania jego obrad.

Członkowie Komisji z wyjątkiem P.Prof. Bobrzyńskiego oświadczyli się przeciw temu postanowieniu, wobec czego zostało ono skreślone.

Art. 17.

Wojewoda lub delegowani przez niego urzędnicy reprezentują na posiedzeniach Sejmiku Rząd Rzeczypospolitej, mają prawo brać udział w obradach Sejmiku, przedkładać mu wnioski ustawodawcze w imieniu Rządu przedstawiać Rządowi uchwały Sejmiku, wymagające sankcji Prezydenta /art. 5/ lub zatwierdzenia Rządu /art.7/ i zawiesić każdą uchwałę Sejmiku nie podlegającą sankcji Prezydenta Rzeczypospolitej lub zatwierdzeniu Rządu, jeżeli zdaniem ich sprzeciwia się ustawom.

Art. 18.

Dla przygotowania i wykonania uchwał Sejmiku, oraz dla sprawo-

wania administracji samorządowej w zakresie oznaczonym przez ustawy i uchwały Sejmiku, powołany będzie wydział wojewódzki :

W szczególności należą do jego zadań :

1/ sporządzanie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwoleń na wydatki, budżetem nie objęte,

2/ sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków związku wojewódzkiego i przedkładanie ich sejmikowi, celem uzyskania absolutorjum, prowadzenie kasowości i rachunkowości związku wojewódzkiego,

3/ zarządzanie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami związku wojewódzkiego, które nie mają własnego zarządu i sprawowanie nadzoru nad temi, dla których ustanowiono osobne zarządy,

4/ zarządzanie majątkiem związku wojewódzkiego według zasad, uchwalonych przez Sejmik wojewódzki,

5/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku związku wojewódzkiego,

6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót związku wojewódzkiego,

7/ składanie Sejmikowi wojewódzkiemu rocznych sprawozdań :

a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów, b/ z wykonania budżetu, c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw związku wojewódzkiego.

Art. 19.

Sejmik wojewódzki sprawuje kontrolę nad działalnością wydziału wojewódzkiego. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody województwa używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi wojewódzkiemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie Komisje i domagać się wglądu do aktów, oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy samorządu i żądać wyjaśnień od Wydziału wojewódzkiego i funkcjonarjuszy samorządu wojewódzkiego. Członkowie wydziału wojewódzkiego, zarówno wybrani przez Sejmik, jak

i mianowani przez wojewodę /art. 20/, mogą być przez Sejmik pociągnięci do odpowiedzialności za przewinienia służbowe.

Art. 20.

Wydział wojewódzki składa się z wojewody lub jego zastępcy jako przewodniczącego oraz sześciu członków stale urzędujących, z których czterech wybiera Sejmik wojewódzki z pośród swoich członków, a dwóch mianuje wojewoda z pośród obieralnych członków związku wojewódzkiego.

Do zastępowania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Członkowie wydziału wojewódzkiego zatrzymują swój urząd z wyjątkiem podanym w art. 26-ym, także po upływie okresu wyborczego sejmiku wojewódzkiego, który ich wybrał, a to aż do czasu objęcia czynności przez nowy wydział wojewódzki.

Art. 21.

Wydział wojewódzki załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości decyzji głos przewodniczącego. Poza tem sposób załatwiania określi bliżej regulamin wydany przez Sejmik wojewódzki.

Art. 22.

Wojewodzie, jako przewodniczącemu wydziału wojewódzkiego, służą w zakresie spraw, należących do wydziału, następujące uprawnienia :

1/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału,

2/ prawo załatwiania spraw, nie cierpiących zwłoki, za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału,

3/ prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału,

4/ prawo zastępowania wydziału na zewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych i prowadzenie w jego imieniu korespondencji. Umowy, zawierane imieniem związku wojewódzkiego wymagają jednak, oprócz podpisu wojewody, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału.

5/ prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami związku wojewódzkiego.

6/ prawo zawieszania uchwały wydziału, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 23.

Od zarządzeń wydziału wojewódzkiego, wydanych przez niego jako władzę orzekającą w pierwszej instancji, służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwych Ministerstw, a od orzeczenia Ministerstwa, o ile ono uznaje legalność zarządzenia, prawo odwołania się do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

Art. 24.

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu wojewódzkiego służy właściwym Ministrom, a w braku odnośnych postanowień ustawowych Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Władza ta obejmuje prawo informowania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału wojewódzkiego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag, prawo zatwierdzania uchwał Sejmiku wyszczególnione w art. 7 oraz prawa, określone w art. 25 i 26.

Art. 25.

W razie zawieszenia uchwały Sejmiku lub uchwały wydziału wojewódzkiego wojewoda przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu Ministrowi a Minister jeżeli godzi się ze zdaniem wojewody, przedłoży ją do decyzji Naj. Trybunałowi Administracyjnemu.

Postępowanie Najwyższego Trybunału Administracyjnego w tych sprawach określi osobna ustawa państwowa.

Art. 26.

Prezydentowi Rzeczypospolitej służy na wniosek Rady Ministrów prawo rozwiązania Sejmiku wojewódzkiego w szczególności w tym razie jeżeli Sejmik wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując Sejmik, Prezydent zarządza nowe wybory do Sejmiku najpóźniej w terminie trzymiesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego Sejmiku poleca wydziałowi wojewódzkiemu załatwiać bieżące czynności, a w szczególno-

ści uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem rozwiązania sejmiku jest także postępowanie jego wydziału, Prezydent Rzeczypospolitej, rozwiązując Sejmik rozwiązuje także i wydział i ustanawia komisję tymczasową pod przewodnictwem wojewody do spełniania funkcyj wydziału powyżej wspomnianych.

Art. 27.

Państwo może drogą ustawy powierzyć wykonywanie pewnych spraw państwowych wydziałom wojewódzkim, jako organom Państwa. Wydział w tych sprawach stosować się będzie do poleceń władz państwowych, które też odpowiedzialne są za treść wydanych poleceń.

Nadzór w sprawach zleconych przysługuje właściwym organom państwowym.

Art. 28.

Ustawa niniejsza nie obowiązuje w województwach : śląskiem, lwowskiem, tarnopolskiem i stanisławowskiem.

Uwaga: Projektowane zasady ustawy o samorządzie wojewódzkim są naogół rozwinięciem postanowień ogólnych, zawartych w art. 1 do 8 ustawy z 26.IX.1922 r. /Dz.U.Rzp.P.Nr. 90, poz. 829/ o samorządzie wojewódzkim i gdyby od tych postanowień w niczem nie odstępowały, mogłyby się odnosić także do województw wschodnio-małopolskich, dla których ustawa powyższa obok postanowień ogólnych w art. 1 do 8 zawiera postanowienia szczegółowe w art. 9 do 26. Komisja odstąpiła jednak w projekcie swoim od postanowień art. 1 do 8 ustawy w trzech punktach : 1/ Posłów do sejmiku proponuje nazwać "członkami sejmiku", 2/ proponuje, aby o ważności wyborów orzekał nie sąd najwyższy lecz sąd apelacyjny, 3/ nie przyznaje nietykalności poselskiej członkom sejmików. Jeżeli Rząd w projekcie swoim zmiany te przyjmie, w takim razie projekt nie będzie mógł zastąpić artykułów 1 do 8 ustawy z 26.IX.1922 r. a artykuły te odnosić się będą wyłącznie do trzech województw wschodnio-małopolskich, a ponieważ art. 1 do 8 nie wyczerpują przedmiotu, przeto Komisja uchwaliła, że będzie rzeczą Rządu opracować osobny projekt ustawy wprowadzczej do ustawy o samorządzie trzech województw wschodnio-małopolskich.

Art. 29.

Ustawa niniejsza zostanie wprowadzona w życie najpóźniej z początkiem 1924 r., z wyjątkiem województw: wołyńskiego, poleskiego i wileńskiego, w których wprowadzona będzie osobnemi ustawami państwowemi w miarę uporządkowania ich stosunków administracyjnych i gospodarczych, ewentualnie z zastosowaniem jej postanowień do stosunków miejscowych.

Artykuł ten został przyjęty jednogłośnie na wniosek P.Prof. Bobrzyńskiego.

P. Prezes Starczewski wystąpił przed wnioskiem P.Prof. Bobrzyńskiego z następującym wnioskiem :

W województwach z ludnością mieszaną, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, Rada Ministrów może zarządzić :

a/ albo przeprowadzenie wyborów i ukształtowanie sejmików wojewódzkich systemem kurjalnym, wskazanym w ustawie z dn. 26 września 1922 r. dla wschodnich województw Małopolski.

b/ albo utworzenie w obrębie sejmików wojewódzkich odrębnych sekcyj. Sekcje te będą mogły być tworzone dla przedstawicieli oddzielnych grup ludności tylko dla rozpatrywania spraw kulturalno-oświatowych przyczem w takim razie Rada Ministrów określi udział tych grup ludności w korzystaniu z sum, przeznaczonych na sprawy kulturalno-oświatowe w budżetach państwowym i samorządu wojewódzkiego.

ZASADY USTAWY O SAMORZĄDZIE POWIATOWYM.

Art. 1.

Powiaty, utworzone w drodze ustawodawczej są jednostkami samorządowemi /art. 65 ustawy konstytucyjnej/.

Każdy powiat jest związkiem publiczno-prawnym i osobą prawa prywatnego.

Członkami tego związku są członkowie gmin wiejskich i miejskich, wchodzących w skład powiatu.

Art. 2.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania

samorządu powiatowego, służy obieralnym sejmikom powiatowym /art. 67. Ustawy Konstytucyjnej/.

W szczególności należą do zakresu działania Sejmiku powiatowego następujące sprawy :

1/ ustanawianie zasad zarządzania majątkiem związku powiatowego,

2/ nabywanie, pozbywanie lub obciążanie nieruchomości, stanowiących własność związku powiatowego,

3/ zaprowadzanie zakładów i urządzeń użyteczności publicznej, jak niemniej urządzeń przemysłowych w interesie członków związku powiatowego oraz uchwalanie zasad, według których mają być zarządzane,

4/ uchwalanie rocznego preliminarza budżetowego, dochodów i wydatków samorządu powiatowego, zezwalanie na wydatki budżetem nieprzewidziane oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie, wreszcie badanie zamknięć rachunków rocznego budżetu i udzielanie absolutorjum,

5/ uchwalanie i nakładanie na podstawie obowiązujących w tym względzie ustaw świadczeń pieniężnych na pokrycie wydatków związku powiatowego,

6/ zaciąganie pożyczek na takie konieczne lub pożyteczne wydatki, które nie dają się jednorazowo pokryć bez nadmiernego obciążenia osób podlegających obowiązkowi podatkowemu,

7/ ustalanie etatów funkcjonarjuszów samorządu powiatowego oraz wysokości uposażenia, przywiązanego do poszczególnych stanowisk,

8/ wydawanie opinji, których zażądają władze rządowe lub wydział wojewódzki albo też Sejm lub Senat Rzeczypospolitej,

9/ uchwalanie wniosków do władz rządowych lub do wydziału wojewódzkiego w sprawach potrzeb gospodarczych i kulturalnych Związku powiatowego,

10/ stanowienie o wszystkich innych sprawach, powierzonych sejmikowi w drodze ustawy, oraz o sprawach, nie przekazanych wyraźnie wydziałowi powiatowemu.

Art. 3.

Wymagają jednak zatwierdzenia przez wydział wojewódzki uchwały, tyczące się budżetu dochodów i wydatków, oraz w sprawach, o których

mowa w p.p. 5 i 6 art. 2, wreszcie uchwały o przyjęciu stałych zobowiązań przez związek powiatowy.

Art. 4.

Sejmik powiatowy składa się z 24 członków. W celu dokonania wyborów do Sejmiku powiatowego dzieli się obszar każdego powiatu ziemskiego na okręgi wyborcze, wybierające conajmniej po 2 członków.

Podziału na okręgi wyborcze dokonywa wojewoda na wniosek wydziału powiatowego przy uwzględnieniu ostatniego spisu ludności.

Art. 5.

Prawo wybierania w odnośnych okręgach wyborczych służy radnym gmin wiejskich, względnie radnym miast, wcielonych do okręgu wyborczego. Gdzie istnieją gminy zbiorowe, tam wykonywują prawo wybierania do Sejmiku powiatowego tylko radni gminy zbiorowej. W razie podziału gminy zbiorowej lub miasta między dwa okręgi wyborcze należy uprawnionych do wyboru przedstawicieli gminy zbiorowej lub miasta rozdzielić na odnośne okręgi wyborcze w stosunku do rozdzielonej na te okręgi ludności.

Każdy uprawniony do wybierania oddaje tyle głosów, ile mandatów przypada na jego okręg. Może jednak oddać wszystkie swe głosy na jednego kandydata.

Rozstrzyga w zasadzie rezultat pierwszego głosowania. Wybrani są ci, którzy przy pierwszym głosowaniu otrzymali największą ilość głosów.

Art. 6.

Prawo wybieralności na członka Sejmiku powiatowego służy tym członkom związku powiatowego, uprawnionym do wybierania do rad gminnych lub miejskich, którzy ukończyli 25 lat życia.

Art. 7.

O ważności wyborów i wyboru poszczególnych posłów do Sejmiku orzeka wydział wojewódzki.

Art. 8.

Bliższe postanowienia o wyborach do sejmików powiatowych poda ordynacja wyborcza.

Art. 9.

Obradom Sejmiku powiatowego przewodniczy starosta. Urzędowy zastępca starosty jest w razie przeszkody starosty zastępcą przewodniczącego sejmiku powiatowego.

Starosta powiatowy lub jego zastępca zwołuje sejmik powiatowy przynajmniej raz na ćwierć roku, odracza go i zamyka.

Art. 10.

Starosta względnie jego zastępca reprezentuje na Sejmiku powiatowym Rząd Rzeczypospolitej. Ma on prawo i obowiązek zawiesić każdą uchwałę Sejmiku, niepodlegającą zatwierdzeniu Rządu, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 11.

Dla przygotowania i wykonania uchwał sejmiku powiatowego, oraz dla sprawowania administracji samorządowej w zakresie, oznaczonym przez obowiązujące przepisy, powołany będzie wydział powiatowy :

W szczególności należą do jego zadań :

1/ sporządzenie preliminarza budżetowego i wyjednywanie zezwolenia na wydatki budżetem nie objęte,

2/ sporządzanie rocznych zamknięć rachunkowych dochodów i wydatków samorządu powiatowego i przedkładanie ich sejmikowi powiatowemu celem uzyskania absolutorjum, prowadzenie kasowości i rachunkowości samorządu powiatowego;

3/ zarządzenie zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami samorządu powiatowego, które nie mają własnego zarządu i sprawowanie nadzoru nad temi, dla których ustanowiono osobne zarządy,

4/ zarządzanie majątkiem związku powiatowego według zasad, uchwalonych przez Sejmik powiatowy,

5/ prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku związku powiatowego,

6/ sprawowanie nadzoru nad prawidłowem wykonaniem budowli i robót związku powiatowego,

7/ składanie sejmikowi powiatowemu i właściwym władzom rocznych sprawozdań,

a/ ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów,

b/ z wykonania budżetu,

c/ ze stanu majątku, zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw związku powiatowego.

Art. 12.

Sejmik powiatowy sprawuje kontrolę nad działalnością wydziału powiatowego. Ma przeto prawo i obowiązek sprawdzania, czy uchwały jego są wykonywane, czy dochody powiatu używane są zgodnie z przeznaczeniem, czy gospodarka samorządowa wogóle prowadzona jest prawidłowo.

Sejmikowi powiatowemu wolno w tym celu ustanawiać ze swego grona odpowiednie komisje i domagać się wglądu do aktów oraz ksiąg do przejrzenia, dokonywać rewizji kasy związku i żądać wyjaśnień od wydziału powiatowego i funkcjonarjuszy związku powiatowego.

W razie dostrzeżenia nieprawidłowości lub stwierdzenia naruszenia obowiązku służbowego ze strony wydziału powiatowego lub funkcjonarjuszy związku powiatowego sejmik powiatowy ma prawo donieść o tem władzy nadzorczej.

Art. 13.

Wydział powiatowy składa się ze starosty lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, oraz z czterech członków, z których trzech wybiera sejmik powiatowy z pośród swoich członków, a jednego mianuje wojewoda na wniosek starosty.

Do zastępowania członków wydziału w razie przeszkody powołani będą w ten sam sposób zastępcy.

Art. 14.

Wydział powiatowy załatwia zastrzeżone mu sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos

przewodniczącego, któremu poza tem prawo głosu nie przysługuje. Sposób załatwiania spraw określi bliżej regulamin, wydany przez Sejmik powiatowy.

Art. 15.

Okres urzędowania Sejmiku i wydziału powiatowego ustala się na lat 4.

P. Senator Kasznica oświadczył się za 6-letnim okresem urzędowania.

Art. 16.

Staroście, jako przewodniczącemu wydziału powiatowego, służą w zakresie spraw, należących do wydziału, następujące uprawnienia:

1/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków wydziału,

2/ prawo załatwiania spraw, niecierpiących zwłoki, za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec wydziału,

3/ prawo przygotowywania wniosków na posiedzenia wydziału,

4/ prawo zastępowania wydziału na zewnątrz wobec urzędów, osób prywatnych i prowadzenie w jego imieniu korespondencji. Umowy, zawierane imieniem związku powiatowego, wymagają jednak oprócz podpisu starosty, także podpisu jednego z członków wydziału, upoważnionego do tego uchwałą wydziału,

5/ prawo nadzoru służbowego nad funkcjonarjuszami związku powiatowego,

6/ prawo zawieszania uchwały wydziału, jeżeli zdaniem jego sprzeciwia się ustawom.

Art. 17.

Od zarządzeń wydziału powiatowego wydanych przez niego, jako władzę orzekającą w pierwszej instancji służy interesowanym osobom prawo odwołania się do właściwego wydziału wojewódzkiego, który rozstrzyga ostatecznie.

Art. 18.

Władza nadzorcza nad działalnością samorządu powiatowego służy właściwemu wydziałowi wojewódzkiemu. Władza ta obejmuje prawo informo-

wania się o działalności samorządu przez wgląd do aktów, rewizję urzędu i kasy wydziału powiatowego, żądanie sprawozdań i czynienie uwag.

Art. 19.

W razie zawieszenia uchwały sejmiku lub uchwały wydziału powiatowego starosta przedłoży bezzwłocznie sprawę właściwemu wydziałowi wojewódzkiemu do rozstrzygnięcia.

Art. 20.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych służy prawo rozwiązania Sejmiku powiatowego, w szczególności w tym razie jeżeli Sejmik wzbrania się uchwalić budżet i środki pokrycia koniecznych wydatków. Rozwiązując Sejmik, Minister Spraw Wewnętrznych zarządza nowe wybory do Sejmiku najpóźniej w terminie 3-miesięcznym i aż do ukonstytuowania się nowego Sejmiku poleca wydziałowi powiatowemu załatwiać bieżące czynności, a w szczególności uchwalić budżet i środki pokrycia wydatków.

Jeżeli jednak powodem rozwiązania sejmiku jest także postępowanie jego wydziału, Minister Spraw Wewnętrznych rozwiązując Sejmik rozwiązuje także i wydział i ustanawia komisję tymczasową pod przewodnictwem starosty do spełniania powyżej wspomnianych funkcyj wydziału powiatowego.

Art. 21.

Państwo może drogą ustawy powierzyć wykonywanie pewnych spraw państwowych wydziałom powiatowym jako organom Państwa. Wydział powiatowy w tych sprawach stósować się będzie do poleceń władz państwowych, które też odpowiedzialne są za treść wydanych poleceń.

Nadzór w sprawach zleconych służy właściwym organom państwowym.

ZASADY SAMORZĄDU MIEJSKIEGO.

1/ Ustawa wojewódzka oznaczy te miasta, względnie miasteczka lub większe miejscowości, które otrzymają urządzenia miejskie.

2/ Z pośród gmin, w ten sposób urządzonych, następujące ich rodzaje zostaną określone ustawą państwową :

a/ miasta, niewydzielone z powiatu, którym przyznane jest sprawowanie policji miejscowej. Miasta te otrzymują w zasadzie stanowisko i uprawnienia samodzielnej gminy wiejskiej /zbiorowej lub jednostkowej/ z tą różnicą, że zarząd miejski /Magistrat/ jest zawsze kolegjalny, a tylko wyjątkowo jednoosobowy. Burmistrz miasta takiego posiada z tytułu kierownictwa policją lokalną i wykonywania zadań zleconych w tym zakresie charakter urzędnika państwowego podległego staroście.

b/ Miasta, wydzielone z powiatowego związku samorządowego, uzyskują stanowisko i uprawnienia samodzielnego miejskiego powiatu samorządowego, zaś w zakresie administracji państwowej podlegają kierownictwu i nadzorowi właściwego starosty.
Burmistrze miast tej kategorji otrzymują ze względu na kierownictwo policją lokalną i sprawami zleconemi w tym zakresie charakter zastępców starosty, podległych starostom służbowo. Miasta te uprawnione są, o ile zobowiążą się do wypełniania przepisanych ustawami warunków, do przyjmowania we własny zarząd poszczególnych działów administracji państwowej, zawiadywanych w zasadzie przez organa państwowe z wyjątkiem zadań, zastrzeżonych wyłącznie do wykonywania przez te organa.

c/ Większe miasta, wydzielone z powiatowego związku samorządowego, mogą ustawą państwową otrzymać osobny statut w ramach ogólnej ustawy miejskiej, odpowiadający stosunkom każdego z nich. Zasadą ich organizacji będzie, że przejmą oprócz samorządowego zakresu działania wszystkie działy administracji państwowej, nie zastrzeżone do wykonywania wyłącznie przez organa rządowe.

Prezydenci miast tej kategorji otrzymują stanowisko starosty, a zarządy tych miast stanowisko państwowej władzy administracyjnej I instancji, podległej bezpośrednio wojewodzie.

Do miast tej kategorji zaliczone zostają przez ustawę miejską miasta: Łódź, Lwów, Kraków, Poznań i Wilno.

Inne miasta mogą uzyskać stanowisko starostwa grodzkiego na podstawie osobnej ustawy. W miastach tych zostaną utworzone osobne administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji /Dyrekcje Policji/, podległe bezpośrednio wojewodzie.

d/ Miasto Warszawa wydzielone będzie z województwa i utworzy samodzielny wojewódzki związek samorządowy, a zarząd tego miasta przejmie pod warunkami w ustawie przewidzianymi wszystkie działy urzędowania państwowej administracji, wchodzące w zakres działania starostwa i województwa, z wyłączeniem zadań, zastrzeżonych do wykonania wyłącznie organom rządowym.

Prezydent tego miasta otrzymuje stanowisko i prawa wojewody, a zarząd stolicy - stanowisko państwowej władzy administracyjnej I i II instancji podlegającej wprost Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Ustawa miejska określi bliżej ustrój zarządu miejskiego, a w szczególności organa wykonawcze, zawiadujące agendami I wzgl. II instancji administracyjnej. W Warszawie utworzone będą osobne rządowe władze admin. bezpieczeństwa I i II instancji podległe Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

3/ Wybór burmistrzów wzgl. prezydentów i członków Magistratu w miastach, wykazanych pod 2 a/ zatwierdza wojewoda, a w miastach wydzielonych z powiatu, Minister Spraw Wewnętrznych, zaś w miastach z własnym statutem na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych a w Warszawie na wniosek Rady Ministrów - Prezydent Rzeczypospolitej. W miastach wykazanych pod 2 c/ i d/ których zarządy mają przyznane stanowisko władzy administracyjnej państwowej, urzędnicy Magistratu, wykonujący zadania administracji państwowej, w zakresie zleconym muszą posiadać warunki, przepisane dla rządowych urzędników administracyjnych. Przejście ich ze służby miejskiej do rządowej i odwrotnie będzie dopuszczone i odpowiednio uregulowane.

4/ Ustrój organów gminymiejskiej ma być oparty o zasadę rozdziału władzy uchwalającej i kontrolującej od zarządzającej i wykonawczej.

5/ Burmistrze i prezydenci oraz ich zastępcy tudzież inni zawodowi członkowie magistratu mają być w zasadzie wybierani na podwójny okres urzędowania rad miejskich z prawem do emerytury. Stanowiska ich mają być obsadzane drogą konkursów bez względu nam miejsce zamieszkania kandydatów. Zawodowi członkowie Magistratu muszą posiadać kwalifikacje określone przez ustawę miejską lub na jej podstawie przez uchwałę rady miejskiej.

6/ Rada miasta Warszawy otrzymuje uprawnienia w zakresie ustawodawstwa, przyznane sejmikowi wojewódzkiemu. Rady innych miasta mają prawo wydawać na podstawie ustaw rozporządzenia powszechnie obowiązujące, które podlegają zatwierdzeniu ze strony władzy nadzorczej.
Rozporządzenia w zakresie policji lokalnej uchwalone przez magistrat, zatwierdza przełożona władza rządowa.

7/ Nadzór państwowy nad miastami, wykazanemi pod 2 a/, wykonują wydziały powiatowe, a nad miastami wydzielonymi z powiatowego związku samorządowego, i nad miastami z własnym statutem wydziały wojewódzkie.
Uchwały w przedmiocie pobierania podatków, opłat i innych świadczeń publiczno-prawnych na rzecz miast niewydzielonych z powiatu podlegają zatwierdzeniu wydziału wojewódzkiego.
Nadzór nad miastem Warszawą wykonują właściwi Ministrowie a w wypadkach, nieprzewidzianych ustawami, Minister Spraw Wewnętrznych.
Nadzór nad organami, wykonywującymi zadania w zakresie zleconym i policji lokalnej, przysługuje właściwym organom rządowym. Zasadę zawartą w drugim ustępie p. 7 przy-

jęła Komisja na wniosek P.Dr. Korszowskiego. Oświadczyli się za nią PP: Prof. Bobrzyński, Senator Kasznica, Senator Januszewski, Gen. Rybak i Wojewoda Moskalewski.

P. Prez. Starzewski oświadczył się za następującem unormowaniem tej kwestji, proponowanem przez P.Nacz. Sikorskiego. Zatwierdzenie uchwał rad miejskich, odnoszących się do świadczeń pieniężnych na rzecz miast, niewydzielonych z powiatu, może być przekazane wydziałowi wojewódzkiemu. P. Prezes Bukowiecki przybył na posiedzenie już po głosowaniu nad tą kwestją. PP. Wicem. Eberhardt, Wicem. Olpiński, Wicem. Markowski nie byli obecni na posiedzeniu.

8/ Burmistrz względnie prezydent może zawiesić uchwały rady miejskiej, które przekraczają zakres działalności rady miejskiej, naruszają ustawy obowiązujące, są niewykonalne lub mogą przynieść miastu szkodę.

To samo prawo przysługuje burmistrowi względnie Prezydentowi w stosunku do uchwał Zarządu Miejskiego.

Rada miejska, jeśli się nie zgadza z uchwałą burmistrza względnie prezydenta, może odwołać się do władzy nadzorczej.

To samo prawo przysługuje zarządowi miejskiemu ze względu na zarządzenie burmistrza lub prezydenta. Orzeczenie władzy nadzorczej II instancji jest ostateczne.

9/ Prawo wybierania do rad miejskich ma być oparte o zasadę równości, powszechności bez różnicy płci, bezpośredniości, tajności i proporcjonalności. Ordynację wyborczą dla miast wyda Sejmik wojewódzki na podstawie zasad ogólnej ustawy miejskiej.

ZASADY SAMORZĄDU GMINNEGO.

1/ Ustawodawstwo sejmiku wojewódzkiego rozstrzygnie czy w województwie najniższą jednostką administracji państwowej i samorządowej ma być gmina jednowioskowa, czy też gmina zbiorowa.

2/ Gdzie wprowadzoną będzie gmina zbiorowa, t.j. złożona

z kilku lub jednej większej gromady, tam na jej czele postawiony będzie naczelnik gminy, wybrany przez radę gminną, zatwierdzony przez Rząd, który przewodniczyć będzie radzie gminnej oraz sprawować jako organ jednoosobowy zarząd gminy i policję miejscową, tę ostatnią jako czynność zleconą.
Do pomocy naczelnikowi gminy dodani będą wybrani przez radę gminną ławnicy, z których jeden będzie zarazem zastępcą naczelnika gminy.
Gromadzie pozostawiony będzie zarząd jej majątkiem a jej organ wykonawczy wójt /sołtys/ będzie jako organ pomocniczy naczelnika gminy załatwiał sprawy, przekazane gromadzie przez gminę zbiorową.

3/ Gdzie zaprowadzoną będzie gmina jednowioskowa, tam będzie ona najniższą jednostką samorządową, a zarząd jej w osobie wójta z przydanymi mu do pomocy ławnikami będzie organem pomocniczym starosty w sprawach policji miejscowej i agend zleconych, których kierownictwo sprawować będą ekspnowani w okręgach komisarze okręgowi.

4/ Gdzie naczelnik gminy zbiorowej, względnie wójt gminy jednowioskowej lub gromady nie spełnia należycie czynności zleconych mimo zastosowanych przeciw niemu środków dyscyplinarnych tam wojewoda może sprawowanie tych funkcyj powierzyć aż do odwołania na koszt gminy mianowanemu w tym celu komisarzowi.

5/ Ustawa wojewódzka określi bliżej zakres działania tak gminy zbiorowej, jakoteż gminy miejscowej w dziedzinie samorządu i spraw zleconych.

6/ Obszary dworskie i inne nieruchomości ziemskie, jak niemniej miejscowości, nie objęte dotąd granicami gmin jednowioskowych gromad lub gmin miejskich, będą połączone z jedną lub kilku sąsiedniemi gminami /gromadami/ lub też będą z nich utworzone nowe gminy lub gromady po uprzedniem wysłuchaniu opinji zainteresowanej gminy lub gromady.

7/ Wybór radnych odbywa się na podstawie powszechnego, tajnego bezpośredniego, równego i stosunkowegonsystemu głosowania, przyczem prawo głosowania przysługuje wyborcom obojga płci.

P. Senator Kasznica złożył dodatkowe w dniu 23 marca 1923 r. ustne oświadczenie, czy ze względu na charakter samorządu gminnego nie należałoby wprowadzić pewnych modyfikacj w zasadzie powszechności i równości prawa wyborczego przez ewentualne wprowadzenie n.p. kół wyborczych pluralności lub. t.p.

P. Prezes Starczewski postawił następujący wniosek: Do projektu ustawy o samorządzie gminnym do art. o okręgach wyborczych dla wyboru radnych do rady gminnej należy wnieść dodatek następujący :

"Celem zapewnienia zgodnego współżycia między poszczególnemi grupami narodowościowymi i wyznaniowemi, upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych, na wniosek wojewodów, do wyznaczania w miejscowościach z ludnością mieszaną okręgów wyborczych /przy możności odstąpienia od zasad, wyrażonych w art. 3 i 4 gminnej ordynacji wyborczej, przyjętej przez Komisję Administracyjną Sejmu Ustawodawczego/, w ten sposób ukształtowanych, by mniejszościom narodowym i wyznaniowym zapewniona była możność uzyskiwania w radach gminnych należnego im przedstawicielstwa".

Za wnioskiem P. Prezesa Starczewskiego nikt z członków się nie oświadczył.

Na wniosek P. Wojewody Moskalewskiego Komisja uchwaliła jednogłośnie następującą zasadę w sprawie rozdziału dodatków do podatków na cele samorządu.

- O ile ustawy państwowe określą łączną wysokość stopy dodatków do podatków państwowych na rzecz samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, rozdziału stopy dokona Sejmik wojewódzki w drodze ustawy wojewódzkiej.

W ZWESJI PODZIAŁU TERYTORJALNEGO UCHWALIŁA KOMISJA NA PODSTAWIE WNIOSKÓW PODKOMISJI PRZEPROWADZENIE NASTĘPUJĄCYCH ZMIAN W GRANICACH WOJEWÓDZTW:

1. WOJEWÓDZTWO POMORSKIE:

dołączyć :

a/ z woj. poznańskiego powiaty :

Bydgoszcz
Wyrzysk
Inowrocław
Strzelno
Szubin

b/ z woj. warszawskiego powiaty :

Lipno
Rypin
Nieszawa
Włocławek

odłączyć :

do województwa warszawskiego pow. Działdowo

2. WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE:

dołączyć:

z woj. łódzkiego powiaty :

Kalisz
Koło
Konin
Turek
Słupca

odłączyć :

do woj. pomorskiego powiaty :

Bydgoszcz
Wyrzysk
Inowrocław
Strzelno

Szubin

do 1 i 2/. Za powyższemi zmianami granic województw pomorskiego i poznańskiego oświadczyli się wszyscy obecni członkowie Komisji.

P. Senator Kasznica uczynił ogólne zastrzeżenie co do granicy między województwem pomorskiem i poznańskiem;

3. WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE:

dołączyć:

a/ z woj. lubelskiego powiaty :

Węgrów

Sokołów

Garwolin

gmina Irena pow. Puławy

b/ z woj. białostockiego powiaty :

Ostrołęka

Ostrów względnie część tegoż

c/ z woj. pomorskiego

Działdów

odłączyć :

a/ do woj. pomorskiego powiaty :

Lipno

Rypin

Nieszawa

Włocławek

b/ do woj. łódzkiego powiat

Rawa

3. WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE.

dołączyć:

a/ z woj. warszawskiego powiat Rawa

b/ z woj. kieleckiego pow. Częstochowa

odłączyć:

do woj. poznańskiego powiaty:

Kalisz

Koło

Konin

Turek

Słupca

5. WOJEWÓDZTWO KIELECKIE:

odłączyć :

a/ do woj. krakowskiego powiaty :

Będzin

Olkusz

Miechów

część pow. Pińczowa

b/ do woj. łódzkiego powiat

Częstochowa

6. WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE:

dołączyć:

z woj. wołyńskiego powiat Luboml

odłączyć:

do woj. warszawskiego powiaty :

Węgrów

Sokołów

Garwolin

gmina Irena pow. Puławskiego

7. WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE:

dołączyć:

Będzin

Olkusz

Miechów

część Pińczowa

ad 3 - 7/ Za powyższemi zmianami granic województw : warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego i krakowskiego oświadczyli się wszyscy obecni członkowie Komisji.

70/113

Poszatem oświadczyła się Komisja jednogłośnie za zniesieniem województwa nowogródzkiego.

Co do granic trzech województw wschodnich uchwaliła Komisja przeprowadzić następujące zmiany :

8. WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE:

dołączyć z woj. poleskiego powiaty :

Sarny

Kamień Koszyrski /bez gminy Lelików/

odłączyć:do woj. lubelskiego

powiat Luboml.

Za przyłączeniem powiatów Sarn i Kamienia Koszyrskiego do województwa wołyńskiego oświadczyli się PP: Prof. Bobrzyński, Prezes Bukowiecki, Prezes Starczewski i Gen. Rybak - przeciw PP: Senator Zamnica, Senator Januszewski i Wojewoda Moskalewski.

9. WOJEWÓDZTWO POLESKIE:

dołączyć:

z województwa nowogródzkiego powiaty :

Nowogródek

Słonim

Baranowicze

Nieśwież

Stołpce /bez gmin Raków i Pierszaje/

gminy Naliboki i Derewna z pow. Wołożyńskiego

odłączyć:

do woj. wołyńskiego powiaty :

Sarny

Kamień Koszyrski /bez gminy Lelików/

10. OKRĘG ADMINISTRACYJNY WILEŃSKI.

dołączyć :

z woj. nowogródzkiego powiaty :

Lida

Wołożyn /bez gmin Naliboki i Derewna/
gminy : Raków i Pierszaje z pow. Stołpeckiego.

Za przyłączeniem powiatów: Nowogródek, Słonim, Baranowicze, Nieśwież i Stołpce do województwa poleskiego oświadczyli się PP: Prof. Bobrzyński, Prezes Staroszewski, Prezes Bukowiecki i Gen. Rybak, natomiast PP: Senator Kasznica, Senator Januszewski i Wojewoda Moskalewski oświadczyli się za przyłączeniem tych powiatów do okręgu wileńskiego z ewentualnemi pewnemi rektyfikacjami na rzecz województwa poleskiego.

Na wniosek P. Senatora Kasznicy wypowiedziała Komisja jednogłośnie opinję, że Rząd powinien przy ustanawianiu siedzib urzędów w poszczególnych okręgach terytorjalnych dążyć do skupienia urzędów w jednej miejscowości, co jest konieczne celem ułatwienia urzędom wzajemnego kontaktu oraz dla wygody ludności.

Na posiedzeniu, na którem rozpatrywano kwestję podziału terytorjalnego nie byli obecni PP: Wiceminister Markowski, Wiceminister Inż. Eberhardt i Wiceminister Olpiński.

P. Wiceminister Markowski postawił poprzednio wniosek, który Komisja przyjęła jednogłośnie, aby zmiany terytorjalne wprowadzane były tylko od 1 stycznia, nie zaś w ciągu roku, a to ze względów rozrachunkowych.

Kwestją interpretacji art. 72 Konstytucji oraz kwestją uproszczenia systemu administracji i biurowości Komisja się nie zajmowała.

WNIOSEK MNIEJSZOŚCI.

Wojewoda, jako reprezentant Rządu Centralnego na terytorjum województwa, ma następujące uprawnienia w zakresie administracji skarbowej:

a/ wywiera wpływ na sprawy personalne urzędników i funkcjonarjuszy w sposób określony w tezach ogólnych /pp.IV - VI/,

b/ przewodniczy na posiedzeniach Izby Skarbowej w sprawach, których załatwienie kolegjalne jest w ustawach przewidziane. Nie dotyczy to komisji podatkowych, złożonych z przedstawicieli grup opodatkowanych i z fachowych urzędników,

c/ otrzymuje perjodyczne sprawozdania z działalności Izby Skarbowej i podległych jej urzędów i organów we wszelkich gałęziach administracji skarbowej,

d/ może żądać usunięcia spostrzeżonych usterek w działalności Izby Skarbowej i podległych jej urzędów i organów a w razie odmowy zwracać się do przełożonej władzy resortowej,

e/ ma prawo egzekucji podatków i opłat państwowych i wykonuje je przez organy egzekucyjne, które jednak w dziedzinie egzekucji skarbowej kierują się przepisami o rachunkowości podatkowej i instrukcjami inspektorów podatkowych.

W stosunku do Urzędów skarbowych I instancji i podległych im organów Wojewoda wykonywa swoje prawa przez starostów. -

Nadto osobne ustawy mogą przekazać Wojewodowi sprawy wydawania koncesyj szynkarskich i tytoniowych.

Warszawa 15 marca 1923 r.

B. Markowski
podsekr. stanu

[illegible]

Do

Wysokiej Komisji reformy administracyjnej
na ręce Przewodniczącego P.Dra Michała Bobrzyńskiego
w
W a r s z a w i e.

P r o ś b a

Miasta Rozwadowa /:w Małopolsce:/
o utworzenie siedziby władz administracyjnych w Rozwadowie.

W y s o k a K o m i s j o !

Miasto Rozwadów, powiatu tarnobrzeskiego w Małoplsce, położone jest nad Sanem w widłach utworzonych przez ujście Sanu do Wisły, jest siedzibą Sądu powiatowego i stanowi osobny powiat sądowy, obejmujący gminy położone po prawym i lewym brzegu Sanu. Z natury swego położenia jako ważny punkt strategiczny, znany jeszcze z czasów wojen szwedzkich, gdzie wojska polskie oblęgały czas dłuższy najeźdźców szwedzkiej armji Gustawa Adolfa, jest ważnym węzłem kolejowym, łączącym Lublin z Krakowem i Warszawę ze Lwowem, w następstwie czego w mieście zaczął się po wojnie szybko rozwijać handel i przemysł, a widoki rozwoju Rozwadowa na przyszłość wróżą mu jaknajlepsze nadzieje tembardziej, że w niedługim czasie siłą faktu przejdzie przez Rozwadów i trasa koleji przecinająca obszary przez Janów_Hrubieszów do Łucka.

Przynależność Rozwadowa do powiatu politycznego tarnobrzeskiego, dobra była za czasów austryackich, gdyż o kilka kilometrow od brzegu Sanu biegła granica między Galicją a Królestwem, z chwilą jednak odrodzenia się Ojczyzny i zniknięcia słupów granicz=

nych między dawniejszą Galicją a Królestwem,podział taki nie od=powiada ani warunkom administracyjnym,ani interesom ludności.

Rzadko które z miast w Polsce ma tak naturalne i dogodne warunki wymagane na siedzibę władz powiatowych jak Rozwadów,przez swoje geograficzne położenie i połączenia kolejowe.Przez stwo=rzenie powiatu z okręgu sądowego rozwadowskiego,części półno=cnej powiatu niżańskiego,oraz zachodniej części powiatu janow=skiego z siedzibą w Rozwadowie,stworzono by okręg administracyjny wprost idealny dla stosunków handlowych ipotrzeb ludności łatwo dostępnym koleją przeżynającą powiat w trzech kierunkach.

Przy przyszłym podziale administracyjnym Rzeczypospolitej konfiguracja niejednych powiatów ulegnie zapewne zmianie stosownie do potrzeb rzeczywistych ludności,to też mamy niepłonną nadzieję że Rozwadów zostanie przeznaczony na siedzibę administracyjnych władz powiatowych.Pomieszczenie dla tychże władz jest zapewnione i dlatego nie zajdą żadne trudności z ulokowaniem i rozmieszcze=niem tych władz.

W uwzględnieniu powyż naprowadzonych okoliczności,uprasza podpisany Zarząd miasta o przychylne rozważenie prośby niniejszej i o kreowanie powiatu administracyjnego z siedzibą w Rozwadowie.

Rozwadów dnia 25 lutego 1923.

Komisarz rządowy.

148
117

Wydział powiatowy
L.477.

Kolbuszowa 8.marca 1923.

Do
Komisji dla reformy administracyjnej
na ręce JWPana Dra.Michała Bobrzyńskiego
w Warszawie
Gmach Sejmu

Powołując się na pismo Wydziału Rady powiatowej w Tarnobrzegu z dnia 25.lutego 1923.L.441.w sprawie rozmieszczenia Władz II Instancji,tutejszy Wydział powiatowy przyłącza się w zupełności do treści powyższego pisma,upraszając o wzięcie pod Światłą rozwagę i usunięcie anormalnego ustanowienia dotychczasowych siedzib Władz II Instancji również dla powiatu kolbuszowskiego.

Sekretarz
[signature]

Wydział Rady powiatowej ... powiatowej

Prezes
Hupka

X133

I. K w e s t j o n a r j u s z

w sprawie naczelnych zasad, dotyczących ustroju samorządu miejskiego i gminnego wogóle oraz jego stosunku do organów administracji rządowej .

1/ Czy zapowiedziany art.3 Konstytucji szeroki samorząd, na jakim ma oprzeć swój ustrój Rzeczpospolita Polska - ma polegać :

a/ w uznaniu , że ludność ponosi wszelkie ciężary publiczne, broni kraju i za niego życie poświęca, a dalej w uznaniu faktu, że ludności tej przyznane już zostały pełne prawa polityczne - na bezzwłocznem usamodzielnieniu tejże i powierzeniu jej z pełnem zaufaniem wszystkich możliwych zadań związanych z publiczną administracją pod nadzorem i kierownictwem ze strony organów rządowych , które dołożą wszelkich starań, aby wyszkolenie obywateli państwa do spełniania obowiązków publicznych - odbyło się jaknajspieszniej -

b/ czy też na podstawie faktu , że szerokie warstwy są u nas niedostatecznie przygotowane do życia publicznego czynności zwierzchnicze i orzecznictwo zastrzeżone będzie w zasadzie dla organów rządowych , a samorządowym oddane zostaną przeważnie tylko czynności gospodarcze , wchodzące w zakres zarządu lokalnego (jak to bliżej rozwinięte poniżej w ustępie 12-ym b/) .

2/ Czy z uwagi na fakt: 1/że mamy po odzyskaniu wolności wiele zaległości do odrobienia i 2/ że stoimy wobec potrzeby pospiesznego nadążenia za wysoko postawioną administracją samorządową za granicą - oraz 3/ wobec groźnego dla nas sąsiedztwa i konkurencji na zachodniej granicy i różnych niebezpieczeństw zagrażających nam od wschodu , tudzież 4/ ze względu na fakt, że państwo nasze jest kontynentalne, niekorzystnie położone , bez właściwego wyjścia na morze, co nie dozwala kształcić obywateli od wczesnej młodości ani w koloniach ani w handlu i przemyśle zamorskim, z powodu czego należy szkolić swych obywateli na miejscu i wyszkolonych dopiero wysyłać na świat, a w końcu 5/ wobec nadzwyczajnego postępu nauki, rozwoju, przemysłu i techniki oraz spoko-

wych wynalazków teraźniejszej doby - co wszystko wskazuje , że nie można bezkarnie spóźnić się i tracić czasu, lecz wykorzystać intensywnie każdą chwilę, czy powtarza się ze względu na fakta powyżej podane - organizowanie naszego samorządu wymagać będzie:

a/ pospiesznego radykalnego i nader energicznie przeprowadzonego wyszkolenia do życia publicznego naszych obywateli , a więc systemem wskazanym pod 2-a/ - czy raczej wskazany jest

b/ wybór powolniejszego systemu wyszkolenia samorządu wskazany powyżej pod 2-b/ .

3/ Jaki ma być ustrój samorządu ze względu na jego stosunek do władzy państwowej , a w szczególności :

a/ czy samorząd ma otrzymać samodzielność, opartą o nadane mu własne prawa i w tym charakterze ma działać obok władz państwowych ;

b/ czy też samorząd ma być uznany za dalszy ciąg publicznej administracji, a ostatnia w całości za agendę państwową, wobec czego pracownicy samorządowi pełniliby swe czynności w charakterze pośrednich funkcjonarjuszy państwowych, [zaś działalność władz samorządowych z rządowemi ma być ściśle zespolona i wzajemnie się uzupełniać.]

4/ Jeśli się przyjmie zasadę ścisłego współdziałania we własnem państwie organów rządowych i samorządowych ze względu na zdążanie do tego samego celu, t.j. do dobra Państwa , w jaki sposób ma być pomiędzy temi organami dokonany podział czynności :

a/ czy samorządowi ma być zostawiony tylko zarząd lokalny w ścisłem tego słowa znaczeniu , a więc przeważnie gospodarczy,

b/ czy też i udział w zarządzie centralnym , a w ostatnim wypadku

1. czy udział tylko ograniczony , z bezwzględnem zastrzeżeniem wykonywania główniejszych działów administracji wewnętrznej tylko przez organa rządowe -

2. czy też przy zastrzeżeniu dla organów rządowych w zasadzie tylko nadzoru i kierownictwa oraz zawiadywania agendami , wymagającemi jednolitego aparatu urzędowego w całem państwie - udział nieograniczony , w miarę sił i środków aż do pełnego przejmowania przez samorządowe organa wykonawcze agend , wchodzących w zakres działania władz administracyjnych państwowych I wzgl. II instancji .

5/ a/ Czy samorządowe organa wykonawcze mają otrzymywać władzę wykonawczą samodzielnie przez sam wybór, bez potrzeby zatwierdzania ich wyboru ze strony władz xxxxxxxxxx nadzorczych wzgl. rządowych , wychodząc z założenia , że radni wybierający organa wykonawcze są delegatami ogółu uprawnionych do wyboru miejscowych obywateli , do których na terytorjum miasta należy publiczno-prawna władza zwierzchnia -

b/ czy też władzę wykonawczą powinny otrzymywać organa wykonawcze gminy dopiero przez zatwierdzenie ich wyboru przez władze rządowe po wysłuchaniu opinji władz nadzorczych, wychodząc z założenia , że organa wykonawcze gminy mają w swym zakresie działania nietylko zadania lokalne gminne,xxx lecz także i państwowe , a władzę wykonawczą odnośnie do ostatnich zadań otrzymać mogą tylko z władzy zwierzchniej, należącej do narodu, którego organem w zakresie władzy wykonawczej jest Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnemi ministrami i im podległe a przez nich umocowane niższe organa wykonawcze ?

6/ Czy do celów wskazanych powyżej pod 3/ dążyć należy przez :

a/ oparcie wyszkolenia publicznego miejscowych obywateli na odpowiednich władzach utworzonych u podstawy zorganizowanej administracji komunalnej , t.j. np. na gminach zbiorowych -

b/ czy też główny ciężar wyszkolenia obywateli przekazać należy dopiero władzy samorządowej wyższego rzędu , jak np. powiatowi , który ma własne ważne zadania , a w pierwszej instancji posługiwałby się tylko zarządami gmin jednowioskowych ?

7/ Czy do wykonania zadań ciążących na najniższej jednostce administracyjnej powołanej zarówno do spełniania zadań samorządowych jak i państwowych - wobec pytań postawionych powyżej ma być powołaną -

a/ organizacja , która zdoła zadaniom tym sprostać , gdyż zdolną będzie pracowników odpowiednich dobrać - jak np. gmina zbiorowa lub jedna lecz większa gmina wiejska czy miejska -

b/ czy też można liczyć na to, że zadania omawiane spełni w zasadzie drobna gmina jednostkowa bez odpowiednich środków i sił ?

8/ Czy uznając za najniższą jednostkę administracyjną gminę miejscową /nie zbiorową/

a/ nie będzie uniemożliwione wyrobienie się zawodowego stanu sekretarzy gminnych , do czego szczególnie po odbyciu 6-cio miesięcznej praktyki nadawaliby się wysłużeni sierżanci z pośród zawodowych wojskowych i z Policji państwowej , którzyby, mając widoki na uzyskanie posady urzędniczej tem chętniejby służyli w wojsku lub w policji ?

b/ czy nie utrwali się przy gminie jednowioskowej najpodrzędniejszej i osławionej kategorji stanu pisarzy gminnych , gdy dla sił lepszych braknie podstawy ?

c/ czy przy gminie jednowioskowej da się rozwiązać prędko i korzystnie sprawa zniesienia odrębności obszarów dworskich , która jest główną przyczyną separatyzmu stanowego większych właścicieli ziemskich i łatwej agitacji przeciw nim, wywołującej zawiść zwłaszcza ze strony małorolnych .

9/ Czy dla celów szerzenia idei państwowości :

a/ lepiej jest oprzeć się o pomocniczy żywioł biurokratyczny , jak np. komisarzy rejonowych w starostwach , jako kierowników i opiekunów ludności , która powinna jaknajwcześniej ćwiczyć się w samodzielności ,

b/ czy też na samorządowych organach wykonawczych , pochodzących z wyboru , a więc cieszących się zaufaniem obywateli-wyborców, a zatwierdzanych przez władzę rządową i przez to upoważnionych do reprezentacji władzy rządowej i do działania w jej imieniu ?

10/ Czy należy przyjąć zasadę rozdział władzy uchwalającej od wykonawczej - czy też według systemu badeńskiego ich połączenie mimo że system ten sprzeciwia się zasadzie , że osoba która ma być kontrolowaną nie może być zarazem swym kontrolerem.

11/ Czy należy dążyć do wytworzenia zawodowego stanu pracowników komunalnych , pochodzących z wyboru i w tym celu :

a/ wymagać od nich określonych w ustawie kwalifikacji lub pozostawić określenie tychże statutom miejskim ,

b/ umożliwić ich wybór na dłuższy okres czasu np. w zasadzie na okres dwóch kadencji Rad miejskich i przyznać im prawo

do emerytury ?

c/umożliwić mianowanym urzędnikom miejskim osiągnięcie stanowiska urzędnika obywatelskiego,pochodzącego z wyboru i przez to przełamać czysto biurokratyczne ramy i zasady ich rozwoju /przykład Warszawa, Kalisz, Radom, Piotrków, Sosnowiec/ ,

d/dążyć do przyjęcia za zasadę obsadzania stanowisk samorządowych w Zarządach miejskich drogą konkursu , celem pozyskania sił najlepszych z pominięciem nieodpowiednich kandydatów lokalnych .

12/ Czy powołane do życia ze względu na podział pracy w większych miastach osobne administracyjne władze bezpieczeństwa I instancji /dyrekcje Policji , Starostwa grodzkie, Komisarze Rządu/ - względnie II instancji /powinna być w Warszawie ew. w miastach wydzielonych z Województwa np. Prezydentura Policji/ - mają być:

a/ ograniczone wyłącznie do zakresu działania,mającego na celu bezpieczeństwo, spokój i porządek ,

b/ czy też należy poprzeć ich dążności do przemienienia się w rządowe władze administracyjne /Starostwa - Województwa grodzkie/, wykonujące prócz właściwych zadań - zlecony zakres działania , przekazywany siłą rzeczy Magistratom choćby ze względu na gotowy do tego aparat urzędowy , przyczemby Magistraty ograniczone zostały tylko do czynności wykonawczych, wskazanych uchwałami Rady miejskiej i do podrzędnych czynności pomocniczych w zakresie administracji państwowej , czyli że zepchnięte zostałyby na drugi plan i pozbawione możności rozwinięcia się i uzyskania stanowiska władzy administracyjnej I wzgl. II instancji ?

Pytania w przedmiocie ustawodawstwa samorządowego.

I. Gmina wiejska.

1/ Czy gmina wiejska ma być jednowioskową, czy zbiorową ?

2/ /dotyczy także gminy miejskiej/ Czy podstawę osobową gminy wiejskiej ma stanowić na wzór francuski lub pruski członkowstwo, oparte na fakcie zamieszkania /Einwohnergemeinde/, czy też członkowstwo w znaczeniu § 6-go galic. ustawy gminnej z dn. 12. VIII. 1866, Dz. U. Kr. Nr. 19 /przynależni do gminy i uczestnicy/ lub w znaczeniu ust. o samorządzie gminnym z r. 1864, według której gminy są związkiem gospodarczym właścicieli gruntów /nieruchomości/.

3/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Jak należy określić prawny charakter rad gminnych, a w szczególności czy odpowiedniem byłoby określenie jej "jako organu reprezentacyjnego gminy, powołanego do ujawniania woli gminy w sprawach gminnych". Następnie czy nie byłoby pożądanem dodać, że członkowie rady nie są krępowani żadnemi instrukcjami wyborców, że rada gminna może za gminę działać ze skutkiem prawnym tylko jako całość, że nie przysługuje jej charakter władzy podobnie jak poszczególni członkowie rady nie mają charakteru urzędników.

4/ Czy rada gminna ma pochodzić z wyborów, opartych na powszechnym, tajnym, bezpośrednim, równym i stosunkowym systemie głosowania?

5/ Komu winno przysługiwać prawo wybierania do rady gminnej ? /czy tym członkom-obywatelom R.P. obojga płci, którzy w dniu zarządzenia wyborów mają ukończone 21 lat życia, mają w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i którzy pozatem mają prawo wybierania do Sejmu R.P.P./.

6/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych z wyjątkiem związków wojewódzkich/ Czy należy wprowadzić obowiązek /przymus/ piastowania przyjętego mandatu radnego przez cały okres wyborczy i dozwolić na złożenie tego mandatu tylko w wypadkach ustawowo przewidzianych ?

7/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Jak długi winien być okres wyborczy rad gminnych ? Czy lat 4,5 lubk 6, w tym ostatnim wypadku ze zmianą połowy radnych w połowie okresu wyborczego

8/ Kto winien zwoływać i przewodniczyć radom gminnym, a mianowicie czy wójt, czy też wybrany specjalnie przez radę przewodniczący ?

9/ Czy organ zarządzający i wykonawczy gminy /zarząd gminy/ winien być zorganizowany kolegjalnie czy też jednoosobowo ?

10/ Czy wójt i jego zastępca ewent. tylko pierwszy ma być zatwierdzany przez władzę administracyjną I instancji ?

11/ Czy wybór wójta i ławników należy uzależnić od pewnych warunków /np. doświadczenia w administracji, wieku, wykazania umiejętności pisania i czytania/?

12/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Czy członkowie zarządu mogą być równocześnie radnymi, czy też należy stać na stanowisku, że jest niedopuszczalnem by członek zarządu mógł sam siebie kontrolować ?

13/ Czy okres urzędowania zarządu gminnego winien się pokrywać z okresem wyborczym rady gminnej ?

14/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Jak należałoby rozgraniczyć kompetencję pomiędzy radą gminną a zarządem gminnym, w szczególności a/ czy do rady gminnej winny należeć wszystkie sprawy samorządowe, które nie są wyraźnie przekazane zarządowi gminnemu , czy też b/ winny jej podlegać tylko sprawy wyraźnie jej powierzone , a wszystkie inne winien rozstrzygać zarząd gminny względnie naczelnik gminy /Departament Samorządu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oświadcza się za pierwszą alternatywą/ .

15/ Jakim powinien być stosunek funkcjonarjuszy gminnych względem gminy: a/w gminie zbiorowej lub większej jednowioskowej, b/ w gminach jednowioskowych w szczególności czy prawno-prywatny czy prawno-publiczny .

16/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Co powinno należeć do zakresu działania gminy, a w szczególności, czy winien on obejmować prócz spraw samorządowych, które gminy załatwiałyby w granicach ustaw samodzielnie , t.j. w/g własnych uchwał, przez własne organy i z własnego majątku, także sprawy zlecone, t.j. sprawy, należące do zadań administracji państwowej, które wszakże ze względów celowości byłyby przekazywane do spełnienia organom wykonawczym gminy, tak,

że właściwa egzekutywa w tych sprawach spoczywałaby w ręku władz samorządowych , a nie państwowych .

17/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Czy w zakresie spraw samorządowych należy wyraźnie odróżnić zadania obowiązkowe , t.j. takie, które gminy muszą wypełniać, od zadań dobrowolnych, t.j. takich, które gminy wobec niezastrzeżenia ich innym mogą z własnej woli, uczynić przedmiotem swej działalności .

18/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Jak należałoby dokonać odgraniczenia pomiędzy sprawami samorządowymi a zleconymi ze względu na brak wybitnego kryterjum, na podstawie którego możnaby z istoty gminy rozstrzygnąć, czy pewną sprawę należy uważać za samorządową /własną/ czy też zleconą, w szczególności czy nie należałoby za zlecone uważać tylko te, których wykonanie powierzono ustawowo gminom jako organom państwa lub też jako organom innych władz publiczno-prawnych .

19/ Jakie sprawy obok zarządu majątkiem, sporządzania i wykonywania budżetu , prawa wprowadzania opłat, składek , nakładania dodatków do podatków, utrzymywania urządzeń do gaszenia ognia należałoby uznać za obowiązkowe zadania gminy ?

20/ Czy wystarczające jest określenie, że do dobrowolnego zakresu działania należą te zadania, które gmina jako mające na celu popieranie gospodarczego i kulturalnego rozwoju członków z własnej woli uczyni przedmiotem swej działalności . Czy wskazane jest podać przykładowo, że do tych spraw należy zaopatrywanie w światło , zakładanie ogrodów publicznych, zakładanie i utrzymywanie ochronek, publicznych boisk do zabaw, urządzanie przedstawień ludowych i t.p

21/ /dotyczy ~~wszystkich~~ równieś miejskich związków komunalnych/ Czy sprawowanie policji miejscowej winno należeć do gmin , jako sprawa zlecona ?

22/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Czy nie należałoby uznać za sprawę zleconą obowiązki organów gminy do współdziałania w załatwianiu lokalnych spraw administracji państwowej , dla których nie ustanowiono specjalnych władz

lub urzędów miejscowych ?

23/ Jakim powinien być wzajemny stosunek rady gminnej i kolegjalnego zarządu gminnego, a w szczególności czy równorzędny, t.zn. że uchwała rady gminnej tylko wtedy ma być wykonaną, jeżeli zarząd gminny na wykonanie się zgodzi, a/w braku takiej zgody sprawa ma być przedłożoną do rozstrzygnięcia władzy nadzorczej , czy też b/ zarząd kolegjalny ma być traktowany na równi z zarządem jednoosobowym, t.j. ma na nim ciężyć obowiązek wykonania uchwały, a przysługiwać mu jedynie prawo kwestjonowania uchwał z powodu nielegalności lub naruszenia interesu gminy albo też tylko z powodu nielegalności .

24/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Czy ewent. jakie odrębne uprawnienia winny przysługiwać wójtom w gminach z kolegjalnym zarządem w zakresie spraw samorządowych w porównaniu z innymi członkami zarządu z tytułu sprawowania przez wójtów przewodnictwa w zarządzie , w szczególności czy winno im przysługiwać: a/ prawo nadzoru służbowego nad całym personelem administracyjnym gminy, b/ prawo przełożonego względem członków Zarządu i funkcjonarjuszów gminy z pewnymi uprawnieniami dyscyplinarnemi , c/ prawo rozdzielania czynności pomiędzy członków zarządu , d/ prawo załatwiania bieżących spraw gminy oraz e/ spraw niecierpiących zwłoki bez uchwały zarządu - za dodatkowem usprawiedliwieniem, wreszcie prawo zastępywania zarządu a tem samem także reprezentowania w granicach właściwości zarządu gminy na zewnątrz .

25/ /dotyczy również gmin miejskich/ W jakim terminie winny być wnoszone odwołania od zarządzeń władz gminnych w sprawach samorządowych, zawierających nakaz lub zakaz , odmawiających prawnie wymaganego pozwolenia lub rozstrzygających o udzieleniu urzędowego zaświadczenia , o ile w poszczególnych wypadkach nie obowiązują inne postanowienia .

26/ /dotyczy wszystkich związków komunalnych/ Czy wskazane jest ograniczenie w myśl art.71 ustawy konstytucyjnej prawa odwołania w samorządowych sprawach gminnych do jednej instancji, czy też należałoby dopuścić odwołanie do II instancji , co

według powołanego art.71 ustawy konst. jest możliwe ?

27/ Jak należałoby uregulować sprawę odwołań w sprawach zleconych w szczególności, czy odwołania te miałyby być wnoszone za pośrednictwem gminnego organu wykonawczego do władzy właściwej do wydawania zleceń .

28/ Czy przewidziany art.71 ust. konst. nadzór wydziałów samorządu wyższego stopnia nad działalnością samorządową gminy - Wydziały powiatowe , a w II instancji Wydziały Wojewódzkie winny sprawować jako zadania zlecone , a to z tego chociażby powodu, że Państwo, powierzając związkom komunalnym załatwianie xx pewnych czynności administracyjnych , nie mogło chyba zrezygnować z prawa czuwania nad tem, czy związki te załatwiają zadania te tak, jak tego wymaga interes publiczny, powierzenie zaś nadzoru jako sprawy samorządowej byłoby równoznacznem ze wspomnianą rezygnacją .

29/ Jakie uprawnienia w dziedzinie nadzoru winny przysługiwać władzom nadzorczym w szczególności , czy należałoby im przyznać:

1/ prawo stałego informowania się o działalności gmin przez wgląd do aktów gminnych, rewizję urzędu i kasy, żądanie sprawozdań i t.d. ,

2/ prawo znoszenia uchwał i zarządzeń organów gminy naruszających ustawy ,

3/ prawo zatwierdzania pewnych uchwał gminy ,

4/ prawo działania zamiast organów gminy w wypadkach , gdy gminy są opieszałe lub oporne ,

5/ prawo nakładania kar dyscyplinarnych na członków zarządu i pociągania ich do odpowiedzialności dyscyplinarnej ,

6/ prawo rozwiązywania rady gminnej i ustanawiania zastępców do załatwiania spraw, zastrzeżonych radzie .

Obszary dworskie.

29/ Jak należy postąpić z samodzielnymi obszarami dworskimi i innymi nieruchomościami ziemskimi oraz miejscowościami, które nie były dotąd objęte granicami gmin /wiejskich lub miejskich/ względnie gromad ? Czy nie byłoby wskazane połączyć je z jedną lub kilku sąsiednimi gminami, albo też utworzyć z nich nowe gminy względnie gromady oczywiście po uprzednim wysłuchaniu opinji zainteresowanej gminy lub gromady oraz właściciela .

II. Gminy miejskie. x/

1/ Czy ustawa miejska ma być wydana :

a/ jedna - wspólna dla wszystkich miast Polski,

b/ osobna dla każdej dzielnicy i np. dla Kresów wschodnich,

c/ ramowa - i na jej podstawie osobna dla dzielnic ew. niektórych województw,

d/ wspólna dla wszystkich miast, lecz przewidująca możność odchyleń -

1. odnośnie do zasad ordynacji wyborczej /sposobu przeprowadzania wyborów/,

2. co do zasad dotyczących samego ustroju miejskiego i jego organów.

e/ wspólna dla wszystkich miast z możnością uzyskania przez największe miasta osobnej dla każdego z nich /lub pewnej kategorji miast/ ustawy miejskiej wraz z ordynacją wyborczą.

2/ Według jakich zasad należy przeprowadzić podział miast na poszczególne kategorje :

a/ czy tylko ze względu na liczbę mieszkańców i większy własny zakres działania, wymagający wyzwolenia z obowiązków wobec samorządu wyższego rzędu i użycia swych środków finansowych na własne cele,

b/ czy także należy brać w rachubę zdolność gminy do przejmowania działów zleconego przez władze rządowe zakresu działania, przyczemby uwzględnić należało możność stopniowego rozwoju miast ?

3/ Czy w miastach stworzyć z członków gminy, posiadających prawo wybierania i wybieralności do Rady miejskiej - osobną kategorję "obywateli miejskich", których cechą będzie zapis do list wyborczych, przez co ostatnie staną się zarazem listami obywatelskiemi i będą uzasadniały dla członków rodzin obywateli miejskich ich prawo obywatelstwa miejskiego.

---

x/ Uwaga: W kwestjonarjuszu tym opuszczone są pytania o zasady uwzględnione już przy gminie wiejskiej a wspólne i dla miast.

4/ Czy przewidzieć w ustawie miejskiej, że obywatelstwo miejskie nadaje uprawnienia, które Rada miejska dla obywateli ustanowi, oraz prawo do korzystania z pomocy ze strony gminy w razie koniecznej potrzeby stosownie do przepisów odpowiednich ustaw .

5/ Czy Rada miejska ma składać się:a/z wielkiej , b/ z małej, c/ czy z średniej liczby radnych - stosownie do ilości mieszkańców miasta /np. ad c// z 9 - 120 radnych/ .

6/ a/ Czy miejska ordynacja wyborcza ma obok oparcia się o zasady: powszechności, równości, tajności, bezpośredniości i proporcjonalności dozwalać odnośnie do sposobu przeprowadzenia wyborów na wprowadzenie okręgów i kół wyborczych , ewentualnie na odchylenia w kierunku reprezentacji interesów np. przez zasadę pluralności ?

b/ Czy odnośnie do zgłoszonych list kandydatów ma obowiązywać wyborców zasada listy związanej /nie wolno w liście robić zmian tylko głosować na całą listę/ czy zasada listy wolnej /wolno robić zmiany, przestawiać porządek nazwisk, skreślać nazwiska i t.p./ .

7/ a/ Czy granicę wieku,jako warunek prawa wybierania i wybieralności do Rad miejskich oprócz warunku posiadania obywatelstwa polskiego, przyjąć te same co i w sejmowej ordynacji wyborczej /21 , 25 lat/, czy odmienne ?

b/ Czy za warunek prawa wybierania do Rad miejskich przyjąć półroczne czy jednoroczne zamieszkiwanie w danej gminie , licząc wstecz od dnia rozpisania wyborów i czy od tego warunku zwolnić pracowników państwowych i komunalnych oraz zawodowych wojskowych ?

c/ Czy przyjąć za warunek prawa wybieralności znajomość czytania i pisania po polsku ?

d/ Czy za powody wykluczające od prawa wybierania przyjąć te same co i przy wyborach do Sejmu i czy dodać do nich: zaleganie z podatkami państwowemi i gminnemi /Prusy , Wiedeń, Praga/ ?

8/ Czy w uznaniu zasady rozdziału władzy uchwalającej od wykonawczej przyjąć za zasadę , że radny nie może zajmować

płatnego stanowiska w zarządzie gminnym lub w charakterze pracownika miejskiego .

9/ Czy zajęcia radnego ma być bezpłatne czy wynagradzane ?

10/ Czy należy przyjąć za zasadę, iż w gminie miejskiej, stanowiącej po myśli art. 65 konstytucji jednostkę terytorjalną dla celów administracji państwowej i zarazem samorządowej zadania administracji publicznej mają być , o ile osobne organa dla pewnych z tych zadań nie są utworzone - powierzone do wykonania wykonawczym organom samorządowym ?

11/ Czy przyjmując za zasadę , że zarząd miejski będzie zarazem organem wykonawczym samorządowym i dla celów administracji państwowej , o ile pewne jej działy nie będą przekazane osobnym organom - należy przewidzieć :

a/ uznanie Magistratu , który jest w stanie przejąć wszystkie zlecone agendy z zakresu administracji państwowej za miejską władzę administracyjną I instancji ,

b/ i czy w wielkich miastach , których zarząd może przejmować zlecone agendy administracyjne II instancji , należy przewidzieć utworzenie władzy wykonawczej w postaci miejskiego Wydziału wojewódzkiego nazwanego ~~xx~~ np. Senatem miejskim , urzędującym pod kierunkiem starszego prezydenta miejskiego .

U w a g a : W ostatnim wypadku Senat miejski reprezentowałby wobec Magistratu jako władzy administracyjnej I instancji , miejską władzę administracyjną II instancji , któraby zarazem była instancją odwoławczą od orzeczeń Magistratu .

12/ a/ Czy gmina miejska ma pokrywać koszta nietylko własnego lecz i zleconego zakresu działania ;

b/ Czy w wykonaniu postanowienia objętego art.69 konstytucji przy dokonaniu rozdziału źródeł dochodowych państwa i samorządu przyjąć za podstawę tego rozdziału uwzględnienie oprócz dobrowolnego także i obowiązkowego oraz zleconego zakresu działania , a szczególnie czy przy ostatnim uwzględnić stopniowe przejmowanie przez gminy miejskie jego działów i stosownie do tego przyznawać gminie szczególne źródła dochodów lub odpowiedni

udział w dochodach państwowych .

13/ Czy skład Magistratu , jako kolegjalnej władzy administracyjnej ma być a/ typu obywatelskiego o ~~xxxx~~ członkach honorowych-niepłatnych, z wyjątkiem burmistrza i zastępcy /Anglja , Badenia/ , czy b/ typu biurokratycznego pod kierunkiem prezydjum o charakterze obywatelskim /Austrja , Kraków, Lwów, Wiedeń/ , czy wreszcie c/typu pruskiego - złożonego z członków płatnych /zawodowych/ i honorowych - niepłatnych /w praktyce zwykle po połowie/, d/czy typu przyjętego w obowiązującym dekrecie o samorządzie miejskim w Królestwie Polskiem, t.j:Magistrat o typie obywatelskim wszyscy członkowie płatni .

14/ a/ Czy należy dążyć do urzeczywistnienia postulatu , aby wytworzyć zawodowy stan działaczy komunalnych /burmistrzów, prezydentów, ich zastępców, radców miejskich ew.ławników/ - przez zapewnienie im wyboru na dłuższy okres czasu /w zasadzie na podwójny okres urzędowania Rad miejskich/ i przez przyznanie im /oraz ich rodzinom/ prawa do emerytury ;

b/ Czy też należy przyjąć za zasadę , że członkowie Magistratu wybierani są tylko na okres urzędowania Rady miejskiej ?

15/ Czy liczebny skład Magistratu ma być w granicach zakreślonych w ustawie miejskiej ustalany w miarę potrzeby przez uchwałę Rad miejskich , czy też ściśle oznaczony ustawą np. w stosunku do liczby mieszkańców ?

16/a) Czy przyjąć za zasadę , że żaden członek Magistratu nie może być równocześnie członkiem Rady miejskiej, czy też zasadę tę rozciągnąć tylko na płatnych /zawodowych/ członków Magistratu , a odstąpić od niej odnośnie do honorowych /niepłatnych/ członków Magistratu , b) Czy honorowych członków Magistratu wybierać wyłącznie z pośród radnych i nadać im charakter delegatów Rady miejskiej do Magistratu /Lwów/ , a funkcję tę w wykonaniu uprawnienia Rady miejskiej do kontrolowania czynności Magistratu powierzyć tylko na okres urzędowania Rady miejskiej , czy też można

 86 133

honorowych członków Magistratu wybrać także z i z poza członków Rady miejskiej, c/ czy honorowym członkom Magistratu przyznać na posiedzeniach Magistratu głos stanowczy?

17/ a/ Czy kwalifikacje zawodowych członków Magistratu określić już w ustawie miejskiej, czy też pozostawić ich określenie statutom miejskim, uchwalanym przez Rady miejskie przy poprzestaniu w ustawie na określeniu wymogów co do ich ogólnego wykształcenia.

b/ Czy umieścić w ustawie miejskiej przepis, że członkowie Magistratu i urzędnicy miejscy, używani do wykonania zleconego zakresu w miastach wydzielonych działania gminy mają posiadać te same kwalifikacje, co funkcjonarjusze państwowi, używani do załatwiania tych samych czynności ?

18/a/Czy wybór zawodowych członków Magistratu ma być w celu upoważnienia ich do spełniania zadań w zleconym zakresie działania zatwierdzany przez władzę rządowe po wysłuchaniu opinji władzy nadzorczej, czy też uznać, że nie należy zatwierdzać wyboru, gdyż powyższe upoważnienie wypływa już z samego wyboru, dokonanego przez delegatów obywateli, którym przysługuje miejscowa prawno-publiczna władza zwierzchnia ?

b/Czy w razie uznania, że zatwierdzanie wyboru zawodowych członków Magistratu jest uzasadnione, nie przyjąć zasady, ~~przynajmniej w wielkich miastach aby zatwierdzenia przez~~ ~~xxxxxxx~~ aby przynajmniej w wielkich miastach do zatwierdzenia przedstawiano 2 lub 3 wybranych kandydatów ? /Frankfurt nad Menem/ .

c/Czy wybór honorowych członków Magistratu ma być zatwierdzany czy tylko przyjmowany do wiadomości przez władzę rządowe wzgl. nadzorcze .

19/ Czy członkowie Magistratu i ew. etatowi funkcjonarjusze miejscy mają składać przysięgę urzędową, czy też tylko przyrzeczenie służbowe wiernego pełnienia służby w granicach ustaw, poparte podaniem ręki ?

20/ Czy ze względu na zasadę ścisłego współdziałania samorządu z organami rządowemi i pełnienia przez organa samorządu

z organami rządowemi i pełnienia przez organa samorządu zleconych zadań - można w przeciwstawieniu do przyjętej przy samorządzie powiatowym i wojewódzkim zasady , że starosta względnie wojewoda są zarazem prezesami sejmików i przełożonymixwydziałów samorządowych - uznać burmistrza miasta wydzielonego z powiatowego związku samorządowego , lecz nie wyłączonego ze Starostwa za zastępcę starosty , zaś prezydenta miasta wydzielonego z powiatowego związku samorządowego i ze starostwa za starostę miejskiego , a starszego prezydenta miasta wydzielonego zupełnie xx z województwa - za wojewodę miejskiego - względnie przyznać im powyższe stanowisko przy zachowaniu tytułów dotąd używanych ?

21/ Czy wprowadzić do ustawy miejskiej zasadę , że w miastach do 5000 mieszkańców może być na wniosek Rady miejskiej zatwierdzonej przez wojewodę lub z urzędu przez ostatniego po wysłuchaniu wydziału wojewódzkiego - zaprowadzony uproszczony zarząd miasta,x polegający
 a/ na zmniejszeniu ilości radnych np. do 6 ,
 b/ na przejęciu agend kolegjalnego Magistratu wyłącznie przez burmistrza, który przewodniczy zarazem Radzie miejskiej z prawem głosowania , a do pomocy dostaje 2 - 3 radców /ławników/ , od niego zależnych , z których jeden pełni funkcje jego zastępcy ?

22/ Czy w ustawie miejskiej stworzyć podstawę prawną /dotąd jej brak/ do przekazywania celem wyzyskania personelu urzędów miejskich , a oszczędzenia na personelu rządowym, samorządowym organom gminy agend , wchodzących w zlecony zakres działania , które dotąd zaliczano do czynności zastrzeżonych do wykonywania organom rządowym , np. w Królestwie Polskiem policja budowlana , policja weterynaryjna , koncesje przemysłowe , cały przemysł wolny traktowany w urzędowaniu tylko ze względu na podatek patentowy przez władze skarbowe bez ingerencji władz administracyjnych , w Wielkopolsce - policja sanitarna i t.d.

23/ Czy wszystkie statuty miejskie , obejmujące rozporządzenia obowiązujące mieszkańców miasta winny być przedłożone do zatwierdzenia władzy nadzorczej ?

24/ Czy organom samorządowym przyznać tę samą egzekutywę , jaka przysługuje rządowym władzom administracyjnym ?

25/a/Czy na posiedzeniach Rady miejskiej w miastach niewydzielonych z powiatu ma przewodniczyć burmistrz , czy też wybrany przez Radę miejską z grona swych członków prezes , a w razie gdyby przewodniczyć miał burmistrz , czy ma on mieć prawo brania udziału w głosowaniu ?

b/Czy utrzymać zasadę obowiązującą w dekrecie o samorządzie miejskim , że w miastach wydzielonych przewodniczącym Rady miejskiej jest prezes z jej grona wybrany ? /w Krakowie , we Lwowie , w Wiedniu - prezydent miasta wzgl. nadburmistrz/ .

26/ a/ Czy przyjąć za zasadę , że w razie równości głosów na posiedzeniu Rady miejskiej wniosek upada , czy też oddać rozstrzygnięcie przewodniczącemu lub w razie wyborów losowi ,

b/ czy utrzymać zasadę dekretu o samorządzie miejskim , że wstrzymujący się od głosowania liczeni są jako głosujący za wnioskiem , czy też liczyć ich do uzasadnienia quorum , a nie do głosujących ,

c/ czy wnioski , których uchwalenie wymaga kwalifikowanego quorum lub dotyczące budżetu , wzgl. zamknięcia rachunkowego mogą być brane pod obrady na drugiem posiedzeniu bez względu na liczbę obecnych , gdy pierwsze posiedzenie nie doszło do skutku z powodu braku quorum ,

d/ czy mogą być na posiedzeniu wzięte pod obrady wnioski nie będące na porządku dziennym , czy też tylko wnioski nagłe , za takie uznane .

27/ Kiedy należy zarządzić wybory uzupełniające ? Czy przy tych wyborach brać za podstawę dawne listy , które należy uzupełniać corocznie w stałych czasokresach , czy też wykładać je przed wyborami dla celów uzupełnienia do przeglądu publicznego .

28/ Czy przewodniczącemu Magistratu przyznać z ustawy prawo przyjmowania niższych kategorji pracowników miejskich, prawo udzielania ulg lub doraźnej pomocy interesowanym mieszkańcom miasta, prawo czynienia pewnych wydatków poza budżetem i t.p. (prawo wymierzania kar porządkowych pracownikom miejskim), czy też upoważnić Radę miejską lub Magistrat do przyznania burmistrzowi lub prezydentowi podobnych uprawnień.

29/ Czy utrzymać przyznaną dekretem Magistratowi władzę dyscyplinarną nad pracownikami gminy i czy przyznać przełożonemu Zarządu miejskiego przynajmniej w zakresie kar porządkowych władzę dyscyplinarną wobec członków Magistratu z prawem wystąpienia do władzy nadzorczej, o ile chodzi o cięższe wykroczenia, wymagające wdrożenia postępowania dyscyplinarnego.

30/ Czy przewidzieć w ustawie miejskiej prawo gminy do wprowadzenia na podstawie uchwały Rady miejskiej - rad dzielnicowych i filji Magistratu względnie ~~innych~~ np. dozorów obywatelskich /płatnych lub niepłatnych/ dla poszczególnych okręgów lub dzielnic miejskich.

Czy pozostawić uchwale Rady miejskiej oznaczenie składu i sposobu urzędowania rad dzielnicowych oraz organizację filji Magistratu czy też w ustawie przewidzieć główne zasady /np. czy filje Magistratu w wielkich miastach mają być utworzone na wzór starostw /Wiedeń/, czy jako kolegjalny dzielnicowy Magistrat z burmistrzem na ~~xxx~~ czele /Berlin/.

31/ a/ Czy w ustawie miejskiej ~~miejskiej~~ przewidzieć główne zasady dotyczące przyjmowania i mianowania wzgl. emerytowania pracowników miejskich oraz określania ich stosunku do gminy - czy pozostawić statutom miejskim, wzgl. osobnej ustawie na wzór pruskiej - ustawy o urzędnikach komunalnych ?

b/ Czy w ustawie miejskiej przewidzieć stosunki, gdy urzędnik mianowany wybrany zostanie na członka Magistratu, a w szczególności jak mają być liczone lata służby i

jak mają być policzane do emerytury .

32/ Czy stosunek policji państwowej do burmistrzów lub prezydentów , którym przyznano stanowisko zastępców starostów lub starostów wzgl. zastępców wojewodów lub wojewodów ma być identyczny do podobnego stosunku istniejącego odnośnie do starostów i wojewodów ?

33/ Czy przewidzieć w ustawie miejskiej na wypadek równoczesnego rozwiązania Rady miejskiej i Magistratu , wzgl. rozwiązania ostatniego, a oporu Rady miejskiej przeciw powołaniu nowego - wprowadzenie przez władzę nadzorczą komisarza rządowego , co do czego istnieje brak w dekrecie o samorządzie miejskim .

34/ 1) Czy licząc się z przepisem art.70 ust.2 konstytucji wymagać zgody władzy nadzorczej na uchwałę Rady miejskiej w sprawie :

a/ ustalenia budżetu i uznania zamknięcia rachunkowego ,

b/ pozbycia lub obciążenia majątku gminnego ,

c/ ustanawiania posad służbowych , statutów służbowych i emerytalnych ,

d/ ustanawiania poborów dla członków zarządu i pracowników miejskich ,

e/ planu regulacyjnego gminy i planu jej zabudowania

2) oraz czy utrzymać zatwierdzanie przez władzę nadzorczą :

a/ wszelkich statutów, dotyczących wprowadzania nowych podatków i opłat lub podwyższania stawek już wprowadzonych , czy też dążyć do pozostawienia gminom możności ustanawiania pewnych podatków i opłat oraz podwyższania do pewnej miary ich stawek bez zatwierdzenia ze strony władz nadzorczych .

b/ uchwał dotyczących zaciągania pożyczek i czy utrzymać przepis dekretu o samorządzie miejskim , że uchwała dotycząca zaciągnięcia pożyczki musi zapaść na dwóch posiedzeniach Rady miejskiej .

K w e s t j o n a r j u s z

do projektu ustawy o samorządzie powiatowym

1/. Czy na określenie jednostki samorządu powiatowego /średniego/ będącej równocześnie przymusową korporacją terytorjalną, przyjąć termin "powiatowy związek komunalny", czy też użyć nazwy " gmina powiatowa", która jest krótsza, akcentuje silniej zwartość społeczną i skupienie terytorjalne w przeciwstawieniu do dobrowolnych związków samorządu powszechnego / t.zw.związków specjalnych/ oraz związków samorządu gospodarczego ?

2/. Czy ze względu na interes ochrony i podtrzymania właściwości lokalnych w pewnych ludniejszych miejscowościach wiejskich /uzdrowiska, letniska, ogniska specjalnego przemysłu domowego, osady hodowlane, ogrodnicze, bartnicze ponad 15.000 mieszkańców i t.d./ nie należałoby w ustawie o samorządzie powiatowym przewidzieć możność wydzielenia takich wsi z powiatu administracyjnego jako t.zw. wsie samodzielne i podporządkowania ich bezpośrednio wojewódzkiej władzy administracji państwowej, jak to analogicznie się dzieje co do miast / miasta t.zw.wydzielone wzgl. samodzielne/ ?

3/ W interesie ochronienia spoistości korporacji powiatowej przed zamachami dyssolucyjnemi, jak należałoby sprecyzować normy co do warunków pod jakiemi gminy w powiecie i poza powiatem mogą wchodzić w t.zw.związki celowe i tworzyć dla tych związków specjalne organy ?

4/ Czy stosunek między jednostką samorządu powiatowego a ludności do niej należącą należy unormować w sposób pośredni t.j. że jednostkę tę stanowią gminy miejskie i wiejskie w powiecie, czy też w sposób bezpośredni t.j. że jednostkę tę, a zarazem korporację powiatową stanowią bezpośrednio członkowie gmin w powiecie, co umożliwia przeprowadzenie jednolitej struktury gminnej w całym samorządzie, daje nacisk na bezpośrednie uprawnienia jednostki samorządowej w odniesieniu do jej członków i stanowczo lepiej się godzi z charakterem korporatywnym

K w e s t j o n a r j u s z

do projektu ustawy o samorządzie powiatowym

1/. Czy na określenie jednostki samorządu powiatowego /średniego/ będącej równocześnie przymusową korporacją terytorjalną, przyjąć termin "powiatowy związek komunalny", czy też użyć nazwy "gmina powiatowa", która jest krótsza, akcentuje silniej zwartość społeczną i skupienie terytorjalne w przeciwstawieniu do dobrowolnych związków samorządu powszechnego / t.zw. związków specjalnych/ oraz związków samorządu gospodarczego ?

2/. Czy ze względu na interes ochrony i podtrzymania właściwości lokalnych w pewnych ludniejszych miejscowościach wiejskich /uzdrowiska, letniska, ogniska specjalnego przemysłu domowego, osady hodowlane, ogrodnicze, bartnicze ponad 15.000 mieszkańców i t.d./ nie należałoby w ustawie o samorządzie powiatowym przewidzieć możność wydzielenia takich wsi z powiatu administracyjnego jako t.zw. wsie samodzielne i podporządkowania ich bezpośrednio wojewódzkiej władzy administracji państwowej, jak to analogicznie się dzieje co do miast / miasta t.zw. wydzielone względ. samodzielne/ ?

3/ W interesie ochronienia spójności korporacji powiatowej przed zamachami dyssolucyjnemi, jak należałoby sprecyzować normy co do warunków pod jakiemi gminy w powiecie i poza powiatem mogą wchodzić w t.zw. związki celowe i tworzyć dla tych związków specjalne organy ?

4/ Czy stosunek między jednostką samorządu powiatowego a ludnością do niej należącą należy unormować w sposób pośredni t.j. że jednostkę tę stanowią gminy miejskie i wiejskie w powiecie, czy też w sposób bezpośredni t.j. że jednostkę tę, a zarazem korporację powiatową stanowią bezpośrednio członkowie gmin w powiecie, co umożliwia przeprowadzenie jednolitej struktury gminnej w całym samorządzie, daje nacisk na bezpośrednie uprawnienia jednostki samorządowej w odniesieniu do jej członków i stanowczo lepiej się godzi z charakterem korporatywnym

tej instytucji samorządu terytorjalnego /NB. Analogicznie układa się bezpośredni stosunek Rzeczypospolitej do jej obywateli i układałby się stosunek województwa gminy wojewódzkiej do jego członków bezwzględnie na istnienie lub nieistnienie jakiegokolwiek podpodziału terytorjalnego/ ?

5/. Czy nie należałoby wprowadzić instytucję obywatelstwa powiatowego dla osób szczególnie zasłużonych - zwłaszcza, że instytucja tego rodzaju wiązałaby pewne osoby ściślej z jednostką samorządu powiatowego i organom tego samorządu dawałaby możność nagradzania osób, zasłużonych temu samorządowi ?.

6/. Czy w interesie udzielenia ogółowi pewnych wytycznych wskazówek o celach i zadaniach samorządu powiatowego zalecałoby się, aby w grupach spraw samorządowych i zleconych przytoczyć / nie wyczerpująco, lecz przykładowo/ pewne szczegółowe działy z zakresu spraw wspomnianych ?

7/. Czy do spraw zleconych zaliczyć między innemi: załatwianie czynności policji państwowej na obszar powiatu;
zarząd sprawami policyjnemi, poruczonemi instancji powiatowej;
załatwianie czynności ogólnej administracji państwowej, poruczonych instancji powiatowej;
wykonywanie nadzoru państwowego w sprawach komunalnych i policyjnych nad gminami i związkami samorządowemi w powiecie;
załatwianie dotyczących powiatu spraw administracji wojewódzkiej ?

8/. Czy i w jakim zakresie dla zainteresowania sprawami samorządu jak najszerszego ogółu należałoby organom zasadniczym samorządu powiatowego jak sejmikowi, wydziałowi względnie staroście powiatowemu dać możność zlecania swych czynności innym pracownikom i członkom korporacji powiatowej oraz możność powoływania tych członków do organów specjalnych dla załatwiania pewnych, ściśle oznaczonych spraw ?

9/. Czy liczbę członków Sejmiku powiatowego oznaczyć w cyfrze zamkniętej, jak np. było w b. zaborze austrjackim, czy też

uzależnić tę liczbę od zaludnienia powiatu, co zastosowane dotychczas było w b.zaborze rosyjskim a poniekąd i w pruskim i coby było praktyczniejsze ze względu na nierówność zaludnienia powiatów w poroównaniu ich ze sobą i ze względu na dokonywujące się z postępem czasu przesunięcie pod względem liczb ludności?

10/. Czy celem wyboru członków do sejmiku powiatowego i ich zastępców wprowadzać system wyborów bezpośrednich, czy też prostsze i spokojniej przebiegające wybory pośrednie ?.

11/. Czy dla przeprowadzenia wyborów stworzyć osobne okręgi terytorjalne w powiecie każdy z osobnym, a więc aparatem wyborczym czy też użyć w tem celu okręgów projektowanych gmin zbiorowych co już jest zastosowanem w b.zaborze rosyjskim, okazało się praktycznem, taniem i niewymagającem tworzenia osobnych specjalnych aparatów wyborczych, ze względu na możność użycia w tym celu organów gmin zbiorowych ?

12/. Czy dla rozszerzenia i wzmocnienia ciał wyborczych byłoby to odpowiedniem, gdyby tylko dla samego faktu wyboru potworzono ciała wyborcze, złożone zarówno z członków reprezentacyj /rad/ jak też z członków zarządów /magistratów/ gminnych w tej samej gminie pod wspólnem przewodnictwem wójta względnie burmistrza?

13/. Czy co do przydziału mandatów na poszczególne gminy nie byłoby odpowiedniem podzielić gminy na klasy podług liczby ich zaludnienia, przyznając gminom ludniejszym większą liczbą mandatów, jak to było mniej więcej wprowadzonem w b.zaborze rosyjskim i w praktyce okazało się dobrem ?

14/. Czy ze względu na trudność zastosowania systemu list wyborczych i głosowania proporcjonalnego ze względu na małą liczbę wynierających i wybieranych byłoby celowem w interesie ochrony mniejszości narodowych po miastach i na Kresach wprowadzenie systemu kumulatywnego głosowania do sejmiku powiatowego / t.j. systemu Marchalla, polegającego na tem, że każdy głosujący oddaje tyle głosów - nawet wszystkie na jednego kandydata, - ile osób jest do wybrania i że ci uchodzą za wybranych, którzy

przy pierwszem głosowaniu skupili na siebie największą ilość głosów?

15/ Czy i jakie postanowienia wprowadzić celem zapewnienia miastom silniejszej ochrony przed zmajoryzowaniem ich w sejmikach powiatowych - czy też wogóle nie stwarzać żadnej różnicy w traktowaniu wsi i miast przy wyborach do sejmiku powiatowego.

16/. Czy wprowadzić postanowienie, że w razie niedokonania wyboru w zaznaczonym terminie władza nadzorcza ma prawo nominować tymczasowo członków sejmiku powiatowego względnie wydziału powiatowego ?

17/. Czy okres urzędowania i zmianę składu wydziału powiatowego określić w inny sposób niż przy sejmiku powiatowym - czy też postąpić w sposób prostszy i wprowadzić pod tym względem dla wydziału powiatowego te same normy, jak dla sejmiku ?

18/. Czy do wydziału powiatowego - oprócz starosty powiatowego jako przewodniczącego / art. 67 Konstytucji/ - wprowadzić sześciu członków - jak to było dotychczas we wszystkich dzielnicach i jak to wydaje się najpraktyczniejszem, czy też inną liczbę członków z wyboru sejmiku powiatowego ?

19/. Czy wprowadzić postanowienie w celu ochrony interesów miast / i przemysłu/, że np. conajmniej 1/3 z tych członków winna być członkami gmin miejskich w powiecie ?

20/. Czy upoważnić wydział powiatowy do wydawania za sejmik uchwał w pewnych okolicznościach i jak te okoliczności określić ?

21/ Czy pochodzący z wyboru członkowie wydziału powiatowego mają być zaprzysiężeni i podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej?

22/. Czy i w jakich sprawach i pod jakiemi warunkami oddać wydziałowi powiatowemu sądownictwo administracyjne I instancji, czy i przez jakie czynniki jurydyczno-fachowe / np. z pomiędzy personelu najbliższego sądu okręgowego/ należałoby uzupełnić lub zrekonstruować w tym celu kolegjum wydziału powiatowego i ewentualnie które organy wojewódzkie i w jakim składzie osobowym powołać jako sądy administracyjne II instancji ?

23/. Czy upoważnić starostę powiatowego do załatwiania za wydział powiatowy spraw w pewnych wypadkach i jak te przypadki określić ?

[illegible]czasem głosowania uzyskali na siebie największą ilość głosów?

15/ Czy i jakie postanowienia wprowadzić celem zapewnienia miastom silniejszej ochrony przed zmajoryzowaniem ich w sejmikach powiatowych - czy też wogóle nie stwarzać żadnej różnicy w traktowaniu wsi i miast przy wyborach do sejmiku powiatowego.

16/. Czy wprowadzić postanowienie, że w razie niedokonania wyboru w zaznaczonym terminie władza nadzorcza ma prawo nominować tymczasowo członków sejmiku powiatowego względnie wydziału powiatowego ?

17/. Czy okres urzędowania i zmianę składu wydziału powiatowego określić w inny sposób niż przy sejmiku powiatowym - czy też postąpić w sposób prostszy i wprowadzić pod tym względem dla wydziału powiatowego te same normy, jak dla sejmiku ?

18/. Czy do wydziału powiatowego - oprócz starosty powiatowego jako przewodniczącego / art. 67 Konstytucji/ - wprowadzić sześciu członków - jak to było dotychczas we wszystkich dzielnicach i jak to wydaje się najpraktyczniejszem, czy też inną liczbę członków z wyboru sejmiku powiatowego ?

19/. Czy wprowadzić postanowienie w celu ochrony interesów miast /i przemysłu/, że np. conajmniej 1/3 z tych członków winna być członkami gmin miejskich w powiecie ?

20/. Czy upoważnić wydział powiatowy do wydawania za sejmik uchwał w pewnych okolicznościach i jak te okoliczności określić ?

21/ Czy pochodzący z wyboru członkowie wydziału powiatowego mają być zaprzysiężeni i podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej?

22/. Czy i w jakich sprawach i pod jakiemi warunkami oddać wydziałowi powiatowemu sądownictwo administracyjne I instancji, czy i przez jakie czynniki jurydyczno-fachowe / np. z pomiędzy personelu najbliższego sądu okręgowego/ należałoby uzupełnić lub zrekonstruować w tym celu kolegjum wydziału powiatowego i ewentualnie które organy wojewódzkie i w jakim składzie osobowym powołać jako sądy administracyjne II instancji ?

23/. Czy upoważnić starostę powiatowego do załatwiania za wydział powiatowy spraw w pewnych wypadkach i jak te przypadki określić ?

24/. Czy zastępstwo Starosty powiatowego i jego prawa z tytułu przewodnictwa w kolegjalnych organach samorządu powiatowego powierzyć wybranemu w tym celu członkowi sejmiku względnie wydziału powiatowego, coby wprowadziło znów niepożądane rozczepienie i dyskarmonję w administrację wewnętrzną powiatu, czy też zastępstwo to z pełnią praw starosty, jako organu komunalnego, powierzyć w interesie jednolitości i harmonji w całej administracji powiatu temu urzędnikowi / nb. referendarskiemu/ któremu zdaniem będzie także i kierownictwo agend administracji państwowej w powiecie ?

25/. Czy w interesie ustalenia sprawnie funkcjonującej administracji samorządowej w powiecie - oraz wogóle wszelkiej administracji komunalnej w całym państwie - koniecznem jest wydanie ustawy, urządzającej stosunki urzędników komunalnych /jak np. Komunalbeamtengesetz/ z jednolitym określeniem ich uprawnień i odpowiedzialności i zapewniającej im odpowiednia uprawnienia materjalne i stanowisko społeczne?

26/. Czy w braku takiej ogólnej ustawy nie należałoby przynajmniej w projekcie ustawy o samorządzie powiatowym sformułować ogólne przepisy co do pracowników komunalnych, ich odpowiedzialności dyscyplinarnej i uprawnień emerytalnych ?

237
193

Odpowiedzi względnie uwagi na poszczególne pytania kwestjonarjusza do projektu o samorządzie powiatowym.

Ad 1. Termin: " powiatowy związek komunalny" jest długi,ciężki i nie wyraża tego, co zamierzano przezeń wypowiedzieć. Do pewnego stopnia termin ten nawet w błąd wprowadza, bo jest niekrytycznie dobrany. Wyraz " związek" , dobry na określenie organizacji umownych dobrowolnych, nie wskazauje zupełnie na to, że tu chodzi właśnie o oznaczenie skupienia przymusowego, o korporację terytorjalną dla samorządu powszechnego, nie o związek rzeczowy, dobrowolnie powstający. Termin " gmina powiatowa" jest dosadniejszy, krótszy i lepszy.

Ad 2. Niektóre miejscowości o charakterze wiejskim mają swoje właściwości lokalne, na których utrzymaniu zależy w interesie ogólnym. Są to uzdrowiska, letniska, ogniska specjalnego przemysłu domowoego, osady hodowlane, ogrodnicze, bartnicze i t.d. Organizacje powiatowe wyzyskają fiskalnie te specjalne właściwości tych miejscowości na korzyść reszty powiatu, nie dając tym miejscowościom nic w zamian. Miejscowości te podupadają przez to gospodarczo i w ten sposób te szczególne właściwości miejscowe, które miały być ich bogactwem i źródłem, ich rozwoju, stają się ich ruiną. Wyłączenie takich miejscowości ze związku powiatowego byłoby więc wskazanem w celu ochronienia ich przez bezwzględna eksploatacją ze strony powiatowych jednostek samorządu.

Ad 3. Możność wchodzenia w t.zw.związki celowe lub specjalne wyrodziła się u niektórych gmin w pewnego rodzaju manję związkową. Doświadczenia z Niemiec uczą, że gminy miejskie i wiejskie w powiecie szybkiem wchodzeniem z sobą w związki celowe starały się uprzedzać i paraliżować z góry szereg zamierzeń samorządu powiatowego. Skoro zaś samorząd powiatowy od zamierzenia danego odstąpił, widząc jego bezprzedmiotowość, rozwiązywały się wtedy i owe związki celowe, bo zgóry zawiązane były bez zamiaru poważnego. W ten sposób nigdy żadna poważna akcja ze strony saorządu powiatowego nie mogłaby przyjść do skutku.

Aby zapobiec obezwładnianiu samorządów powiatowych przez

tworzenie konkurencyjnych związków specjalnych, należałoby wprowadzić w postanowienie, że gminy w powiecie tylko za zezwoleniem właściwego organu samorządu powiatowego mogą wchodzić pomiędzy sobą w związki celowe.

Ad 4. Pytanie to ma znaczenie wprost fundamentalne. Potakująca odpowiedź na jego alternatywę drugą, a mianowicie odpowiedź tego rodzaju, że jednostka samorządu powiatowego, jako korporacja, powinna opierać się nie na gminach w powiecie, lecz w wprost i bezpośrednio na członkach tych gmin, przesądza stanowczo charakter i stanowisko jednostek samorządu powiatowego, tworząc z nich prawdziwe niezależne , samodzielne "korporacje terytorjalne". Zaakcentowaną tu zostaje " więź społeczna " tych korporacji w przeciwstawieniu do związków celowych, których charakter jest raczej rzeczowy i nie korporatywny. Takie bezpośrednie sharmonizowanie stosunku korporacji samorządu powiatowego do jej członków stwarza materjalnie prawdziwą " gminę powiatową", której ogół członków jest dzierżycielem pełni władzy publicznej w powiecie / Träger der öffentlichen Gewalt im Kreise/.

Ad 5. Ustanowienie obywatelstwa powiatowego dla członków jednostki samorządu powiatowego byłoby tylko jeszcze dalszem potwierdzeniem skupienia powiatowego, jako gminy powiatowej.

Ad 6. Z punktu widzenia zwięzłości legislacyjnej wyliczenia nie są mile widziane, bo powodują rozwlekłość. Pod względem opracowania jurydycznego wszelkie wyliczenia przedstawiają też trudności które nie zawsze ominąć się dadzą, zwłaszcza, gdy dane wyliczenia mają charakter opozytywny.

Jednakowoż,o ile idzie o ogół osób niefachowych, wyliczenia mają wysokie znaczenie pedagogiczne. Dotyczy to szczególnie wyliczeń spraw przy określaniu zakresu działania pewnych instytucji lub organów publicznych. Z wyliczeń tych dopiero szerszy ogół się uczy, do czego dana instytucja służy i w jakim celu ona istnieje.

Dotychczas nawet w oświeconych kołach naszego społeczeństwa uchodzi samorząd jedynie za trybunę lub arenę taniej krytyki rzekomej autokracji, czy też bezczynności organów rządowych a ignoruje się zupełnie pozytywne i czynne zadania, jakie samorząd ma właściwie do spełnienia. Dlatego w interesie pouczenia ogółu o tych właściwych, pozytywnych i czynnych zadaniach samorządu byłoby wskazanem

przykładowo wyliczyć jego ważniejsze działy, względnie sprawy przy ustaleniu jego zakresu działania adx7/x.

Ad 7. Zlecenie jaknajwiększej ilości spraw państwowych samorządowi do załatwienia leży w interesie szerokiej rozbudowy samorządu i odpowiada dążności, wyrażonej pod tym względem przez Konstytucję. Przytoczone w punkcie 7 kwestjonarjusza zestawienia obejmują działy najważniejszych spraw państwowych, jakie mają być przekazane samorządowi powiatowemu.

Ad 8. Dla zainteresowania jaknajszerszego ogółu sprawami samorządu należałoby pozostawić zasadniczym organom samorządu powiatowego, jak np. sejmikom, wydziałowi i staroście powiatowemu swobodę powoływania na własną odpowiedzialność dalszych organów specjalnych do pewnych czynności. Upoważnienia tych specjalnych organów nie mogłyby wychodzić poza zakres działania, wyznaczony im przez organ je powołujący w granicach własnej właściwości przedmiotowej. Dla zapobieżenia nadużyciom należałoby określić odpowiedzialność dyscyplinarną i ewentualnie majątkową osób, powoływanych na członków do organów gminnych.

Ad 9. Najodpowiedniejszem byłoby zdaje się nie ustanawiać w stałej cyfrze liczby wszystkich mandatów do sejmiku powiatowego, lecz pozostawić tę liczbę własnemu samookreśleniu się przez liczbę ogólną ludności przyjętych w powiecie okręgów wyborczych.

Ad 10. Pośredniość wyborów do sejmików powiatowych nie była dotychczas mocno zwalczaną.

Ad 11. Gminy zbiorowe przedstawiać będą okręgi o dość znacznem rozpięciu i zaludnieniu terytorjalnem. Okręgi te nadawać się będą z tego względu w zupełności na okręgi wyborcze ~~ax~~ do sejmików powiatowych.

Ad 11. Ciała wyborcze, stworzone z członków rad i zarządów gminnych równocześnie dawały większą gwarancję bezstronności wyborów.

Ad 13. Najwięcej racjonalnym byłby, zdaje się, taki podział, że gminy, liczące:

do 6.000 mieszkańców	wybierają	do	sejmiku	powiatowego	po	1	członku
od 6.001 do 10.000 mieszk.	"	"	"	"	"	2	"
" 10.001 " 15.000	"	"	"	"	"	3	"
" 15.001 " 20.000	"	"	"	"	"	4	"
" 20.001 " 25.000	"	"	"	"	"	5	"
a ponad 25.000	"	"	"	"	"	6	"

Ad 14. System Marschalla / Vote accumule / nadaje się zdaniem teorji najlepiej do zastosowania w małych ciałach wyborczych przy małej liczbie wybieralnych kandydatów, gdzie z tych właśnie powodów nie może być zastosowany system proporcjonalny.

Przykład: Ciało wyborcze liczy 24 członków. Wybieralnych kandydatów jest np. 4. W łonie ciała wyborczego zarysowują się następujące stronnictwa:

I stronnictwo o sile 13 członków,
II " " " 6 "
III " " " 5 "

Każdy wyborca może oddać cztery głosy, wszystkie na różnych kandydatów lub wszystkie na tego samego kandydata. Rozdanych zostaje 96 / 4 x 24 / kartek. Pierwsze głosowanie rozstrzyga. I stronnictwo chce przeprowadzić trzech kandydatów i daje swym członkom odpowiednią dyrektywę. Stronnictwa mniejszości II i III głosują każde zwarcie ze swoim kandydatem. Otrzymuje ostatecznie np. :

kandydat	D	ze stronnictwa	II	głosów	4 x 6 - 24	
"	E	" "	III	"	4 x 5 - 20	
"	A	" "	I	"	4 x 5 - 18	+ 2 nieważne
"	B	" "	I	"	4 x 4 - 16	
"	C	" "	I	"	4 x 4 - 16	

Gdyby kandydaci stronnictw II i III nie mieli za sobą zwartej liczby głosów swych stronników lub gdyby znaczniejsza liczba głosów po ich stronie przepadła skutkiem unieważnienia, a z drugiej strony gdyby stronnictwo I nie miało niepowodzeń pod tym względem, to to ostatnie stronnictwo przeprowadziłoby może / z wielkiem jednak ryzykiem/ swoich trzech kandydatów. Byłby to raczej traf, niż prawdopodobieństwo. W normalnych warunkach stronnictwo to przeprowadziłob[y] tylko 2-ch, a stronnictwa III i II po 1-ym kandydacie.

Przykład 2-gi co do układu siły stronnictw:

I stronnictwo ma 8 członków
II " " 7 "
III " " 5 "
IV " " 4 "

każde z tych stronnictw przeprowadzi tylko po jednym kandydacie, o ile inne stronnictwa pójdą też karnie i zwarcie przygotowane. O ile jednak I i II zawrą kompromis i pójdą zwarcie - przeprowadzą 3-ch kandydatów, zamiast dwóch 2-ch, przyprawiając tem samem stronnictwo IV o utratę mandatu.

Ad 15. Dotychczas stwarzała pewne przywileje na korzyść miast t.zw. Lex.Suligowski przez specjalny podział miast na kategorje podług wielkości, przyznają miastom większym większą liczną mandatów, podczas, gdy gminy wiejskie miały najwyżej tylko 2-ch reprezentantów w sejmiku, o ile liczyły więcej niż 6.000 mieszkańców. W propozycji ad 13. podział ustalony przez Lex Suligowski dla miast, rozciągnięto na wszystkie gminy, nie czyniąc różnicy, czy to są gminy wiejskie, czy miejskie. W ten sposób starano się i większym gminom wiejskim dać możność uzyskania większej liczby przedstawicieli w sejmiku powiatowym, nie krzywdząc pod tym względem w niczem dzisiejszego stanu posiadania miast w b.zaborze rosyjskim. I to stanowisko jest, zdaje się, najzupełniej słuszne.

Ad 16. Potrzeba mianowania członków do sejmiku i wydziału powiatowego przez władze państwowe występować będzie , zdaje się, dość często w początkach formowania się samorządów lokalnych na nowych podstawach. Koniecznem więc jest wprowadzenie normy, zawierającej dla Rządu upoważnienia w tym względzie. O ile by uprawniona gmina omieszkała wyboru dodatkowo nie przedsięwzięła w terminie naznaczonym, natenczas mianowanie prolongowałoby się odpowiednio. W miarę wzrostu sprawności i zaradności samorządów miejscowych odnośna norma co do mianowania członków sejmików i wydziałów powiatowych przez czynniki rządowe wychodziłaby sama przez się coraz więcej z użycia.

Ad 17. W interesie sharmonizowania działalności wydziału powiatowego z działalnością sejmiku powiatowego należałoby okres urzędowania i odnowę składu wydziału powiatowego dostosować do

Przykład 2-gi co do układu sił stronnictw:

I stronnictwo ma 8 członków
II " " 7 "
III " " 5 "
IV " " 4 "

każde z tych stronnictw przeprowadzi tylko po jednym kandydacie, o ile inne stronnictwa pójdą też karnie i zwarcie przygotowane. O ile jednak I i II zawrą kompromis i pójdą zwarcie - przeprowadzą 3-ch kandydatów, zamiast 2-ch, przyprawiając tem samem stronnictwo IV o utratę mandatu.

Ad 15. Dotychczas utwarzała pewne przywileje na korzyść miast t.zw. Lex Suligowski przez specjalny podział miast na kategorje podług wielkości, przyznając miastom większym większą liczbę mandatów, podczas, gdy gminy wiejskie miały najwyżej tylko 2-ch reprezentantów w sejmiku, o ile liczyły więcej niż 6.000 mieszkańców. W propozycji ad 13. podział ustalony przez Lex Suligowski dla miast, rozciągnięto na wszystkie gminy, nie czyniąc różnicy, czy to są gminy wiejskie, czy miejskie. W ten sposób starano się i większym gminom wiejskim dać możność uzyskania większej liczby przedstawicieli w sejmiku powiatowym, nie krzywdząc pod tym względem w niczem dotychczasowego stanu posiadania miast w b. zaborze rosyjskim. I to stanowisko jest, zdaje się, najzupełniej słuszne.

Ad 16. Potrzeba mianowania członków do sejmiku i wydziału powiatowego przez władzę państwowe występować będzie , zdaje się, dość często w początkach formowania się samorządów lokalnych na nowych podstawach. Koniecznem więc jest wprowadzenie normy, zawierającej dla Rządu upoważnienia w tym względzie. O ile by uprawniona gmina omieszkała wyboru dodatkowo nie przedsięwzięła w terminie zakreślonym, natenczas mianowanie prolongowałoby się odpowiednio.

Z miarą wzrostu sprawności i zaradności samorządów miejscowych odnośna norma co do mianowania członków sejmików i wydziałów powiatowych przez organa rządowe wychodziłaby sama przez się coraz więcej z użycia.

Ad 17. W interesie zharmonizowania działalności wydziału powiatowego z działalnością sejmiku powiatowego należałoby okres urzędowania i odnowę składu wydziału powiatowego dostosować do

okresu urzędowania i odnowy składu sejmiku powiatowego .

Ad 18. Licza 6 członków w wydziale powiatowym z wyboru sejmiku powiatowego daje, zdaniem naszem, najlepszy i możliwie lekki skład tego kolegjum. W mniejszym składzie kolegjum to możeby nie mogło dorównać dojrzałością swych rozpoznań całemu ciężarowi odpowiedzialności z tego tytułu. W składzie większym stałoby się ono może zbyt ciężkiem ciałem.

Ad 19. Wprowadzenie normy co do uprzywilejowania w sposób powyższy miast w składzie wydziału powiatowego możnaby pozostawić może samorządowi wojewódzkiemu.

Ad 20. Należałoby postawić zasadę, że w przypadkach nagłych lub o ileby zwłoka zagrażała interesom samorządu powiatowego lub ludności wydział powiatowy ma prawo wydawania uchwał za sejmik powiatowy z warunkiem jednak powiadomienia sejmiku na najbliższem jego posiedzeniu o wszystkich tego rodzaju uchwałach.

Ad 21. Ponieważ wydział powiatowy jako władza komunalna, będzie miał za zadanie załatwiać takie sprawy zlecone, a więc funkcje wykonawcze z ramienia Rządu, gdzie dla odnośnych czynności istnieje personel z zaprzysiężonych funckjonarjuszy o charakterze prawnopublicznym, obarczonych wysoką odpowiedzialnością dyscyplinarną, przeto też i członkowie wydziału powiatowego powinni również być zaprzysiężeni i poddani w odpowiedniej mierze odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Ad 22. Tu, pod tym względem za wzór należałoby przyjąć system, ustalony i wypróbowany w b.zaborze pruskim. Instytucję tam wprowadzonych sądów administracyjnych należałoby mutatis mutandis wprowadzić w reszcie Rzeczypospolitej z uwzględnieniem miejscowych warunków i ustawodawstwa obowiązującego.

Ad 23. Upoważnienia starosty do załatwiania spraw za wydział powiatowy rozciągałyby się też do tych samych przypadków, które dotyczą załatwiania spraw za sejmik przez wydział powiatowy / punkt 20/

Ad 24. Zastępca starosty powiatowego /ziemskiego/ powinien mieć ile możności, te same kwalifikacje naukowe, co sam starosta, aby módz przejąć jego zastępowanie pod każdym względem.

Ad 25 i 26. Koniecznem jest zestawienie wyczerpującej pragmatyk

służbowej i ustalenie charakteru stanowiska społecznego odpowiedzialności dyscyplinarnej, tudzież wogóle uprawnień i obowiązków zawodowych wszelkich pracowników komunalnych we wszelkich organizacjach samorządu. Postulat ten nabiera tem większego znaczenia, jeżli się zważy, że pracownikom komunalnym przypadnie niejednokrotnie załatwianie za odnośne komuny spraw zleconych, a więc spraw o charakterze agend państwowych.

Wojewódzkie związki komunalne .

1/ Czy członkami wojewódzkich związków komunalnych mają być: a/ osoby , należące do nich z tytułu miejsca zamieszkania czy też b/ gminy , wchodzące w skład związku . Różnica polega na tem , że w wypadku a/ osoby fizyczne pozostają w bezpośrednim stosunku do związku , która to bezpośredniość przejawia się w prawie wybierania i wybieralności , używania urządzeń wojewódzkich i obowiązku do ponoszenia ciężarów , natomiast w wypadku b/ prawa i obowiązki względem związku przysługują gminom , a nie jednostkom .

Zakres samorządu wojew. jest inny od zakresu gmin. i powiatów, więc członkami nie mogą być gminy.

2/ Czy Sejmik Wojewódzki ma być stworzony drogą wyborów bezpośrednich , czy też pośrednich, a w razie przyjęcia pierwszej akternatywy czy prawo wybierania i wybieralności powinno przysługiwać tym samym osobom co do rad gminnych względnie zarządów gminnych ?

[illegible] wybory pośrednie przez de-legatów wybranych przez gminy.

3/ Kto winien zagajać /otwierać/ i zamykać Sejmik , a w szczególności czy funkcji tej nie należałoby poruczyć wojewodzie ?

art. 8 rozstrzyga

4/ Kto winien sprawować funkcje przewodniczących Sejmików Wojewódzkich , a w szczególności czy przewodniczącego i zastępców winien na okres wyborczy wybierać Sejmik pod przewodnictwem członka najstarszego wiekiem ?

5/ Z ilu członków winien się składać Wydział Wojewódzki prócz Wojewody jako przewodniczącego , czy ustalenie liczby w granicach określonych w ustawie /minimum - maximum/ nie należałoby pozostawić Sejmikowi ?

6–8

6/ Kto winien wybierać Wydział Wojewódzki i według jakiego systemu /Sejmik wojewódzki? czy system propor./

~~propor.~~ [illegible] Sejmik [illegible] wojew.

7/ Czy okres wyborczy Wydziału winien się pokrywać z okresem wyborczym Sejmiku ?

8/ Czy wskazane jest wprowadzanie jako organów pomocniczych ~~zarządu miasta~~ pod kierownictwem i kontrolą Wydziału wojewódzkiego-komisji wojewódzkich i komisarzy do bezpośredniego stałego zarządu i nadzoru poszczególnych [illegible] lub załatwiania pojedynczych /chwilowych/ spraw związku wojewódzkiego i jaki winien być skład komisji i kompetencje [illegible]-

żałoby zastrzec prawo wybierania tych komisji , wzgl. Komisarzy .

9/ Jakie sprawy należałoby powierzyć związkom wojewódzkim jako samorządowe w szczególności , czy zakres tych spraw ze względu na obszar tych związków , a temsamem także większe jego znaczenie gospodarcze i większe zbliżenie do państwa niż do powiatu powinien być obszerniejszy niż w powiecie ?

10/ Jak należałoby uregulować sprawę odwołań od zarządzeń komunalnych władz wojewódzkich w sprawach samorządowych , w szczególności , czy odwołania winny być wnoszone do właściwych ministerstw , czy też należałoby dla tych spraw dopuścić skargę do Najwyższego Trybunału Administracyjnego ?

11/ Czy w sprawach zleconych należy sprawę odwołań oprzeć na tych samych zasadach , co w gminie wiejskiej ?

12/ Kto powinien sprawować nadzór państwowy nad działalnością wojewódzkich związków komunalnych , w szczególności czy właściwe Ministerstwa ?

13/ Jakie uprawnienia winny przysługiwać władzom nadzorczym w dziedzinie nadzoru , w szczególności czy winny one być podobne do uprawnień władz nadzorczych w stosunku do niższych związków komunalnych ?

Zakres działania terytorjalnych związków wojewódzkich .

Związkom wojewódzkim przysługuje trojaki zakres działania , któ ry obejmuje :

1/ prawo wydawania ustaw /norm prawnych/ w dziedzinach, powierzonych ustawą o zasadach samorządu wojewódzkiego ;

2/ zarząd spraw samorządowych , a to

a/ spraw ustawowo im powierzonych ,

b/ spraw , które jako nikomu innemu niezastrzeżone , dobrowolnie przez związki wojewódzkie zostaną przejęte ;

3/ zarząd spraw zleconych .

Ad 1/. Sprawy, w których związkom wojewódzkim przysługuje prawo wydawania ustaw, wymienia art.9-ty ustawy z dn.26.IX.1922 r. /Dz. Ustaw R.P.Nr.90,poz.829/ .

Ad 2/ - a/ Zarząd pod 2/-a obejmowałby w pierwszej linji wszystkie te dziedziny, które województwom przysługuje prawo wydawania ustaw /norm prawnych/, następnie sprawy ustawowo im już powierzone oraz takie , które należałoby związkom wojewódzkim powierzyć drogą ustawy , t.j.:

a/ zarząd majątkiem związku oraz staranie o środki, potrzebne na pokrycie wydatków , związanych z wykonywaniem zadań związku ;

b/ budowa i utrzymanie dróg wojewódzkich i powiatowych /art. 11-ty ustawy z dn.10.XII.1920 r. /Dz.Ust.R.P.Nr.6/1921 r. poz.32/ ;

c/ popieranie publicznych przedsiębiorstw meljoracyjnych /art. 5-ty ustawy z dn.26.X.1921 r. Dz.Ust.R.P.Nr.91/1921, poz. 671/ ;

d/ opieka nad ubogimi spełniana przez dostarczanie ubogim schronienia, niezbędnego utrzymania, opieki w razie zachorowania i sprawienie pogrzebu w razie śmierci,w tych wypadkach , gdy poszczególne gminy nie są w możności pokryć związanych z tą gałęzią opieki społecznej kosztów lub , gdy brak danych, które byłyby dostateczne do uzasadnienia obowiązku opieki nad ubogim w odniesieniu do właściwej gminy;

e/ budowa i utrzymanie zakładów poprawczych ;

f/ opieka nad dzieckiem /a/ubogim, b/ zaniedbanym lub zaniedbaniem zagrożonem , t.zw. opieka ochronna lub przymusowa/, spełniana przez oddawanie dzieci na wychowanie osobom prywatnym lub pomieszczanie ich w prywatnych lub fundacyjnych zakładach wychowawczych , albo też w zakładach wychowawczych zbudowanych i utrzymywanych przez związki wojewódzkie;

g/ opieka nad potrzebującymi pomocy umysłowo-chorymi , umysłowo upośledzonymi, nad głuchoniemymi , niewidomymi , bądź przez udzielanie zasiłków istniejącym zakładom prywatnymk lub fundacyjnym, bądź też przez budowę i utrzymywanie odpowiednich własnych zakładów ;

h/ popieranie różnego rodzaju fundacji humanitarnych , zakładów dobroczynnych ;

i/ zakładanie ix utrzymywanie szkół dla położnych i zakładów ginekologiczno-położniczych ;

j/ zakładanie szkół rolniczych i ogrodniczo-sadowniczych ;

k/ popieranie sztuki i nauki , muzeów , bibljotek lub zakładanie i utrzymywanie własnych .

Ad 2/- b/. Zakładanie instytucji kredytowych .

W sprawach samorządowych pod 2/- a/ i b/ związek wojewódzki nie przyjmuje żadnych zleceń co do tego , co ma uczynić , a co zaniechać . Państwu przysługuje w tych sprawach jedynie nadzór , by nie działy się bezprawia i był utrzymany prawidłowy bieg administracji .

Ad 3/ . Za sprawę zleconą należy uznać powierzone art.70-ym ustawy konstytucyjnej wydziałom samorządu wyższego stopnia xxdźx nadzór nad działalnością samorządu .

O ile chodzi o sprawy zlecone , to sprawy te należy pod względem prawnym uważać za sprawy państwowe,spełniane przez władze związków wojewódzkich . Z tego powodu organy tych związków podlegają w tych sprawach wskazówkom centralnych władz państwowych , słowem powstaje pomiędzy tymi władzami taki sam stosunek , jaki zachodzi pomiędzy państwowymi władzami centralnymi a państwowymi władzami wojewódzkimi . W sprawach zleconych rozstrzyga Minister, jako najwyższa władza państwowa , co i jak uczynić należy xx, i po-

nosi za to odpowiedzialność przed Sejmem. Organy związków wojewódzkich są w tych sprawach tylko wykonawczymi organami woli państwowej , do której winny bezwarunkowo zawsze się stosować , chociażby uważały coś za niecelowe lub prawnie niedozwolone .

Pruska ordynacja prowincjonalna

I. Prowincja i obszar prowincji.

§ 1.

Każda prowincja jest związkiem publiczno-prawnym do zarządzania sprawami, włożonymi na nią ustawami lub sprawami własnemi dobrowolnie przez nią przejętemi / sprawy samorządowe § 47/, oraz temi sprawami Rzeszy, Państwa lub innych władz publiczno-prawnych, których wypełnianie poruczone jej zostało ustawami /sprawy zlecone § 64/.

§ 2.

W skład obszaru państwa pruskiego wchodzą prowincje: Prusy Wschodnie, Śląsk, Pomorze, Branderburgja, Saksonja, Szlezwig Holsztyn, Hannower, Hesja, Nassau, Westfalja i Nadrenja.

Wielki Berlin tworzy oddzielny związek prowincjonalny. Zarząd sprawami, należącymi do prowincji, prowadzony jest w Wielkim Berlinie według przepisów wielko-berlińskiego ustroju gminnego.

§ 3.

Granice prowincji ustala się zgodnie z załącznikiem. Zmiany tych granic ~~mogą być dokonane~~ będą dokonywane drogą ustawy.

§ 4.

Powstające wskutek wcielenia całych okręgów gminnych lub części okręgów gminnych zmiany takich granic gminnych, które są jednocześnie granicami prowincji lub innego okręgu publiczno-prawnego lub obwodu wyborczego pociągają za sobą zarazem zmianę tych granic.

Wskutek połączenia całych powiatów lub części powiatu z innym powiatem lub wskutek podziału powiatów następujące zmiany takich granic powiatu, które są zarazem granicami prowincji, lub innego jakiego okręgu publiczno-prawnego lub obwodu głosowania, pociągają za sobą także zmianę tych granic.

Odnośnie do zmiany granic okręgów sądowych mają zastosowanie przepisy §§21, 37 i 47 ustawy wykonawczej z 24.IV.1898 r. do niemieckiej ustawy o ustroju sądownictwa.

II. Sejmik prowincjonalny.

§ 5.

Dzierżycielami władzy publiczno-prawnej w prowincji są członkowie powiatów, należących do prowincjin/ członkowie prowincji/. Objawiają oni swoją wolę w sprawach prowincji przez Sejmik prowincjonalny.

Posłów Sejmiku prowincjonalnego nie obowiązują zlecenia. Wolno im przy głosowaniach kierować się jedynie względem na dobro prowincji.

§ 6.

Posłów Sejmiku Prowincjonalnego wybierają Sejmiki powiatowe, a w miastach powiatach - Rady gminne.

Liczbę posłów Sejmiku prowincjonalnego ustala stattut prowincjonalny. Należy ją przytem podzielić na powiaty stosownie do liczby ludności, kierując się przytem zasadą, że każdemu powiatowi należy przyznać conajmniej 2-ch posłów, chociażby nawet według liczby ludności przypadała na powiat mniejsza liczba.

§ 7.

Obieralnym jest każdy, komu przysługuje prawo wybieralności do Sejmiku powiatowego lub Rady Gminnej w jednym z powiatów miejskich prowincji. Płatni urzędnicy powiatów są nawet wówczas obieralni, gdy brak im warunku odnośnie miejsca zamieszkania.

§ 8.

Sejmiki powiatowe i Rady gminne powiatów miejskich wybierają przypadającą na nie liczbę posłów do Sejmiku prowincjonalnego w głosowaniu tajnem, proporcjonalnym systemem wyborów. Do wyborów stosują się analogiczne przepisy o wyborach do Sejmików powiatowych.

Bliższe przepisy o dokonywaniu wybor ów będą się mieściła w ordynacji wyborczej, którą wyda Ministerstwo Stanu.

§ 9.

Wynik wyborów należy podać do publicznej wiadomości. Przeciw ważności wyborów może każdy członek ciała wyborczego wnieść sprzeciw w ciągu czterech tygodni do Wydziału Prowincjonalnego.

Sprzeciw rozstrzyga Sejmik Prowincjonalny. Sejmik Prowincjonalny bada także pozatem ważność wyborów z urzędu.

Przeciw decyzji Sejmiku Prowincjonalnego służy osobie, która wniosła sprzeciw, dalej osobie, której wybór unieważniono, oraz powiatowi, który wyboru dokonał w terminie dwutygodniowym skarga

w spornem postępowaniu administracyjnem. Skarga nie ma skutku odraczającego w wypadku uznania wyboru poszczególnych posłów Sejmiku prowincjonalnego za ważnych lub w wypadku unieważnienia wyboru; w tym ostatnim wypadku wszakże nie wstępuje zastępca / § 11/ przed uprawomocnieniem się decyzji. W razie unieważnienia całej listy kandydatów lub całego aktu wyborczego, skarga ma skutek odraczający. Jeżeli takie unieważnienie zostanie w spornem postępowaniu administracyjnem zatwierdzone, to należy wybór w terminie najdłużej trzymiesięcznym po doręczeniu orzeczenia ponowić.

§ 10.

Posłowie Sejmiku Prowincjonalnego wybierani są na lat cztery. W razie utraty jednego z warunków obieralności, ustępuje poseł na Sejmik prowincjonalny z Sejmiku prowincjonalnego. O tem, czy wypadek taki zachodzi stanowi w razie sporu Sejmik Prowincjonalny. Przeciw decyzji wolno posłowi w terminie dwutygodniowym wnieść skargę w spornem postępowaniu administracyjnem. Skarga nie ma skutku odraczającego, zastępca / § 11/ nie wstępuje wszakże przed uprawomocnieniem się rozstrzygnięcia.

§ 11.

Jeżeli poseł Sejmiku prowincjonalnego odmówi przyjęcia wyboru, albo ustąpi podczas trwania okresu wyborczego, wstępuje w jego miejsce kandydat, który należy do tej samej listy kandydatów, albo gdy lista ta jest wyczerpaną do złączonej z nią listy kandydatów i według zasad wyborów proporcjonalnych jest na pierwszem miejscu za ustępującym. W braku takiego kandydata pozostaje mandat nieobsadzony.

§ 12.

Przewodniczący odbiera od nowo-wybranych posłów Sejmiku Prowincjonalnego przez podanie ręki przyrzeczenie sumiennego spełniania obowiązków.

§ 13.

Sejmik Prowincjonalny zwołuje Wydział Prowincjonalny ilekroć tego zachodzi potrzeba. Musi być on zwołany conajmniej raz na dwa lata, jak również wtedy, jeżeli tego zażąda 1/3 posłów Sejmiku Prowincjonalnego lub władza nadzorcza.

§ 14.

O formie zwoływania stanowi Sejmik Prowincjonalny. Z wyjątkiem wypadków nagłych musi zwołanie nastąpić przynajmniej na dwa tygodnie przed terminem posiedzenia.

Jednocześnie ze zwołaniem należy podać sprawy /porządek dzienny/, które mają stanowić przedmiot narad. Przy ważnych przedłożeniach należy do zawiadomienia dołączyć wyczerpujące uzasadnienie.

§ 15.

Porządek dzienny ustala Wydział Prowincjonalny. Wnioski posła Sejmiku Prowincjonalnego o zamieszczenie w porządku dziennym jakiego innego określonego przedmiotu narad, należy podać do wiadomości posłów Sejmiku Prowincjonalnego jednocześnie z porządkiem dziennym. Sejmik prowincjonalny uchwala poza porządkiem dziennym, czy ~~nad przedmiotem tym~~ przedmiot ten ma ~~stanowić~~ być objęty naradami.

Inne sprawy mogą stanowić przedmiot narad, jeżeli nie sprzeciwi się temu żaden z posłów Sejmiku Prowincjonalnego.

§ 16.

Sejmik Prowincjonalny wybiera na każdej sesji ze swego łona przewodniczącego, jak również potrzebną ilość zastępców i sekretarzy.

Przewodniczący kieruje naradami, otwiera je i zamyka oraz czuwa nad porządkiem zebranych. Może on kazać usunąć z sali narad słuchaczy, zakłócających porządek.

§ 17.

Na wszystkie posiedzenia Sejmiku Prowincjonalnego należy zapraszać starszego prezesa prowincji i mianowanych przez niego komisarzy, którym przysługuje prawo być obecnymi na posiedzeniach; na żądanie muszą być każdego czasu wysłuchani.

§ 18.

Członkowie i delegaci Wydziału Prowincjonalnego, którzy nie są posłami Sejmiku Prowincjonalnego mogą brać udział w posiedzeniach Sejmiku Prowincjonalnego z głosem doradczym.

§ 19.

Sejmik Prowincjonalny jest zdolny do pwozięcia uchwały, jeżeli obecną jest więcej, jak połowa liczby członków. Przyjmuje się, że zdolność do powzięcia uchwały istnieje tak długo, dopóki nie zostanie zakwestjonowaną przez kogoś z pośród posłów Sejmiku Prowincjonalnego i niezdolność ta nie zostanie następnie stwierdzoną.

§ 20.

Uchwały zapadają, z wyjątkiem głosowań tajnych przy wyborach, w głosowaniu jawnym większością głosów. W razie równości głosów wniosek upada. Niegłosujących uważa się, o ile chodzi o zdolność do powzięcia uchwał, za obecnych. Większość głosów oblicza się jedynie według liczby oddanych głosów.

Wybory można, jeśli się nikt nie sprzeciwia, dokonywać w drodze aklamacji. Pozatem przeprowadza się je za pomocą zamkniętych kart do głosowania. Na każde stanowisko głosuje się oddzielnie. Sejmik Prowincjonalny może jednakże postanowić, że na kilka stanowisk głosuje się jednym głosowaniem. Jeżeli przy głosowaniu nie padło na jedną osobę więcej jak połowa wszystkich głosów, to wówczas te cztery osoby, które otrzymały największą ilość głosów przychodzą do wyboru ściślejszego. Jeżeli także przy tem głosowaniu żadna z osób nie uzyska więcej jak połowę oddanych ważnych głosów, wówczas przychodzi do wyboru ściślejszego między temi dwoma osobami które przy powtórnem głosowaniu otrzymały największą liczbę głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

§ 21.

Członek Sejmiku nie może być obecny na posiedzeniu w czasie rozpraw i głosowania nad prawami i obowiązkami prowincji, jeżeli jego interes prywatny lub interes małżonka albo krewnych lub powinowatych do trzeciego stopnia pozostaje w sprzeczności z interesem prowincji. To samo stosuje się do wypadków, w których rozprawy lub głosowanie dotyczą jego spraw osobistych albo też spraw, wymienionych członków rodziny. O tem, czy okoliczności takie zachodzą rozstrzyga ostatecznie Sejmik prowincjonalny poza porządkiem dziennym.

§ 22.

Posiedzenia Sejmiku prowincjonalnego są publiczne. Na wniosek można na podstawie specjalnej uchwały, powziętej na posiedzeniu tajnem wykluczyć dla pewnych spraw jawność rozpraw.

§ 23.

Z przebiegu narad każdego posiedzenia Sejmiku prowincjonalnego winien być sporządzony protokół. Uchwały, powzięte na posiedzeniu publicznem, należy podać do publicznej wiadomości.

§ 24.

Sposób załatwiania spraw reguluje pozatem regulamin, który wydaje Sejmik prowincjonalny. W regulaminie można przewidzieć, że posła Sejmiku prowincjonalnego można na podstawie uchwały Sejmiku wykluczyć z posiedzeń za kilkakrotne niezastosowanie się do przepisów o utrzymaniu porządku na czas trzech posiedzeń. Wykluczony może przeciw uchwale Sejmiku prowincjonalnego wnieść w terminie dwutygodniowym skargę w spornem postępowaniu administracyjnem. Skarga nie ma skutku odraczającego.

III. Wydział Prowincjonalny.

§ 25.

W każdej prowincji ustanawia się Wydział Prowincjonalny. Wydział Prowincjonalny składa się ze Starosty krajowego lub jego zastępcy, jako przewodniczącego i z 6 do 15 członków. Liczbę członków ustala Sejmik prowincjonalny, przydając im takąż liczbę zastępców. Urząd członków i ich zastępców jest urzędem honorowym.

§ 26.

Członków Wydziału Prowincjonalnego wybiera Sejmik prowincjonalny w tajnym głosowaniu według zasad systemu proporcjonalnego, obowiązujących przy wyborach do Sejmiku Prowincjonalnego. Zastępcami członków, wybranych na podstawie listy kandydatów są, o ile Sejmik Prowincjonalny nie uchwali, że wybory zastępców mają być dokonywane oddzielnie, te osoby, które na tej samej liście kandydatów wymienieni są zaraz za wybranymi członkami.

Obieralnym jest każdy, kto obieralny jest do Sejmiku Prowincjonalnego.

Okres wyborczy trwa lat cztery. Postanowienia §§ 9,10 ustęp 2, 11 stosują się także do Wydziału Prowincjonalnego.

§ 27.

Członkowie Wydziału Prowincjonalnego składają przez podanie ręki przyrzeczenie sumiennego spełniania swych obowiązków.

§ 28.

Wydział Prowincjonalny załatwia sprawy kolegjalnie. Uchwały zapadają większością głosów. Jeżeli obecna jest parzysta liczba członków, członek najmłodszy wiekiem nie bierze udziału w głosowaniu. Referentowi przysługuje jednakże w każdym razie prawo głosu. Uchwały zapadają z reguły na posiedzeniach. Piśmienne głosowanie jest dozwolone w wypadku, gdy żaden członek Wydziału Prowincjonalnego temu się nie sprzeciwia. Do powzięcia uchwał konieczny jest udział więcej jak połowy członków z przewodniczącym włącznie.

§ 29.

Członek Wydziału Prowincjonalnego nie może być obecny w czasie rozpraw i głosowania nad takimi sprawami, które pozostają w związku z jego interesem prywatnym, interesem jego małżonka, krewnych lub powinowatych do trzeciego stopnia. O tem, czy okoliczności takie zachodzą rozstrzyga ostatecznie Wydział Prowincjonalny.

§ 30

Wydział Prowincjonalny może dopuścić do posiedzeń urzędników Zarządu Prowincjonalnego z głosem doradczym. Może on także domagać się udziału w posiedzeniach zastępców władzy nadzorczej.

§ 31.

Sposób prowadzenia spraw reguluje poztem regulamin, który wyda Sejmik Prowincjonalny. W regulaminie należy w szczególności wydać postanowienia co do kolejności powoływania zastępców.

IV. Starosta krajowy.

§ 32.

Starostę krajowego wybiera Sejmik Prowincjonalny. Starosta winien spełniać swe czynności urzędowe zawodowo. Starosta wybierany jest na lat dwanaście. Obieralnym jest każdy, kto posiada warunki wybieralności do Sejmiku Prowincjonalnego z wyjątkiem miejsca zamieszkania.

Sprawę zastępstwa starosty krajowego reguluje statut prowincjonalny.

§ 33.

Statut prowincjonalny może postanowić, że pewne sprawy, należące do zakresu działania starosty krajowego, winny być załatwiane nie przez niego samego, lecz władzę kolegjalną, złożoną z niego i kilku urzędników. Bliższej regulacji spraw należy dokonać statutem prowincjonalnym.

V. Komisje prowincjonalne, komisarze prowincjonalni

§ 34.

Sejmik prowincjonalny może powołać specjalne komisje do zarządu i kontroli pewnymi działami administracji, jak również do wypełniania szczególnych zleceń. Załatwianie pewnych zleceń można również powierzyć pojedyńczym członkom komisji, jako komisarzom prowincjonalnym. Wskazanie osobistości może Sejmik Prowincjonalny przekazać Wydziałowi Prowincjonalnemu.

Komisje Prowincjonalne i Komisarze Prowincjonalni są organami wykonawczymi Wydziału Prowincjonalnego i mają obowiązek stosować się do jego poleceń. Pozatem można ich uprawnienia, a w szczególności prawo do zastępowania prowincji na zewnątrz uregulować statutem prowincjonalnym.

W statucie można postanowić, że wybór członków Komisji Prowincjonalnej dokonywany będzie nie z osobna na każde stanowisko, lecz jednym aktem wyborczym według zasad systemu proporcjonalnego, jak to ma miejsce przy wyborach członków Wydziału Prowincjonalnego

O ile specjalne ustawy o tworzeniu i działalności Komisji Prowincjonalnych zawierają szczególne przepisy, zachowują one moc obowiązującą.

VI. Urzędy honorowe.

§ 35.

Każdy członek prowincji obowiązany jest przyjąć, jako urząd honorowy bezpłatne stanowisko w zarządzie prowincjonalnym lub mandat posła Sejmiku Prowincjonalnego i sprawować conajmniej przez lat osiem. Do odmówienia przyjęcia lub wcześniejszego złożenia urzędu honorowego uprawniają:

1/ trwała choroba,

2/ sprawy, które połączone są z częstąmx i długotrwałą

nieobecnością,

3/ wiek ponad lat 60,

4/ czasowe lub uprzednie sprawowanie urzędu honorowego przez lat sześć z rzędu,

5/ sprawowanie dwu lub więcej opiek,

6/ u niewiast wychowywanie więcej jak dwojga dzieci lub prowadzenie większego gospodarstwa domowego,

7/ szczególne powody, które Sejmik Prowincjonalny uzna za dostatecznie usprawiedliwiające. Decyzja Sejmiku Prowincjonalnego jest w tej mierze ostateczną.

§ 36.

Urzędnicy honorowi składają przez podanie ręki przyrzeczenie, że będą sumiennie spełniali swoje obowiązki.

§ 37.

Kto bez uprawnionego powodu wzbrania się przyjąć urząd albo piastowany krócej niż lat osiem dalej sprawować, albo kto faktycznie uchyla się od sprawowania urzędu honorowego, może być pozbawionym uchwałą Sejmiku Prowincjonalnego na lat osiem wykonywania praw członka prowincji i skazany na karę porządkową, której wysokość wolno ustalić w granicach pomiędzy jedną ósmą i jedną czwartą przypadających na niego bezpośrednich podatków państwowych. Przeciw uchwale Sejmiku Prowincjonalnego wolno w terminie dwutygodniowym wnieść skargę w spornem postępowaniu administracyjnem.

§ 38.

Statut prowincjonalny określi sposób, w jaki członkom prowincji, spełniającym honorowo czynności urzędowe, będzie przyznawane zwrot wydatków w gotówce i wynagrodzenie za utratę zarobku z pracy.

§ 39.

W razie utraty jednego z warunków obieralności ustępuje odnośna osoba ze sprawowanego przez nią urzędu honorowego. O tem, czy wypadek taki zachodzi rozstrzygnięte będzie w wypadku spornym drogą postępowania, przewidzianego w ustępie 2-im § 12-go.

Uchwałą Sejmiku Prowincjonalnego można zwolnić urzędników honorowych z piastowanych przez nich urzędów przed upływem

okresu wyborczego.

VII. Płatni ~~funckjonarjusze~~ urzędnicy, i robotnicy.

§ 40.

Prowincja obowiązana jest ustanowić urzędników, potrzebnych do załatwiania spraw prowincjonalnych. Statut prowincjonalny ustali kwalifikacje, wymagane na poszczególne stanowiska. Urzędnicy prowincjonalni składają przyrzeczenie, że będą sumiennie spełniali swe obowiązki.

§ 41.

W przedmiocie mianowania, uposażenia, przenoszenia w stan spoczynku, emerytury i zaopatrzenia pozostałej rodziny, jak również innych praw i obowiązków należy, o ile niniejsza ustawa nie postanowi inaczej albo nie ustanowiono dla urzędników korzystniejszych warunków, stosować ogólne przepisy, wydane dla urzędników powiatowych.

§ 42.

Dla urzędników prowincjonalnych należy wydać ordynację w przedmiocie uposażenia. Wyjątki dopuszczalne są odnośnie do pewnych specjalnych stanowisk.

Oprócz tego należy wydać pewne zasadnicze postanowienia co do praw i obowiązków urzędników prowincjonalnych, w szczególności co do ustalenia godzin służbowych, udzielania urlopów i t.p.

Przed ustaleniem i zmianą ordynacji o uposażeniu oraz zas. wyrażonych w ust. 2-im, należy wysłuchać prawnych przestawicielstw urzędników.

§ 43.

Starosta krajowy i wybrani czasowo stali urzędnicy prowincjonalni nie są obowiązani w braku innej umowy przyjąć ponowny wybór w wypadku, gdy zostaną im zaofiarowane warunki mniej korzystne od dotychczasowych w szczególności pod względem dochodów. Czy wypadek taki zachodzi rozstrzyga w wypadkach spornych władza uchwalająca.

§ 44.

Starosta krajowy oraz urzędnicy prowincjonalni wybrani na lat 12 nabywają prawa do emerytury z chwilą zaistnienia ich

niezdolności do służby, po ukończeniu 65 roku życia, jak również w wypadku, gdy po upływie okresu wyborczego nie zostaną ponownie wybrani lub z powodu uprawnionego nieprzyjęcia ponownego wyboru /§ 43/, albo wskutek wniesienia sprzeciwu, nie zostaną znowu ustanowieni. Emerytura wynosi, o ile nie umówiono korzystniejszych wyrunków, po 6-cio letnim okresie urzędowym 1/4, po dwunastoletnim okresie urzędowani - 1/2 pensji. Po ukończeniu 12-go roku służby emerytura wzrasta rocznie o jedną 1/60 do 45/60.

§ 45.

Wydział Prowincjonalny przenowi urzędników prowincjonalnych w stan spoczynku oraz wymierza emeryturę. Jeżeli przeniesienie urzędnika w stan spoczynku ma nastąpić z powodu niezdolności do służby, to Wydział obowiązany jest zawiadomić o tem urzędnika z podaniem terminu przeniesienia w stan spoczynku i wysokości emerytury, o ile urzędnik sam nie prosił o przeniesienie go w stan spoczynku. Urzędnik może w terminie 6-ciotygodniowym wnieść przeciwko przeniesieniu w stan spoczynku opozycję stwierdzeniem, że nie zachodzi niezdolność do służby. O fakcie niezdolności do służby rozstrzyga się w postępowaniu według §§ 61 i 77.

§ 46.

Stosunki służbowe i prace stale zajętych funkcjonarjuszy i robotników prowincji, którzy nie są urzędnikami, ich pobory, czas pracy, prawa do korzystania z urlopów i t.p. należy ustalić według stałych zasad po wysłuchaniu prawnych przedstawicielstw funckjonarjuszy i robotników.

VIII. Sprawy samorządowe

§ 47.

Sprawami samorządowymi prowincji są te sprawy, które przekazane zostały prowincjom drogą ustawy bez zastrzeżeń, oraz te ustawowo innym władzom niezastrzeżone sprawy, które przejęte zostały przez prowincję dobrowolnie, jako zadania prowincjonalne.

Prowincje stanowią w sprawach samorządowych swobodnie i nie podlegają żadnym poleceniom władzy nadzorczej.

§ 48.

Prowincje mają prawo samodzielnego zarządzania swoim majątkiem z zachowaniem następujących postanowień:

1/ do majątku należą wszelkie wartości, które nie są przeznaczone do zużycia lub pokrywania bieżących wydatków i potrzeb /środki gospodarcze/;

2/ majątek prowincji należy zachować nieuszczuplony; pozbycia oraz cesje części majątku w szczególności gruntów, mogą mieć miejsce jedynie za zwrotem wartości; zwrot wartości należy przyłączyć do majątku z zastosowaniem postanowienia § 54 punkt.4;

3/ dochody majątku służą, o ile nie zostaną przyłączone do majątku, do pokrycia wydatków prowincji. Użycie na te cele majątku samego jest niedozwolone;

4/ nadwyżki uzyskane ze środków gospodarczych nie podlegają tym ograniczeniom, o ile to zostanie postanowione przy ustalaniu planu gospodarczego lub przy utworzeniu nadwyżki;

5/ wyjątki od tych przepisów dopuszczalne są tylko z ważnych powodów z zachowaniem postanowień §.75;

6/ zarząd kapitałów i dochodów fundacji, utworzonych dla pewnych celów, które należą do prowincji lub są przez nią zarządzane, należy sprawować według postanowień obowiązujących poszczególne fundacje.

§ 49.

Prowincje mają prawo urządzania zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw o charakterze użyteczności publicznej i przemysłowych, prowadzenia ich i utrzymywania, o ile to leży w interesie mieszkańców. Wolno im o sposobie używania tych zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw wydawać przepisy. Wspólne używanie musi być uregulowane według stałych, równomiernych zasad dla wszystkich mieszkańców prowincji. Uprzywilejowane traktowanie mniej zamożnych jest dopuszczalne.

Odnośnie do urządzenia i ruchu zakładów dla ubogich krajowych, umysłowo chorych, idjotów, ciemnych, głuchoniemych, zakładów poprawczych i wychowawczych, jak również zakładów dla akuszerek, muszą prowincje stosować się do ogólnych prze-

pisów,

wydanych przez właściwych ministrów.

§ 50.

Prowincjom służy prawo wprowadzenia drogą statutu prowincjonalnego uprawnień przemysłowych na zasadach wyłączności i wykonywania tychże na własny rachunek lub przez osoby trzecie, o ile wprowadzenie tych uprawnień jest prawnie dopuszczalne i o ile to leży w interesie mieszkańców.

§ 51.

Powiaty, miasta, związki urzędowe lub gminy wiejskie, które wskutek wydania statutu prowincjonalnego w myśl § 50 zostaną pokrzywdzone z tego powodu, że posiadały takie same zakłady i urządzenia lub takie zakłady pragną mieć, albo też z tego powodu, że wykonywują lub chcą wykonywać te same prawa, należy je na ich wniosek wyłączyć z pod mocy obowiązującej statutu prowincjonalnego.

Na wniosek prowincji może władza uchwalająca postanowić, że statut prowincjonalny mimo opozycji ze strony jednego z wymienionych związków komunalnych ma także obowiązywać na obszarze tegoż związku, jeżeli z ważnych względów interesu publicznego zarządzenie takie należy uznać za odpowiadające dobru ogółu. Władza uchwalająca winny przytym wydać jednocześnie zarządzenie, potrzebne dla wyrównania interesów zainteresowanych związków. W szczególności może ona wydać przytem postanowienia w przedmiocie wynagrodzenia za powstałe szkody, jak również co do wzajemnych świadczeń i zobowiązań pomiędzy zainteresowanymi związkami w myśl słusznego wyrównania.

§ 52.

Prowincjom przysługuje prawo wydawania statutów prowincjonalnych w takich sprawach prowincji, jak również w przedmiocie takich praw i obowiązków mieszkańców, co do których ustawa wyraźnie to przewiduje lub pozwala na różne uregulowania. W statutach prowincjonalnych można za niestosowanie się do ich przepisów zagrażać karami porządkowymi do 90 mk. Kary te nakłada Wydział Prowincjonalny. Pozatem przysługują Wydziałowi Prowincjonalnemu do przeprowadzenia postanowień, objętych statutem uprawnienia przymusowe według § 132 ustawy o zarządzie

kraju z 30 lipca 1888 r. przysługujące prezesowi Rejencji.

Statuty prowincjonalne należy podać do publicznej wiado-mości.

§ 53.

Prowincjom wolno w celu zdobycia środków, potrzebnych na pokrycie wydatków prowincjonalnych, pobierać podatki, opłaty i daniny w myśl ustawodawstwa w przedmiocie danin prowincjonalnych.

§ 54.

Prowincjom wolno zaciągać pożyczki z zachowaniem następujących postanowień:

1/ pożyczki wolno zaciągać tylko na cele inwestycyjne, lub na pokrycie wydatków o trwałym pożytku dla prowincji, które ze względu na zdolność płatniczą prowincji, nie mogą być pokryte ze środków bieżących;

2/ krótkoterminowa pożyczka środków gospodarczych, która może pokryta z dochodów prowincji w przeciągu pół roku, nie może być uważana za pożyczkę;

3/ pożyczki muszą być spłacone według uprzednio ustalonego planu. Czas amortyzacji nie może w wypadkach, gdy chodzi o przedsiębiorstwa dochodowe, przekraczać 35 lat, a odnośnie do przedsiębiorstw nie dających dochodów - lat 50. Jeżeli powtarzające się potrzeby zaspakajne są z pożyczek, pożyczka musi być spłaconą do czasu zaistnienia porownej potrzeby lub wyrównaną z funduszu amortyzacyjnego;

4/ bieżących sum amortyzacyjnych na pokrycie długów nie wolno czerpać z majątku. Nadzwyczajne amortyzacje z zapasów majątkowych są tylko wtedy dopuszczalne, gdy przez przejęcie zobowiązania do rocznych zwrotów z bieżących środków, udzielony będzie zwrot w ciągu odpowiedniego czasu, albo jeżeli części majątku, której dochód ma być użyty na spłacenie pożyczki, ma być uzyskany ze środków tej pożyczki;

5/ wyjątki od tych przepisów dopuszczalne są tylko z ważnych powodów z zachowaniem postanowień § 75.

§ 55.

Na wszystkie wydatki i dochody, które dadzą się naprzód

określi, należy sporządzić i ustalić preliminarz budżetowy. Sejmik prowincjonalny postanawia na jaki okres czasu preliminarz budżetowy ma być sporządzony.

Gospodarka musi być prowadzoną zgodnie z ustalonym preliminarzem budżetowym. Wydatki w ustalonym preliminarzu nieprzewidziane mogą być uskutecznione tylko na podstawie specjalnego pozwolenia.

Z wykonania budżetu należy w nowym roku obrachunkowym złożyć możliwie szybko rachunek i przedłożyć go w celu zbadania, ustalenia i udzielenia absolutorium Sejmikowi Prowincjonalnemu.

IX. Zakres działania Sejmiku Prowincjonalnego, Wydziału Prowincjonalnego i Starosty Krajowego w sprawach samorządu.

~~Art~~ § 56

Sejmik prowincjonalny stanowi:

1/ o dobrowolnym przejęcie spraw samorządowych,

2/ o wydawaniu statutów prowincjonalnych i prowincjonalnych ordynacji daninowych,

3/ o ustaleniu preliminarza budżetowego i specjalnym zezwalaniu na wydatki,

4/ o ustaleniu obrachunku rocznego i udzieleniu absolutorium,

5/ o rodzaju i sposobie rozkładu i ściągania wszystkich ciężarów, które prowincja nakłada na swoje korporacje i mieszkańców,

6/ o zaciąganiu pożyczek i udzielaniu poręki,

7/ o urządzeniu zakładów, urządzeń i przedsiębiorstw prowincji, jak również o zasadach, według których mają być zarządzane,

8/ o zasadach, według których ma być zarządzany majątek prowincji,

9/ o liczbie i uposażeniu urzędników prowincjonalnych,

10/ o wyborze starosty krajowego, jego zastępcy i członków

Wydziału Prowincjonalnego i ich zastępców,

11/ o opinjach, których od niego zażąda Władza nadzorcza,

12/ o wszystkich innych sprawach, przekazanych mu drogą ustawy.

§ 57.

Sejmik prowincjonalny kontroluje zarząd. Wolno mu sprawdzać wykonanie jego uchwał i sposób użycia wszystkich dochodów prowincjonalnych. W tym celu może on domagać się od Wydziału Prowincjonalnego wglądu do aktów oraz mianować ze swego grona Wydziały, w posiedzeniach których to Wydziałów mogą brać udział delegaci Wydziału Prowincjonalnego.

§ 58.

Wydział Prowincjonalny zawiaduje sprawami samorządowymi prowincji. W szczególności należą do niego następujące zadania:

1/ przygotowywanie uchwał sejmiku prowincjonalnego i staranie się o ich wykonanie,

2/ sporządzanie preliminarza budżetowego, wyjednywanie zawczasu zezwolenia na wydatki pozaurzędowe i prowadzenie gospodarstwa według powziętych uchwał;

3/ zdawanie na publicznym posiedzeniu Sejmiku prowincjonalnego przed powzięciem uchwały sprawy o preliminarzy budżetowym, o stosunkach i stanie spraw prowincjonalnych,

4/ staranie się o sporządzenie rocznego sprawozdania rachunkowego i przedkładanie go ze swoimi uwagami sejmikowi prowincjonalnemu do zbadania, ustalenia i udzielenia absolutorium,

5/ zarząd zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami, jak również całym majątkiem prowincji, stosownie do powziętych w tej mierze uchwał sejmiku prowincjonalnego i nadzór nad tymi zakładami, urządzeniami i przedsiębiorstwami, dla których ustanowiono specjalne zarządy. ~~O nieruchomym majątku prowincji~~ Prowadzenie inwentarza nieruchomego majątku prowincji.

6/ Przyjmowanie urzędników prowincji i sprawowanie nad nimi nadzoru,

7/ udzielanie opinji, których od niego zażąda władz ~~nadz~~ nadzorcza lub związek prowincjony.

§ 59.

Wydział Prowincjonalny ma prawo korzystać z pośredniczącej i opnjodawczej działalności powiatu, miast, związków urzędowych i gmin, o ile chodzi o miejscowe załatwianie spraw zarządu prowincjonalnego.

§ 60.

Starosta krajowy ~~sprawuje~~ zarządza bieżącymi sprawami. Co stanowi sprawę bieżącą rozstrzyga w razie sporu Wydział Prowincjonalny ostatecznie. Starosta krajowy przygotowuje uchwały Wydziału Prowincjonalnego i wykonywa je albo zarządza ich wykonanie przez ustanowione do tego specjalne komisje lub komisarzy.

Starosta krajowy zastępuje z zastrzeżeniem postanowień § 61 prowincję na zewnątrz, składa obowiązujące ustne i piśmienne oświadczenia za prowincję także w tych wypadkach w których według ustaw wymagane jest specjalne upoważnienie, zatwierdzenie i t.d. Statut prowincjonalny może może upoważnić innych urzędników prowincjonalnych do zastępowania prowincji na zewnątrz we wszystkich lub w pewnych działach zarządu /urzędnicy kierujący/.

Starosta krajowy jest służbowym przełożonym urzędników prowincjonalnych.

W razie przeszkody zastępuje starostę krajowego ważnie we wszystkich jego prawach zastępca, wyznaczony przez sejmik prowincjonalny.

§ 61.

Starosta krajowy może w myśl przepisu ustawy dyscyplinarnej z 21.VII.1852 r. nakładać na urzędników prowincjonalnych kary porządkowe w postaci upomnienia, nagany lub kar pieniężnych do 90 mk. Przeciw nałożeniu kary wolno w ciągu dwóch tygodni wnieść skargę w spornem postępowaniu administracyjnem. Nakładanie wyższych kar pieniężnych na urzędników prowincjonalnych lub wydalenie z urzędu następuje w drodze postępowania dyscyplinarnego /§ 77/.

§ 62.

Uchwały sejmiku prowincjonalnego, które naruszają istnie-

prawo, winien Wydział Prowincjonalny zakwestjonować. Zakwestjonowanie ma skutek odraczający. Uchwałę Wydziału Prowincjonalnego należy podać z powodami do wiadomości Sejmiku Prowincjonalnego przy najbliższem jego zebraniu się. Sejmikowi Prowincjonalnemu wolno przeciw uchwale wnieść w ciągu 2-ch tygodni skargę w spornem postępowaniu administracyjnem.

§ 63.

Staroście krajowemu przysługuje to samo prawo, odnośnie do uchwał Wydziału Prowincjonalnego, do których stosuje się § 62. a Wydziałowi Prowincjonalnemu ten sam środek prawny.

X. Sprawy zlecone.

§ 64.

Sprawami zleconymi prowincji są te sprawy, które poruczono drogą ustawy prowincjom, jako organom państwa lub innych władz publiczno prawnych ~~drogą ustawy~~ do wykonania w myśl poleceń tych władz. Sprawami zleconymi należy zarządzać w myśl udzielonych poleceń. Za treść poleceń odpowiada jedynie ta władza, która wydała polecenie.

§ 65.

Zarządzanie sprawami zleconymi należy, o ile w ustawie nie jest wskazany Wydział Prowincjonalny lub inna władza, do obowiązków starosty krajowego.

§ 66.

Jeśli Wydział Prowincjonalny mniema, że wydane polecenie narusza obowiązujące prawo, wolno mu w wypadku, gdy władza wydająca polecenię mimo opozycji ze strony Wydziału Prowincjonalnego, trwa przy swojem poleceniu, wnieść przeciw temu w terminie dwutygodniowym skargę w spornem postępowaniu administracyjnem, o ile ustawowo nie jest przewidziany inny środek prawny. Skarga nie ma skutku odraczającego, jeżeli władza, która wydała polecenie żąda natychmiastowego wykonania polecenia.

§ 67.

O ile załatwienie spraw zleconych wymaga zezwolenia środków prowincjonych lub oddania ~~własnego~~ własności, gruntu, zakładów lub urządzeń prowincjonalnych, to decydowanie

o tych sprawach stanowi sprawę samorządową.

XI. Środki prawne.

§ 68.

Przeciw wszystkim zarządzeniom władz prowincjonalnych, skierowanym do pewnych osób, które zawierają nakaz lub zakaz albo któremi odmówiono prawniemwymaganego pozwolenia lub rozstrzygnięto o udzieleniu zaświadczenia, wolno osobom dotkniętym wnieść w terminie czterotygodniowym sprzeciw, o ile ustawowo nie jest przewidziany inna środek prawny. Sprzeciw należy wnieść do tej władzy, która wydała zarządzenie. Jeżeli zarządzenie wydała inna władza, aniżeli starosta krajowy lub wydział prowincjonalny, to władza ta winna sprzeciw, o ile go nie uwzględni, przedłożyć staroście krajowemu. Jeżeli sprzeciw zostanie w terminie wniesiony do starosty krajowego lub Wydziału Prowincjonalnego, termin należy uważać za zachowany.

§ 69

W sprawach samorządowych orzeka o sprzeciwie Wydział Prowincjonalny. Przeciw orzeczeniu Wydziału Prowincjonalnego zaopatrzonemu w motywy wolno w terminie dwutygodniowym wnieść skargę w spornem postępowaniu administracyjnem.

Skarga może się opierać tylko na tem, że

1/ przez niezastosowanie lub mylne zastosowanie obowiązującego prawa skarżący naruszony został w swojem prawie,

2/ brak faktycznych warunków, które odnośnie do skarżącego uprawniałyby do wydania zarządzenia.

W orzeczeniu należy wskazać na postanowienia odnośnie do środka prawnego.

§ 70

W sprawach zleconych obowiązany jest starosta krajowy lub wydział prowincjonalny przedłożyć sprzeciw, o ile go sam nie uwzględni, tej władzy, której, jako najbliższej a ma prawo wydać prowincji w tej sprawie polecenie.

XII. Nadzór państwowy

§ 71.

Prawo nadzoru nad prowincjami przysługuje Państwu; nadzór daje jedynie następujące uprawnienia:

§ 72.

Władza nadzorcza może każdego czasu za pomocą odpowiednich zarządzeń poinformować się o stosunkach prowincji, w szczególności przez wgląd w administrację, przez zbadanie na miejscu, przez żądanie ustnych lub pisemnych sprawozdań i t.p. Prowincje obowiązane są udzielić wszelkich wyjaśnień, a w szczególności umożliwić wgląd do aktów. Przeciw niecelowemu, albo samowolnemu korzystaniu z tego uprawnienia wolno prowincji wnieść w terminie dwutygodniowym odwołanie do władzy służbowej, przełożonej nad władzą nadzorczą. Odwołanie nie ma skutku odraczającego.

§ 73.

Uchwały sejmiku prowincjonalnego, naruszające obowiązujące prawo, winna władza nadzorcza zakwestjonować ze skutkiem odraczającym, o ile tego nie zrobił już Wydział prowincjonalny. To samo dotyczy uchwał wydziału prowincjonalnego, o ile ich nie zakwestjonował już starosta krajowy. Przeciw zakwestjonowaniu przysługuje w pierwszym wypadku sejmikowi prowincjonalnemu, a w drugim wypadku wydziałowi prowincjonalnemu prawo wniesienia skargi w terminie dwutygodniowym w spornem postępowaniu administracyjnem.

§ 74.

Jeżeli zarząd prowincji według przekonania władzy nadzorczej nie ma należytego biegu, w szczególności, gdy prowincja zaniedba uchwalenia kredytów, potrzebnych do prowadzenia prawidłowego zarządu spraw, ciążących na niej w myśl prawa publicznego, wówczas władza nadzorcza winna przedewszystkiem wejść w pertraktacje celem usunięcia ujawnionych braków. Jeżeli braki nie zostaną usunięte, władza nadzorcza w porozumieniu z władzą uchwalającą ustali zarządzenia, wskazane w celu utrzymania prawidłowego biegu administracji. Przeciw temu ustaleniu przysługuje prowincji w ciągu dwóch tygodni skarga

w spornem postępowaniu administracyjnem. Skargę można tylko oprzeć na tem, że zaczepione ustalenie narusza obowiązujące prawo lub, że brak faktycznych warunków, któreby uprawniały władzę nadzorczą do wydania zarządzeń ustalających.

§ 75.

Prowincja obowiązana jest przed wykonaniem uchwały zawiadomić władzę nadzorczą w wypadkach, gdy uchwała dotyczy:

1/ wyboru starosty krajowego,

2/ wydania statutów prowincjonalnych lub prowincjonalnych ordnynacji podatkowych,

3/ odstąpienia od przepisów w rzedmiocie zarządzeń majątkiem prowincjonalnym,

4/ zaciągnięcia pożyczki,

5/ objęcia /dania/ poręki.

Władzy nadzorczej przysługuje prawo podniesienia sprzeciwu przeciwko uchwale ze względu na dobro państwa lub interes prowincji w terminie dwutygodniowym po zawiadomieniu o uchwale z podaniem okoliczności, z powodu których uważa uchwałę za kolidującą z dobrem państwa lub interesm prowincji. Sprzeciw rozstrzyga władza uchwalająca na wniosek prowincji.

Uchwały takiej można dokonać, jeżeli do dokonanem zawiadomieniu władza nadzorcza oświadczyły, że nie ma zamiaru wniesienia sprzeciwu przeciwko uchwale, albo jeżeli w terminie nie podniesiono zarzutu, albo wniesiony sprzeciw został odrzucony.

§ 76.

Jeżeli prowincja zaniecha wykonania prawomocnych zarządzeń lub dopełnienia zobowiązań prawomocnie ustanowionych, albo jeżeli wykonane zostaną uchwały, uznane prawomocnie za niedopuszczalne, albo zakwestjonowane ze skutkiem odraczającym albo takie, których w myśl § 75 wykonać nie wolno, przysługuje władzy nadzorczej prawo wydania w porozumieniu z władzą ustalającą wymaganych zarządzeń zamist prowincji na jej koszt, a w szczególności wstawienia w budżet koniecznych wydatków. Przeciw prawnej dopuszczalności takich zarządzeń przysługuje prowincji prawo wniesienia w terminie dwutygodniowym skargi

w spornem postępowaniu administracyjnem. Skarga nie ma skutku odraczającego.

§ 77.

Przeciw członkom Wydziału prowincjonalnego może władza nadzorcza z powodów, które usprawiedliwiają pozbawienie urzędnika urzędu, wdrożyć formalne postępowanie dyscyplinarne na usunięcie z urzędu w myśl przepisów ustawy dyscyplinarnej z 21.VII.1852 r.

Przeciw starości krajowemu może władza nadzorcza wdrożyć formalne postępowanie dyscyplinarne na nałożenie kary porządkowej lub wydalenie z urzędu w myśl przepisów ustawy dyscyplinarnej z 21.VII.1852.

Przeciw innym urzędnikom prowincjonalnym należy na żądanie władzy nadzorczej wdrożyć formalne postaępowanie na nałożenie grzywny lub na wydalenie z urzędu w myśl § 61. Władza nadzorcza może w tem postępowaniu dać się zastąpić przez komisarza, któremu przysługuje również prawo wnoszenia środków prawnych.

§ 78.

Sejmik prowincjonalny można rozwiązać na podstawie uchwały Ministerstwa Stanu. W ciągu trzech miesięcy po zawiadomieniu o uchwale rozwiązującej należy dokonać nowych wyborów.

Aż do wprowadzenia nowo-wybranych posłów sejmiku prowincjonalnego, może władza uchwalająca ustanowić zastępców do załatwiania spraw sejmiku prowincjonalnego.

SEJM USTAWODAWCZY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Druk Nr 3368.

Sprawozdanie komisji administracyjnej

w przedmiocie załatwienia projektu ustawy o gminie wiejskiej (druk nr 916).

Projekt ustawy o gminie wiejskiej wniesiony został przez Rząd do Sejmu w lipcu 1919 r.

Według projektu tego ustrój gminny miał być oparty na trzech zasadach: 1) gmina ma być zbiorową, 2) ma być wszechstronną, 3) jednakowy ustrój gminny ma obowiązywać na całym obszarze Rzeczypospolitej.

Dwie końcowe zasady nie znalazły sprzeciwu w komisji administracyjnej.

Ustalenie pierwszej zasady t. j. rozstrzygnięcia sprawy terytorjalnego obszaru gminy spotkało się w komisji z wielkiemi trudnościami, na skutek których nastąpiła znaczna zwłoka w ostatniej decyzji, oraz zmiana referenta.

Na trudność ustalenia jaka ma być gmina, zbiorowa czy jednowioskowa, wpłynęła istniejąca pod tym względem różnica ustroju gminnego w każdym z trzech zaborów. W zaborach austrjackim i pruskim gminy są jednowioskowe. Zabór rosyjski posiada gminy duże — zbiorowe.

Przyzwyczajenie do danego ustroju gminnego niezależnie od jego wartości skłania do dawania pierwszeństwa już posiadanemu ustrojowi gminnemu.

Po długich naradach, po rozpatrzeniu odpowiednich ankiet i opinji rzeczoznawców, komisja, biorąc pod uwagę, iż gmina mała jednostkowa dla braku dostatecznych środków materjalnych, a często dla braku odpowiednio-przygotowanych ludzi, nie jest w stanie podołać wielu zadaniom, które wkłada na nią samorząd gminy, zdecydowała, iż gmina ma być zbiorową.

Na decyzję tę wpłynął też wzgląd na potrzeby zespolenia w osobie wójta najniższej władzy administracji państwowej oraz przedstawicielstwa samorządu gminnego zgodnie z wskazówką konstytucji (art. 68). Rozdrobnienie zaś administracji państwowej na zbyt wielką ilość przedstawicieli nie zapewnia sprawnego działania machinie państwowej.

Po ustaleniu obszaru gminy powstała rozbieżność zdań co do tego, jakie uprawnienie należy pozostawić gromadom, oraz co do wzajemnego stosunku gminy do gromady w zakresie spraw samorządowych.

Dla uzgodnienia tych różnic wysuwane były nowe koncepcje przez przedstawicieli zmieniających się w trakcie rozpatrywania ustawy gminnej rządów.

Komisja zatrzymała się na koncepcji pozostawienia gromadom w zakresie ich spraw czysto miejscowych tych samych uprawnień, jakie mają gminy zbiorowe w zakresie spraw samorządowych gminnych. Podział zaś tych spraw należy do sejmików wojewódzkich, które wydają w tej mierze statuty wzorowe radom, zaś gminnym przysługuje prawo wprowadzenia do statutów pewnych zmian.

Pomimo to, iż w komisji odzywało się dość głosów krytyki powyższej koncepcji, komisja przyjęła ten sposób uregulowania uprawnień gromady ze względu na dzielnice b. zaboru pruskiego oraz b. zaboru austrjackiego, których przedstawiciele uważali za niewskazane pozbawianie członków przyszłych gromad a obecnie gmin tych uprawnień, które teraz posiadają. Gdy ustawa nie utwierdza podziału spraw pomiędzy gminę a gromadę, dając możność przesuwania ich od gromady do gminy i naodwrót, życie ma wykazać, która z tych jednostek samorządowych lepiej zadanie swe wykonywać będzie i większe zaufanie sobie zjedna.

Na skutek przyjęcia powyższej koncepcji, dawny projekt rządowy został przerobiony. Wprowadzone też zostały do ustawy nowe działy o policji miejscowej, o odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej członków zarządu gminnego i sołtysów. Został zmieniony system wyborów do rad gminnych, wskutek czego wynika potrzeba wydania osobnej części ustawy o ordynacji wyborczej.

Po uchwaleniu konstytucji dnia 17 marca 1921 r. do projektu w czasie rozpatrywania go musiały być wprowadzone zmiany, których wymagało uzgodnienie z wytycznemi konstytucji.

Projekt po opracowaniu był przesłany do wszystkich województw, nadesłane uwagi częściowo zostały uwzględnione przez komisję.

Na skutek tych wszystkich zmian i rozszerzeń obecny projekt nie jest już dawnym projektem rządowym, jest to projekt nowy, opracowany przez komisję wraz z Rządem.

Projekt ustawy o gminie wiejskiej, jako dotyczący podstawowej części administracji samorządowej wychodzi pierwszy.

Komisja zdaje sobie sprawę, iż ustawa ta winna być organicznie związana z całym szeregiem innych ustaw, których projekty nie zostały jeszcze dotąd do Sejmu wniesione. Brak ustaw o samorządzie powiatowym i wojewódzkim, o źródłach dochodowych związków samorządowych, o podziale administracyjnym Państwa, o organizacji władz administracyjnych. Komisja sądzi jednak, iż ze względu na to, iż ustawa gminna, budując samorząd od fundamentów, daje podstawę do innych ustaw, może być wydana zaraz, gdyż nieład w samorządzie gminnym zwłaszcza w b. Królestwie Kongresowym woła o jaknajrychlejsze uregulowanie tej sprawy.

Ze względu na powyższe komisja wnosi

WYSOKI SEJM raczy uchwalić

załączoną ustawę.

Przewodniczący:
Opala.

Sprawozdawca:
M. Bojanowski.

3 załączniki.

Załącznik 1 do N-ru 3368.

USTAWA

z dnia .... 1922 r.

o gminie wiejskiej.

TYTUŁ I.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gmina wiejska jest terytorjalnym związkiem publiczno-prawnym i osobą prawną prawa prywatnego. Związek ten powołany jest do samodzielnego załatwiania pod ustawowym nadzorem Państwa spraw administracji publicznej, należących według niniejszej ustawy do zakresu działania gminy (art. 34).

Obszar gminy wiejskiej obejmuje jedną lub więcej sąsiednich gromad (art. 72). Obszar ten stanowi jednocześnie jednostkę terytorjalną dla celów administracji państwowej.

Każda nieruchomość ziemska, nie wchodząca w skład gminy miejskiej, musi należeć do gminy wiejskiej.

Art. 2.

Obszar poszczególnych gmin wiejskich oraz ich nazwę ustali oddzielna ustawa. Ustawa ta określi również warunki i sposób dokonywania zmian granic gmin tudzież wskaże władze, powołane do ustalania siedzib urzędów gminnych oraz rozstrzygania sporów o granice gmin.

Art. 3.

O ile wskutek zmian granic gminnych zajdzie potrzeba uregulowania praw majątkowych pomiędzy gminami, dotkniętemi zmianą, uskutecznia to Wydział Powiatowy. Przed wydaniem odnośnej decyzji Wydział Powiatowy powinien podjąć próbę nakłonienia zainteresowanych gmin do polubownego załatwienia sprawy.

Art. 4.

Gminy mają prawo w granicach ustaw wydawać obowiązujące statuty miejscowe w takich sprawach gminnych, co do których ustawa pozostawia gminom swobodę w wyborze sposobu załatwienia, lub których uregulowanie ustawa zastrzega statutom

miejscowym. Statuty te, ich zmiana i zniesienie wymagają zatwierdzenia Wydziału Wojewódzkiego po wysłuchaniu opinji Wydziału Powiatowego i nabierają mocy obowiązującej po ich ogłoszeniu w gminie w sposób przez Radę Gminną ustalony.

TYTUŁ II.

O członkach gminy.

Art. 5.

Członkami gminy są obywatele Rzeczypospolitej, którzy mają w granicach gminy miejsce zamieszkania.

Za miejsce zamieszkania w rozumieniu niniejszej ustawy uważa się miejscowość, w której ktoś osiadł w wyraźnym lub z okoliczności widocznym zamiarze stałego przebywania w tej miejscowości i uczynienia jej ośrodkiem całokształtu swoich stosunków życiowych.

Art. 6.

Członkowstwo gminne traci się przez porzucenie miejsca zamieszkania w dotychczasowej gminie w zamiarze stałego opuszczenia tejże.

Art. 7.

Osoby małoletnie i niewłasnowolne nie mogą samodzielnie ani nabyć (art. 5), ani utracić (art. 6) członkowstwa gminnego; zależą one pod tym względem od woli swojego ustawowego opiekuna (zastępcy).

Art. 8.

Żona nabywa od chwili zawarcia małżeństwa członkowstwo gminne męża. Nabyte w ten sposób członkowstwo zatrzymuje ona także w razie owdowienia, rozwodu lub separacji, dopóki go prawnie nie utraci.

Dzieci ślubne oraz w myśl ustawy cywilnej ze ślubnemi równouprawnione, podległe władzy ojcowskiej, dzielą członkowstwo gminne ojca; nieślubne dzieci natomiast matki. Jedne i drugie zachowują je także po śmierci ojca, względnie nieślubnej matki, dopóki go prawnie nie utracą.

Art. 9.

Wojskowi zawodowi tudzież funkcjonarjusze państwowi i samorządowi, zdolni do samodzielnego ustalenia członkowstwa gminnego, stają się członkami tej gminy, w której mają miejsce stałego przydziału, względnie miejsce stałej służby.

Wojskowi, którzy pełnią służbę w wojsku na zasadzie ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej, zachowują członkowstwo, które im przysługiwało przed rozpoczęciem służby wojskowej, dopóki go prawnie nie utracą.

Art. 10.

Członkowie gminy mają prawa korzystania z publicznych urządzeń, zakładów i majątku gminy, stosownie do obowiązujących w gminie przepisów, jak niemniej obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz gminy.

TYTUŁ III.

O organach gminy.

ROZDZIAŁ I.

O organach gminy wogóle.

Art. 11.

Organami gminy są:
1) Rada gminna,
2) Zarząd gminny,
3) Wójt gminy.

ROZDZIAŁ 2.

O Radzie gminnej.

Art. 12.

Rada gminna składa się z radnych, wybranych przez osoby uprawnione do wybierania (art. 13) z pośród wybieralnych członków gminy (art. 15).

Liczba radnych w poszczególnych gminach wynosi zależnie od ilości mieszkańców 20 — 32. W szczególności wybierają:

gminy liczące do 6.000 mieszkańców	. . . . . .	20 radnych,
„ „ od 6.000 do 8.000 mieszkańców	. .	24 „
„ „ od 8.000 do 10.000 „	. .	28 „
„ „ ponad 10.000 „	. .	32 „

Wybór radnych odbywa się na podstawie powszechnego, tajnego, bezpośredniego, równego i stosunkowego systemu głosowania. Bliższe postanowienia o dokonywaniu tych wyborów zawiera gminna ordynacja wyborcza.

Art. 13.

Prawo wybierania przysługuje z wyjątkiem osób, pozostających w czynnej służbie wojskowej, każdemu członkowi gminy bez różnicy płci, który w dniu zarządzenia wyborów ma ukończone 21 lat życia, ma w gminie przynajmniej od roku miejsce zamieszkania i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Art. 14.

Prawo wybierania może być tylko wykonywane osobiście i upoważnia uprawnionego do oddania jednego głosu.

Art. 15.

Prawo wybieralności na radnego przysługuje każdemu członkowi gminy, który ma prawo wybierania, ukończył 25 lat życia i opłaca podatki na rzecz gminy.

Wyłączeni od wybieralności są:
a) funkcjonarjusze Policji Państwowej,
b) płatni funkcjonarjusze gminy.
c) osoby utrzymywane z funduszów gminy.

Art. 16.

Radni wybierani są na lat cztery; zatrzymują oni jednak swój urząd i spełniają czynności urzędowe aż do czasu ukonstytuowania się nowo-wybranej Rady gminnej

Pierwszy okres wyborczy rad gminnych, wybranych na podstawie niniejszej ustawy na obszarze ziem Rzeczypospolitej wskazanych w art. 116 skończy, się bez względu na termin ich ukonstytuowania się z dniem 30 czerwca 1927 r. Następne okresy wyborcze we wszystkich gminach trwać będą normalnie cztery lata, kończąc się 30 czerwca.

W wypadku rozwiązania rady gminnej wydział wojewódzki na wniosek wydziału powiatowego postanowi przed zarządzeniem nowych wyborów, czy nowowybrana rada ma sprawować czynności urzędowe tylko do końca okresu wyborczego, czy też także przez okres następny.

Art. 17.

Radni składają do rąk wójta przyrzeczenie, że będą gorliwie spełniać obowiązki urzędu i kierować się przytem ogólnem dobrem gminy i Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 18.

Wybrany na urząd radnego ulega z mocy samego prawa zawieszeniu w czynnościach, związanych z tym urzędem:

1) w czasie odbywania ćwiczeń wojskowych,
2) w wypadkach przewidzianych w art. 119, tudzież w wypadkach upadłości przez czas trwania tego stanu;
3) gdy radny wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, dopóki trwa wymieniony stosunek i dopóki rachunki zeń wynikające nie będą ostatecznie uregulowane. Wyjątek stanowią biorący w najem mieszkania gminne i dzierżawcy drobnych parcel, nie większych niż pół ha.

Art. 19.

Radny traci mandat oprócz wypadków, przewidzianwch w art. 27 i 45:

1) wskutek utraty jednego z warunków wybieralności w czasie piastowania mandatu radzieckiego;
2) wskutek stwierdzenia, że w czasie wyboru nie miał prawa wybieralności.

Art. 20.

W miejsce radnego zawieszonego w czynnościach urzędowych (art. 18), jak również radnego, który utracił mandat (art. 19) lub ubył przed upływem okresu wyborczego wskutek dobrowolnego ustąpienia albo śmierci, wójt powoła kolejnego kandydata z tej listy kandydatów, z której pochodził odnośny radny.

Jeżeli na wspomnianej liście brak dalszych kandydatów, należy powołania zaniechać. Gdy jednakże liczba niezajętych z tego powodu mandatów przekroczy $^1/_4$ część ustawowej liczby radnych, należy w okręgach wyborczych o niezajętych mandatach przeprowadzić wybory uzupełniające w sposób, przewidziany w ostatnim ustępie art. 12 przy użyciu tej samej listy wyborców.

Kandydat, powołany w miejsce radnego zawieszonego, sprawuje czynności radnego do czasu ustania przyczyny zawieszenia, a najdłużej do końca okresu wyborczego (art. 16). Do końca bieżącego okresu wyborczego piastuje urząd także radny, powołany z powodu opróżnienia się mandatu wskutek jednej z dalszych przyczyn, podanych w ustępie 1-ym.

Art. 21.

Urząd radnego jest bezpłatny.

Radnym przysługuje jednak prawo żądania od gminy wynagrodzenia wydatków, poniesionych w sprawach gminy wskutek zlecenia Rady gminnej.

Normy wynagrodzenia ustala Rada gminna.

ROZDZIAŁ 3.

O zarządzie i wójcie gminy.

Art. 22.

Zarząd gminny składa się z wójta i 4 ławników.

Art. 23.

Wójta i ławników oraz z grona tych ostatnich zastępcę wójta wybiera Rada gminna.

Sposób dokonywania tych wyborów określa gminna ordynacja wyborcza.

Art. 24.

Na wójta i ławnika może być wybrany każdy członek gminy, który ma skończonych 25 lat życia, włada językiem polskim w słowie i piśmie i co do którego nie zachodzi żaden z wypadków, pociągających za sobą utratę prawa wybierania, w myśl ordynacji wyborczej do Sejmu.

Funkcjonarjusze Policji Państwowej, płatni funkcjonarjusze gminy oraz członkowie wyższych Wydziałów samorządowych mogą objąć stanowisko wójta lub ławnika tylko wówczas, gdy zrezygnują z zajmowanego dotąd stanowiska.

Art. 25.

Wybór wójta i jego zastępcy wymaga zatwierdzenia starosty, który co do osoby kandydatów winien wysłuchać opinji Wydziału Powiatowego.

Zatwierdzenia należy odmówić z powodu nieprawidłowości zaszłych przy akcie wyborczym, jak również w wypadku, gdy wybranemu brak podstawowych warunków wybieralności.

Przeciw niezatwierdzeniu przysługuje zarówno wybranemu, jak i Radzie gminnej prawo odwołania się do Wojewody, który po wysłuchaniu opinji Wydziału Wojewódzkiego decyduje ostatecznie.

Art. 26.

Jeżeli Rada gminna zwleka z wyborem wójta, starosta nakazuje dokonanie wyboru w ściśle oznaczonym terminie.

O ile wybór i w tym wypadku nie dojdzie do skutku lub gdy Rada gminna ponownie wybierze kandydata, któremu już poprzednio odmówiono zatwierdzenia, starosta mianuje wójta gminy na okres jednego roku.

Gdyby radni nie dokonali wyboru ławników, starosta po wysłuchaniu opinji Wydziału Powiatowego zamianuje na okres jednego roku ławników i zastępcę wójta z pośród członków gminy, posiadających warunki określone w art. 24.

Art. 27.

Członek Zarządu nie może jednocześnie piastować mandatu radnego. Radny, traci urząd radnego w razie przyjęcia wyboru na członka Zarządu.

Art. 28.

Zarząd gminny wybiera się na lat cztery; winien on jednakże sprawować swe czynności aż do czasu objęcia tychże przez nowo wybrany lub zamianowany (art. 26) Zarząd.

Art. 29.

Postanowienia art. 18 i 19 stosują się analogicznie do członków Zarządu gminnego.

Gdy zawieszenie członka Zarządu w czynnościach urzędowych trwa dłużej niż trzy miesiące, Rada gminna może w miejsce zawieszonego wybrać nowego członka.

Jeżeli członek Zarządu utraci urząd z powodu jednej z przyczyn, wymienionych w art. 19, Rada gminna obowiązana jest dokonać w jego miejsce wyboru uzupełniającego. Tak samo postąpi Rada gminna w razie opróżnienia urzędu członka Zarządu wskutek śmierci, dobrowolnego ustąpienia, lub dyscyplinarnego złożenia z urzędu.

Wybrany w miejsce ubyłego członka Zarządu urzęduje tylko do końca bieżącego okresu wyborczego.

Art. 30.

Wójt i jego zastępca składają przed objęciem urzędu w obecności starosty lub jego zastępcy przysięgę w brzmieniu, które ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Inni członkowie Zarządu winni zamiast przysięgi złożyć wobec Rady gminnej przyrzeczenie, że będą przestrzegali ustaw i sumiennie spełniali swoje obowiązki.

Art. 31.

Wójt otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszów gminnych, które ustala Wydział Powiatowy na wniosek Rady gminnej z uwzględnieniem ekonomicznych stosunków gminy.

Zastępca wójta pobiera wynagrodzenie tylko w stosunku do czasu, przez który w zastępstwie wójta pełni jego obowiązki.

Urząd ławnika jest z regóły bezpłatny. Rada gminna nie jest jednak pozbawiona prawa wyznaczania im wynagrodzenia.

Art. 32.

Wójt i ławnicy mogą żądać od gminy wynagrodzenia wydatków, poniesionych przez nich wskutek załatwiania gminnych czynności urzędowych.

Normy tych wydatków ustala Rada gminna.

Art. 33.

Gminy obowiązane są przydać do pomocy Zarządowi, względnie wójtowi gminy, sekretarza gminnego oraz w miarę potrzeby niezbędną liczbę dalszych funkcjonarjuszy, płatnych z funduszów gminnych.

Funkcjonarjusze gminni winni posiadać kwalifikacje, które określi Wydział Wojewódzki.

Stosunek prawny funkcjonarjuszy gminnych reguluje zawarta z nimi umowa.

TYTUŁ IV.

O zakresie działania gminy.

ROZDZIAŁ 1.

O zakresie działania gminy wogóle.

Art. 34.

Do zakresu działania gminy należy zawiadywanie sprawami, które jej powierzono w drodze ustaw lub rozporządzeń, wydanych na zasadzie wyraźnego upoważnienia ustawowego, jak niemniej zarządzanie majątkiem gminy oraz wszystkiemi innemi sprawami, dotyczącemi rozwoju fizycznego, duchowego i gospodarczego, które mają wspólny interes dla całej lub części gminy z wyłączeniem wszakże czysto miejscowych spraw poszczególnych gromad.

O tem, które z ostatnio wspomnianych spraw mają stanowić przedmiot działalności gminy, a które gromad — stanowi statut miejscowy. Statut ten należy przed przedłożeniem go do zatwierdzenia udzielić do wiadomości poszczególnym gromadom z wyznaczeniem im 30-dniowego terminu do wniesienia ewentualnych uwag.

Wzór powyższego statutu wyda Wydział Wojewódzki.

ROZDZIAŁ 2.

O zakresie działania Rady gminnej i sposobie załatwiania czynności.

Art. 35.

Rada gminna jest w sprawach gminnych organem uchwalającym i kontrolującym.

Art. 36.

Do zakresu działania Rady gminnej należą i rozstrzygnięciu jej podlegają następujące sprawy:

1) ustanawianie zasad zarządzania i sposobu użytkowania majątku gminy oraz wszelkich zakładów i urządzeń, stanowiących własność gminy lub będących w jej zawiadywaniu;
2) nabywanie lub zbywanie nieruchomości, obciążanie majątku gminy, przyjmowanie na jej rzecz darowizn i zapisów, lokowanie kapitałów, zaciąganie pożyczek i ustanawianie lub zmiana planów amortyzacyjnych;
3) uchwalanie budżetu rocznego i wydatków budżetem nieprzewidzianych oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie;
4) uchwalanie na rzecz gminy opłat, podatków i powinności z zachowaniem obowiązujących ustaw;
5) sprawdzanie i zatwierdzanie rocznych sprawozdań rachunkowych;
6) ustanawianie zasad umarzania należności gminnych, których ściągnięcie jest niemożliwe;
7) przyzwalanie na odstąpienie od procesów i zatwierdzanie ugód umarzających spory o nieruchomości lub o sumy przekraczające granice, powyżej których Rada zastrzeże sobie rozstrzygnięcie;
8) inicjatywa i współdziałanie w zakładaniu szkół w ramach państwowej ustawy szkolnej;
9) zakładanie instytucji kulturalnych, sanitarnych, dobroczynnych, gospodarczych, tudzież zaprowadzanie urządzeń dla wygody mieszkańców gminy;
10) uchwalanie statutów miejscowych (art. 4);
11) ustanawianie etatów osobowych i znoszenie ich z wyjątkami przez ustawę przewidzianemi;
12) inicjatywa i wypowiadanie się w sprawie zmiany granic gminy i przeniesienia siedziby urzędu gminnego;
13) nadzór i kontrola nad czynnościami zarządu gminnego;
14) wybór członków Zarządu gminnego (wójta, ławników) i Komisji;
15) uchwalanie regulaminu obrad Rady gminnej i komisji.

Prócz wymienionych przedmiotem uchwał Rady gminnej mogą być wszelkie sprawy gminne niezastrzeżone wyraźnie Zarządowi lub wójtowi gminy.

Nad innemi sprawami Rada gminna może obradować tylko z mocy odpowiedniego postanowienia ustawowego lub na zlecenie władzy nadzorczej.

Art. 37.

Rada gminna, jako organ kontrolujący administrację gminną, ma prawo i obowiązek sprawdzania, czy gospodarka gminna prowadzona jest według budżetu, czy uchwały jej należycie są wykonywane, czy dochody gminne i świadczenia w naturze używane są zgodnie z przeznaczeniem.

Radzie wolno w powyższym celu przez wybraną do tego komisję przeglądać akta, księgi i kasę, żądać wyjaśnień od zarządu gminnego i funkcjonarjuszy gminy.

W razie dostrzeżenia nieprawidłowości Rada gminna winna postarać się o ich usunięcie, a w każdym razie nieprawidłowość i zarządzone środki naprawy wymienić w uchwale, powziętej w tym przedmiocie.

Art. 38.

Rada gminna może powierzać Komisjom stałym lub doraźnym uprzednie rozpatrywanie lub kontrolę spraw, podlegających jej zakresowi działania Do Komisji

tych mogą być powołani zarówno członkowie Rady, jak inni członkowie gminy, wybieralni do Rady gminnej.

Organizację i zakres działania takich Komisji określa regulamin, który Rada gminna winna podać do wiadomości Wydziału Powiatowego.

Art. 39.

Posiedzenia Rady gminnej zwołuje wójt, a w razie przeszkody zastępca (art. 63) w miarę zachodzącej potrzeby najmniej jednak raz na kwartał. Pozatem wójt obowiązany jest zwołać Radę na wniosek piśmienny conajmniej 1/4 części radnych przy jednoczesnem podaniu przez nich celu posiedzenia, lub też na żądanie Wydziału Powiatowego, albo Starosty.

O naznaczonym terminie zebrania należy zawiadomić piśmiennie wszystkich radnych obecnych w gminie przynajmniej na 7 dni przed dniem posiedzenia z podaniem porządku obrad. Termin ten nie obowiązuje w wypadkach nagłych.

Posiedzenie, na którem ma być przedstawiony preliminarz budżetu, mus być zwołane najpóźniej na dwa miesiące przed końcem bieżącego roku budżetowego posiedzenie zaś w celu sprawdzenia i zatwierdzenia rocznego sprawozdania rachunkowego najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po zakończeniu roku budżetowego.

Art. 40.

Na posiedzeniach Rady gminnej przewodniczy wójt, a w razie przeszkody zastępca (art. 63). On otwiera i zamyka posiedzenia, kieruje naradami i przestrzega porządku w lokalu posiedzeń.

Jeżeli przedmiot obrad stanowią sprawy, dotyczące urzędowania wójta, Rada gminna może na czas trwania tych obrad powierzyć przewodnictwo jednemu ze swego grona.

Art. 41.

Członek Rady gminnej lub Zarządu gminnego nie może być obecny na posiedzeniu, jeżeli sprawa, stanowiąca przedmiot obrad, dotyczy jego osobistego interesu albo też jego krewnych lub powinowatych pierwszych dwóch stopni; obowiązany jest wszakże na życzenie Rady gminnej przybyć na posiedzenie celem udzielenia potrzebnych wyjaśnień.

Art. 42.

Ławnicy biorą udział w posiedzeniach Rady jawnych i tajnych z głosem doradczym.

Prawo takie przysługuje również delegatom władz państwowych i samorządowych, tudzież funkcjonarjuszom gminy, zaproszonym przez Radę gminną lub jej przewodniczącego.

Rada gminna oraz Przewodniczący mogą również zaprosić na posiedzenie i dopuścić do obrad rzeczoznawców w sprawach, wymagających szczególnych wiadomości fachowych.

Art. 43.

Posiedzenia Rady gminnej są jawne.

Przewodniczący może dla poszczególnych spraw zarządzić tajność obrad, jeżeli

za tem przemawiają dobro gminy, państwa lub słuszny interes jednostki. Zarządzenie takie musi uzyskać zgodę przynajmniej $^1/_3$ obecnych radnych.

Posiedzenia, na których przedmiotem obrad jest budżet lub roczne sprawozdanie rachunkowe, muszą być jawne.

Art. 44.

Przewodniczący ma prawo usunąć z lokalu posiedzeń każdą osobę z publiczności, jeśli w jakikolwiek sposób zakłóca spokój lub porządek.

Radny za niewłaściwe zachowanie się może być usunięty z posiedzenia na wniosek przewodniczącego, poparty większością $^2/_3$ głosów obecnych radnych.

Art. 45.

Radny obowiązany jest uczęszczać regularnie i punktualnie na posiedzenia Rady gminnej. Rada gminna winna w regulaminie obrad ustalić kary porządkowe w granicach od 50 do 1000 marek za nieusprawiedliwione niespełnienie tego obowiązku i wskazać organ, upoważniony do nakładania i ściągania tych kar. Od takich orzeczeń niema odwołania.

Niezależnie od powyższego sam fakt opuszczenia trzech kolejnych posiedzeń Rady gminnej bez usprawiedliwienia pociąga za sobą utratę mandatu radnego.

Art. 46.

Rada gminna nie może powziąć uchwały, gdy na posiedzeniu nie jest obecna przynajmniej połowa ustawowej liczby radnych.

Jeżeli posiedzenie nie mogło się odbyć z powodu niedostatecznej liczby radnych, to następne posiedzenie zwołane z tym samym porządkiem dziennym zdolne jest do powzięcia uchwał bez względu na liczbę przybyłych radnych. Przy tem powtórnem zwołaniu należy jednakże na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Do powzięcia uchwał o zaciągnięciu pożyczek, o nabywaniu i zbywaniu nieruchomości, o uchwalaniu budżetu, zatwierdzaniu rocznych sprawozdań rachunkowych, zatwierdzaniu ugód, umarzających spory o nieruchomości oraz przy wyborach zarządu gminnego niezbędna jest w każdym wypadku obecność przynajmniej $^2/_3$ ustawowej liczby radnych.

Art. 47.

Uchwały zapadają większością oddanych głosów. Wstrzymujących się od głosowania uważa się wprawdzie za obecnych, nie uwzględnia jednakże przy ustaleniu wyniku głosowania. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący.

Wybory, zastrzeżone Radzie gminnej, odbywają się, o ile ustawa nie stanowi inaczej, systemem względnej większości. Za wybranego należy uważać kandydata, który przy głosowaniu uzyskał największą ilość głosów. W razie równowagi głosów rozstrzyga los.

Art. 48.

Głosowanie jest jawne; na żądanie $^1/_3$ liczby obecnych radnych musi być zarządzone głosowanie tajne.

Art. 49.

Z każdego posiedzenia musi być spisany protokół w przeznaczonej do tego księdze. Do protokółu należy wpisać nazwiska przewodniczącego, obecnych radnych, sekretarza, prowadzącego protokół, porządek dzienny, wnioski czynione na posiedzeniu, powzięte uchwały w dosłownem brzmieniu z podaniem stosunku głosów „za" i „przeciw". Protokół powinien podpisać przewodniczący, sekretarz zebrania oraz 2 radnych, upoważnionych do tego przez Radę z pośród obecnych na posiedzeniu.

Sekretarzem zebrania Rady gminnej jest sekretarz gminy. Rada gminna może jednak powierzyć pisanie protokółu jednemu z radnych.

Art. 50.

Odpis każdego protokółu posiedzenia Rady gminnej wójt obowiązany jest przesłać Wydziałowi powiatowemu w ciągu dni 10 po odbytem posiedzeniu.

Art. 51.

Uchwały Rady gminnej, dotyczące spraw wymienionych w punktach 1, 2, 3, 6, 7 i 9 art. 36 wymagają zatwierdzenia Wydziału powiatowego.

ROZDZIAŁ 3.

O zakresie działania Zarządu gminnego i sposobie załatwiania czynności.

Art. 52.

Zarząd gminy jest organem zarządzającym i wykonawczym gminy w sprawach, wchodzących w zakres jego kompetencji.

Do spraw tych należy:

1) rozstrzyganie o członkowstwie gminnem (art. 5 i 6) oraz o roszczeniach z tytułu członkowstwa gminnego w przedmiocie prawa, rozmiaru lub warunków używania publicznych urządzeń i zakładów gminnych (art. 10);
2) przygotowywania wniosków na posiedzenia Rady gminnej;
3) zarządzania majątkiem gminy według zasad, ustanowionych przez Radę gminną i prowadzenie inwentarza majątku gminnego;
4) wykonywanie uchwał Rady gminnej z uwzględnieniem postanowień art. 60;
5) prowadzenie bieżącej administracji przedsiębiorstw i zakładów gminnych; nieposiadających własnego zarządu, a nadzorowanie tych, które mają własny zarząd;
6) układanie projektów budżetu gminnego;
7) sporządzanie rocznych sprawozdań rachunkowych;
8) zarządzanie dochodami gminy;
9) rozkładanie gminnych powinności pieniężnych i w naturze stosownie do obowiązujących ustaw, rozporządzeń i uchwał rady gminnej oraz wydawania zarządzeń, co do ich ściągania i wykonania;
10) prowadzenie rachunkowości i kasowości gminy;
11) wszczynanie procesów z obowiązkiem przedstawienia sprawy Radzie gmin-

nej na najbliższem jej posiedzeniu i upoważnianie do pozywania do sądu i odpowiadania przed sądem w sprawach gminy;

12) mianowanie i zwalnianie funkcjonarjuszów gminnych;

13) składanie Radzie gminnej sprawozdań rocznych:

a) ze swej własnej działalności i z działalności podwładnych sobie organów;

b) z wykonania budżetu,

c) ze stanu majątku, przedsiębiorstw i zakładów gminy;

14) przedstawianie Radzie gminnej wniosków w zakresie gospodarstwa gminnego.

Art. 53.

Zarząd gminy załatwia sprawy, należące do jego zakresu działania, kolegjalnie. Sposób urzędowania Zarządu gminnego określi bliżej instrukcja, którą wyda Wydział wojewódzki.

Art. 54.

Posiedzenie Zarządu gminnego zwołuje i przewodniczy jego naradom z pełnem prawem głosu wójt gminy, a w razie przeszkody jego zastępca (art. 63).

Posiedzenia odbywają się w miarę zachodzącej potrzeby, najmniej jednakże raz na dwa tygodnie. Zarząd gminy może ustanowić regularne dnie posiedzeń.

Posiedzenia Zarządu gminnego nie są publiczne.

Art. 55.

W naradach Zarządu uczestniczy sekretarz gminny z głosem doradczym. Postanowienia art. 41 stosują się również do sekretarza gminnego.

Inni funkcjonarjusze gminni mogą brać udział w posiedzeniach tylko na zaproszenie Przewodniczącego w celu udzielania wyjaśnień w sprawach należących do ich zakresu działania.

Art. 56.

Do powzięcia uchwały potrzebna jest obecność wójta, oraz najmniej 2 ławników. Uchwały zapadają większością głosów obecnych.

W razie równości głosów należy uważać za przyjęty ten wniosek, za którym oświadczył się wójt.

Gdyby posiedzenie z braku wymaganego kompletu nie mogło się odbyć, należy posiedzenie zwołać ponownie, a jeśli i na tem posiedzeniu nie zbierze się dostateczna liczba członków, wójt gminy w sprawach, zamieszczonych po raz drugi na porządku dziennym, decyduje sam.

Art. 57.

Ławnik, nieprzybywający na posiedzenie bez usprawiedliwienia swej nieobecności podlega karze od 25 do 500 mk.

Karę nakłada i ściąga wójt. Ukaranemu wolno się odwołać do Wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie.

Art. 58.

Postanowienie art. 41 stosuje się analogicznie do członków Zarządu gminnego, z tem zastrzeżeniem, że gdyby w następstwie tego postanowienia nie mógł się

zebrać przepisany komplet (ust. 1 art. 56), wójt lub jego zastępca rozstrzyga sprawę sam. Jeżeli także obydwaj ostatni są zainteresowani, prawo decyzji przechodzi na Wydział powiatowy.

Art. 59.

W wypadkach, niecierpiących zwłoki, wójt obowiązany jest sprawy zastrzeżone Zarządowi gminnemu załatwić tymczasowo sam, winien wszakże sprawy te na najbliższem posiedzeniu przedstawić Zarządowi gminnemu celem zatwierdzenia jego załatwienia lub też innego postanowienia.

Art. 60.

Zarząd gminy ma prawo i obowiązek wstrzymać wykonanie uchwały Rady gminnej, która:

a) przekracza zakres działania Rady lub narusza ustawę;
b) jest szkodliwa dobru publicznemu lub interesowi gminy.

W obydwóch wypadkach Przewodniczący w terminie najpóźniej 30-dniowym winien zawiadomić Radę gminną o uchwale Zarządu i jej powodach, a gdyby ta ostatnia trwała przy swej pierwotnej uchwale, przedłożyć sprawę do rozstrzygnięcia Wydziałowi powiatowemu.

To samo prawo, względnie obowiązek przysługuje wójtowi w stosunku do uchwał Zarządu gminnego.

ROZDZIAŁ 4.

O zakresie działania wójta i sposobie załatwiania czynności.

Art. 61.

Wójt, jako przewodniczący zarządu gminnego, kieruje urzędem gminy i sprawuje nadzór nad biegiem spraw administracji gminnej; nadto załatwia on bez współudziału ławników w zakresie tej administracji sprawy, zastrzeżone mu w niniejszej ustawie.

W szczególności spełnia wójt w powyższym zakresie obok innych czynności także następujące:

1) przygotowuje obrady zarządu gminnego;
2) rozdziela czynności w myśl uchwał zarządu pomiędzy ławników oraz funkcjonarjuszy gminnych i udziela im urlopów;
3) czuwa nad wykonaniem uchwał rady gminnej i zarządu gminnego w sposób przez te kolegja wskazany;
4) asygnuje dochody i wydatki gminne;
5) przechowuje dokumenty, akta i pieczęć gminną;
6) reprezentuje gminę nazewnątrz wobec urzędów i osób prywatnych, prowadzi w jej imieniu korespondencję, podpisuje za nią pisma i dokumenty.

Dokumenty, mocą których gmina zaciąga zobowiązania wobec osób trzecich, jak niemniej pełnomocnictwa, upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gminy, muszą być oprócz tego podpisane przez dwóch ławników oraz opatrzone pieczęcią gminy.

Art. 62.

Obok spraw gminnych wójt załatwia również sprawy państwowe, poruczone mu właściwemi ustawami i rozporządzeniami.

Obowiązkiem jego jest mianowicie wykonywać ustawy, rozporządzenia oraz oparte na prawie zlecenia władz państwowych, a nadto także współdziałać we wszystkich miejscowych sprawach administracji państwowej, o ile ustawy lub rozporządzenia spraw tych nie poruczają innym władzom lub organom.

Art. 63.

W wypadku, gdy wójt z powodu przeszkody nie może spełniać swoich czynności urzędowych, wchodzi w jego prawa i obowiązki zastępca wójta. W razie równoczesnej przeszkody wójta i jego zastępcy wspomniane czynności przejmuje najstarszy wiekiem ławnik.

TYTUŁ V.

O policji miejscowej.

Art. 64.

Policyjną władzę miejscową w granicach terytorjalnych gminy sprawuje wójt, jako przedstawiciel administracji państwowej pod bezpośredniem zwierzchnictwem i nadzorem starosty.

Zadanie najwyższe spełnia w myśl obowiązujących ustaw, rozporządzeń oraz wskazówek i poleceń przełożonych władz.

Art. 65.

Do zakresu działania wójta należą: policja bezpieczeństwa, budowlana, ogniowa, polowa, targowa, komunikacyjna, zdrowia oraz te działy policji miejscowej, które gminie lub wójtowi przekazano w drodze ustawowej, z wyjątkiem wszakże tych czynności, które wyraźnie zastrzeżone zostały innym władzom lub organom.

Art. 66.

Wójt uprawniony jest w zakresie policji miejscowej wydawać w interesie publicznym rozporządzenia policyjne do ogółu osób, przebywających w gminie lub też w kilku lub jednej gromadzie i zagrażać karami za niestosowanie się do zawartych w nich nakazów i zakazów.

Zagrażać można grzywnami w granicach od 50 do 3000 mk. W razie niemożności ściągnięcia grzywny należy ją zamienić na odpowiednią karę aresztu nie przekraczającą trzech dni.

Każde rozporządzenie policyjne wymaga do swej ważności zatwierdzenia starosty. Obok tego ważność rozporządzenia policyjnego zawisła jest od powołania się na upoważnienie ustawowe, na zasadzie którego zostało wydane, określenia w niem terminu wejścia w życie oraz ogłoszenia w sposób w gminie powszechnie przyjęty.

Kary za niestosowanie się do rozporządzeń policyjnych nakłada i ściąga wójt. Prawo odwołania się od orzeczeń karnych wójta określi ustawa o sądownictwie karno-administracyjnem.

Art. 67.

Wójt, jako miejscowa władza policyjna ma prawo wydawania w interesie publicznym opartych na prawie zarządzeń policyjnych (nakazów lub zakazów) zobowiązujących osoby, do których są skierowane do pewnych działań lub zaniechań w celu usunięcia stanu przeciwnego prawu lub porządkowi publicznemu, albo też zapobieżenia takiemu stanowi rzeczy.

Do wykonania takich zarządzeń wójt może zniewolić opornych za pomocą następujących środków przymusowych:

1) nakazanie wykonania czynności przez osobę trzecią na koszt obowiązanego i ściągnięcie od ostatniego sumy kosztu w drodze przymusowej; na poczet powyższej sumy wójt ma prawo przed dokładnem ustaleniem wysokości kosztu pobrać od obowiązanego stosowną zaliczkę;

2) przez zagrożenie i nałożenie kary pieniężnej w wypadkach:
   a) gdyby nakazana czynność, jako ściśle osobista, przez osobę trzecią nie dała się wykonać,
   b) w razie stwierdzonej niemożności pokrycia przez obowiązanego kosztów, związanych z wykonaniem czynności przez osobę trzecią,
   c) gdy chodzi o zniewolenie do zaniechania pewnej czynności.
   Kary pieniężne nakładać ewentualnie w razie niemożności ściągnięcia tychże zamienić na areszt wolno w granicach ust. 2 art. 66.

3) przez zastosowanie bezpośredniego przymusu względem majątku lub osoby obowiązanego, jednakże tylko w tym wypadku, gdy wykonanie zarządzenia bez takiego przymusu okaże się niemożliwem.

Wykonanie przez osobę trzecią (p. 1) tudzież nałożenie kary pieniężnej (p. 2) musi poprzedzić piśmienne zagrożenie. W zagrożeniu tem należy, o ile chodzi o zniewolenie do wykonania pewnej czynności, oznaczyć termin, w ciągu którego czynność ma być spełniona.

Art. 68.

Od zarządzeń policyjnych służy odwołanie do starosty, który orzeka ostatecznie.

Odwołanie należy wnieść za pośrednictwem wójta w terminie 7-dniowym, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia. Odwołanie to wójt obowiązany jest do 7 dni wraz z aktami przedłożyć staroście.

W tym samym terminie i w ten sam sposób wolno również wnieść odwołanie do starosty przeciwko zagrożeniu oraz wyborowi i zastosowaniu środka przymusowego (art. 67).

Odwołanie ma skutek odraczający. Wyjątek stanowi wypadek, w którym odroczenie wykonania zarządzenia byłoby połączone ze szkodą dla ogółu.

Kara aresztu, nałożona zamiast kary pieniężnej (p. 2 art. 66) w każdym razie nie może być wykonana przed prawomocnem rozstrzygnięciem odwołania, względnie przed upływem terminu do wniesienia odwołania.

Art. 69.

Policyjną władzę miejscową wójt sprawuje przy pomocy sołtysów oraz odpowiedniej liczby gminnych funkcjonarjuszy policji, odnośnie do których przysługują mu prawa przełożonego.

Art. 70.

Na gminie ciąży obowiązek ponoszenia wszystkich bezpośrednich kosztów miejscowego zarządu policyjnego. Do kosztów tych należą wydatki związane z przyjęciem i utrzymaniem personelu, sprawującego policję miejscową, wyposażenie go w potrzebne środki pomocnicze, nie wyłączając pomocy osób trzecich, jak niemniej z wykonaniem przezeń czynności służbowych.

W szczególności winna każda gmina urządzić i utrzymywać gminne areszty policyjne wraz z oddzielnem pomieszczeniem dla chorych oraz ponosić wydatki na utrzymanie, wyżywienie i leczenie przebywających w nich osób. Gminie przysługuje prawo żądania zwotu tych wydatków zarówno od osób, ukaranych aresztem, jak i od osób trzecich obowiązanych ustawowo do ich utrzymania.

Art. 71.

W zakresie policji bezpieczeństwa wójt ma prawo w razie potrzeby żądać pomocy miejscowej policji państwowej, która żądaniu takiemu obowiązana jest uczynić zadość.

Prawo nadzoru służbowego nad organami ostatnio wspomnianej policji wójtowi jednakże nie przysługuje.

TYTUŁ VI.

O gromadach.

ROZDZIAŁ 1.

Postanowienia ogólne.

Art. 72.

Gromada, jako część składowa gminy wiejskiej, jest terytorjalnym związkiem publiczno-prawnym i osobą prawną prawa prywatnego; przysługuje jej prawo zawiadywania sprawami, należącemi do jej zakresu działania w sposób określony niniejszą ustawą.

Gromadę, według tej ustawy, stanowią wszystkie te miejscowości (wsie, kolonje, osady, zaścianki, folwarki i t. p.), które bezpośrednio przed wejściem jej w życie tworzyły prawnie na ziemiach b. zaboru rosyjskiego oddzielne gromady, na ziemiach zaś b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, b. dzielnicy pruskiej oraz Spisza i Orawy oddzielne gminy (wiejskie, małe).

Art. 73.

Każda nieruchomość ziemska wchodząca w skład gminy wiejskiej musi należeć do obszaru jednej z gromad.

Art. 74.

Wojewoda może w obrębie gminy dokonać zmiany granic poszczególnych gromad przez a) połączenie kilku sąsiednich gromad i utworzenie z nich jednej nowej gromady, b) wcielenie jednej lub kilku gromad do gromady sąsiedniej, c) od-

łączenie pewnych części gromady i wcielenie ich do gromady sąsiedniej, d) utworzenie nowej gromady z części jednej lub kilku graniczących ze sobą gromad.

Zmian powyższych można dokonać na wniosek i za zgodą zainteresowanych gromad lub też bez takiego wniosku i wbrew ich woli, jeżeli za zmianą przemawiają ważne względy publiczne. Wraz z wnioskiem o zmianę granic zainteresowane gromady mogą przedłożyć umowę, ustalającą warunki projektowanej zmiany. Umowa taka musi odpowiadać wymogom ważności umów prywatno-prawnych i nie pozostawać w sprzeczności z obowiązującemi ustawami i rozporządzeniami.

Przed wydaniem decyzji w myśl niniejszego artykułu należy zasięgnąć opinji właściwej gminy tudzież właściwego wydziału powiatowego, a w wypadku, gdy chodzi o dokonanie zmiany, nie na wniosek gromad, także opinji zainteresowanych gromad.

Art. 75.

Postanowienie art. 3 stosuje się analogicznie do uregulowania praw majątkowych pomiędzy gromadami, o ile wskutek zmian, dokonanych w myśl art. 74, zajdzie tego potrzeba.

ROZDZIAŁ 2.

O członkach i organach gromady.

Art. 76.

Członkami gromady są członkowie gminy, którzy mają miejsce zamieszkania w granicach gromady.

Członkowie gromady mają prawo korzystania z publicznych urządzeń, zakładów i majątków gromady, stosownie do obowiązujących przepisów prawnych, jak również obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz gromady.

Art. 77.

Organami gromady są:

a) zebranie gromady lub rada gromadzka;

b) sołtys (zastępca sołtysa).

W gminach, które składają się tylko z jednej gromady, czynności powyższych organów spełniają organy gminne.

Art. 78.

Zebranie gromady tworzą członkowie gromady (art. 76), którym przysługuje prawo wybierania w gminie (art. 13) oraz są objęci spisem osób posiadających prawo udziału w zebraniu gromady.

Wyłączeni od prawa udziału w zebraniu są:

a) funkcjonarjusze policji państwowej;

b) płatni funkcjonarjusze gminy i gromady, dopóki z zajmowanej posady nie zostaną ostatecznie zwolnieni;

c) osoby, utrzymywane z funduszów gminy lub gromady.

Art. 79.

Gromada może w drodze uchwały, powziętej przez zebranie gromady, wprowadzić w miejsce wymienionego organu wybieralne rady gromadzkie, złożone z 8—32 członków.

Uchwała taka, jak również jej zmiana i zniesienie—wymagają zatwierdzenia wydziału powiatowego.

Odnośnie do wyboru rady gromadzkiej, okresu wyborczego, praw i obowiązków radnych gromadzkich i sposobu uzupełniania rady gromadzkiej mają odpowiednie zastosowanie analogiczne przepisy o radzie gminnej.

Rada gromadzka ma ten sam zakres działania co zebranie gromady, a przy załatwianiu swych czynności kieruje się postanowieniami art. 37—40, 43—49 i 93.

Art. 80.

Sołtysa i jego zastępcę wybiera zebranie gromady, względnie rada gromadzka z pośród tych członków gromady, uprawnionych do uczestniczenia w czynnościach zebrania gromady (art. 78), którzy mają ukończone 25 lat zycia, umieją czytać i pisać po polsku (art. 124) i posiadają własną nieruchomość, nie wchodzą w skład rady ani zarządu gminnego oraz nie są członkami wyższych wydziałów samorządowych.

Sposób wyboru określa ordynacja wyborcza.

Art. 81.

Okres wyborczy sołtysa i jego zastępcy trwa lat cztery, winni oni wszakże pełnić swe obowiązki do czasu objęcia urzędu przez ich następcę.

Sołtys i jego zastępca składają przed objęciem urzędu w obecności starosty lub jego zastępcy przysięgę w brzmieniu, które ustali rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 82.

Sołtys otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszów gromady.

Wysokość tego wynagrodzenia ustala zebranie gromady (rada gromadzka).

Oprócz tego sołtys może żądać od gromady wynagrodzenia wydatków, poniesionych przez niego wskutek załatwiania gromadzkich czynności urzędowych poza granicami gminy. Normy tych wydatków ustala zebranie gromady (rada gromadzka).

ROZDZIAŁ 3.

O zakresie działania gromady.

Art. 83.

Do zakresu działania gromady należy zarząd majątkiem gromady oraz sprawy, przekazane jej statutem miejscowym (art. 34).

Na wniosek gromady gmina może przejąć zarządzanie jedną lub więcej sprawami, należącemi do zakresu działania gromady, jak niemniej zastępstwo w tych sprawach. Przejęcie oraz związane z niem warunki wymagają zatwierdzenia wydziału powiatowego.

ROZDZIAŁ 4.

O zakresie działania zebrania gromady i sposobie załatwiania czynności.

Art. 84.

Zebranie gromady jest organem uchwalającym i kontrolującym we wszystkich sprawach gromady, z wyjątkiem zastrzeżonych wyraźnie sołtysowi.

Kontrolę nad czynnościami sołtysa w zakresie kompetencji gromady zebranie gromady może powierzyć komisji kontrolującej, złożonej z 3 członków, wybranych z pośród osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady.

Prawa i obowiązki komisji kontrolującej oraz sposób jej wyboru ustali uchwała gromady.

Art. 85.

Zebranie gromady zwołuje sołtys w miarę potrzeby, najmniej jednak dwa razy do roku, z podaniem porządku obrad.

Sołtys obowiązany jest również zwołać zebranie gromady na polecenie wydziału powiatowego, lub wójta, na żądanie komisji kontrolującej, albo też na żądanie piśmienne $1/6$ liczby osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady. Wraz ze zgłoszeniem żądania zwołania zebrania należy podać cel, dla którego zwołanie ma nastąpić.

W razie zajścia przeszkody, uniemożliwiającej sołtysowi zwołanie zebrania gromady, prawo to przechodzi na jego zastępcę.

Sposób zwoływania zebrania określi uchwała, powzięta przez zebranie gromady.

Ustęp ostatni art. 39 stosuje się analogicznie do zebrania gromady.

Art. 86.

Na zebraniu gromady przewodniczy sołtys lub jego zastępca, on otwiera i zamyka posiedzenie, kieruje obradami i przestrzega porządku; może on usunąć z zebrania osoby, zakłócające spokój i porządek.

Art. 87.

W zebraniach gromady mogą brać udział z głosem doradczym delegaci władz państwowych i samorządowych, członkowie zarządu gminnego, tudzież funkcjonarjusze gromady wezwani przez zebranie gromady lub sołtysa.

Art. 88.

Członek zebrania gromady, zainteresowany osobiście w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, nie może brać udziału w zebraniu ani przy naradzaniu się nad sprawą, ani przy głosowaniu nad nią.

Art. 89.

Do powzięcia uchwał potrzebna jest obecność przynajmniej $1/4$ liczby osób, mających prawo udziału w zebraniu gromady.

Jeżeli zebranie z powodu niedostatecznej liczby obecnych nie mogło się odbyć, to następne zebranie, zwołane z tym samym porządkiem dziennym, zdolne jest do powzięcia uchwał bez względu na liczbę przybyłych osób. Przy tem powtórnem zwołaniu należy jednakże na to postanowienie wyraźnie zwrócić uwagę.

Art. 90.

Uchwały zapadają większością oddanych głosów. Wstrzymujących się od głosowania uważa się wprawdzie za obecnych, nie uwzględnia jednakże przy ustalaniu wyniku głosowania.

W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Ustęp 2 art. 47 stosuje się analogicznie do wyborów, dokonywanych przez zebranie gromady (radę gromadzką).

Art. 91.

Głosowanie z reguły jest jawne. Na żądanie 1/4 liczby obecnych musi być zastosowane głosowanie tajne.

Art. 92.

Z każdego zebrania gromady musi być spisany protokół w przeznaczonej do tego księdze. W protokóle należy zgodnie ze spisem, przewidzianym w punkcie 10 art. 96, podać ogólną liczbę uprawnionych do brania udziału w zebraniu, następnie liczbę członków obecnych na zebraniu, czynione na tym zebraniu wnioski i powzięte uchwały.

Spisany protokół winien podpisać przewodniczący, sekretarz zebrania oraz 3 upoważnionych z pośród biorących udział w zebraniu.

Sekretarza zebrania gromady wybiera się z grona uprawnionych do brania udziału w zebraniu lub też z grona funkcjonarjuszy gromady.

Art. 93.

Odpis każdego protokółu zebrania gromady sołtys obowiązany jest w ciągu 7 dni po odbytem zebraniu przesłać wójtowi. Wójt winien w dalszych 14 dniach protokół ten przejrzeć i w razie dostrzeżenia w nim uchwał, przekraczających kompetencję zebrania lub sprzecznych z obowiązującemi ustawami, statutem lub rozporządzeniami zwrócić na to uwagę sołtysa, a gdy to okaże się bezskuteczne, przedłożyć protokół wydziałowi powiatowemu i zawiadomić o tem jednocześnie sołtysa z wezwaniem wstrzymania wykonania uchwały do czasu rozstrzygnięcia sprawy przez wydział powiatowy.

Art. 94.

Zatwierdzenia wydziału powiatowego wymagają uchwały zebrania gromady w sprawach:

1) ustanawiania zasad zarządzania i sposobu użytkowania majątku gromady oraz wszelkich zakładów i urządzeń, stanowiących własność gromady, lub będących w jej zawiadywaniu;

2) nabywania lub zbywania nieruchomości, obciążania majątku gromady, przyjmowania na jej rzecz darowizn i zapisów, lokowania kapitałów, zaciągania pożyczek i ustanawiania lub zmiany planów amortyzacyjnych;
3) uchwalanie budżetu rocznego i wydatków budżetem nieprzewidzianych oraz dokonywanie wszelkich zmian w budżecie;
4) ustanawiania zasad umarzania należności gromadzkich, których ściągnięcie jest niemożliwe;
5) przyzwalania na odstąpienie od procesów i zatwierdzania ugód, umarzających spory o nieruchomości gromady lub o sumy, przekraczające granice, powyżej których zebranie zastrzeże sobie rozstrzygnięcie;
6) uchwały w sprawach szkolnych i zakładania instytucji kulturalnych, sanitarnych, dobroczynnych, gospodarczych tudzież zaprowadzania urządzeń dla wygody mieszkańców gromady.

ROZDZIAŁ 5.

O zakresie działania sołtysa i sposobie załatwiania czynności

Art. 95.

Sołtys jest organem zarządzającym i wykonawczym w sprawach gromady oraz pomocnikiem i podwładnym organem wójta w sprawach administracji państwowej i gminnej w obrębie gromady.

W celu utrzymania porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego sołtys jako organ wójta ma prawo w wypadkach niecierpiących zwłoki wydawać zarządzenia i nakazać ich wykonanie. Zarządzenia te mają charakter tymczasowy i mogą być każdego czasu przez wójta zmienione i odwołane.

Art. 96.

Do zakresu działania sołtysa w sprawach gromady należą obok czynności wymienionych w art. 85, 86 i 93 jeszcze następujące:

1) bieżący zarząd spraw gromady;
2) przygotowywanie wniosków na zebrania gromady;
3) układanie projektu budżetu gromady;
4) zawiadywanie majątkiem gromady, jak niemniej jej zakładami i przedsiębiorstwami, które nie mają własnego zarządu, nadzorowanie natomiast tych, które posiadają własny zarząd, prowadzenie inwentarza majątku gromady;
5) asygnowanie dochodów i wydatków gromady oraz prowadzenie prawidłowej rachunkowości i kasowości;
6) rozkładanie powinności pieniężnych i w naturze na rzecz gromady oraz zbieranie pierwszych i czuwanie nad wypełnieniem ostatnich;
7) zastępowanie gromady na zewnątrz w sprawach należących do jej zakresu działania oraz podpisywanie w jej imieniu wszystkich pism, o ile niniejsza lub inne ustawy nie zawierają w tej mierze innych postanowień;
8) wykonywanie uchwał zebrania gromady z wyjątkiem wskazanych w art. 93 oraz takich, które:
   a) przekraczają zakres działania zebrania lub naruszają ustawy;
   b) są szkodliwe dla dobra publicznego lub dla interesów gromady.

Wykonanie uchwał, podpadających pod a) i b), sołtys obowiązany jest wstrzymać i przedłożyć je niezwłocznie za pośrednictwem wójta wydziałowi powiatowemu;

9) przyjmowanie funkcjonarjuszy gromady i nadzorowanie ich czynności,
10) prowadzenie dokładnego spisu osób, mających prawo udziału w zebraniach gromady;
11) przechowywanie aktów, dokumentów i pieczęci gromady.

Art. 97.

Dokumenty, na mocy których gromada zaciąga zobowiązania oraz pełnomocnictwa, upoważniające do przyjmowania takich zobowiązań imieniem gromady, muszą być podpisane przez sołtysa lub jego zastępcę oraz 2 członków, upoważnionych przez zebranie gromady i opatrzone pieczęcią.

W dokumencie (pełnomocnictwie) należy się powołać na odpowiednią uchwałę gromady oraz przewidziane ewentualnie ustawowe zatwierdzenie lub decyzję władzy nadzorczej.

TYTUŁ VII.

O odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej członków Zarządu gminnego i sołtysów.

Art. 98.

Członek Zarządu gminnego, sołtys lub jego zastępca, który w służbie lub poza służbą narusza obowiązki swego stanowiska i urzędu, podlega odpowiedzialności porządkowej lub dyscyplinarnej w miarę tego, czy chodzi o lżejsze lub cięższe naruszenie obowiązków.

Naruszenie obowiązków samo przez się lekkie uważa się za ciężkie w wypadkach zbiegu kilku lżejszych naruszeń, powtarzania się, jak nie mniej w wypadku, gdy popełnione zostało wśród okoliczności szczególnie obciążających.

Osoby w pierwszym ustępie wskazane można niezależnie od omawianej odpowiedzialności pociągnąć również do sądowej odpowiedzialności cywilnej lub karnej.

Art. 99.

Kary porządkowe są:
1) upomnienie;
2) kara pieniężna do 500 marek.

Kary dyscyplinarne stanowią:
1) kara pieniężna ponad 500 do 5000 marek,
2) złożenie z urzędu.

Wymiar kary zależy, pomijając rodzaj naruszenia obowiązków służbowych, od stopnia winy tudzież dotychczasowego zachowania się winnego.

Art. 100.

Kary porządkowe lub dyscyplinarne nakłada się za pomocą odpowiednich orzeczeń.

Orzeczenie kary porządkowej winno poprzedzić przesłuchanie obwinionego.

Karę dyscyplinarną można orzec tylko na podstawie wyniku postępowania dyscyplinarnego. Postępowanie to określi bliżej rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 101.

Prawo nakładania kar porządkowych na ławników, jak nie mniej na sołtysa (jego zastępcę), jako podwładny organ wójta w sprawach administracji gminnej (Art. 95 ustęp 1) przysługuje wójtowi.

Prawo nakładania natomiast kar porządkowych na wójta jako organ samorządu gminnego i sołtysa (jego zastępcę), jako organ samorządu gromadzkiego, jak również prawo nakładania na nich obydwóch oraz dla ławników kar dyscyplinarnych przysługuje Wydziałowi Powiatowemu.

Od orzeczeń wójta (ustęp 1) wolno się odwołać do Wydziału Powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie; od orzeczeń zaś tego ostatniego, wydanych przezeń jako władę orzekającą I instancji (ustęp 2) do Wydziału Wojewódzkiego.
Władzom dyscyplinarnym wolno nakładać kary porządkowe lub dyscyplinarne.

Art. 102.

Starosta ma prawo pociągnąć wójta do odpowiedzialności porządkowej za niedbałe lub opieszałe załatwienie spraw administracji państwowej tudzież oporne zachowanie się względem zleceń i zarządzeń władz państwowych (Art. 62).

Takie samo prawo przysługuje wójtowi w stosunku do sołtysa (jego zastępcy) odnośnie do spraw administracji państwowej, które sołtys załatwi jako podwładny organ wójta (ustęp 1 art. 95).

Gdy wskazane w ustępie 1-ym i 2-im naruszenie obowiązków powtarza się częściej lub gdy wskutek jednego z nich interes Państwa został narażony na szkodę, winien Starosta po przeprowadzeniu dochodzenia przekazać sprawę Wydziałowi Powiatowemu z wnioskiem pociągnięcia obwinionego do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Od orzeczenia Starosty wolno w terminie 14-dniowym, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia odwołać się do Wojewody, od orzeczenia zaś wójta (ustęp 2) w tym samym terminie do Starosty. Orzeczenia te są ostateczne.

Od orzeczenia Wydziału Powiatowego, wydanego w myśl ustępu 3, może zarówno obwiniony, jak i Starosta z powodu orzeczenia o winie i karze odwołać się w terminie wyżej wskazanym do właściwej Komisji Dyscyplinarnej, czynnej przy Województwie dla spraw dyscyplinarnych funkcjonarjuszy państwowych.

Art. 103.

O ile naruszenia obowiązków urzędowych dopuszczono się przez czyn, który podpada jednocześnie pod postanowienia ustawy karnej, bezpośredni przełożony lub władza dyscyplinarna obwinionego obowiązani są donieść o tem właściwemu sądowi. Do czasu ostatecznego zakończenia postępowania sądowo-karnego właściwa władza dyscyplinarna winna się wstrzymać od wdrożenia dochodzenia dyscyplinarnego, a wdrożone już postępowanie zawiesić.

Art. 104.

Osoby, wymienione w ustępie 1 art. 98 można tymczasowo zawiesić w urzędowaniu, bądź to ze względu na rodzaj zarzuconego im naruszenia obowiązku, bądź

też gdy zachodzi obawa, że śledztwo wskutek dalszego spełniania czynności urzędowych mogłoby być udaremnione lub utrudnione.

Zawieszenie w urzędowaniu trwa do czasu zakończenia postępowania dyscyplinarnego, o ile właściwa władza dyscyplinarna nie uchyli go wcześniej z powodu ustania przyczyny zawieszenia.

Art. 105.

Tymczasowo zawiesić w urzędowaniu można przed lub po wdrożeniu postępowania dyscyplinarnego.

Prawo zawieszenia przed wdrożeniem postępowania dyscyplinarnego względem członków Zarządu gminnego oraz sołtysa, jego zastępcy jako organów administracji samorządowej przysługuje w razie stwierdzenia ciężkiego naruszenia obowiązków urzędowych urzędnikowi władzy nadzorczej, delegowanemu do przeprowadzenia rewizji gospodarki gminy lub gromady. Prawo takie względem wójta lub sołtysa (jego zastępcy) jako organów administracji państwowej przysługuje Staroście.

O zarządzonem zawieszeniu wspomniane osoby obowiązane są najpóźniej w terminie 3 dniowym donieść władzy właściwej do wdrożenia postępowania dyscyplinarnego, która w możliwie najkrótszym czasie zarządzenie to winna zatwierdzić lub uchylić.

Ostatnio wymieniona władza może również sama po wdrożeniu postępowania zawiesić w każdym czasie w urzędowaniu osoby, podległe jej dyscyplinarnie.

Od zarządzenia władzy dyscyplinarnej, zawieszającego w urzędowaniu lub zatwierdzającego zawieszenie, służy zawieszonemu prawo odwołania, które jednakże nie ma mocy wstrzymującej.

Art. 106.

Władza dyscyplinarna, zarządzająca lub zatwierdzająca zawieszenie w urzędowaniu, może jednocześnie z tem zarządzeniem wstrzymać zawieszonemu, o ile należy do osób, pobierających stałe wynagrodzenie z funduszów gminy lub gromady, wypłatę tego wynagrodzenia w całości lub części.

Jeżeli zawieszony zostanie dyscyplinarnie ukarany, albo jeżeli wdrożone przeciwko niemu postępowanie sądowo-karne skończy się skazaniem na karę, która pociąga za sobą utratę urzędu, należy niewypłaconą część pensji użyć na pokrycie kosztów zastępstwa zawieszonego, a ewentualnie także szkody, wynikłej dla gminy lub gromady wskutek naruszenia obowiązków.

TYTUŁ VIII.

O nadzorze Państwa nad gminami i gromadami.

Art. 107.

O ile specjalne przepisy ustawowe nie stanowią inaczej nadzór państwowy nad działalnością gmin i gromad w zakresie administracji gminnej, względnie gromadzkiej, sprawują pod zwierzchniem kierownictwem Ministra Spraw Wewnętrznych z reguły Wydział Powiatowy w I, a Wydział Wojewódzki w II instancji.

Art. 108.

Władze nadzorcze, wymienione w art. 107, winny czuwać na tem, aby organa gminy i gromady:

1) nie przekraczały swego zakresu działania i nie naruszały ustaw;
2) wypełniały obowiązki publiczne, jakie na gminy lub gromady nakładają ustawy.

W celu wykonania powyższego nadzoru władzom nadzorczym przysługuje prawo kontrolowania działalności organów gmin i gromad przez badanie aktów, dokonywanie rewizji gminnych i gromadzkich urzędów oraz kas, jak również prawo żądania od tych organów potrzebnych wyjaśnień.

Art. 109.

Właściwa władza nadzorcza winna uchylić z urzędu uchwały lub zarządzenia organów gminnych lub gromadzkich, które przekraczają ich zakres działania lub wyraźnie naruszają obowiązujące ustawy (art. 108 p. 1). Wyjątek stanowią tylko te uchwały lub zarządzenia, naruszające ustawy, przez które pewne osoby nabyły mocy z ustawy prawa podmiotowe.

Art. 110.

Jeżeli gmina lub gromada zaniedbują lub wzbraniają się dopełnić ciążących na nich obowiązków publicznych (art. 108 p. 2) winien wydział powiatowy, o ile obowiązek jest bezsporny, wezwać je do zadośćuczynienia temu obowiązkowi w terminie ściśle oznaczonym, a po bezskutecznym upływie tego terminu wydać w zastępstwie gminy (gromady) zarządzenia, potrzebne do wypełnienia obowiązków; w szczególności wolno Wydziałowi wstawić do budżetu gminy (gromady) lub też do budżetu dodatkowego tychże stosowny wydatek i w celu pokrycia tego wydatku nałożyć odpowiedni podatek (składkę).

Jeżeli obowiązek publiczny w całości lub w części jest sporny, Wydział Powiatowy w powyższy sposób postąpi dopiero po uprzedniem prawomocnem ustaleniu obowiązku przez właściwą władzę.

Art. 111.

Wydział Wojewódzki (art. 117) ma prawo zarówno z własnej inicjatywy jak i na wniosek Wydziału Powiatowego rozwiązać z ważnych powodów Radę gminną z pozostawieniem lub też jednoczesnem złożeniem z urzędu także Zarządu gminnego.

Radni, a w wypadku jednoczesnego złożenia z urzędu Zarządu gminnego także członkowie — Zarządu tracą urząd z chwilą zawiadomienia ich o rozwiązaniu. Przeciw rozwiązaniu nie przysługuje Radzie, względnie Zarządowi gminnemu, żaden środek prawny.

W terminie najdłużej 3 miesięcznym, licząc od dnia rozwiązania, muszą być zarządzone nowe wybory.

Powyższe postanowienia stosują się analogicznie także do Rady gromadzkiej i sołtysa (jego zastępcy) w gromadach z Radami gromadzkiemi.

Art. 112.

W razie rozwiązania Rady gminnej zastrzeżone jej czynności z wyjątkiem wymienionych w punktach 2 i 6 art. 36 spełnia Zarząd gminy. W wypadku jednoczesnego rozwiązania Rady gminnej i złożenia z urzędu członków Zarządu gminnego, wspomniane czynności, jak nie mniej zadania Zarządu gminnego załatwia Kierownik gminy przy współudziale kolegjum doradczego z pośród członków gminy.

Kierownika gminy tudzież członków gminnego kolegjum doradczego z pośród członków gminy mianuje Wojewoda po zasięgnięciu opinji Wydziału Wojewódzkiego.

Postanowienie ustępu 1-go stosuje się analogicznie do gromad z Radami gromadzkiemi z tą zmianą, że kolegjum doradcze przydaje się zarówno sołtysowi (jego zastępcy) w razie pozostawienia go na urzędzie, jak i mianowanemu kierownikowi gromady. W gromadach ze zgromadzeniem gromadzkiem Kierownik gromady, ustanowiony w miejsce złożonych jednocześnie z urzędów sołtysa i jego zastępcy, sprawuje czynności sołtysa do czasu wyboru nowego sołtysa.

Kierownik gromady, a w gromadach z Radami gromadzkiemi także kolegjum doradcze—winni pochodzić z miejscowych członków gromady.

Kierownika i kolegjum doradcze w gromadach mianuje starosta po wysłuchaniu opinji wydziału Powiatowego.

TYTUŁ IX.

O prawie odwołania.

Art. 113.

Od zarządzeń (orzeczeń, uchwał) Wydziału Powiatowego, wydanych z mocy prawa nadzoru w sprawach administracji gminnej lub gromadzkiej, przysługuje organom gminy, względnie gromady, odwołanie do Wydziału Wojewódzkiego.

Od zarządzeń, wydanych w tych sprawach przez Wydział Wojewódzki w I instancji, jak nie mniej i jego rozstrzygnięć wskutek odwołania niema dalszego odwołania.

Art. 114.

Osobom, które czują się pokrzywdzonemi w swych prawach indywidualnych przez uchwały lub zarządzenia organów gminy, wydane w sprawach administracji gminnej, wolno, o ile w poszczególnych wypadkach są odmienne postanowienia, odwołać się do Wydziału Powiatowego, a od orzeczenia tego ostatniego do Wydziału Wojewódzkiego.

Powyższe postanowienie stosuje się również do uchwał i zarządzeń organów gromady.

Art. 115.

Odwołania, o których mowa w art. 113 i 114, należy we wszystkich wypadkach wnosić w terminie 14-dniowym, licząc od dnia następnego po dniu doręczenia do tej władzy, która wydała zarządzenie w I instancji.

Nie zachowanie powyższego terminu powoduje utratę prawa odwołania.

Odwołanie ma skutek odraczający z wyjątkiem tych wypadków, w których odroczenie byłoby połączone ze szkodą dla interesu publicznego.

TYTUŁ IX.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 116.

Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze ziem Rzeczypospolitej z wyjątkiem Województwa Śląskiego.

Art. 117.

Do czasu wprowadzenia jednolitej ustawy o samorządzie wojewódzkim na obszarze ziem Rzeczypospolitej, które wskazano w art. 116, przewidziane w tej ustawie czynności Wydziałów wojewódzkich załatwiają Wojewodowie.

Art. 118.

Zanim wydana zostanie i wejdzie w życie ustawa, przewidziana w art. 2 w niniejszej ustawie, należy na podanym niżej obszarze wszystkie nieruchomości ziemskie (grunty folwarczne i dworskie oraz grunty innych właścicieli ziemskich i t. p.) nie objęte dotąd granicami gromad, jak nie mniej samodzielne obszary dworskie wcielić do jednej z sąsiednich gromad lub utworzyć z nich oddzielne gromady, gdy obszar dworski został rozparcelowany i zażądają tego właściciele parcel. Przytem należy postępować w następujący sposób:

a) na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej zmiany powyższe w granicach Województwa z uwzględnieniem ustawy z dnia 7/VII 1921 (Dz. Ust. R. P. Nr 64, poz. 400) dokona Wojewoda po uprzedniem wysłuchaniu właścicieli zainteresowanych nieruchomości oraz zainteresowanych gmin, a w wypadku zamierzonego przyłączenia nieruchomości do jednej z gromad także zainteresowanych gromad;

Utworzenie oddzielnej gromady zawisłe jest jednakże od warunku aby obszar odnośnej nieruchomości tworzył zwartą przestrzeń tudzież by istniała rękojmia, że projektowany związek będzie materjalnie dość silny, by sprostać swym publiczno prawnym zadaniom;

b) na obszarze b. dzielnicy pruskiej zmiany powyższe należy przeprowdzić w myśl §§ 2 i 3 ustawy gminnej dla wschodnich prowincji b. Monarchji z dnia 3/VII 1891 r. (Zb. U. str. 233) z uwzględnieniem art. 14 ustawy z dnia 23/VI 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr 75, poz. 511).

Art. 119.

Do czasu ujednostajnienia ustawodawstwa sądowo karnego w całej Rzeczypospolitej Polskiej ulegają zawieszeniu w czynnościach radnego w myśl art. 18 p. 2:

a) w b. zaborze pruskim osoby, przeciwko którym rozpoczęto postępowanie główne z powodu zbrodni lub występku, mogące pociągnąć za sobą pozbawienie honorowych praw obywatelskich, tudzież osoby, na które nałożono areszt śledczy aż do czasu wstrzymania postępowania karnego;

b) w b. zaborze rosyjskim oddani pod sąd za zbrodnię lub występek do czasu umorzenia lub zawieszenia postępowania karnego, względnie uprawomocnienia się wyroku uwolniającego;

c) na obszarze b. zaboru austrjackiego osoby, zostające w śledztwie o zbrodnię przez czas śledztwa.

Art. 120.

Zanim zostaną ujednostajnione przepisy prawne w przedmiocie prawa i miary udziału, w pożytkach dobra gminnego (gromadzkiego) względnie majątku klasowo-gminnego, jak nie mniej zarządzania tem dobrem i majątkiem pozostają nadal w mocy obowiązujące w tej mierze przepisy byłych dzielnic.

Moc obowiązującą zachowują również dotychczasowe przepisy w przedmiocie zaopatrzenia ubogich i prawa pobytu w gminie, jak nie mniej w b. Królestwie, Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakow. dział VI (§ 89 p. 94) ustawy z dnia 12 sierpnia 1866 r. o urządzeniu gmin (Dz. U. Kr. Nr 19).

Art. 121.

Osobna ustawa określi zasady gospodarki związków komunalnych i wskaże źródła dochodowe, z których będą mogły korzystać gminy wiejskie i gromady.

Do czasu wydania tej ustawy należy dalej stosować przepisy dodychczasowych ustaw gminnych, o ile nie są sprzeczne z niniejszą ustawą.

Art. 122.

Do czasu całkowitego ujednostajnienia ustawodawstwa w przedmiocie zadań wójta w zakresie policji miejscowej wójtowie na obszarze b. Królestwa Kongresowego tudzież wójtowie na obszarze b. Król. Gal. i Lod. z W. Ks. Krakow. sprawować będą między innemi także te w art. 65 niniejszej ustawy nie wymienione działy policji miejscowej, które w myśl obowiązujących dotąd na tych obszarach ukazu z dn. 2.III 19 II 1864 r. o urządzeniu gmin wiejskich, względnie ustawy z dnia 12.VIII 1866 r. o urządzeniu gmin (Dz. Ust. Kraj. Nr 19) należały do zakresu działania wójta.

W b. dzielnicy pruskiej przechodzą na wójtów w zakresie policji miejscowej wszystkie te zadania, które dotąd wykonywali komisarze okręgowi i dystryktowi, a w szczególności także wymienione w §§ 59—60 i 65 ordynacji powiatowej z dnia 13.XII 1872 r. względnie z dnia 19.III 1881 r.

Art. 123.

Dopóki nie zostanie zorganizowane przewidziane w ustawie konstytucyjnej sądownictwo administracyjne zachowują w b. dzielnicy pruskiej moc obowiązującą postanowienia ordynacji dla gmin wiejskich z dnia 3 lipca 1891 r. w przedmiocie ochrony prawnej w tych wszystkich wypadkach unormowanych niniejszą ustawą, w których ordynacja ta upoważnia do dochodzenia swych praw w drodze spornego postępowania administracyjnego.

Art. 124.

Wykonanie postanowienia art. 80 wymagającego od kandydata na sołtysa (jego zastępcy) między innemi warunkami także umiejętności czytania i pisania po polsku, odracza się na lat 5 w gromadach, w których przeprowadzenie tego postanowienia z braku takich kandydatów natrafiałoby na trudności. O tem czy trudności takie zachodzą rozstrzyga Wydział Powiatowy.

Art. 125.

Ustawa niniejsza zacznie obowiązywać na obszarze b. zaboru rosyjskiego z dniem jej ogłoszenia, na pozostałym obszarze natomiast (art. 116), z wyjątkiem art. 118, który zaraz po ogłoszeniu tej ustawy wchodzi w życie, na podstawie uchwały

Rady Ministrów o ustanowieniu Okręgów Gminnych, niepóźniej jednak niż w rok po jej ogłoszeniu.

Natychmiast po wejściu w życie tej ustawy należy we wszystkich gminach przeprowadzić wybory do Rad i Zarządów Gminnych według niniejszej ustawy. Na obszarze b. Galicji i Lodomerji z Wielkiem Ks. Krakowskiem, b. zaboru pruskiego oraz Spisza i Orawy władze powołane do przeprowadzenia pierwszych wyborów Rad Gminnych w myśl tej ustawy wskaże rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

Do czasu ukonstytutowania się Rad Gminnych, wybranych na podstawie niniejszej ustawy, spełniać będą czynności urzędowe dotychczasowe organy gminne na podstawie obowiązującej dotąd ustawy gminnej. Z chwilą ukonstytuowania się Rad Gminnych w myśl poprzedniego ustępu i objęcia przez nie czynności urzędowych tracą moc obowiązującą dotychczasowe ustawy gminne.

Moc obowiązującą tracą również sprzeczne z tą ustawą postanowienia innych ustaw.

Art. 126.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Załącznik 2 do N-ru 3368.

GMINNA ORDYNACJA WYBORCZA.

W związku z art. 12, 23 i 81 ustawy o gminie wiejskiej ustanawia się następujący sposób dokonywania wyboru rad gminnych, zarządów gminnych i sołtysów

A. WYBORY DO RAD GMINNYCH.

Okręgi wyborcze.

Art. 1.

Obszar gminy dzieli się dla przeprowadzenia wyborów do rad gminnych na okręgi wyborcze.

Każdy okręg wyborczy wybiera z ogólnej liczby radnych przypadających na gminę część radnych, odpowiadającą ilościowemu stosunkowi mieszkańców danego okręgu do ogólnej liczby mieszkańców w gminie.

Gmina obejmująca jedną gromadę (wieś) może tworzyć jeden okręg wyborczy, wybierający pełną liczbę radnych, przypadającą na daną gminę.

Art. 2.

Podział gminy na okręgi wyborcze oraz liczbę radnych przypadającą na poszczególne okręgi wyborcze określa władza administracyjna I instancji, biorąc za podstawę do obliczeń wynik ostatniego powszechnego spisu ludności.

Art. 3.

Władza administracyjna I instancji, uskuteczniając podział gminy na okręgi wyborcze, baczyć winna na to, aby w związku ze stosunkami miejscowemi możliwie równomiernie uprzystępnić wszystkim wyborcom korzystanie z prawa wybierania tudzież przestrzegać zasady, aby poszczególne okręgi wyborcze wybierały 3 do 5 radnych.

Odstępstwa od tych zasad są dopuszczalne tylko ze względu na techniczne trudności.

Art. 4.

Liczbę radnych, jaka ma być wybrana w poszczególnych okręgach, określi władza administracyjna I instancji w sposób następujący: ogólną liczbę ludności cywilnej całej gminy należy podzielić przez ogólną liczbę mandatów, przypadającą gminie w myśl art. 8 ustawy o gminie wiejskiej. Przez otrzymany w ten sposób iloraz należy podzielić liczbę ludności cywilnej każdego okręgu wyborczego. Uzyskany iloraz wskaże liczbę radnych, jaka ma być wybrana w okręgu. O ile by w ten sposób nie wszystkie mandaty zostały podzielone, to pozostałe jeszcze mandaty rozdziela się po jednym między te okręgi wyborcze, których ilorazy mają najwyższe ułamki.

W razie gdyby kilka okręgów miało jednakowe prawo do tego samego mandatu rozstrzyga los.

ZARZĄDZENIE I OGŁOSZENIE WYBORÓW.

Art. 5.

Wybory do rad gminnych zarządza Wydział Powiatowy.

Wybory te winny być dokonane nie później niż 90 dnia przed upływem okresu wyborczego urzędującej rady gminnej, zgodnie z postanowieniem art. 16 ustawy o Gm. W.

W akcie zarządzenia wyborów należy wskazać określony przez władzę administracyjną I instancji podział gminy na okręgi wyborcze i przypadającą na każdy okręg liczbę radnych, oraz oznaczyć dzień głosowania.

Art. 6.

O zarządzeniu wyborów należy zawiadomić wójta gminy, który zarządzenie to ogłosi bezzwłocznie w gminie w sposób używany do ogłoszeń gminnych, podając do wiadomości: dzień wyborów, godziny głosowania, liczbę radnych, którzy mają być wybrani w poszczególnych okręgach, miejsce, czas, sposób i ostatni termin zgłaszania kandydatów na radnych i oświadczeń w myśl art. 24, wreszcie lokale wyborcze Głównej i Okręgowych Komisji wyborczych. Jednocześnie wójt zaznaczy w aktach wyborczych datę ogłoszenia wyborów.

GMINNE KOMISJE WYBORCZE.

Art. 7.

Celem przeprowadzenia wyborów ustanowia się:

1) Główną Komisję wyborczą,
2) Okręgowe Komisje wyborcze.

Art. 8.

Główna Komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 4 członków. Przewodniczącym jest wójt, względnie zastępca wójta. Jednego członka Komisji powołuje właściwy Wydział Powiatowy najpóźniej w 8 dni po dniu ogłoszenia wyborów.

Pozostałych 3 członków Komisji wybierają sołtysi gromad, wchodzących w skład gminy, na zebraniu sołtysów zwołanem przez wójta nejpóźniej w 8 dniu po dniu ogłoszenia wyborów.

Wszyscy członkowie Komisji winni posiadać prawo wybierania w danej gminie.

Od tej zasady wolno w razie konieczności odstąpić, o ile chodzi o członka powołanego przez Wydział Powiatowy.

Wybór członków Komisji odbywa się jawnie lub tajnie kartkami. Za wybranych uważa się tych, którzy otrzymali największą liczbę głosów. W razie równości rozstrzyga los wyciągnięty przez wójta.

Art. 9.

Okręgowa Komisja wyborcza składa się z 5 członków (przewodniczącego, jego zastępcy i 3 członków) oraz 2 zastępców, powołanych najpóźniej w dni 10 po ogłoszeniu wyborów przez Główną Komisję Wyborczą.

Przewodniczący i wszyscy członkowie oraz ich zastępcy winni posiadać prawo wybierania w danej gminie.

Art. 10.

Do powzięcia uchwały Głównej i Okręgowej Komisji Wyborczej niezbędna jest obecność łącznie z przewodniczącym przynajmniej 3 członków.

Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości przyjęty jest wniosek, za którym głosował przewodniczący.

Art. 11.

Zastępcy członków Komisji biorą udział w głosowaniu tylko w razie nieobecności członków Komisji.

Sekretarzem Głównej Komisji wyborczej jest sekretarz gminny. Komisje Okręgowe ustanawiają sekretarzy zależnie od swego uznania.

Art. 12.

W gminie, obejmującej jedną gromadę, przeprowadzeniem wyborów kieruje utworzona do dni 8 od dnia ogłoszenia wyborów Gminna Komisja wyborcza, składająca się z Przewodniczącego i 4 członków.

Przewodniczącym jest wójt, względnie jego zastępca. Jednego członka Komisji oraz jego zastępcę powołuje Wydział Powiatowy, zaś pozostałych trzech członków i 2 zastępców powołuje rada gminna z pośród członków, posiadających w gminie prawo wybierania.

Przepisy niniejszej ustawy, odnoszące się do Głównej i Okręgowej Komisji wyborczej, stosuje się analogicznie do Komisji utworzonej na zasadzie tego artykułu.

W razie podziału gminy obejmującej jedną gromadę (wieś) na więcej niż jeden okręg wyborczy, tworzy się główną i okręgowe komisje wyborcze, pierwszą w sposób przewidziany w ust. 2 tego artykułu, jednakże bez zastępców członków komisji, drugie zaś w trybie przepisanym w art. 9.

Art. 13.

Urząd członka Komisji wyborczej Głównej i Okręgowej jest obowiązkiem obywatelskim, od przyjęcia którego nikt nie może się uchylać bez dostatecznie ważnych przyczyn.

Członkowie, którzy uchylają się od przyjęcia lub spełniania swych obowiązków bez usprawiedliwionej przyczyny, ulegają grzywnie do tysiąca marek. Skazanie po raz drugi powoduje wykreślenie z listy członków Komisji.

Kary nakłada przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej. Grzywny wpływają do kasy gminnej.

Art. 14.

Sekretarze Okręgowych Komisji Wyborczych, o ile wskutek udziału w pracach wyborczych ponieśliby dotkliwy uszczerbek w swym zarobku dziennym, otrzymują za dnie rzeczywistej pracy djety, a o ile mieszkają po za miejscem urzędowania—również zwrot rzeczywistych kosztów podróży.

Wysokość djet i kosztów podróży określa rada gminna na wniosek przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej.

Listy wyborców.

Art. 15.

Wójtowie gmin najpóźniej do dnia 10 po dniu ogłoszenia wyborów sporządzą dla każdego okręgu wyborczego w 3 egzemplarzach spisy osób, którym na mocy art. 13 ustawy o gminie wiejskiej przysługuje prawo wybierania Rady Gminnej.

W listach należy wyszczególnić wyborców w porządku abecadłowym i wpisać dla każdego wyborcy nazwisko, imię, zawód, dzień, miesiąc i rok urodzenia, a względnie wiek, a wreszcie datę, od której mieszka w gminie.

Art. 16.

Najpóźniej dnia 11 po dniu ogłoszenia wyborów wójt gminy prześle dwa egzemplarze spisu wyborców przewodniczącym właściwych Okręgowych Komisji wyborczych i równocześnie ogłosi publicznie w gminie w sposób używany do ogłoszeń gminnych, iż spis wyborców będzie wyłożony do przejrzenia w lokalu Okręgowej Komisji wyborczej. W ogłoszeniu tem należy określić czas wyłożenia list wyborczych i termin do wnoszenia reklamacji (art. 17), zaznaczając, że po upływie tego terminu reklamacje nie będą więcej przyjmowane oraz że prawo wybierania mogą wykonać tylko osoby wpisane w ustalonej ostatecznie liście wyborczej. Jednocześnie ogłosi wójt skład osobowy Komisji Wyborczych.

Art. 17.

Lista wyborców będzie wyłożona do przejrzenia najpóźniej od dnia 12 po dniu ogłoszenia wyborów przez dni 8, najmniej przez 6 godzin.

Najpóźniej do dnia 19 włącznie od daty ogłoszenia wyborów każdy oby-

watel ma prawo wnieść reklamację przeciw pominięciu jego samego lub kogokolwiek innego w spisie wyborców, jak również przeciw wpisaniu także kogokolwiek nieuprawnionego.

Reklamacje należy zgłosić w Okręgowej Komisji wyborczej pisemnie lub ustnie do protokółu i poprzeć je dowodami, o ile nie dotyczą faktów powszechnie znanych.

Reklamacje bezimienne nie będą przyjmowane, względnie rozpatrywane.

Art. 18.

O wniesieniu reklamacji przeciw wpisaniu w liście wyborców osoby nieuprawnionej do wybierania obowiązana jest Komisja Okręgowa w przeciągu 24 godzin zawiadomić osobę, której prawo wybierania zostaje podane w wątpliwość z pouczeniem, iż przysługuje jej prawo w ciągu dni 2 od daty doręczenia zawiadomienia wnieść ustnie lub na piśmie obronę, popierając ją dowodami.

Art. 19.

Najpóźniej do końca terminu, przewidzianego w ustępie 2 art. 17, Komisja Okręgowa przesyła zgłoszone reklamacje wraz ze swojemi uwagami i wnioskami, a po upływie tego terminu także 2 egzemplarze list wyborczych do Głównej Komisji Wyborczej.

Komisja Główna po zbadaniu przedłożonych w reklamacji dowodów, względnie po przeprowadzeniu stosownych dochodzeń i ewentualnie zbadaniu akt gminnych, na których podstawie sporządzono listę wyborców, wydaje w tej mierze decyzję i ustala ostatecznie listę wyborców dla każdego okręgu wyborczego.

Najpóźniej dnia 27. po dniu ogłoszenia wyborów Główna Komicja Wyborcza przesyła obydwa egzemplarze list wyborczych Komisjom Okręgowym.

Art. 20.

Od chwili ustalenia spisu wyborców przez Główną Komisję wyborczą nie wolno umieszczać w spisie nowych wyborców, wykreślić z listy zaś wolno tylko osoby zmarłe, za przedłożeniem urzędowego świadectwa zgonu, które będzie dołączone do aktów wyborczych.

Listy kandydatów.

Art. 21.

Uprawnieni do głosowania, zamieszczeni na listach wyborców, mają prawo złożyć na ręce przewodniczącego Okręgowej Komisji wyborczej najpóźniej do dnia 18 od ogłoszenia wyborów listy kandydatów na członków rady gminnej.

Art. 22.

Liczba zgłoszonych kandydatów winna zawierać z reguły półtora raza tyle kandydatów, ile wynosi liczba radnych, mających być wybranymi w danym okręgu.

Listy kandydatów, zawierające większą lub mniejszą liczbę nazwisk, są również ważne.

Art. 23.

Kandydaci na radnych winni odpowiadać warunkom przepisanym w art. 15 ustawy o gminie wiejskiej i być wpisani do list wyborców danego okręgu; nadto zaś każdy z nich lub wszyscy razem winni przedłożyc oświadczenie stwierdzone podpisem, że zgadzają sią na zgłoszenie ich kandydatury na danej liście. W razie braku takiego oświadczenia należy wykreślić takiego kandydata z listy.

Art. 24.

W zgłoszonych listach kandydatów należy podać nazwisko, imię i wiek, zawód i miejsce zamieszkania każdego kandydata tak, by nie mogło być wątpliwości co do jego osoby.

Nazwiska kandydatów winny być oznaczone kolejnemi numerami, poczynając od 1 w porządku pierwszeństwa do otrzymania mandatu.

Art. 25.

Zgłoszona lista kandydatów winna być podpisana łącznie conajmniej przez 20 wyborców, zamieszkałych w danym okręgu wyborczym z oznaczeniem ich zawodu i adresu.

Art. 26.

Za pełnomocnika upoważnionego do porozumiewania się z Komisją i składania w imieniu zgłaszających oświadczeń w sprawie wadliwości zgłoszenia, należy uważać pierwszego ze zgłaszających podpisanego na liście, zaś drugiego podpisanego za jego zastępcę.

Art. 27.

Przewodniczący Okręgowej Komisji wyborczej wydaje pisemne poświadczenie na fakt zgłoszenia listy kandydatów i złożenia oświadczenia się kandydatów, co do przyjęcia kandydatury.

Art. 28.

Zgłaszane listy kandydatów otrzymują numery porządkowe w kolejności ich składania, poczynając od 1.

Art. 29.

Przewodniczący Okręgowej Komisji wyborczej bada, czy zgłoszone listy kandydatów odpowiadają przepisom ustawy, a o dostrzeżonych brakach i wadach zawiadamia pełnomocnika listy najpóźniej w 3 dni po zgłoszeniu tejże.

Art. 30.

Jeżeli wskazane wady i braki nie zostaną przez pełnomocnika grupy usunięte w ciągu 3 dni od dnia zawiadomienia, Komisja Okręgowa stwierdza nieważność zgłoszenia w całości albo nieważność kandydatur, co do których stwierdzono braki, i uchybienia i zawiadamia o swej decyzji pełnomocnika.

Art. 31.

W razie zgłoszenia w okręgu wyborczym w terminie przepisanym (art. 21) a) jednej tylko ważnej listy kandydatów lub b) kilku list z ogólną liczbą kandydatów nie większą od liczby radnych, przypadającej na dany okręg wyborczy, głosowanie nie odbywa się, natomiast za wybranych uważa się: w wypadku podanym pod a) tyle osób w kolejnym porządku listy, ilu radnych przypada na dany okręg; w wypadku zaś pod b) wszystkich zgłoszonych kandydatów, przyczem jeżeli liczba ich jest mniejsza od liczby mandatów, przypadających na okręg, to brakującą ilość radnych mianuje Wydział Powiatowy z pomiędzy kandydatów, których przedstawi Główna Komisja wyborcza po wysłuchaniu opinji odnośnej Komisji Okręgowej.

W razie niezgłoszenia wogóle kandydatów mianuje wszystkich radnych Wydział Powiatowy z pośród kandydatów, których przedstawi Główna Komisja wyborcza po zasiągnięciu opinji Komisji Okręgowej.

Art. 32.

Po ostatecznem ustaleniu zgłoszonych list kandydatów przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej zarządza sporządzenie publicznych obwieszczeń zawierających zgłoszone w okręgu ważne listy kandydatów pod numerami, jakie im przysługują z uwzględnieniem kolejności zgłoszenia.

Podpisów umieszczonych na zgłoszeniach list kandydatów nie należy ogłaszać.

Obwieszczenia te mają być w dostatecznej liczbie rozesłane sołtysom gromad, należących do okręgu wyborczego, celem opublikowania ich najpóźniej na 5 dni przed dniem głosowania.

Art. 33.

Po opublikowaniu list kandydatów nie mogą one być wycofane, ani też nie mogą być w nich czynione żadne zmiany.

Głosowanie.

Art. 34.

Głosowanie odbywa się dnia 34 po dniu ogłoszenia wyborów i trwa bez przerwy od godziny 8 rano do godz. 6 wieczorem.

Art. 35.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do chwili ukończenia go w lokalu wyborczym powinni być obecni bez przerwy co najmniej przewodniczący i dwaj członkowie Komisji Wyborczej, względnie ich zastępcy.

Przewodniczący Komisji i członek Komisji wybrany do pisania protokółu nie mogą równocześnie oddalać się z lokalu wyborczego.

Stale przebywać w lokalu wyborczym mogą także mężowie zaufania grup wyborczych zgłoszeni przez pełnomocników z pośród miejscowych wyborców po jednym dla Komisji, tudzież zastępcy tych mężów zaufania po jednym dla każdego z nich.

Art. 36.

W dniu, tudzież w przededniu wyborów, począwszy od godz. 6 wiecz. sprzedaż wyszynk lub podawanie trunków alkoholowych w całym okręgu wyborczym są zakazane.

Art. 37.

Osoby, któreby zakłócały spokój albo agitowały, przewodniczący może usunąć z lokalu wyborczego z zakazem powrotu, ale bez pozbawienia ich prawa oddania głosu.

Męża zaufania względnie jego zastępcę Komisja Wyborcza może wydalić z lokalu wyborczego dopiero po bezskuteczności uprzedniego napomnienia.

Fakt wydalenia z lokalu wyborczego i powody tegoż powinny być zaznaczone w protokóle Komisji.

Art. 38.

W czasie głosowsnia nie wolno ani w lokalu wyborczym, ani w budynku, w którym się ten lokal znajduje, ani też na ulicy i na placu przed wejściem do budynku w promieniu 100 metrów wygłaszać przemówień do wyborców, rozdzielać kart do głosowania i w jakikolwiek sposób agitować.

Art. 39.

W razie gdyby tłumne zgromadzenie się publiczności tamowało wyborcom dostęp do lokalu wyborczego lub też do urny wyborczej przewodniczący Komisji poczyni stosowne zarządzenia, by zapewnić wyborcom dostęp.

Art. 40.

W celu zapewnienia wykonania zarządzeń Komisji wójt, ewentualnie starosta, odda do rozporządzenia Komisji odpowiednią straż.

Art. 41.

Stół, przy którym urzęduje Komisja Wyborcza, należy ustawić tak, aby był ze wszystkich stron widoczny. Na stole należy ustawić urnę wyborczą, która winna być tak sporządzona, aby nie można było bez otwierania urny wydobywać z niej kart do głosowania.

Egzemplarz niniejszej ordynacji wyborczej powinien znajdować się do publicznego użytku na stole Komisji.

Przed rozpoczęciem głosowania Komisja i mężowie zaufania powinni się przekonać, czy urna jest próżna. Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania urny w żadnym wypadku otwierać nie wolno.

Art. 42.

Głosowanie odbywa się za pomocą kart do głosowania. Karty do głosowania winny być koloru białego. Karta ma zawierać jedynie wyrażony słowami lub cyframi numer listy kandydatów, na którą wyborca oddaje głos.

Numer może być odbity mechanicznie lub pisany.

Art. 43.

Karty do głosowania będą wrzucane do urny w kopertach ostemplowanych pieczęcią gminną przez przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej. Koperty winny być jednakowego formatu.

Wszystkie koperty przeznaczone dla jednego okręgu wyborczego winny być jednakowej barwy.

Oprócz stempla nie będą koperty oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Kopert dostarcza przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej.

Art. 44.

Głosowanie odbywa się publicznie w następujący sposób: wyborca podszedłszy do stołu, przy którym siedzi Komisja wyborcza, wymienia swe imię, nazwisko i adres mieszkania.

Po sprawdzeniu przez członka prowadzącego protokół czy imię i nazwisko wymienione znajduje się w spisie wyborców, wyborca otrzymuje ostemplowaną kopertę do głosowania, wkłada w nią kartę do głosowania i wręcza przewodniczącemu Komisji, który sprawdza stempel na kopercie i wrzuca ją do urny wyborczej.

Jednocześnie członkowie Komisji obok nazwiska wyborcy czynią w obu egzemplarzach spisu adnotację, że tenże swój głos oddał.

Art. 45.

Przewodniczący Komisji Wyborczej, a względnie Komisja, może zażądać ustalenia tożsamości osoby głosującej. Oprócz tego może każdy członek Komisji i każdy mąż zaufania, lub jego zastępca, wystąpić z zarzutem co do tożsamości osoby wyborcy.

Zarzuty te mogą być czynione tylko dopóty, dopóki osoba, o którą chodzi, nie oddała głosu.

Wyborca nie posiadający dokumentów, uznanych za wystarczające przez Komisję, może się powołać na świadectwo dwóch świadków osobiście znanych choćby jednemu członkowi Komisji. Nazwiska tych świadków i nazwisko członka Komisji, znającego ich osobiście, będą zaznaczone w protokóle Komisji.

Od decyzji Komisji w sprawie tożsamości wyborcy niema odwołania.

Art. 46.

Głosowania przerywać nie wolno. Gdyby wskutek siły wyższej czynności wyborcze były wręcz uniemożliwione, komisja wyborcza może przedłużyć głosowanie, lub odroczyć je do dnia następnego. Zarządzenie takie musi być natychmiast ogłoszone publicznie w sposób w danem miejscu używany.

W razie przerwania głosowania Komisja wyborcza opieczętuje akta wyborcze i urnę wyborczą i przechowuje je pod osobistą odpowiedzialnością przewodniczącego. Po ponownem podjęciu głosowania należy protokólarnie stwierdzić czy pieczęcie były nienaruszone.

Art. 47.

Z uderzeniem godziny 6 wieczorem przewodniczący nakazuje zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd mogą głosować tylko wyborcy, którzy przed uderzeniem godziny 6 weszli do lokalu wyborczego.

Jeżeli wszyscy wyborcy, wpisani do listy wyborców, oddali swój głos, może Komisja także przed godziną 6 uznać głosowanie za ukończone.

Obliczenie i ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 48.

Obliczenia wyników wyborów dokonywa Komisja. Mężowie zaufania lub ich zastępcy mogą być obecni przy obliczaniu.

Art. 49.

Po ogłoszeniu, że głosowanie jest ukończone, przewodniczący otwiera urnę wyborczą, poczem liczy koperty w niej złożone, nie otwierając ich.

Jednocześnie ustala się na podstawie notatek w spisie wyborców liczbę wyborców, którzy głosowali.

Gdyby liczba ta, mimo kilkakrotnego liczenia, różniła się od liczby kopert, wyjętych z urny, należy te zaznaczyć w protokóle, podając okoliczności, mogące wyjaśnić przyczynę powyższej niezgodności.

Art. 50.

Po ukończeniu tej czynności Komisja Okręgowa przystępuje niezwłocznie do obliczenia głosów, oddanych na poszczególne listy kandydatów.

W tym celu otwiera jeden z członków Komisji koperty, wyjmuje z nich karty do głosowania i podaje je przewodniczącemu, który odczytuje głośno treść karty, poczem oddaje ją wraz z kopertą innemu członkowi Komisji do przechowania aż do ukończenia obliczenia.

Art. 51.

Nieważne są:

1) karty głosowania włożone do koperty urzędownie nie ostemplowanej lub do koperty oznaczonej znakiem odróżniającym,
2) karty do głosowania puste;
3) karty do głosowania wypełnione niezgodnie z przepisem art. 43 tudzież karty koloru innego niż biały;
4) karty do głosowania znalezione w kopercie w liczbie większej niż jedna;
5) karty do głosowania nie opiewające na jedną z ważnych zgłoszonych list kandydatów.

Art. 52.

Protokólant i jeden z członków Komisji prowadzi każdy z osobna listę obliczenia głosów, w której wpisuje się głosy oddane na poszczególne listy kandydatów w miarę odczytywania treści kart przez Przewodniczącego.

Prowadzący listy zliczają oddane głosy. Obie listy obliczenia muszą się ze sobą zgadzać i mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji i dołączone do protokółów.

Art. 53.

Karty zakwestjonowane, o których ważności orzekała Komisja, należy oznaczyć numerami porządkowemi i dołączyć do protokółu. W protokóle należy podać krótko powody, dla których karta została uznana za ważną lub nie ważną. Jeżeli by powodem unieważnienia karty do głosowania była wadliwość koperty, należy dołączyć do protokółu także kopertę, zaznaczywszy ją numerem porządkowym odnośnej karty.

Art. 54.

Wszystkie oddane podczas głosowania karty głosowania nie podpadające pod przepisy art. 53 powinna Komisja Wyborcza starannie zapakować i zapieczętować. Po zapieczętowaniu należy na opakowaniu umieścić napis wskazujący okręg wyborczy, z którego karty pochodzą.

Osobno należy zapakować koperty z wyjątkiem kopert, o których mowa w art. 53.

Art. 55.

Ustaliwszy wyniki głosowania w okręgu wyborczym, oblicza Komisja przedewszystkiem dzielnik wyborczy.

W tym celu dzieli Komisja sumę głosów ważnie oddanych razem na wszystkie ważne zgłoszone w okręgu listy kandydatów, przez liczbę mandatów, przydzielonych danemu okręgowi wyborczemu zwiększoną o 1.

Otrzymana w ten sposób liczba bez ułamka jest dzielnikiem wyborczym (np. przyjmując, że ogólna suma głosów wynosi 1000 oraz że okręg wybiera 5 radnych dzieli się 1000 przez 6 (5 mandatów plus 1) otrzymany iloraz 166 jest dzielnikiem wyborczym.

Następnie dzieli Komisja liczbę głosów ważnie oddanych na każdą ważnie zgłoszoną listą kandydatów przez dzielnik wyborczy.

Każda lista otrzymuje tyle mandatów, ile razy dzielnik wyborczy mieści się w liczbie głosów, oddanych na daną listę, nie uwzględniając ułamków.

Jeżeli po dokonaniu tego podziału pozostają jeszcze mandaty nie zajęte, liczbę głosów, która padła na każdą listę kandydatów dzieli się przez powiększoną o jeden liczbę miejsc, każdej liście przyznanych, a jeśli nie przyznano jeszcze liście żadnego mandatu—przez jeden. Najwyższy uzyskany w ten sposób iloraz wskazuje, której liście przyznać należy pozostały mandat (np. przyjmując przy 1000 głosach i 5 mandatach, że z 3 zgłoszonych ważnie list otrzymały: lista Nr 1—440 głosów, lista Nr 2—320 głosów, lista Nr 3—240 głosów dzieli się 440 przez 166 (dzielnik wybor.) równa się 2,65, 320 przez 166 równa się 1, 92, 240 przez 166—1,44.

Lista Nr 1 otrzymuje 2 mandaty, lista Nr 2—1 mandat, lista Nr 3—1 mandat. Celem nadania niezajętego jednego mandatu dzieli się 440 przez 3 (2 mandaty + 1) równa się 146, 66, 320 przez 2 równa się 160, 240 przez 2 równa się 120. Niezajęty mandat otrzymuje lista Nr 2.

W ten sposób postępuje się dalej aż do uzyskania pełnej ilości radnych, przypadających na dany okręg wyborczy.

W razie, gdyby kilka list miało jednakowe prawo do tego samego mandatu, rozstrzyga los.

Art. 56.

Radnymi ze zgłoszonej ważnej listy zostają osoby, wymienione z kolei na tylu pierwszych miejscach listy kandydatów, ile tejże przypada mandatów.

Kandydat wybrany jednocześnie z dwóch lub więcej list winien oświadczyć z której listy mandat przyjmuje. Z list, z których mandatu nie przyjmie, zostaje skreślony, przyczem z list tych wchodzi do rady następny z kolei kandydat.

Pozostali kandydaci, zgłoszeni na liście, wstępują do rady gminnej w wypadkach i w sposobie przewidzianym w art. 20 ustawy o gminie wiejskiej.

Art. 57.

Z czynności swoich Okręgowa Komisja Wyborcza spisuje protokół. W protokóle tym musi być uwidoczniona:

1) liczba osób, mających prawo wybierania według spisu wyborców, który służył za podstawę do głosowania;
2) liczba wyborców głosujących;
3) liczba głosów nieważnych w myśl art. 51;
4) liczba głosów ważnych;
5) liczba głosów oddanych na poszczególne listy kandydatów;
6) liczba mandatów przypadających na poszczególne listy kandydatów;
7) imiona i nazwiska, wiek, zawód i miejsce zamieszkania obranych radnych.

W protokóle winny być uwidocznione wszystkie obliczenia dokonane w celu stwierdzenia wyniku wyborów.

Protokół musi być podpisany przez wszystkich obecnych członków Komisji i mężów zaufania.

Każdy członek Komisji i mąż zaufania, jeśli uważa, że protokół nie jest zgodny z rzeczywistością, ma prawo podyktować swoje oświadczenie w tej mierze lub złożyć je na piśmie.

Oświadczenie to musi być dołączone do protokółu.

Art. 58.

Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej odsyła na drugi dzień po głosowaniu protokół wymieniony w art. 58 oraz wszelkie akta wyborcze do Głównej Komisji Wyborczej.

Art. 59.

Główna Komisja Wyborcza najpóźniej na trzeci dzień po głosowaniu przegląda protokóły wszystkich Okręgowych Komisji Wyborczych i bada czy uchwały Komisji co do ważności kart do głosowania (art. 53) są zgodne z przepisami art. 51, tudzież czy w cyfrach podanych według przepisów art. 57 w protokóle Okręgowej Komisji Wyborczej niema widocznych błędów arytmetycznych.

Jeżeliby uchwały Komisji były niezgodne z przepisami art. 52, uchwali Komisja odpowiednie sprostowanie wyników głosowania, ustalonych przez Okręgową Komisję Wyborczą.

Widoczne błędy arytmetyczne poprawi Komisja Główna, o ile to na podstawie protokółu lub spisu wyborców jest możliwe.

Jeżeliby pozatem przeprowadzenie wyborów w Okręgu nasuwało pewne wątpliwości, zaznaczy je Komisja Główna w protokóle—nie może jednak sprostować wyników głosowania ustalonych przez Komisję Okręgową.

W posiedzeniu tem biorą udział także przewodniczący komisji okręgowych, celem udzielenia Komisji Głównej wyjaśnień w sprawie wyborów przeprowadzonych w ich okręgu.

Art. 60.

Z czynności swoich spisuje Główna Komisja Wyborcza protokół, w którym powinny być uwidocznione wszystkie czynności przewidziane w art. 59.

Oprócz tego zestawi Komisja Główna w protokóle wynik wyborów we wszystkich okręgach wyborczych, podając:

1) liczbę osób uprawnionych do głosowania;
2) liczbę głosujących;
3) liczbę głosów nieważnych według uchwał Komisji Okręgowych;
4) liczbę głosów nieważnych według uchwał Komisji Głównej (ostateczną liczbę głosów nieważnych);
5) ostateczną liczbę głosów ważnych;
6) imiona, nazwiska, wiek, zawód i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

Art. 61.

Odpis protokółu Głównej Komisji oraz po jednym odpisie protokółów Okręgowych Komisji Wyborczych należy opieczętować i przesłać bezzwłocznie do Wydziału Powiatowego.

Karty do głosowania oraz wszelkie inne akta wyborcze zarówno Głównej Komisji Wyborczej, jak Komisji Okręgowej—należy opieczętować, opatrzyć napisem oznaczającym zawartość i oddać wójtowi, który winien je starannie przechowywać do następnych wyborów.

W razie wniesienia protestu przeciw wyborom będą akta wymienione w ustępie 2 odesłane do Wydziału Powiatowego.

Art. 62.

Po ustaleniu wyników wyborów ogłasza przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej publicznie w gminie w sposób używany do ogłoszeń gminnych, rezultaty wyborów, podając dla każdego okręgu wyborczego, liczbę głosów ważnych oddanych w danym okręgu wyborczym na poszczególne listy kandydatów oraz imiona, nazwiska, zawód i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

W ogłoszeniu należy oznajmić, że w ciągu dni 8 po dniu ogłoszenia wyniku wyborów każdy wyborca może wnieść do Wydziału Powiatowego protest przeciw wyborom. Protest należy wnieść na ręce przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej i uzasadnić go należytemi dowodami.

Protesty wyborcze.

Art. 63.

Jeżeli w przepisanym terminie (art. 62) wniesiono protesty wyborcze, przewodniczący Głównej Komisji Wyborczej przesyła je wraz ze wszystkiemi aktami wyborczemi do Wydziału Powiatowego.

Art. 64.

Wydział Powiatowy rozstrzyga protesty najpóźniej w ciągu dni 40 od dnia ich otrzymania. O treści orzeczenia Wydział Powiatowy zawiadamia wójta i wnoszącego

zażalenie z oznajmieniem, że przeciw orzeczeniu przysługuje prawo odwołania się do Wydziału Wojewódzkiego w ciągu dni 8 po dniu doręczenia. Odwołanie należy wnieść za pośrednictwem przewodniczącego Wydziału Powiatowego, który przesyła je wraz z aktami wyborczemi do Wydziału Wojewódzkiego.

Art. 65.

Wydział Wojewódzki rozstrzyga odwołanie ostateczne najpóźniej w ciągu dni 40 od dnia otrzymania, zawiadamiając o swem orzeczeniu za pośrednictwem Wydziału Powiatowego wójta i wnoszących odwołanie.

Art. 66.

Wybory są nieważne:

1) jeżeli zostanie stwierdzone, że w danym okręgu wyborczym dopuszczono się przy wyborach przekupstw, wymuszeń lub fałszu w rozmiarach, mogących zmienić wynik wyborów.
2) jeżeli wybory przeprowadzone zostały niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy, a uchylenia popełnione mogły wpłynąć na wynik wyborów.

Art. 67.

W razie unieważnienia wyborów Wydział Powiatowy zarządza w ciągu dni 15 od daty unieważnienia ponowne wybory w tym okręgu, w którym głosowanie zostało unieważnione.

Wybory te przeprowadzić mogą te same Komisje, na podstawie tych samych spisów wyborców, co wybory pierwsze, o ile wyboru nie unieważniono właśnie z powodu wadliwości tych Komisji, względnie tych spisów wyborców.

Koszta wyborów.

Art. 68.

Wszelkie koszta związane z przeprowadzeniem wyborów ponosi gmina.

Art. 69.

Wszelkie pisma i potwierdzenia w sprawach wyborczych są wolne od opłat stemplowych.

Przepisy karne.

Art. 70.

Karom aresztu od 24 godzin do 15 dni lub grzywny od 1000 do 50.000 marek będzie karany kto wbrew zakazowi, zawartemu w art. 39, wygłasza przemówienia do wyborców, rozdziela kartki do głosowania lub w jakikolwiek sposób agituje.

Wymierzenie kary należy do sądu.

Art. 71.

Osoby, które wbrew zakazowi, zawartemu w art. 36 sprzedają, szynkują lub podają trunki alkoholowe, ulegną w drodze administracyjnej karom, przewidzianym w art. 8 ustawy z dnia 23 kwietnia 1920 r.

B. WYBORY DO ZARZĄDU GMINNEGO.

Art. 72.

Wybory do zarządu gminnego (wójta, ławników i zastępcy wójta) o ile nie wniesiono protestów, albo też o ile protesty i odwołania zostały rozstrzygnięte przed upływem okresu wyborczego poprzedniej rady — winny być dokonane w ciągu dni 8 po upływie okresu wyborczego poprzedniej rady gminnej. Jeżeli na skutek odwołania do Wydziału Wojewódzkiego (art. 65) nie nastąpiło zatwierdzenie nowowybranej rady gminnej przed upływem terminu wygaśnięcia mandatu poprzedniej rady, termin zwołania nowowybranej rady może być odłożony najpóźniej jednak do dni 30.

Art. 73.

Do ważności wyborów członków zarządu gminnego konieczna jest obecność przynajmniej $^{2}/_{3}$ ustawowej liczby radnych.

Art. 74.

Zebrania nowowybranej rady gminnej w celu wybrania zarządu zwołuje wójt gminy, ewentualnie kierownik gminy, który po otwarciu posiedzenia i po odebraniu od radnych przyrzeczenia (w myśl art. 17 ustawy o gminie wiejskiej) odczytuje artykuły 22, 23, 24, 25 i 26 ustawy o gminie wiejskiej i wzywa radę do wyboru przewodniczącego komisji wyborczej, w ręce którego na czas wyborów zarządu oddaje przewodnictwo.

Art. 75.

Przewodniczący Komisji wyborczej powołuje dwóch asesorów, razem z którymi tworzy Komisję wyborczą.

Uchwały Komisji wyborczej zapadają większością głosów.

Art. 76.

Jeżeli wójt, lub jego zastępca, nie zwoła pierwszego zebrania nowo wybranej rady w terminie wymienionym w art. 72, zwołanie zebrania zarządza starosta.

Wybór wójta.

Art. 77.

Rada gminna wybiera najpierw wójta.

Art. 78.

Głosowanie na wójta jest tajne i odbywa się za pomocą kart do głosowania, które dostarcza radnym Komisja wyborcza. Głosujący wpisują na kartach imię, nazwisko, miejsce zamieszkania kandydata na wójta.

Art. 79.

Głosowanie odbywa się w następujący sposób: jeden z członków Komisji odczytuje listę radnych w porządku abecadłowym: radni, w miarę wywoływania nazwisk, wrzucają kolejno do urny stojącej na stole prezydjalnym kartę do głosowania. Jednocześnie inny członek Komisji Wyborczej obok nazwiska głosującego radnego zaznacza w liście, że tenże głos oddał.

Art. 80.

Po ukończeniu głosowania przewodniczący wyjmuje karty do głosowania z urny i liczy je.

Ilość kart winna się zgadzać z liczbą radnych, którzy oddali głos.

Art. 81.

Po ukończeniu tej czynności jeden z członków Komisji rozwija oddane kartki i podaje je kolejno przewodniczącemu, który stwierdza, czy kartka odpowiada przepisanym wymogom ważności, odczytuje z niej głośno imię i nazwisko kandydata, poczem oddaje ją drugiemu członkowi Komisji do przechowania, aż do ukończenia obliczenia. Odczytywane nazwiska kandydatów zapisuje jeden z członków Komisji oraz sekretarz do listy obliczenia głosów i zamieszcza obok każdego z nazwisk kandydatów w miarę ich odczytywania liczby porządkowe oddanych na nich głosów.

Po wyczerpaniu wszystkich kartek przewodniczący porównywa i uzgadnia ilość głosów oddanych na każdego kandydata z ilością głosujących.

Listy obliczenia głosów mają być po dokończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji i dołączone do protokółu.

Art. 82.

Nieważne są karty do głosowania:

1) nie określające w sposób nie budzący wątpliwości osoby kandydata;
2) wymieniające kandydata, który nie odpowiada wymogom art. 24 ustawy o gminie wiejskiej;
3) w razie umieszczenia na karcie do głosowania kilku nazwisk, uwzględnia się tylko nazwisko pierwsze.

Art. 83.

O ważności karty do głosowania rozstrzyga w razach wątpliwych Komisja Wyborcza.

Karty, których ważność zaczepiono, należy opatrzyć numerami porządkowemi i dołączyć do protokółu, w którym należy podać krótkie powody, dla których karta została uznana za ważną lub nieważną.

Art. 84.

Nieważnych kart nie uwzględnia się przy obliczaniu głosów.

Art. 85.

Wybranym na wójta jest ten kandydat, na którego padło głosów więcej niż wynosi połowa głosujących.

Art. 86.

Gdyby żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej bezwzględnej większości głosów, przewodniczący Komisji Wyborczej zarządza powtórnie głosowanie.

Jeżeli przy powtórnem głosowaniu żaden kandydat nie uzyska bezwzględnej większości, przewodniczący zarządzi głosowanie ściślejsze między tymi dwoma kandydatami, którzy przy powtórnem głosowaniu uzyskali najwięcej głosów.

Przy ściślejszem głosowaniu za wybranego uznać należy tego kandydata, który uzyskał większą ilość głosów, głosy oddane na kandydata nie przeznaczonego do ściślejszego wyboru są nieważne.

W razie równości głosów rozstrzyga los wyciągnięty przez przewodniczącego.

Wybór ławników.

Art. 87.

Po wybraniu wójta rada gminna przystępuje bezzwłocznie do wyboru ławników.

Art. 88.

Przy dokonywaniu wyborów na ławników należy głosować na każde stanowisko ławnika osobno. Wybranym zostaje kandydat, na którego padło głosów więcej, niż wynosi połowa głosujących. Jeśli przy pierwszem głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska bezwzględnej większości głosów, należy głosować powtórnie, a gdyby i przy tem głosowaniu nikt takiej większości nie uzyskał, należy przystąpić do wyboru między dwoma kandydatami, którzy przy ostatniem głosowaniu uzyskali największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los.

Wybór zastępcy wójta.

Art. 89.

Po wybraniu ławników dokonywa rada gminna bezzwłocznie wyboru zastępcy wójta z grona wybranych ławników.

Wybory zastępcy wójta odbywają się w sposób przepisany dla wyboru wójta.

Zawiadomienie wybranych i protokół.

Art. 90.

Przewodniczący Komisji bezpośrednio po dokonanym wyborze członków zarządu wzywa obranych, o ile są obecni na sali, do oświadczenia się, czy przyjmują wybór. Do nieobecnych wystosuje pismo z wezwaniem do bezzwłocznego oświadczenia się co do przyjęcia mandatu.

W razie nieprzyjęcia mandatu przez wybranego na wójta, jego zastępcę lub ławnika odbywa się niezwłocznie ponowny wybór.

Art. 91.

Z czynności wyborczej należy spisać protokół, zawierający wszystkie istotnie momenty wyborów. Protokół winien być podpisany przez wszystkich członków Komisji Wyborczej i przechowany w aktach Urzędu Gminnego wraz z listami obliczenia głosów oraz z kartkami do głosowania.

O ogłoszeniu wyborów.

Art. 92.

Po ustaleniu wyniku wyborów i przyjęciu mandatów przez wybranych, przewodniczący Komisji ogłasza natychmiast publicznie w sposób używany do ogłoszeń gminnych: imię, nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania wybranych członków zarządu.

Protesty.

Art. 93.

Każdy z członków Rady Gminnej może w ciągu dni ośmiu po dniu ogłoszenia wyniku wyborów wnieść na ręce wójta protest przeciwko wyborom wójta, ławników i zastępcy wójta, poparty należytemi dowodami.

Dziewiątego dnia po ogłoszeniu wyniku wyborów przesyła wójt do starosty celem zatwierdzenia wyboru wójta i jego zastępcy oraz ewentualnego rozstrzygnięcia protestów przeciwko wyborom wszystkie akta wyborcze wraz z ewentualnie wniesionemi protestami.

Art. 94.

Starosta winien w ciągu dni 14 po otrzymaniu aktów wyborczych rozpatrzyć wniesione protesty i wydać w myśl art. 25 ustawy gminnej, decyzję o zatwierdzeniu wójta i jego zastępcy oraz w razie wniesienia protostów przeciwko wyborom ławników rozstrzygnąć także i te protesty.

Decyzję starosty winien wójt natychmiast ogłosić publicznie w sposób używany do ogłoszeń gminnych oraz podać do wiadomości tych osób, które wniosły protest.

Art. 95.

Przeciwko decyzji starosty nie zatwierdzającej wójta lub jego zastępcy przysługuje wybranym i Radzie Gminnej, przeciwko zaś decyzji starosty odrzucającej wniesione protesty wyborcze przysługuje osobom, które wniosły protest przeciw wyborom prawo zażalenia do wojewody w ciągu dni 8-miu po ogłoszeniu w gminach decyzji Starosty. Zażalenia winny być wniesione za pośrednictwem starosty.

W razie wniesienia zażalenia starosta przesyła w ciągu dni 3 po upływie terminu, przewidzianego dla wniesienia zażalenia, akta wyborcze wraz z zażaleniem do wojewody. Wojewoda winien w ciągu dni 14-tu po odebraniu akt zażalenie rozstrzygnąć w myśl art. 25 ustawy gminnej.

Decyzja wojewody jest ostateczną.

Art. 96.

Przepisy art. 66 stosuje się analogicznie przy protestach przeciw wyborom do zarządu gminnego.

W razie unieważnienia wyborów odbywa się ponowny wybór na opróżnione stanowisko w Zarządzie w myśl przepisów niniejszej ustawy.

C. WYBORY SOŁTYSA I JEGO ZASTĘPCY.

Art. 97.

Wybór sołtysa i jego zastępcy zarządza wojt gminy na zlecenie Wydziału Powiatowego.

Zarządzenie wyborów ogłosi wójt publicznie w gromadzie w sposób używany do ogłoszeń gromadzkich, zaznaczając: dzień, miejsce i czas zebrania gromady.

Art. 98.

Wybory sołtysa i jego zastępcy przeprowadza Komisja Wyborcza składająca się z przewodniczącego, powołanego przez wójta z pośród członków rady gminnej, oraz z 2 członków powołanych przez przewodniczącego z pośród osób posiadających w danej gromadzie prawo wybierania.

Uchwały Komisji zapadają większością głosów.

Art. 99.

Sołtys gminy dostarcza przewodniczącemu Komisji Wyborczej najpóźniej na 7 dni przed wyborami listę wyborców, obejmującą wszystkich członków gromady, którym na mocy art. 78 ustawy o gminie wiejskiej przysługuje w dniu zarządzenia wyborów prawo udziału w zebraniu gromady.

Art. 100.

Wybory sołtysa i jego zastępcy odbywają się w myśl art. 89, 90 i 91 ustawy o gminie wiejskiej.

Art. 101.

Głosowanie jawne odbywa się w następujący sposób: wyborca, podszedłszy do stołu przy którym siedzi Komisja Wyborcza, wymienia swe imię i nazwisko.

Po sprawdzeniu przez Komisję, że zgłaszający się posiada prawo udziału w zebraniu gromady, wyborca wymienia wyraźnie imię i nazwisko kandydata, na którego głosuje; jeden z członków Komisji oraz sekretarz każdy z osobna zapisuje nazwisko kandydata względnie każdy następny oddany głos w liście obliczenia głosów; jednocześnie inny członek Komisji zaznacza przy nazwisku wyborcy w liście wyborców, że wyborca oddał głos. Listy obliczania głosów mają być po ukończeniu obliczenia podpisane przez wszystkich członków Komisji i dołączone do protokółu.

Art. 102.

Przewodniczący Komisji Wyborczej może zarządzić uproszczenie głosowania jawnego przez rozstąpienie się wyborców na dwie strony lub przez zwykłe podniesienie rąk, o ile nie sprzeciwia się temu przynajmniej 1/4 obecnych wyborców, w tym wypadku jednak przewodniczący Komisji zarządzi przedtem usunięcie z lokalu wyborczego osób nie posiadających prawa udziału w zebraniu gromady.

Art. 103.

Po ukończeniu głosowania należy zliczyć głosy oddane na każdego z kandydatów i porównać uzyskaną sumę z ilością głosujących.

Ogólna suma oddanych głosów winna się zgadzać z ilością głosujących.

Art. 104.

Głosowanie tajne odbywa się za pomocą kart do głosowania w sposób przepisany dla wyboru wójta (art, 78—86).

Art. 105.

Z czynności wyborczych spisuje Komisja protokół analogicznie do przepisów zawartych w art. 92 ustawy o gminie wiejskiej.

Odpis protokółu należy przesłać bezzwłocznie wójtowi.

Art. 106.

Bezpośrednio po ustaleniu wyników wyboru i przyjęciu mandatów przez wybranych przewodniczący Komisji ogłasza publicznie imiona i nazwiska wybranych na sołtysa i jego zastępcę, wymieniając zarazem ilość głosów oddanych na każdego ze zgłoszonych kandydatów.

W ogłoszeniu należy oznajmić, że każdy wyborca może w ciągu dni 8 po dniu ogłoszenia wyborów wnieść do Wydziału powiatowego protest przeciw wyborom poparty należytemi dowodami.

Protest należy złożyć do rąk wójta, który w ciągu 3 dni obowiązany jest przesłać go Staroście.

Art. 107.

Starosta po wysłuchaniu opinji wydziału powiatowego w ciągu dni 14 wydaje decyzję ostateczną i zawiadamia o treści decyzji wnoszących protest za pośrednictwem wójta.

Art. 108.

W gromadach, posiadającwch rady gromadzkie w myśl art. 79 ustawy o gminie wiejskiej, wyboru sołtysa i jego zastępcy dokonywa rada gromadzka w sposób przepisany dla wyboru wójta (art. 78 do 86).

Załącznik 3 do N-ru 3368.

WNIOSKI MNIEJSZOŚCI.

Do art. 13:

Zamiast „przynajmniej od roku” ma być „przynajmniej od pół roku”.

Herz.

Do art. 16:

Zamiast „cztery” ma być „trzy”.

Putek.

Do art. 25.

Na końcu artykułu dodać: „albo też gdy wybrany nie daje dostatecznej gwarancji należytego spełnienia swych obowiązków”.

Godek.

Do art. 27:

W zdaniu pierwszem skreślić wyraz „nie”, w zdaniu drugiem po „radny...” wstawić wyraz „nie”.

Skrzypek.

Do art. 28:

Zamiast „na lat cztery” ma być „na lat trzy”.

Putek.

Do art. 31:

Zamiast „ustala wydział powiatowy na wniosek rady gminnej z uwzględnieniem ekonomicznych stosunków gminnych”, ma być „ustala rada gminna”.

Putek.

Do art. 40.

Zamiast całego artykułu ma być: „na posiedzeniach rady gminnej przewodniczy jeden z pośród członków rady gminnej wybrany na przewodniczącego".

Krysztoforski, Waleron i Putek.

Do art. 70:

Skreślić „wraz z oddzielnem pomieszczeniem dla chorych".

Toczek.

Do art. 84:

W zdaniu drugiem zamiast „może powierzyć" ma być „powierza".

Krysztoforski.

Do art. 84:

Po pierwszem zdaniu dodać zdanie nowe: „przy uchwałach pociągających za sobą wydatek, mają prawo głosu stanowczego tylko ci członkowie gromady, którzy dany ciężar będą ponosić".

Górski.

Do art. 89:

Zamiast „1/4" ma być „1/2".

Krysztoforski.

Do art. 105:

W ustępie drugim skreślić „za zgodą przewodniczącego wydziału powiatowego".

Skrzypek.

Do art. 112:

Skreślić „z pośród członków gminy".

Zyskowski.

Do art. 118:

Skreślić „w razie rozparcelowania gruntów dworskich, gdy tego zażądają właściciele parcel".

Sawicki.

Drukarnia Państwowa. Nr. 16897. 28.II 22. 1400.

Sprawozdanie stenograficzne

z 299 posiedzenia Sejmu Ustawodawczego

z dnia 25 kwietnia 1922 r.

T R E Ś Ć:

łam

Interpelacje 3

Interpelacja ustna p. Gdyka w sprawie strajku dozorców domowych.

Gdyk. 3

Minister Pracy i Opieki Społecznej Darowski 4

Przyjęcie w pierwszem czytaniu noweli do ustawy o nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej. Odesłanie do Komisji Prawniczej.

Ustawa o wyłącznościach przemysłowych i handlowych. 6

Odesłanie w pierwszem czytaniu do Komisji Przemysłowo-Handlowej.

Ustawa w przedmiocie zmian ustaw niemieckich o sądach przemysłowych i kupieckich 6

Odesłanie w pierwszem czytaniu do Komisji Prawniczej.

Ustawa o podniesieniu dodatku za wysługę lat cywilnych funkcjonarjuszów państwowych 6

Odesłanie w pierwszem czytaniu do Komisji Skarbowo-Budżetowej i Administracyjnej.

łam

Ustawa o gminie wiejskiej.

Bojanowski 6

Erdman 10

Waleron 14

ks. Sobolewski 18

Suligowski 18

Matakiewicz 19

Herz 23

Putek 29

Odrzucenie wniosku o przejście nad ustawą do porządku dziennego.

Odroczenie rozprawy.

Wniosek nagły Zw. L.-N. w sprawie gwałtów niemieckich na Górnym Śląsku.

Głąbiński 42

Przyjęcie nagłości i merilum.

Wnioski nagłe pp. Piechoty, Frąckowiaka, Smulikowskiego, Brejskiego, Niedbalskiego i Bobrowskiego.

Odesłanie do Komisji.

Porządek dzienny następnego posiedzenia.

Woźnicki 44

(Początek posiedzenia o godz. 4 min. 30 po poł.).

Przedstawiciele Rządu:

Prezydent Ministrów i Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Antoni Ponikowski, Minister Spraw Wewnętrznych Antoni Kamjeński, Minister Skarbu Jerzy Michalski, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych Józef Raczyński, Minister Kolei Żelaznych Ludwik Zagórny-Marynowski, Minister Poczt i Telegrafów Władysław Stesłowicz, Minister Pracy i Opieki Społecznej Ludwik Darowski, Minister Przemysłu i Handlu Stefan Ossowski, Minister Zdrowia Publicznego Witold Chodźko, Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa Jan Żarnowski.

Wiceministrowie:

W Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej Gustaw Simon, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Juljusz Dunikowski, w Ministerstwie Sprawiedliwości Zygmunt Rymowicz, w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Tadeusz Łopuszański.

(Interpelacje).
(Interpelacja ustna p. Gdyka w sprawie strajku dozorców domowych).

Marszałek:

Otwieram posiedzenie. Protokół 297 posiedzenia uważam za przyjęty, gdyż nie wniesiono przeciw niemu zarzutów. Protokół 298 posiedzenia leży w biurze sejmowem do przejrzenia. Jako sekretarze zasiadają pp. Sołtyk i Szymczak, listę mówców prowadzi p. Sołtyk. Proszę P. Sekretarza o odczytanie interpelacji.

Sekretarz p. Szymczak (*czyta*):

Interpelacja p. Fiołki i tow. z N. Ch. K. R. do p. Prezydenta Ministrów w sprawie opłaty prac wykonywanych przez rzemieślników dla Państwa.

Interpelacja posłów z Klubu P. S. L. do p. Prezydenta Ministrów w sprawie sprzedania Banku Ostbank für Handel und Gewerbe w Poznaniu.

Interpelacja p. Fiołki i tow. z N. Ch. K. R. do p. Ministra Poczt i Telegrafów w sprawie niższych urzędników pocztowych, pełniących w b. zaborze pruskim służbę urzędników średnich.

Interpelacja posłów z Kl. N. P. R. do p. Prezydenta Ministrów w sprawie prześladowczej, zbrodniczej akcji niemieckiej na Górnym Śląsku.

Interpelacja p. J. Madeja i tow. do pp. Ministrów Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych w sprawie zwrotu dokumentów, jak arkuszy gruntowych, wyciągów familijnych i t. d. byłym reklamantom w Małopolsce.

Interpelacja p. Sadowskiego i tow. ze Zw. L. N. do p. Ministra Sprawiedliwości w sprawie działalności sędziów w Łucku i w Sarnach.

Interpelacja p. Sadowskiego i tow. ze Zw. L. N. do p. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zmuszania ludności pod groźbą kar do wybierania dokumentów osobistych w woj. poleskiem.

Marszałek: Interpelacje te prześlę p. Prezydentowi Ministrów. Przed porządkiem dziennym prosił o głos p. Gdyk.

P. Gdyk:

Wysoki Sejmie! Dn. 7 kwietnia Wysoki Sejm jednomyślnie uchwalił nagłość i meritum mego wniosku, ażeby Rząd jak najprędzej, w ciągu 7 dni załatwił nieporozumienia wynikłe między właścicielami nieruchomości a dozorcami domowymi. Uchwała była następująca: Sejm upoważnia Rząd do skorzystania z uprawnienia przysługującego Rządowi do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi w celu jak najszybszego uregulowania warunków materjalnych dozorców domowych, a tem samem do zlikwidowania zatargu w ciągu 7 dni. Do tej pory, jak Wysokiej Izbie wiadomo, zatarg ten nie został zlikwidowany, wobec czego prosiłbym P. Ministra Pracy, ażeby zechciał nas poinformować, co Rząd w tej sprawie do tej pory uczynił.

Marszałek: Głos ma p. Minister Pracy.

Minister Pracy i Opieki Społecznej Darowski:

Wysoki Sejmie! 7 kwietnia zapadła uchwała Wysokiego Sejmu, powołująca Rząd, ażeby zatarg z dozorcami domowymi był w ciągu 7 dni załatwiony. Otóż niezależnie od poprzednich rokowań, jakie były prowadzone na gruncie Komisarjatu Rządu pod przewodnictwem przedstawiciela Ministerstwa Pracy, w dniu 12 kwietnia ponownie taka narada u Komisarza Rządu została zwołana, na którą stawili się tak przedstawiciele nieruchomości, jak przedstawiciele związków zawodowych. Na tej naradzie 12 kwietnia właściciele nieruchomości ze względów technicznych, oraz przypadających świąt wszystkich obrządków prosili o odroczenie konferencji z przedstawicielami dozorców domowych do dnia 19 kwietnia, w którym to dniu, mając upoważnienie do wypowiedzenia się w zasadniczej sprawie, przystąpią do pertraktacji. Na tem samem posiedzeniu przedstawiciele związków zawodowych tak klasowych, jak i chrześcijańskiego, oświadczyli, że nie mogą przystąpić do zlikwidowania strajku, ponieważ nie mają gwarancji, że przedstawiciele stowarzyszenia właścicieli nieruchomości przystąpią w dniu 19 kwietnia do pertraktacji.

Stało się to 12 kwietnia. Otóż zgodnie z propozycją przedstawicieli nieruchomości — konferencja została odroczona do 19 kwietnia. Począwszy od czasu wybuchu strajku, t. j. od 29 marca, kiedy się już odbywały pierwsze narady przy pośrednictwie Ministerstwa Pracy, do 19 kwietnia toczyły się rokowania w celu znalezienia wyjścia z sytuacji.

Na posiedzenie 19 kwietnia, zwołane na podstawie dobrowolnego porozumienia się stron, pod przewodnictwem przedstawiciela Ministerstwa Pracy, przy udziale Komisarza Rządu, przedstawiciele właścicieli nieruchomości się nie stawili. Nadesłali natomiast pismo, że uchylają się od pertraktacji, mających na celu załatwienie zatargu z dozorcami domowymi.

(Interpelacja ustna p. Gdyka w sprawie strajku dozorców domowych).
(Ustawa o wyłącznościach przemysłowych i handlowych).
(Ustawa w przedmiocie zmian ustaw niemieckich o sądach przemysłowych i kupieckich).
(Ustawa o podniesieniu dodatku za wysługę lat cywilnych funkcjonarjuszów państwowych).
(Ustawa o gminie wiejskiej).

W dniu 20 kwietnia Ministerstwo Pracy po porozumieniu się z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych wystosowało pismo do związków zawodowych i do przedstawicieli właścicieli nieruchomości co do zwołania nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej. Związek zawodowy klasowy dozorców domowych, jak również chrześcijański związek zawodowy dozorców domowych, przyjęły propozycję Ministerstwa Pracy przyjęcia udziału w Komisji Rozjemczej, natomiast Komitet Zjednoczonych zrzeszeń właścicieli nieruchomości nadesłał pismo za podpisem p. Djonizego Zaborskiego, zawiadamiając, że komitet ten odmawia udziału w Komisji Rozjemczej.

Ponieważ ustawa o nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej rozciąga się tylko na rolnictwo, a w rolnictwie umowy zbiorowe, jak na b. Kongresówkę, tak i na Pomorze, już zostały załatwione, a jutro, pojutrze załatwimy i podpiszemy umowę zbiorową w Poznaniu—na Poznańskie—komisja taka stała się zbędną. Natomiast działalność nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej na inne zawody się nie rozciągała, a w szczególności na zatargi z dozorcami domowymi. Obecnie prosimy Wysoki Sejm, ażeby ustawa o nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej została przedłużona do r. 1923 i żeby była rozciągnięta i na zatargi z dozorcami domowymi, tak w Warszawie, jak i w miastach wojewódzkich. Odnośną nowelę Rząd przyjął i Ministerstwo miało wczoraj zaszczyt przesłać ją Wysokiemu Sejmowi na ręce p. Marszałka. Prosiłbym, żeby p. Marszałek raczył zgodzić się, by nowela, przedłożona Wysokiemu Sejmowi, była dziś przyjęta w pierwszem czytaniu.

Marszałek: Jest to dopuszczalne, jeżeli nikt nie zaprotestuje. Ponieważ nikt nie protestuje, uważam że w dniu dzisiejszym odbyło się pierwsze czytanie.

P. Gdyk: Jabym prosił, by ta sprawa ze względu na ważność była dziś we wszystkich czytaniach uchwalona.

Marszałek: Sprawa nie może być załatwiona na kolanie.

P. Gdyk: W takim razie proszę, by Komisja sprawę tę załatwiła w ciągu 2 dni.

Marszałek: Proponuję odesłać sprawę do Komisji Prawniczej, z tem aby załatwiła ją w ciągu 3 dni t. j. do piątku. (*Głos:* Do Komisji Ochrony Pracy). Jest to rzecz procedury, zatem przedewszystkiem prawnicza, a nie kwestja materjalnej ochrony pracy. Kluby mogą wydelegować do Komisji odnośnych swoich członków. Sprawa więc idzie do Komisji Prawniczej z tem, aby na piątek był przygotowany referat.

Przystępujemy do porządku dziennego: nr 1: pierwsze czytanie ustawy o wyłącznościach przemysłowych i handlowych (dr. nr. 3407). Głosu nikt nie żąda, sprawę odsyłam do Komisji Przemysłowo-Handlowej.

Nr. 2: pierwsze czytanie ustawy w przedmiocie zmian ustaw niemieckich o sądach przemysłowych i kupieckich (dr. nr. 3458). Głosu nikt nie żąda, sprawa idzie do Komisji Prawniczej.

Nr. 3: pierwsze czytanie ustawy o podniesieniu dodatku za wysługę lat cywilnych funkcjonarjuszów państwowych. Głosu nikt nie żąda, sprawa idzie do Komisji Skarbowo Budżetowej i Administracyjnej.

Nr. 4: sprawozdanie Komisji Administracyjnej o ustawie o gminie wiejskiej (dr. nr. 3368). Głos ma p. Bojanowski.

P. Bojanowski:

Ustawa o gminie wiejskiej, którą w imieniu Komisji Administracyjnej mam zaszczyt dziś przedłożyć do zatwierdzenia Wysokiemu Sejmowi, jest jedną z ważniejszych ustaw, nad jakiemi Sejm się zastanawiał, ma ona bowiem zadecydować o ustroju gminnym na całym obszarze Rzeczypospolitej, o ustroju tej podstawowej jednostki administracyjnej i samorządowej. Zadaniem samorządu gminnego jest rozwój fizyczny, umysłowy i gospodarczy ludności gminy; od tego, czy gmina spełni to zadanie pomyślnie, zależeć będzie rozwój całego Państwa. Tak samo w dziedzinie administracji; dobra administracja gminna jest warunkiem pomyślnej administracji całego Państwa, a chociaż rozwój kulturalny gminy zależy przedewszystkiem od zdolności członków gminy do podnoszenia się na wyższy szczebel kultury, to jednak ustrój gminy, te ramy, które zostaną nadane gminie, stanowią o tem, czy rozwój ten pójdzie w tempie szybszem czy wolniejszem.

(Ustawa o gminie wiejskiej).

Mógłbym się tu powołać na przykłady: w b. Królestwie Kongresowem ustawa gminna, która dotąd obowiązuje od 1864 r., dawała ludności samorząd, samorząd ten jednak nie przyniósł korzyści, nie rozwinął się, nietylko dlatego, że obcy rząd, abca administracja była wrogo usposobiona dla wszelkich przejawów samorządu i jego samodzielność ograniczał ale i dlatego, że cała gospodarka gminna opierała się na zebraniach gminnych, które nie były w stanie normalnie podołać włożonemu na nie zadaniu. Zdając sobie sprawę z ważności tej ustawy, Komisja poświęciła jej długi przeciąg czasu. Projekt ustawy został przez Rząd wniesiony już 1919 r. Projekt ten opierał się na trzech zasadniczych podstawach, a mianowicie, że gmina ma być wszechstanową, że jeden ustrój gminny ma obowiązywać na całym obszarze Rzeczypospolitej i że gmina ma być zbiorowa, a nie jednowioskowa.

Gmina wszechstanowa odpowiada demokratycznemu ustrojowi Państwa Polskiego. Zasada ta znalazła wyraz w ustawie. Cała ludność zostaje dopuszczona do głosowania w wyborze rad gminnych, które mają zarządzać całą administracją gminną. Zasada ta została zgodnie przyjęta przez całą komisję.

Druga zasada, że ustawa gminna ma obowiązywać na terenie całego Państwa, także bez protestu przyjętą została w zrozumieniu, że zapewni to jednolitość administracji państwowej i znacznie ułatwi administrację.

Najwięcej trudności nastręczyła trzecia zasada, t. j. kwestja, jaką ma być gmina: jednowioskowa, czy zbiorowa. Na trudność tę wpłynęła różnorodność położenia pod tym względem w różnych dzielnicach Państwa. Dawny zabór pruski i dawny zabór austrjacki posiadały gminy jednowioskowe, w zaborze rosyjskim gmina była zbiorowa. Po długich naradach, po zbadaniu odpowiedniego materjału ankiet i memorjałów, Komisja nabrała przekonania, że jednak gmina zbiorowa jest bardziej odpowiednią do załatwiania tych zadań, które spadają na gminę. Sprawa ta w poszczególnych dzielnicach była już poprzednio traktowana. Już w dziewiątym dziesiątku przeszłego stulecia sejm galicyjski rozesłał ankietę w sprawie gminy zbiorowej. Zebrany materjał ustalił, iż gmina jednowioskowa, jaka istnieje na terenie Małopolski, nie jest w stanie podołać wszystkim zadaniom samorządu, ze względu na brak środków materjalnych. Głosy tak poważne, jak Towarzystwa ekonomistów i prawników w Krakowie, jak Towarzystwa prawniczego lwowskiego, wypowiedziały się za gminą zbiorową. Zjazd przedstawicieli sejmików powiatowych w Wielkopolsce także przyjął zasadę gminy zbiorowej. Na podstawie tych materjałów Komisja w większości zadecydowała, że gmina zbiorowa powinna być wprowadzona na całym terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Na decyzję tę wpłynął także wzgląd, że Konstytucja żąda, ażeby w osobach przedstawicieli administracji gminnej zespolony był zarząd sprawami administracji Państwa i zarząd wykonawczy spraw gminnych, utworzenie zaś małych jednostek, jakiemi są gminy jednowioskowe, utrudniłoby administrację państwową. Najlepszym dowodem tego mamy w b. zaborze pruskim, gdzie rząd pruski dla wykonania administracji państwowej był zmuszony podzielić państwo na okręgi, odpowiadające mniej więcej naszym gminom zbiorowym, i na ich czele postawieni zostali komisarze, którzy spełniali zadania administracji państwowej. W ten sposób został rozdzielony zakres prac administracji państwowej od administracji samorządowej. Nasza ustawa gminna zgodnie z Konstytucją nie mogła iść za tym przykładem i musiała dążyć do zespolenia w jednej osobie tych dwóch zadań.

Drugą trudnością na jaką komisja natrafiła, była sprawa stanowiska gromady i zakresu jej działania. Poprzednia ustawa o gromadach wiejskich zakreślała im bardzo szczupły zakres administracji tylko własnym majątkiem. Na to stanowisko nie zgodzili się przedstawiciele tych dzielnic, gdzie gminy były jednowioskowe, nie chcąc, żeby ludność tych wiosek, które w przyszłości będą gromadami, a obecnie są gminami i mają uprawnienia samorządowe w zakresie spraw miejscowych, była tych uprawnień pozbawiona. Wobec tego Rząd wystąpił z nową koncepcją, która polegała na tem, że gromada ma mieć te same uprawnienia w zakresie spraw swych, jakie ma gmina w zakresie spraw gminnych, podział zaś tych prac należy do sejmików wojewódzkich, które dla każdego województwa opracują statut wzorowy, na podstawie którego każda gmina ma przeprowadzić podział między zakresem spraw gminnych a gromadzkich.

Takie postawienie sprawy wprawdzie natrafiło w komisji na zarzut, że przez nadanie tych samych uprawnień gromadom, jakie ma gmina, tworzymy czwarty stopień samorządu, obok wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, że w środowiskach tych, gdzie ludność jest mało przygotowana do pełnienia zadań samorządu, rozdzielenie sił intelektualnych i zasobów

materjalnych między dwie jednostki, gromadzką i gminną, przyczyni się do osłabienia postępu kulturalnego wsi. Gdy jednak przyjęcie tej zasady było warunkiem zastosowania ustawy do całej Rzeczypospolitej, Komisja zgodziła się na tę koncepcję w zrozumieniu, że życie w przyszłości dzięki rozciągliwości tej ustawy, dzięki temu, że przysługuje gromadom prawo przekazywania radom gminnym tych spraw, które wchodzą w zakres działalności gromad; że życie samo tę sprawę ureguluje i stopniowo w miarę zbliżania się całej ludności Rzeczypospolitej do jednego poziomu kulturalnego nastąpi i pewna jednolitość pod tym względem podziału uprawnień pomiędzy gminami i gromadami.

Poprzedni rządowy projekt ustawy był przerobiony w Komisji, nie można przeto uważać obecnej ustawy za dawny projekt rządowy, jest to projekt opracowany przez komisję wraz z Rządem w ciągu długich obrad. Projekt dawny został uzupełniony przez nowe działy, a mianowicie dodano nowy dział, dotyczący odpowiedzialności dyscyplinarnej władz gminnych i sołtysów, następnie dodano dział o policji miejscowej.

Z powodu wprowadzenia zasady wyborów stosunkowych została opracowana oddzielna ordynacja wyborcza gminna, którą do tej ustawy dołączono.

Komisja po drugiem czytaniu poddała ustawę opinji rzeczoznawców, zaproszonych ze wszystkich dzielnic Państwa. Uwagi rzeczoznawców były uwzględnione przez Komisję. Jednocześnie Rząd przesłał projekt ustawy do wszystkich województw. Nadesłane wnioski i uwagi zostały ponownie rozpatrzone przez podkomisję, a następnie ważniejsze proponowane poprawki były przez Komisję częściowo uwzględnione.

Komisja przeto uważa, iż ustawa o gminie wiejskiej, która jest pracą prawie wszystkich klubów, które brały wydatny udział w opracowaniu tej ustawy, jest ustawą kompromisową, przystosowaną do życzeń wszystkich dzielnic, że zatwierdzenie jej nie powinno napotkać na żadne przeszkody w Sejmie. Uważam, że z całą sumiennością mogę ją przedstawić Wysokiemu Sejmowi do zatwierdzenia. Głosy, które w prasie o tej ustawie się odzywają, nie atakują zasadniczych jej podstaw. Ustawa była referowana na różnych zebraniach przez posłów i wiemy, że wszędzie przez wszystkie warstwy została przychylnie oceniona. Wprawdzie mamy z niektórych gmin Małopolski protesty przeciw tej ustawie, jeżeli jednak zważymy, że protesty te używają takich zwrotów, że jest to ustawa, która narzuca nową pańszczyznę lub kajdany ludowi, to świadczy to o tem, iż autorzy tych protestów byli niedokładnie poinformowani o treści ustawy (*Głos:* Pańszczyzna na rzecz biurokracji). Dlatego też proszę Wysoki Sejm o uchwalenie niniejszej ustawy oraz dołączonej do niej gminnej ordynacji wyborczej.

Marszałek: Głos ma p. Erdman.

P. Erdman:

Wysoki Sejmie! Konstytucja z 17 marca 1921 r. postanawia, że ustrój Rzeczypospolitej ma być oparty na dekoncentracji oraz na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego. Osobne ustawy mają przekazać samorządom wszystkie te sprawy z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, które z istoty rzeczy nie muszą być pod wyłączną opieką państwa. Niestety w czwartym roku istnienia Sejmu, a przeszło w rok po uchwaleniu Konstytucji mamy dopiero pierwszą ustawę samorządową.

Niestety Rząd zamiast dać nam obraz całości ustroju Rzeczypospolitej, ustalić jego zasady, a dopiero następnie przejść do paragrafowania oddzielnych ustaw, dał nam ustawę o gminie wiejskiej w oderwaniu od innych ustaw. Trudno jednak rozpatrywać ją bez łączności z szeregiem innych ustaw, trudno ją rozpatrywać bez związku z ustawami o samorządzie powiatowym i wojewódzkim, z któremi przecież stanowi ona jedną całość, dalej z ustawą o ustroju władz administracyjnych, jak również z ustawą normującą podstawy finansowe naszych samorządów.

Rząd nasz jednak zamiast pójść tą drogą zastosował metodę budowania przybudówek i nadbudówek. Dał nam naprzód ustawę gminną w oderwaniu od innych ustaw, a dopiero do niej chce dostosować inne ustawy. Pierwszym skutkiem przyjęcia takiej metody jest ogromne opóźnienie naszej pracy ustawodawczej w tej dziedzinie. Ta bezplanowość była przyczyną, że podczas obrad nad tą ustawą w komisji Rząd sam był zmuszony kilkakrotnie zmieniać zasadniczo swoje stanowisko. Po trzech latach ustawa ta gruntownie przerobiona została przedłożona Wysokiemu Sejmowi; przez cały jednak ten czas Rząd, czekając na uchwalenie tej ustawy, zahamował swą działalność ustawodawczą w tej dziedzinie i dlatego dotychczas nie mamy w Sejmie dalszych ustaw samorządowych.

Drugim skutkiem stosowania tej metody jest to, że zmuszeni jesteśmy w tej

(Ustawa o gminie wiejskiej).

ustawie przesądzić szereg spraw, które wykraczają daleko poza jej ramy, sięgając daleko głębiej w istotę ustroju państwowego.

Mówi się n. p. w tej ustawie o wydziałach powiatowych i wojewódzkich, tymczasem ani ich nazwa, ani skład ani kompetencje nie są jeszcze ustalone. Zresztą i sam spór o gminę jednowioskową, czy zbiorową do pewnego stopnia wykracza poza ramy ustawy i sięga głębiej. Przecież w budowie Państwa musi istnieć pewna konsekwencja. Trudno sobie wyobrazić np. żeby ustrój oparty na gminie jednowioskowej i naszych wielkich powiatach b. zaboru rosyjskiego gwarantował sprawne funkcjonowanie państwowej administracji. Sama zasada gminy jednowioskowej, czy zbiorowej do pewnego stopnia przesądza już dalszą budowę, wielkość powiatów i wielkość województw.

Wreszcie wynikiem stosowania tej metody jest i to, że ustawa ma luki, że bardzo często musi się odwoływać do ustaw, które dopiero kiedyś będą uchwalone, a bez których sprawne funkcjonowanie samorządu gminnego jest niemożliwe. Taką najważniejszą luką jest to, że nie dano gminie podstaw finansowych. Art. 121 tej ustawy mówi że: „osobna ustawa określi zasady gospodarki związków komunalnych i wskaże źródła dochodowe, z których będą mogły korzystać gminy wiejskie i gromady”. Wprawdzie w dalszym ciągu artykuł ten mówi, że „do czasu wydania tej ustawy należy dalej stosować przepisy dotychczasowych ustaw gminnych, o ile nie są sprzeczne z niniejszą ustawą”; lecz niestety właśnie skarbowość naszych związków komunalnych jest nadzwyczaj opłakana. Państwo coraz więcej spraw oddaje samorządom, coraz więcej rozszerza zakres ich działania, jednakże rozszerzanie ich źródeł dochodowych nie idzie równomiernie z tem. Najklasyczniejszy przykład tego mamy w dziedzinie naszych sejmików, których zakres działania coraz bardziej się rozszerza, a które nie mając dostatecznych podstaw finansowych, nie mogąc podołać zadaniom, które się na nie nakłada, wysilają się na najdziwaczniejsze pomysły podatkowe. Te pomysły idą czasami tak daleko, że podatki nie tylko są rozłożone między ludność, w najniesprawiedliwszy sposób ale częstokroć mogą doprowadzić, do obniżenia naszego poziomu kultury. Np. jeden z sejmików uchwalił podatek od drzewek owocowych, co w konsekwencji musi doprowadzić do powstrzymania rozwoju sadownictwa, a nawet tu i owdzie może spowodować wyrębywanie istniejących sadów owocowych.

Wprawdzie p. Minister Skarbu w swojem exposé z dnia 22 marca 1922 r. zapowiedział, że zgodnie z art. 69 Konstytucji przystąpi do opracowania ustaw, które przeprowadzają rozgraniczenie źródeł dochodowych między państwo a samorząd, jak również odrębnych źródeł podatkowych dla samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkich. P. Minister Skarbu jednak, zresztą zupełnie słusznie, uzależnił tempo prac swoich od postępu prac nad rozgraniczeniem zadań administracyjnych między państwo a samorząd oraz poszczególne jego stopnie. I mamy tu błędne koło. P. Minister Spraw Wewnętrznych, nie wiedząc jaką może dać podstawę finansową samorządom, nie może należycie zakreślić zakresu działania tych samorządów. I dlatego, jeśli ze chcemy wyjść z tego błędnego koła, to Rząd będzie musiał zawrócić z tej drogi i dać całość ustroju, ustalić jego zasady, a następnie dopiero przystąpić do paragrafowania poszczególnych ustaw, bo dopiero wtedy będziemy mieli gwarancję, że te poszczególne ustawy, wchodzące w życie będą jednolite i że będą tworzyły skoordynowaną całość.

Nie można się jednak łudzić, żeby Rząd tę pracę zdążył wykonać w szybkiem tempie. Wątpię bardzo, ażeby Rząd zdążył jeszcze temu Sejmowi przedłożyć wyniki tej pracy. Ustawa gminna jest sprawą jednak niezmiernie pilną, szczególniej na terenie b. zaboru rosyjskiego, gdzie w dziedzinie gospodarki gminnej panuje zupełny chaos i anarchja

Najwyższą władzą w gminie w dalszym ciągu pozostały zebrania gminne, na których w obecności kilku tysięcy osób jest rzeczą niemożliwą poważnie obradować. Do prawomocności zebrania potrzebną jest przynajmniej połowa uprawnionych do głosowania i wobec tego zebrania nie są prawomocne, wskutek czego tworzy się stan bezprawia i anarchji; wprawdzie istnieją rady gminne, pomijam sposób wyboru, który doprowadza do rządzenia gminą żywiołom najmniej powołanym, ale te rady gminne nie mają dostatecznej kompetencji. Dlatego pomimo licznych zastrzeżeń uważamy, że nie można czekać z przyjęciem ustawy gminnej na przedłożenie innych ustaw.

Przystępując do samej ustawy, należy sobie naprzód zdać sprawę, czy jest rzeczą pożądaną i możliwą, ażeby ustawa ta mogła być rozszerzona na cały teren Rzeczypospolitej Polskiej. Wiemy wszakże, iż Rzeczpospolita Polska powstała z ziem, które przez dziesiątki i setki lat żyły w odrębnych warunkach i władze

(Ustawa o gminie wiejskiej).

zaborcze zdołały tam wprowadzić odrębny ustrój państwowy, że ludność do tego ustroju się już przyzwyczaiła i z nim się zżyła, więc wprowadzenie jednolitego ustroju gminnego w Polsce natrafia na ogromne trudności, na to zamykać oczu i tego lekceważyć nie możemy. Pomimo to musimy z całą mocą oświadczyć się za jednolitą ustawą gminną dla całego Państwa. Jednakowoż nie można robić tego mechanicznie, ustawy muszą być dostatecznie elastyczne, ażeby pozwoliły częściom Rzeczypospolitej zrastać się i dopiero powoli stawać się jednolitem ciałem. Dlatego ten najważniejszy spór, tę najtrudniejszą kwestję, która stanęła przed Komisją, czy ustrój Rzeczypospolitej ma być oparty na gminie jednowioskowej czy zbiorowej, nie należy rozstrzygać zbyt prosto. Pierwotny projekt rządowy, który nietylko oparł ustawę na gminie zbiorowej, ale pragnął zupełnie zniszczyć samorządy poszczególnych wsi, a nawet znieść ich własność i przelać ich majątek do gminy zbiorowej, projekt ten był absolutnie niemożliwy do przeprowadzenia. Gdyby nawet Wysoki Sejm uchwalił go, to wątpię bardzo, czy dałoby się go w życie wprowadzić. Należy się spodziewać, że na terenie Małopolski i Wielkopolski spotkałby się z oporem ludności. Nic dziwnego też, że przedstawiciele zarówno Wielkopolski jak i Małopolski oświadczyli się w Sejmie kategorycznie przeciwko takiej ustawie. Zresztą projekt ten był nietylko niemożliwy do przeprowadzenia lecz i szkodliwy, gdyż nikt nie może negować, iż wieś nasza jest naturalnem zbiorowiskiem ludzi, których interesy ekonomiczne i kulturalne są nader ściśle związane i że znaczną część tych zadań wieś sama najlepiej potrafi załatwić. Z drugiej strony jednak trzeba przyznać, że poszczególne wsie, czyli gromady są jednostkami słabemi ekonomicznie i nie zawsze mogą podołać ciężarom, któremi są obarczone. Jeżeli spotykamy się z surową krytyką ustroju w Małopolsce, to przedewszystkiem dlatego, że gminy jednowioskowe były obarczone zbyt wielkiemi ciężarami, że włożono na nie więcej obowiązków, niż mogły udźwignąć. Praktyka nietylko nasza ale i państw zachodnio - europejskich, wykazała, że w dziedzinie spraw szkolnych, dobroczynności, jak i w dziedzinie zdrowia poszczególne wsie tylko nieznaczną część tego obowiązku są zdolne wykonać same, reszta przekracza ich siły. Nie mówię już o przeciążaniu gmin jednowioskowych i ich władz t. zw. zakresem poruczonym. Prusy radziły tu sobie odciążeniem gmin jednowioskowych przez związki celowe dla spraw własnych i przez t. zw. „Amtsbezirki" dla spraw poruczonych.

Już p. sprawozdawca zaznaczył, że Konstytucja nasza nie pozwala nam — i zresztą zupełnie słusznie — na tworzenie pośrednich ogniw administracji pomiędzy powiatem a gminą. Konstytucja wyraźnie mówi w art. 65, że „dla celów administracji Państwo podzielone będzie na województwa, powiaty i gminy miejskie i wiejskie, które będą równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego".

Zresztą nawet Prusy zamierzają wprowadzić na całym obszarze ziem swoich gminę zbiorową. Obecnie jest pod obradami sejmu pruskiego ustawa rządowa, które wprowadza przymusowe gminy zbiorowe. Lecz i tam postanowiono wprowadzić ją stopniowo, ponieważ i tam szereg okolic dotychczas nie ma gmin zbiorowych. Ustawa pruska pozwala na okres przejściowy 10 lat tym okolicom, które gminy zbiorowej nie miały, większość spraw pozostawić samorządowi wioskowemu, a tylko nieznaczny zakres działania przymusowo przekazać gminie zbiorowej. Nasza ustawa poszła dalej, gdyż pozwala poszczególnym województwom regulować które sprawy pozostawić przy wsiach (gromadach), a które przy gminach zbiorowych. W ten sposób system ten umożliwia odciążenie wsi (gromad), dawnych gmin jednowioskowych od tego wszystkiego, czemu podołać nie mogły, co było dla nich ciężarem, zaś to wszystko czemu podołać są w stanie, może być im pozostawione.

Dlatego też oświadczamy się za gminą zbiorową z tem jednak zastrzeżeniem, że zachowany będzie wioskom charakter jednostek samorządowych. Ponieważ ustawa tym naszym wymaganiom czyni zadość, oświadczamy się za nią, zastrzegając sobie przy szczegółowej rozprawie możność postawienia poprawek.

Marszałek: Głos ma p. Waleron.

P. Waleron:

Wysoki Sejmie! Chociaż po wielkiej wojnie naród polski zdobył niepodległość, jednak Polska jest krajem bardzo zniszczonym, a przedewszystkiem brak w Polsce instytucji o charakterze publicznym czy to w zakresie gospodarczym, czy też kulturalnym. Tego rodzaju instytucje muszą być zakładane, utrzymywane i finansowane przedewszystkiem przez organizacje samorządowe. Dlatego w Polsce, szczególniej w tych warunkach, jakie dzisiaj mamy, nadarza się dla samorzą-

(Ustawa o gminie wiejskiej).

dów bardzo wielkie pole działania i uważam, że w życiu i rozwoju naszego społeczeństwa i narodu samorządy odegrają bardzo poważną rolę. Już dzisiaj uzewnętrznia się to i uwidocznia. Wobec zadań, które samorząd ma w przyszłości do spełnienia, zaczyna się samorząd precyzować i dzielić na odrębne działy. Dzisiaj wyłonił się już samorząd administracyjny, zjawił się projekt zamorządu rolnego w postaci Izb rolnych, mamy pierwociny samorządu szkolnego i mamy uchwalony przez Sejm samorząd ubezpieczeniowy. Jeżeli przejdziemy do samorządu administracyjnego, to klub mój i stronnictwo, które reprezentuję, uważa, że samorząd administracyjny powinniśmy budować z dołu, a nie z góry. Słuszne jest, co mówił przedmówca mój, że w ustawie jest wiele artykułów, które mówią o instytucjach nieistniejących jeszcze, ale gdybyśmy przed ustawą gminną uchwalili ustawę o samorządzie powiatowym, byłoby takich odsyłaczy jeszcze więcej. Dlatego trzeba ten samorząd budować z dołu, najpierw trzeba budować samorząd gminny, następnie dopiero przystąpić do budowy samorządu powiatowego, w końcu zaś do budowy samorządu wojewódzkiego. Dlatego usiłowania pewnych czynników w Sejmie, które zdążały do ustalenia pierwej samorządu wojewódzkiego, a może nawet powiatowego, niż gminnego, uważamy za sprzeczne z naszemi poglądami i w miarę sił im przeciwdziałaliśmy.

Co się tyczy samej gminy, to jak wiadomo, Państwo nasze składa się z trzech zaborów; zaborcy w ciągu długich lat, przez które te części dawnej Polski pozostawały w niewoli, zdążyli wycisnąć na tych zaborach piętno nietylko w dziedzinie administracji państwowej, ale i w dziedzinie samorządowej. Dlatego mamy w trzech zaborach dwa różne typy gminy, mianowicie w dwóch zaborach gminę jednowioskową, a w jednym gminę zbiorową.

W Komisji Administracyjnej powstało więc zagadnienie, czy dla każdego zaboru, żeby dostosować się do warunków, które obecnie tam są, mamy tworzyć oddzielną ustawę o samorządzie gminnym, czy też stworzyć jedną ustawę dla wszystkich trzech zaborów jednakową. Gdyby stosować się do tego, co dziś jest, co jest pozostałością po dawnych rządach obcych, to trzebaby stworzyć trzy, a może w najlepszym razie dwie ustawy o samorządzie gminnym i trzebaby utrwalić ten sztuczny podział narodu polskiego i Polski, stworzony przez rządy obce. Klub mój i stronnictwo, które reprezentuję, stanęło na tem stanowisku, że należy stworzyć jedną jednolitą ustawę o samorządzie gminnym dla całej Polski, żeby te kordony, które były stworzone przez obcych zaborców, były w tej dziedzinie zatarte. Dlatego stanęliśmy na stanowisku jednolitej ustawy o gminie wiejskiej na całą Polskę.

Co się zaś tyczy zagadnienia, czy gmina zbiorowa, czy jednowioskowa, to uważamy, że ustawę należy w ten sposób ustanowić, żeby życie mogło się rozwijać w takim kierunku, w jakim mu będzie dogodniej, czyli że ustawa jednolita samorządowa winna być luźną szatą, w której życie samorządowe będzie mogło się rozwijać i ten zakres wypełniać. Dlatego to, co tutaj się mieści w art. 1 tej ustawy, mianowicie, że obszar gminy wiejskiej obejmuje jedną lub więcej sąsiednich gromad, to nas w pewnej mierze zadowala. Uważam, że to jest dość luźna szata, czyli że według tej ustawy, choć jest ona jednolita, gminy zbiorowe mogą być tam, gdzie ludność sobie tego życzy, gdzie ludność się przyzwyczaiła do zbiorowych gmin, jak w b. zaborze rosyjskim, i gdzie skasowanie byłoby dość trudne i wywołałoby pewien zamęt administracyjny. A tam, gdzie ludność przyzwyczajona jest do gmin jednowioskowych, gdzie tworzenie gmin zbiorowych byłoby dość utrudnione, tam według brzmienia art. 1 ustawy nadal mogą istnieć gminy jednowioskowe. Należy tylko, idąc dalej konsekwentnie za myślą, wyrażoną w ustępie drugim art. 1, w odnośnym artykule ustawy nadmienić, że tworzenie gmin zbiorowych tam, gdzie dotychczas były gminy jednowioskowe, ma się odbywać tylko za wyraźną zgodą miejscowej ludności.

Co się tyczy samorządu gromadzkiego, ponieważ samorząd taki w b. zaborze rosyjskim istniał przynajmniej prawnie, a w niektórych okolicach i miejscowościach był praktykowany, przeto ustanawiając ustawę o samorządzie gminnym, uważaliśmy, że nie może być skasowany samorząd gromadzki, tem bardziej, że nie mamy głębokiego i utrwalonego przeświadczenia, że nie możemy być prorokami i przepowiedzieć, czy rozwój życia samorządowego w przyszłości w Polsce pójdzie po linji gmin zbiorowych, czy też po linji gmin jednowioskowych. Ja tego nie wiem. Dlatego stanęliśmy na stanowisku, że trzeba samorządy gromadzkie uchwalić, a przynajmniej zabezpieczyć je prawnie, aby dać możność przynajmniej w b. zaborze rosyjskim, by oba samorządy: gminny i gromadzki mogły swobodnie się rozwijać; żeby dać możność także swobod-

(Ustawa o gminie wiejskiej).

nego tworzenia się gmin zbiorowych z gmin jednowioskowych na terenie b. zaboru austrjackiego i pruskiego i ażeby sam rozwój życia samorządowego wykazał, która organizacja samorządowa będzie żywotniejszą. Jeżeli rozwój życia samorządowego pójdzie w tym kierunku w przyszłości, że na terenie b. zaboru rosyjskiego samorząd gromadzki będzie się rozwijał. a samorząd gmin zbiorowych będzie zanikał, przynajmniej zakres działania gmin zbiorowych, a jeśli jednocześnie tworzenie gmin zbiorowych na obszarze dwuch innych zaborów: niemieckiego i austrjackiego będzie dość utrudnione, to przyszły prawodawca będzie miał wskazówkę, iż należy przystąpić do kasowania gmin zbiorowych i tworzenia gmin jednowioskowych. Jeśli zaś w przyszłości rozwój życia będzie szedł w tym kierunku, że samorząd gromadzki w b. zaborze rosyjskim będzie podlegał zanikowi, a rozwijać się będzie samorząd gmin zbiorowych i jednocześnie tworzenie gmin zbiorowych w b. zaborze pruskim i austrjackim będzie następowało dość łatwo i chętnie przez ludność takie gminy będą tworzone, to przyszły prawodawca będzie mógł przystąpić do stworzenia na całym obszarze gmin zbiorowych.

Jeśli przejdziemy do samego zakresu samorządu gmin wiejskich, to przedewszystkiem uważam, iż ten samorząd winien mieć dość duży zakres. Następnie gmina wiejska nie powinna być krępowana w swoim rozwoju i w dziedzinie życia samorządowego ani przez ustawodawstwo, ani też przez administrację państwową. Nadzór nad gminą wiejską winny sprawować nie władze polityczne, lecz wyższa instancja samorządowa. Następnie uważamy, że gminie wiejskiej nie należy poruczać dużego zakresu t. zw. spraw przekazanych, czyli spraw ściśle państwowych, gdyż jeśli gminę wiejską przywalimy nadmiernie wielkim ciężarem spraw, należących do administracji państwowej, to nie będzie mogła spełniać swoich zadań samorządowych. Dalej uważam, że ustrój gminy wiejskiej powinien być oparty na zasadzie ściśle demokratycznej, czyli że wola ogółu powinna być czynnikiem decydującym. Ne powinno być hamowane i ograniczane czynne i bierne prawo wyborcze; wybory zaś powinny się powtarzać dość często, a okres urzędowania instytucji samorządowych nie powinien być zbyt długi.

Dlatego do artykułów, które są sprzeczne z poglądami, które wymieniłem, będziemi zgłaszać odpowiednie poprawki, dziś zaś uważamy, że sprawozdanie komisji administracyjnej, proponujące nam ustawę o gminie wiejskiej, możemy uznać za takie, nad którem można przystąpić do rozprawy szczegółowej.

Marszałek: Głos ma p. ks. Sobolewski.

P. ks. Sobolewski:

Wysoki Sejmie! Ustawa o gminie wiejskiej, nad którą toczy się w tej chwili debata, jest jedną z tych, nie chcę powiedzieć niestety niewielu ustaw, których Polska nie będzie potrzebowała wstydzić się wobec świata cywilizowanego; ale świat ten musiałby znać dokładnie poziom życia kulturalnego naszej wsi, we wszystkich dzielnicach Państwa. Nieświadomego bowiem tych rzeczy ude rzyłby przedewszystkiem brak proporcji między ogólnym zarysem tej ustawy a poszczególnemi jej artykułami. W ogólnym bowiem zarysie swoim ustawa ta jest stanowczo przedemokratyzowana, a w pewnych poszczególnych artykułach za mało demokratyczna, ale to nie jest wadą tej ustawy, bo w wielu miejscowościach lud polski do niej jeszcze nie dorósł, co słusznie w ustawie musiało być uwzględnione. Dlatego też w wielu miejscowościach ustawa ta, taka jaką jest, zastosować się nie da i wprowadzona w życie być nie może, ale będąc podwaliną samorządu ogólnego, będzie zarazem tym elementarzem, na którym lud polski będzie się uczyć samorządu. Niechże więc idzie między lud i niech go uczy!

Dlatego też głosować będziemy za tą ustawą.

Marszałek: Głos ma p. Suligowski.

P. Suligowski:

Ustawa, o której mowa w tej chwili, jest ustawą niewątpliwie regulującą bardzo ważny stosunek, a mianowicie ustawą, która ma na celu ustalenie jednostki administracyjnej podstawowej w układzie państwowym. W różnych dzielnicach naszych stosunek ten wytworzył się w odmienny sposób. Kiedy w dawnej Kongresówce było ustalone od dłuższego czasu terytorjum jednolitej gminy, to jednocześnie w b. zaborze austrjackim i w b. zaborze pruskim istniał t. zw. obszar dworski i gminy wiejskie. Obszar dworski i gminy wiejskie, a więc rozdział, a więc brak terytorjalnej jednostki podstawowej w układzie państwowym. Tymczasem dobry układ państwowy wymaga jednostki terytorjalnej podstawowej, najniższej jednostki administracyjnej takiej, która żyje, która musi obejmować ca-

(Ustawa o gminie wiejskiej).

łość wszystkich mieszkańców gminy, która musi obejmować pewien odpowiedni obszar i posiadać odpowiedni zakres władzy i działania, zakres, któryby dawał możność danemu obszarowi terytorjalnemu, nazwanemu gminą, czynienia zadość kulturalnym potrzebom tego terytorjum, i któryby zarazem służył za podstawową jednostkę administracji państwowej. Bo samorząd, nadając gminie prawo rządzenia się samorządnie, czyni jednocześnie z tej gminy cząstkę państwową, pierwszą zasadniczą cząstkę, która musi dźwigać i sprawy dotyczące samodzielnego rozwoju tej cząstki i jej ludności i pewne zadania ogólnopaństwowe z tytułu zakresu poruczonego jej działania. Otóż nie jest rzeczą obojętną, w jaki sposób ta podstawowa jednostka administracyjna jest ufundowana. Przyjęta jest dziś zasada i przez naukę i przez doświadczenie ludów cywilizowanych, że ta jednostka musi być terytorjalna, musi być wszechstanowa, nie może być podzielona na obszar dworski i gminę wiejską i że musi otrzymać odpowiednie wyposażenie co do zakresu swego działania i swojej władzy.

Ustawa istotnie idzie po tej linji, ale muszę powiedzieć, że, idąc po linji odpowiadającej temu zasadniczemu zadaniu w duchu postępowym i demokratycznym, jednakże w niektórych punktach jest trochę wadliwa. Ta wadliwość ujawniła się w art. 2 i 3, gdyż art. 1 traktuje gminy jako jednostki administracyjne niższe, jako jednostki administracyjne terytorjalne, tymczasem już w art. 2 i 3 wspomina się o jakichś sporach granicznych, sporach majątkowych, tak, jak gdyby tu szło o jakieś zrzeszenia społeczne, zrzeszenia ekonomiczne czy przemysłowe, a nie o jednostki administracyjne, terytorjalne.

Rozumie się, że w szczegółowem rozpatrywaniu tej ustawy wypadnie może zaprojektować drobne poprawki, nie kasując i szanując ogólną myśl, bo ona jest dobrze ujęta i dobrze wyrażona. Podstawa zasadnicza jest gruntowna i sprawiedliwa, a tylko może być kwestja drobnych poprawek co do niektórych szczegółów. Oczywiście z temi drobnemi poprawkami jednakże możemy przyjść dopiero w rozprawie szczegółowej.

Marszałek: Głos ma p. Matakiewicz.

P. Matakiewicz.

Wysoki Sejmie! I dla nas również bardzo ważną kwestją jest, czy ma być gmina jednowioskowa czy zbiorowa. Przemawiało to kilku zwolenników gminy zbiorowej, a także i p. referent jest za tem. W ich przemówieniach nasuwają się pewne wątpliwości co do tego, czy właściwie te zalecane przez nich gminy zbiorowe będą dobrodziejstwem. My, przedstawiciele Małopolski, nie możemy z tak lekkiem sercem zgodzić się na to, ażeby wprowadzono u nas gminy zbiorowe zamiast dotychczasowych jednowioskowych. P. poseł Erdman podniósł rozmaite wątpliwości, a przedewszystkiem, że w ustawie jest luka co do podstaw finansowych.

Sam zwróciłem na to uwagę, bo widzimy z projektu tej ustawy, że rozmaite ciężary nakłada się na gminę zbiorową, a nie mówi się skąd je pokryć. Gmina ma np. utrzymywać areszta gminne i szpitale i t. d., ma płacić wójta, i to nie sama rada gminna ma ustalać pensję wójta, tylko wydział powiatowy, który będzie prawdopodobnie samodzielnie postępował, choć tam będą wnioski rady gminnej. W Małopolsce dotychczasowa płaca naczelników gminnych, którzy mają przytem dużo czynności — jest właściwie znikoma. Urząd wójta jest u nas właściwie urzędem honorowym, bo przecież płaca wójta 50 koron miesięcznie chyba za pensję w obecnych czasach uważaną być nie może. Tymczasem, gdy przyjdzie gmina zbiorowa, to wójt za tę płacę 50 koron miesięcznie obowiązków tych spełniać nie będzie chciał, sołtysi również będą mieli prawo do wynagrodzenia, tak samo i zastępca wójta za czas pełnienia obowiązków w razie nieobecności wójta będzie się domagał, aby mu dobrze zapłacić; ale ponieważ tego nie będzie uchwalała sama gmina, tylko wydział powiatowy, więc oznaczy pensje kilka razy wyższe aniżeli obecne. Dalej, naczelnik gminy, wójt według ustawy nie będzie mógł być członkiem rady gminnej i wybrany przez obywateli, a jeżeliby został radny wybrany na wójta, to musi się zrzec godności radnego. Uważam ten przepis projektu ustawy za nieracjonalny, bo do rady gminnej wybiera się najlepszych, najtęższych ludzi i posiadających zaufanie obywateli. Po uchwaleniu nowej ustawy gminnej będziemy wybierali wójta z poza Rady gminnej, więc trzeba będzie postarać się o takiego, który nie ma zaufania, i nie należy do rady gminnej, ażeby tem zadość ustawie tej uczynić.

Dotychczas największym szkopułem naszych gmin była troska o to, że musiały wykonywać rozmaite obowiązki, które rząd na nie nakładał i nie poczuwał się do obowiązku odszkodowania ich za ten poruczony zakres działania.

(Ustawa o gminie wiejskiej).

Mimo to, że mieliśmy pod tym względem bogate doświadczenie, nic nie zrobiliśmy, aby coś na to zaradzić, rząd znowu będzie mógł nakładać rozmaite obowiązki, będzie kontrolował wójta, będzie go karał w drodze dyscyplinarnej, wójt będzie poprostu nowym urzędnikiem, który będzie miał obowiązek wykonywać pewne czynności starostwa, a także w sprawach policji miejscowej i innych rozmaitych zadaniach funkcjonować. Nie ustalono jakie obowiązki przyjmuje państwo na siebie, czy i w jakiej mierze zobowiązuje się przyjść z pomocą gminom, żeby mogły te nowe i ciężkie obowiązki przez ustawę na nie nałożone wykonać.

Właśnie obrońca i protektor gminy zbiorowej, reprezentant największego w tutejszym sejmie klubu, p. Erdman, również ma podobne wątpliwości, ale mimo to zachęca do tego, ażeby te zasady przyjąć. P. poseł Erdman podniósł przed chwilą, a chyba musi dobrze znać stosunki, skoro pochodzi z Kongresówki, że w Kongresówce, gdzie są gminy zbiorowe, panuje „chaos gospodarczy, isnieje tutaj stan anarchji i bezprawia". Nie jest to chyba wielką dla nas zachętą, żeby przeszczepiać ten system na teren Małopolski, żeby przenosić to co jest złe, lub co jest anarchją, na teren Małopolski, czy Poznańskiego.

Poseł ks. Sobolewski, który również oświadczył się za gminą zbiorową, zaznaczył odrazu, że nie da się tej ustawy przeprowadzić całkowicie. *(P. Erdman:* Dlaczego Pan nie brał udziału w Komisji?) Nie byłem jej członkiem. Powiedział ks. poseł Sobolewski, że ta ustawa będzie dla ludu elementarzem samorządowym. Nie wiem, czy to będzie dobry taki elementarz, który, jak ks. poseł Sobolewski powiedział, nie da się w Polsce w bardzo wielu miejscowościach zastosować.

P. Waleron oświadczył, że jak uchwalimy tę ustawę, to damy możność przeprowadzenia prób, który samorząd będzie lepszy, czy gromadzki, czy gminny, i zależnie od tego, jak próby wypadną, przyszłe pokolenie jakiś porządek na podstawie tych doświadczeń zaprowadzi. Ja nie wiem, czy to będzie wskazane, aby ustawę taką zrobić na próbę. Może lepiej takiej ustawy nie wprowadzać, może lepiej zastanowić się nad nią gruntowniej. Jeżeli w Komisji Administracyjnej 4 lata nie wystarczyły, to niech jeszcze raz rozważy to, co się tutaj powie w Sejmie o tym projekcie i sprawę podda gruntownej rewizji. *(Głos:* Słusznie). Uważam, że jeżeli wprowadzimy tę ustawę, tak, jak ona jest, to wywoła się tylko wielki ferment między gminami i gromadami, szczególniej w Małopolsce. Ferment będzie szczególniej tam, gdzie w skład gmin wchodzą gminy, które się różnią pod względem stanu majątkowego. Połączenie takie będzie dobre dla gmin zadłużonych, ale gminy zasobne nie będą chciały płacić z własnych funduszów na wspólne cele. Ponieważ, jak tu zaznaczył jeden z przedmówców, każda gromada będzie dalej wyłączną właścicielką majątku gromady, ponieważ nie jest powiedziane, czy i w jakiej mierze jest upoważniona do ponoszenia kosztów na wspólne wydatki, to wywoła się tylko wielkie niezadowolenie i wielki zamęt między gromadami. To też podzielam obawy poprzednich mówców, że te różne luki i niedomówienia, które pozostaną w ustawie, będą powodem zamętu, narzekań i nieporozumień i nie spodziewam się, ażeby ta ustawa mogła zaprowadzić jakiś ład i porządek. Tembardziej, że powołuje się w tej ustawie samorządowej na różne wyższe władze, wydziały wojewódzkie, powiatowe i t. p., a dotychczas nie jest określone, co to jest taki wydział, z czego się składa, jakie ma prawa i atrybucje. Jako atut pro, o którym wspominał referent, ma być to, że wójt ma być jednostką najniższą administracyjną, że mieszkańcy gmin nie będą obowiązani udawać się w każdej sprawie do starostwa, że wójt będzie reprezentował starostę w mniej ważnych sprawach administracyjnych, że to będzie ułatwieniem i uproszczeniem, bo starosta nie będzie potrzebował mówić z kilkoma dotychczasowymi wójtami, tylko wystarczy, jak pomówi z jednym obecnym wójtem gminy zbiorowej. Ale równocześnie czytamy w ustępie 3 art. 66 tej ustawy, że każde rozporządzenie policyjne tego nowego wójta gminy zbiorowej musi być zatwierdzone przez starostę. Więc cóż to będzie właściwie za urzędnik samorządowy, któremu się powierza najniższą władzę policyjną, jeżeli jego rozporządzenie musi być zatwierdzone przez starostę?

Wreszcie dalej, w art. 68 jest powiedziane, że od zarządzenia policyjnego będzie służyło odwołanie do starosty. A więc z jednej strony wszelkie rozporządzenia policyjne wójta gminy zbiorowej będą musiały być zatwierdzone przez starostę, a z drugiej strony od każdego zarządzenia poszczególnego będzie się można odwołać do starosty. Starosta będzie jeszcze nakładał kary na tego wójta i wskutek tego położenie wójta będzie nie do pozazdroszczenia. Sołtysom niewiele się ułatwi, ponieważ wójt nie będzie spełniał wszystkich funkcji starosty,

(Ustawa o gminie wiejskiej).

więc trzeba się będzie do tego starosty w wielu sprawach udawać.

Mieszkańcy okolic górskich Małopolski skarżą się, że dola ich się nie poprawi, kiedy nastanie gmina zbiorowa, bo kiedy teraz mieli do wójta blisko i łatwy przystęp do niego przy gminie jednowioskowej, to kiedy nastąpi gmina zbiorowa, to będą mieli po 1½ i 2 mile do siedziby wójta i mieszkaniec takiej gminy, kiedy będzie chciał się do wójta dostać, będzie musiał nieraz 2 mile i więcej drogi odbywać do niego. Prawie wszyscy w Małopolsce oświadczają się zatem, żebyśmy przestrzegali tego, żeby pozostała gmina jednowioskowa jak dotąd, a nie była zaprowadzona gmina zbiorowa, którą chcą nas uszczęśliwić przedstawiciele stronnictw zamieszkałych w Kongresówce.

Godzimy się tylko na przyłączenie zbyt małych gmin do większych.

(Przewodnictwo obejmuje Wicemarszałek Osiecki).

Z powodów przezemnie przytoczonych i wobec tego, że i zwolennicy gminy zbiorowej wyrazili w swych przemówieniach różne poważne wątpliwości i zarzuty, oświadczam w imieniu klubu, który mam zaszczyt reprezentować, że będziemy stanowczo przeciwni tej ustawie, będziemy nawet głosowali za tem, żeby wogóle usuniętą była z pod dyskusji. Sejm obecny bardzo pracuje, ale ponieważ zanadto dużo bierze na siebie, wszystko chce załatwić, odrazu chce rozmaite różnice, które przez półtorawiekową niewolę powstały w trzech dzielnicach zatrzeć, działa zanadto pohopnie, albowiem nie wszystko da się nagle załatwić. Ludność rozmaitych dzielnic przez te półtora wieku przyzwyczaiła się do rozmaitych porządków i jednem pociągnięciem pióra usunąć się ich nie da. Dlatego też będziemy głosować przeciwko tej ustawie. *(Brawa).*

Wicemarszałek Osiecki: Głos ma p. Herz.

P. Herz:

Wysoki Sejmie! Po 2½ letnim okresie obrad Komisji Administracyjnej mamy nareszcie projekt ustawy o gminie wiejskiej. Projekt ten przechodził w tym czasie najrozmaitsze koleje i zmiany, zmieniali się bowiem referenci częściej, aniżeli nasze gabinety, gdy zmieniał się Rząd, to równocześnie zmieniał się i projekt ustawy, jako podstawa do dyskusji. Miało się wrażenie, że ustawy tej Sejm Ustawodawczy wogóle nie załatwi, a przecież ustawa o gminach wiejskich jest po Konstytucji jedną z najgłówniejszych ustaw ogólno-państwowych. Jeżeli się zgodzimy, że lud — to fundament narodu, to zgodzimy się również, że ustawa o gminach wiejskich jest tym pierwszym cementem, który spaja ów fundament narodu z państwem u jego podstaw.

Jest ona pierwszą podwaliną ustawodawstwa samorządowego. Ze względu więc na tak ważne i ogromne znaczenie ogólno-państwowe, jakie ma dla nas ustawa o gminie wiejskiej, byłoby conajmniej pierworodnym grzechem narodowym obecnego Sejmu, byłoby karygodną lekkomyślnością, gdyby ustawa ta z jakichkolwiek względów nie została uchwalona. Zamilknąć tu powinny — uważam — wszelkie względy partyjno - polityczne, a wysunąć należy jedynie względy dobra państwa i dobra obywateli wiejskich. Nie wolno nam zapominać, że ustawa o gminie wiejskiej regulować będzie całe życie społeczne i państwowe w szerokich masach ludu naszego, że powinna ona gwarantować dostatecznie, szczególnie na Kresach, narodowy stan naszego posiadania.

Projekt ustawy, jaki leży przed nami, nie jest bynajmniej doskonałym, pomimo swej 2½-letniej kadencji komisyjnej; lecz jest on pierwszą reformą samorządu gminnego w Polsce, różniącą się zasadniczo do dotychczasowego ustawodawstwa administracyjno-samorządowego b. trzech zaborów, a przystosowaną do potrzeb i ustroju ducha polskiego. Śmiało przypuszczać należy, że chociażby projekt ustawy jeszcze ze dwa lata w Komisji przeleżał, to bodaj czy byłby on doskonalszy od obecnego, gdyż wobec zachłanności zmaterjalizowanego egoizmu niektórych ugrupowań sejmowych, powtóre wobec skomplikowanego, a dotychczas obowiązującego u nas ustawodawstwa obcego, samo życie dopiero wykazać musi wszelkie konieczne ulepszenia, co uznać winien każdy człowiek nieuprzedzony. Również i nasze, różniące się wzajemnie warunki ogólno-państwowe w niektórych okolicach Państwa za tem przemawiają.

W obecnym państwowo - twórczym okresie zależyć nam musi, żeby szerokie sfery ludu wiejskiego korzystały z konstytucyjnie zagwarantowanego im prawa samorządu gminnego, opartego na rodzimych przesłankach, te zaś spoczywać muszą na ustroju demokratyczno-postępowym. Tworzymy bowiem nowe życie państwowe, tworzy się samo nowe życie społeczne, napotykamy nowe ideje i hasła, które muszą być brane pod uwagę, jeżeli nie chcemy zepchnąć Polski do roli kopciuszka w gronie innych państw, jeżeli chcemy dotrzymać kroku w po-

(Ustawa o gminie wiejskiej).

stępie innych narodów, jeżeli nie chcemy być odepchnięci od wspólnego warsztatu pracy na rzecz kultury, i cywilizacji. Ta zasada więc winna się przewijać we wszystkich naszych ustawach, a zatem także i w ustawach samorządowych. Ciemne, zaśniedziałe przesądy, egoistyczne interesy kastowe, zasklepiające się jedynie w granicach swego ślimacznego podwórka muszą siłą życia, które nurtuje, ustąpić miejsca szerokim horyzontom, szczytnym twórczym ideom i wielkim zadaniom.

Od podstaw państwowych, na jakich Polska stanie, a do których zaliczam jako pierwszą ustawę o gminie wiejskiej, zależeć będzie wiele, bardzo wiele. Od owego życia wewnętrznego, które wzrastać będzie na ustawach samorządowych, zależeć będzie rola Państwa Polskiego, jaką odegra w koncercie europejskim, zależeć będzie w przyszłości jego znaczenie i wielkość.

Byłoby więc niewskazanem, tworząc nowy gmach państwowy, zastawiać go staremi gratami, któreby już pojutrze przez okno wyrzucić należało, gdyż nowe życie wymaga nowych form. Na ustawach samorządowych, których pierwszą podwaliną jest ustawa o gminie wiejskiej, ma wystrzelić wysoko w górę zdrowy, silny, olbrzymi dąb państwowości polskiej, który korzenie swoje zapuści głęboko w serce i duszę każdego Polaka, który konarami swemi obejmie jak sturamienny polip cały naród, nawet i tych braci naszych, którzy żyją poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Wysoka Izbo! Nie mogę powiedzieć, by projekt ustawy, który leży przed nami, mieścił w sobie wszystkie te cechy życia nowoczesnego, które my jako przedstawiciele sfer robotniczych i postępowych uważamy dla państwa i dla tychże sfer za wystarczające. Lecz wyznać muszę, że w tej ustawie będzie miał czy to robotnik, czy to chłop lub ziemianin, słowem obywatel wiejski, przynajmniej to minimum praw nowoczesnych zagwarantowane, które się jemu w demokratycznej odrodzonej Polsce należą. Rzeczą zaś postępowych czynników w przyszłości będzie doprowadzić owe obywatelskie prawa samorządu gminnego do maximum, jakiego dobro Państwa i obywateli wymagać będzie.

Projekt ustawy o gminach wiejskich zaprowadza przedewszystkiem jednolite ustawodawstwo samorządu gminnego na całym terenie Rzeczypospolitej, co przyczyni się niewątpliwie do zatarcia szkodliwych cech dzielnicowych, wywołanych rozbiorami. Dotychczas bowiem różnica co do kardynalnych zasad ustawodawstwa gminnego w każdym zaborze jest tak wielka i rażąca, że obok piętrzących się trudności wszelka racjonalna administracja i gospodarka na dłuższą metę, bez poderwania sprawności i autorytetu władzy, jest stanowczo wykluczona. Natomiast nic tak nie wpływa demoralizująco na ludność, jak niesprawność i dezorganizacja władz państwowych.

W interesie zatem Państwa i społeczeństwa leży, żeby owa jednolitość ustawodawstwa samorządu gminnego jak najwcześniej nastąpiła.

Obecny projekt ustawy przynosi dalszą ważną reformę i to co do ustroju samorządu gminnego. Wiemy wszyscy, że ten ustrój w b. zaborze pruskim i austrjackim nosi formę gminy jednowioskowej, w przeciwieństwie do Kongresówki, gdzie jest gmina zbiorowa. Nasz projekt ustawy przewiduje gminy zbiorowe, składające się z kilku wiosek, obszarów dworskich, czy też osad. Najmniejszą zaś komórką samorządu w gminie będzie gromada.

W Komisji Administracyjnej ścierały się ze sobą bardzo długo poglądy jednego i drugiego ustroju, który będzie korzystniejszy dla nas, aż wreszcie zwyciężyła zasada gminy zbiorowej. I my jako przedstawiciele sfer robotniczych opowiadamy się za systemem gmin zbiorowych, uważamy go bowiem ze względów natury gospodarczej, społecznej, socjalnej i finansowej jako celowszy i racjonalniejszy. Zresztą sama zasada gminy zbiorowej, jak opołączonego ciała zbiorowego, wspólnych sił, przeciwstawia się niebotycznie pod każdym względem chuderlawej, anemicznej i suchotniczej w zarodku gminie jednowioskowej, która z powodu wątłych sił materjalnych i intelektualnych jest skazaną na wieczną wegetację. Gmina jednowioskowa nie może z tego powodu racjonalnie i celowo podołać poruczonym jej przez państwo obowiązkom nie może powiadam skutecznie wywiązać się z obowiązku kulturalnego i materjalnego podniesienia stosunków gminnych.

Wobec zaś szerokich praw i kompetencji, jakie projekt ustawy dla gmin przewiduje, istnieje uzasadniona obawa, że gmina jednowioskowa z powodu braku inicjatywy i sił tychże praw dodatnio nie wykorzysta. Z tego więc względu, t. zn. ze względu zasadniczego, opowiadamy się za ustrojem gminy zbiorowej.

Na komisji jednakowoż, po ostatniem już przyjęciu jednogłośnie, o ile się nie mylę, zasady gminy zbiorowej, nastąpił

pod koniec obrad nad projektem ustawy bardzo dziwny, niewytłumaczony zgrzyt i to ze strony P. S. L. lewicy w osobie kolegi dr. Putka. W ostatniej bowiem chwili, gdy już wszystko było gotowe, zaprotestował tenże w imieniu swojego stronnictwa przeciw zasadzie gminy zbiorowej, zapowiadając niejako świętą wojnę w kraju, gdyż w Galicji jest inaczej, bo tam istnieje gmina jednowioskowa. Nie chciałbym podsuwać koledze dr. Putkowi myśli, że czyni to wraz ze swym klubem z ubocznych celów, broń Boże, ale stanowczo winienem zaznaczyć, że podtrzymywanie gminy jednowioskowej z jakichkolwiek względów jest dla naszego społeczeństwa rzeczą ujemną. Przecież i w naszej dzielnicy tenże ustrój panuje, ale my po życiowem doświadczeniu wypowiadamy się jednozgodnie za ustrojem gminy zbiorowej. Nie sądzę, by klub kolegi dr. Putka dlatego tylko głosił świętą krucjatę przeciw gminie zbiorowej, że w Galicji istnieje inna forma samorządu gminnego, gdyż, tak bowiem rozumując, doszlibyśmy do niemożliwych absurdów. Znaczyłoby to, że wszystko, co w Galicji istnieje, winno być ślepo przyjęte i obowiązywać w Państwie Polskiem.

Proszę wniknąć w całą istotę podobnego rozumowania i po wysądowaniu wszelkich logicznych wniosków, zadać sobie pytanie: dokąd zmierzamy? Ani ja, ani klub mój nie jesteśmy i nie byliśmy dzielnicowymi separatystami. Niejednokrotnie składaliśmy tego publiczne dowody. Cenimy wszystko co jest dobre i poszanowania oraz naśladowania godne, bez względu na pochodzenie dzielnicy czy parafji, lecz wobec systematycznie sugerowanej społeczeństwu hypnozy, że tylko system austrjacko-galicyjski prowadzi do zbawienia, uważam za swój obowiązek wypowiedzieć głośno z tego miejsca to, co sobie wszyscy w kółko szepczą: dosyć tych galicyzmów, dosyć tego zgangrenowanego systemu, którego rozkład już dziś całemu społeczeństwu niestety się udziela. (*Głosy:* Słusznie). Nietylko, że czas najwyższy zerwać z tym systemem, lecz należy go ową zapowiedzianą dotychczas tylko przez Ministra Skarbu p. Michalskiego, żelazną miotłą rządową wymieść, a potem wypalić. (*Głosy:* Słusznie. *Brawa*).

Wysoka Izbo! Podkreślałem kilkakrotnie, że ustawa o gminie wiejskiej ma nietylko parafjalne znaczenie dla wiejskich ratai, czy chłopów, lecz, że mieści się w niej podstawowa istota ustroju całego państwa. Przez ten więc pryzmat, uważam, należy patrzeć na ustawy samorządowe w ogólności. Samorząd gminy wiejskiej, jeśli ma spełnić swoje państwowo-twórcze zadania, to powinien te sfery społeczeństwa, dla których jest przeznaczony skupiać, a nie wzajemnie rozbijać, zwalczać. Pod tym względem muszę wyznać, że wszystkie nasze stronnictwa włościańskie w Sejmie, nie okazały w Komisji tej tolerancji liberalnej wobec sfer robotniczych, dlatego tylko, że mają przewagę. Czynię im formalny zarzut z owej nietolerancji, która się w niektórych artykułach projektu ustawy mieści, a o tem będzie mowa przy szczegółowej dyskusji. Przedstawiciele tych klubów są widocznie zdania, że poza chłopami żadne inne sfery ludzkie na wsi nie mieszkają. Muszę przypomnieć tym panom, że na wsi, obok chłopów i obszarników mieszkają jeszcze szerokie rzesze robotnicze, rzesze nie posiadające, mniej może znowu w Galicji, ale Galicji nie uważam jeszcze za wyrocznię. I dla tych to sfer robotniczych musi być ustawa o gminie wiejskiej tak samo matką, a nie macochą. Dziwne także zrobiło na nas wrażenie oświadczenie w Komisji kol. posła Erdmana z klubu Piasta, że ustawa o gminie wiejskiej kluby robotnicze mniej obchodzi. Wobec tego muszę oświadczyć, że nas, jako robotników samorząd wiejski nie mniej, niż kluby włościańskie obchodzi. Dlatego też stawiamy również nasze żądania, ażeby on się dla wszystkich sfer społeczeństwa, które wieś zamieszkują, odznaczał równą tolerancją.

Tego bowiem wymaga zasada i demokratyczny ustrój Państwa Polskiego, bo tam, gdzie istnieje wolność i tolerancja, tam też jest i demokracja, a gdzie wolność i tolerancja giną, tam ginie demokracja. A to, uważam, może się kiedyś stać obosieczną i niebezpieczną bronią dla każdego.

Owej doktrynie chłopskiej, że poza ich sferą na wsi żadna inna sfera nie istnieje, można przeciwstawić urojoną doktrynę Związku Ludowo-Narodowego, która głosi: że poza nim niema żadnego innego obozu narodowego i demokratycznego w Polsce. (*Wesołość*). I tu każdy nieuprzedzony przyzna do jakich krańcowych nonsensów i absurdów dochodzi wszelka ciasnota pojęć i, że się tak wyrażę, polityka parafialna podwórka.

Samorząd naszej gminy wiejskiej ma natomiast promieniować jako siła gospodarcza i cywilizacyjna na wewnątrz i zewnątrz naszego Państwa, nie może on być zatem wyrazem krzywdy wobec jakiejkolwiek sfery.

Przy debacie szczegółowej wykażemy Wysokiej Izbie wszystkie artykuły krzyw-

(Ustawa o gminie wiejskiej).

dzące w zasadzie sferę robotniczą. Obecnie ograniczę się tylko do art. 80, gdzie jest mowa o wyborze sołtysów.

Kto nim może zostać? Ten, który posiada jakąś realność. Proszę Panów, czy nie widzicie, że takiem stawianiem kwestji wracacie do czasów feodalnych, do czasów przedpotowego średniowiecza, gdzie sołtysem mógł być ten, kto miał realność, burmistrzem —kto miał kamienicę, starostą — kto miał wioskę, a Naczelnik Państwa chyba będzie musiał mieć połowę Państwa! Proszę Panów, logika jest jedna. Jak można dziś stawiać podobne zaśniedziałe zasady w obecnym postępowym ustroju. Wszelkie argumenta, że sołtys musi być odpowiedzialny materjalnie za swój urząd i dlatego musi posiadać nieruchomości, proszę Panów, są tak płytkie, nie wytrzymujące rzeczowej krytyki i nie warte, aby o tem mówić, bo taksamo każdy minister, czy inny wysoki urzędnik, który nie posiada realności, nie mógłby urzędu swego sprawować, bo ewentualnie stanie się złodziejem i t. d. Do czego prowadzi podobna polityka i podobne zasady, pochodzące z poziomego egoizmu!

W imieniu mego klubu oświadczam, że zasadniczo godzimy się na projekt ustawy o gminie wiejskiej i za nim głosować będziemy z uwzględnieniem tych poprawek, które stawialiśmy i które jeszcze postawimy w obronie sfer robotniczych *(Brawo)*.

Wicemarszałek Osiecki: Głos ma p. Putek.

P. Putek:

Tempora mutantur. Czasy się zmieniają. W obronie systemu zbiorowej gminy wiejskiej wystąpił z tej trybuny poseł robotniczy, a więc w obronie tego samego systemu, któremu teoretyczny podkład na gruncie Małopolski dali najobskurniejsi wstecznicy. P. poseł Herz wystąpił w obronie projektu sformułowanego przed 30 przeszło laty przez małopolskie wstecznictwo, które chciało przy pomocy podobnego ustroju gmin na wieki zapanować nad życiem samorządu w Małopolsce, a tem samem nad ludem. Zgadzam się z p. kolegą Herzem, że ustawa gminna jest jedną z najważniejszych ustaw, ale zdaje się dwie trzecie Sejmu z tem naszem założeniem wcale się nie zgadza, skoro o tak ważnej ustawie prawie tylko przy 1/3 obecnych p. kolegów posłów rozprawiamy *(Głosy*: Gdzie oni są? Wolą pójść na kawę niż tutaj siedzieć). Ten brak zainteresowania dowodzi, że jednak ta sprawa widocznie nie dojrzała, ażeby w tym Sejmie miała już zostać rozstrzygniętą. Chyba nie było sprawy sporniejszej, niż ta sprawa. Choć kolega Erdman w imieniu stronnictwa Piastowców zapewniał, że stronnictwo to będzie głosować za ustawą o gminach zbiorowych, ja będę czekał do momentu, kiedy się będzie odbywało ostateczne głosowanie nad tą ustawą, i zobaczę, czy rzeczywiście stronnictwo p. kolegów Piastowców solidarnie za tą ustawą głosować będzie. Panowie Piastowcy z tej trybuny zapewniacie, że wam ta ustawa dogadza i że za tą ustawą głosować będziecie, ale wobec tego, dlaczegóż w niejednym wypadku na równi z nami prowadziliście propagandę w kraju przeciw tej ustawie? Mam prawo spodziewać się po was konsekwencji politycznej i myślę, że przecież może między wami znajdzie się grono posłów małopolskich, które nie będzie za tym projektem głosować i na równi z nami przeciw tej ustawie się oświadczy. P. koledze Erdmanowi przypominam, że stronnictwo jego zwołało niedawno do Krakowa zgromadzenie wójtów z województwa krakowskiego i że na tem zgromadzeniu wójtów była postawiona na porządku dziennym sprawa gminnej ustawy samorządowej. Na tem zebraniu, pod przewodnictwem p. Witosa, uchwalono jednomyślnie oświadczyć się przeciw gminom zbiorowym i wezwano klub posłów stronnictwa ludowego Piasta, aby solidarnie przeciw tej ustawie głosował. Były wprawdzie próby wywołania na tem zebraniu wójtów z Małopolski zamętu nastroju przychylnego dla gmin zbiorowych, oto bowiem z b. Kongresówki, z powiatu miechowskiego wysłano w osobie wójta gminy zbiorowej z b. Kongresówki delegata, który apelował do naczelników gmin z Małopolski o zgodzenie się na gminy zbiorowe w imię tego, że opłaci się im to materjalnie. Na tę podnietę usiłowano brać całe zgromadzenie, za cenę wysokich pensji wójtowskich chciano przeforsować rezolucję za gminami zbiorowemi. Dlatego conajmniej zadziwić mnie musiało dzisiejsze wystąpienie p. kolegi Erdmana, które pozostaje w zasadniczej sprzeczności z tem, coście Panowie Piastowcy na swoich zebraniach uchwalali.

Wysoki Sejmie! Stronnictwo nasze stoi na tem stanowisku, że bez tej ustawy Polska może się jakiś czas obejść. Skoro jest daleko więcej ważniejszych spraw, to bez szkody dla Państwa możemy zrezygnować z obrad nad tą ustawą. *(P. Erdman:* Daliście czynem tego

(Ustawa o gminie wiejskiej).

dowód, nie bywając na komisjach i podkomisjach). Proszę Panów, kto stoi na stanowisku przyśpieszenia wyborów do Sejmu, nie może być zwolennikiem rozprawiania nad tą ustawą, która, jak powiedziałem, jest sporna. To też nie wyniknie żadna szkoda dla Państwa, jeżeli odroczymy obrady nad tą ustawą do Sejmu przyszłego. Niech opinja publiczna przez wybory sama się wypowie, na podstawie jakiego systemu mają być gminy zorganizowane, czy na podstawie systemu gmin jednowioskowych, czy gmin zbiorowych. (*P. Dębski:* To jest nowe hasło wyborcze).

Poseł Erdman i jego koledzy z b. Kongresówki przytoczyli jako argument za przyspieszeniem uchwalenia tej ustawy fakt, że na terenie b. Kongresówki życie samorządowe jest w najwyższym stopniu nieuporządkowane, że trudno zwoływać zebrania gminne, że trudno uporządkować stosunki w radach gminnych i t. p. argumenty przytaczali na uzasadnienie swego stanowiska. Jeżeli tak jest istotnie, to nie jest to wina Sejmu, lecz wina Rządu, a największa wina pp. kolegów posłów z b. Kongresówki, że przez cały okres trwania Sejmu nie postarali się o naprawienie i usunięcie tych błędów i niedomagań w ustawie obowiązującej na terenie Kongresówki i nie postarali się o takie poprawienie ustawy, jakieby było pożądane ze względu na uporządkowanie gminnego życia samorządowego w Kongresówce.

Jeśli chodzi o Małopolskę, to posłowie z Małopolski tu w tym Sejmie nawet bez inicjatywy rządu zdołali przeprowadzić trzy nowele sejmowe do ustawy gminnej z r. 1866, które umożliwiają funkcjonowanie naszych ciał samorządowych na terenie Małopolski. (*Głos:* Jakie?). W szczególności ustawę o połączeniu obszarów dworskich z gminami, uchwaloną jeszcze w 1919 roku, a ponadto uchwaliliśmy dwie nowele, które umożliwiają zatwierdzanie uchwał budżetowych samorządów gminnych, nakładających dodatki gminne w daleko większym zakresie, aniżeli pobierano je do ostatnich czasów. Jeśli chodzi o Poznańskie, to umocowane zostało Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej, aby w drodze rozporządzeń regulowało kwestje samorządów gminnych. I rzeczywiście z tego pełnomocnictwa Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej w szerokim zakresie skorzystało i stosunki samorządowe w b. dzielnicy pruskiej należycie uporządkowało.

Co należało zreformować? Należało przedewszystkiem zreformować i zunifikować ordynację wyborczą gminną. Niestety, ani Sejm, ani Rząd o zreformowaniu ordynacji wyborczej nie pomyślał. (*Głos:* Czy złożyliście wniosek?) Tak jest złożyliśmy wniosek w tej sprawie. Dziś w każdej dzielnicy jest inny system wyborów gminnych. Zamiast iść za doradą komisji kodyfikacyjnej, która doradza przedewszystkiem ujednostajnienie w całej Polsce ustawodawstwa formalnego, natomiast nie doradza raptownych zmian postanowień prawa materjalnego, to nasz Sejm wbrew tym doradom ma targać i psuć urządzenia gminne, z któremi ludność się zżyła od wieków, i do jakich ludność jest przyzwyczajona.

Dlatego jest koniecznością, z naszego punktu widzenia przeprowadzić jednolitą ordynację wyborczą gminną dla wszystkich dzielnic, ze sprawą zaś organizacji nowego typu samorządu możemy jeszcze zaczekać, tem bardziej, że brak nam dotąd projektu ustawy najważniejszej, stanowiącej podstawę życia samorządowego, mianowicie ustawy o skarbowości gmin wiejskich. Bez tej ustawy ustawa gminna nie będzie niczem więcej, tylko świstkiem zadrukowanego papieru, albowiem przy dotychczasowych ustawach o skarbowości samorządów, pochodzących jeszcze z czasów zaborów, nie znajdą gminy środków finansowych, ażeby nowy ustrój gminny wprowadzić w życie. Jeżeli Panowie Koledzy z Kongresówki narzekacie, że Wam ustawodawstwo dotychczasowe nie wystarcza, że dekret Thugutta o karach gminnych też nie wystarcza, to w przeciągu tygodnia lub dwóch możemy w Komisji Administracyjnej uchwalić nowelę do ustawy z r. 1864 i dekretu. Kwestję zaś jednolitej dla całego Państwa Polskiego ustawy gminnej możemy bez szkody dla kogokolwiek zostawić Sejmowi przyszłemu. (*Głos:* Piątemu Sejmowi).

Proszę Panów! Padły tu słowa krytyki ustroju gminnego w Małopolsce. I sprawozdawca Komisji i p. kolega Herz argumentowali w sposób ubliżający b. dzielnicy austrjackiej. O ile chodzi o ustawodawstwo gminne w Małopolsce, raczy P. kolega Herz przyjąć do wiadomości, że Sejm krajowy we Lwowie nie miał wiele w tej sprawie do mówienia, albowiem był ograniczony ramową ustawą, uchwaloną przez austrjacki parlament jeszcze w roku 1862. Ale trzeba pamiętać, wśród jakich okoliczności parlament austrjacki ową zasadniczą, ramową ustawę uchwalił. Ustawa ta pochodzi z czasu walki między centralistyczną wiedeńską biurokracją a liberalnemi prądami, reprezentowanemi przez większość stronnictw, zasiadających w ówczesnym austrjackim parlamencie. Walka ta między stronnic-

(Ustawa o gminie wiejskiej).

twami liberalnemi a centralistyczną biurokracją wiedeńską doprowadziła do zwycięstwa prądów liberalnych, do pogrzebania zamysłów biurokracji rządowej skrępowania samorządu gminnego na rzecz biurokracji państwowej.

Dlatego w chwili, gdy i u nas zaczyna się rozwielmożniać rządowa biurokracja, nie należałoby w czambuł potępiać austrjackiej ustawy gminnej na liberalnych antybiurokratycznych zasadach zbudowanej. O tem należy pamiętać, że od roku 1862, to jest od chwili położenia podwalin pod dzisiejszą ustawę gminną, reakcja wszystkich krajów, i czeska i niemiecka i polska i ruska i żydowska wytężały swój spryt, aby tę ustawę liberalną obalić. Konserwatyści krakowscy przez 30 lat pracowali, aby zasady ustawy gminnej, ustalone w roku 1862 przez liberalny austrjacki parlament, zburzyć i postawić na miejsce jej ustawodawstwo takie, jakie dogadza interesom kasty szlacheckiej, przez nich reprezentowanej. Nawet wbrew tendencjom owej liberalnej państwowej ustawy Sejm galicyjski poszedł na drogę odseparowania obszarów dworskich od gminy. Podobnie jak jeszcze jest dziś w Poznańskim i na Pomorzu, tak i do r. 1920 było w Małopolsce, że obszarnik władzę gminną sam sprawował nad swoim folwarkiem. W Małopolsce dopiero w roku 1920 zdołaliśmy tę sprawę unormować inaczej, bo Sejm był łaskaw wysłuchać naszych argumentów i nowelę o zniesieniu obszarów dworskich uchwalił. Nie chcąc łączyć dworków szlacheckich ze wsią i poddać się władzy gminnej skupionej w ręku ludu, konserwatyści krakowscy obmyślili ustawę o gminach zbiorowych. Gmina zbiorowa miała zabezpieczyć dwór przed „utopieniem" go w gromadzie i uratować jego odrębność jako składowego członka tejże gminy.

W szczególności nieboszczyk Piotr Górski, b. komisarz starostwa, potem profesor uniwersytetu, jeden z wodzów partji konserwatystów krakowskich, najbardziej za gminą zbiorową orędował. Duch tego samego Piotra Górskiego jeszcze dziś w tej sali sejmowej pokutuje, albowiem jego argumenty przytaczane są na uzasadnienie projektu naszej ustawy gminnej. Szermuje się ubliżającymi ludowi argumentami, które dziś są anachronizmem. Górski pisał swą książkę o samorządzie gminnym w r. 1895. Zarzucał w niej gminom jednowioskowym niezdolność do spełnienia obowiązków, bo brak im ludzi ukwalifikowanych na wójtów i pisarzy skoro większą część mieszkańców tych gmin stanowią analfabeci. W gminie zbiorowej zaś łatwiej, zdaniem Górskiego, znajdzie się pensjonowany żandarm czy oficjalista dworski, który będzie znakomitym wójtem, czy pisarzem. Ale proszę Panów, tak mogło być w r. 1895, lecz żeby dzisiaj po przeszło 25 latach te same argumenty wysuwać, dzisiaj, kiedy prawie w każdej gminie w Małopolsce jest szkoła ludowa, kiedy od tego czasu z roku na rok kadry analfabetów się zmniejszały, kiedy wójtów analfabetów, czy półanalfabetów niema prawie, a gminy, które mają wójtów analfabetów, są palcem wytykane, żeby te same argumenty przywodzić dziś na uzasadnienie ustawy o gminie zbiorowej, to naprawdę ubliża naszemu włościaństwu.

A jeżeli z drugiej strony argument się przytacza znowu za Górskim, że gmina jednowioskowa jest gminą słabą finansowo, to i ten argument jest chybiony. Proszę nie rozumieć naszego stanowiska w ten sposób, żebyśmy chcieli jakieś karłowate ciała, jakieś niedokształcone organizmy gminne utrzymywać. Gmina, która ma tylko 10 — 15 domów, i naszem zdaniem nie dorosła do życia samorządowego, ale mamy sposób na likwidację podobnych gmin na podstawie ustawodawstwa dotychczasowego. Takich gmin jednak prawie niema, a te gminy, które w Małopolsce istnieją, w zupełności udowodniły, że do życia samodzielnego są zdolne, to też o pozostawienie im dotychczasowego ustroju walczymy.

Jeżeli p. poseł Herz robił nam wytyki, że bronimy systemu austrjackiego, to mógłbym na wytyki odpowiedzieć również wytykami, iż poseł Herz oburącz trzyma się systemu rosyjskiego, albowiem ten projekt ustawy jest wzorowany nietylko na pomysłach konserwatysty Piotra Górskiego, ale również na ustawie samorządowej opracowanej i Kongresówce narzuconej przez najgorszy z pośród złych rządów t. j. przez rząd rosyjski. Przecież gmina zbiorowa na terenie Kongresówki zorganizowana została w związek samorządowy przez rząd rosyjski w roku 1864. Ten rząd rosyjski potraktował Kongresówkę nawet gorzej, niż traktował resztę imperjum rosyjskiego, albowiem ustawa obowiązująca w cesarstwie, w przeciwieństwie do ustawy, obowiązującej na terenie Kongresówki, była daleko liberalniejszą. Dowodzi tego choćby ten przykład, że wójt w gminie rosyjskiej w cesarstwie nie mógł być nigdy przez urzędy administracyjne karany za przewinienia aresztem, ale również ten sam wójt wobec społeczności gminnej nie miał tak daleko posuniętych uprawnień, ażeby mógł obywatela w gminie karać aresztem. Nagana i grzywna

(Ustawa o gminie wiejskiej).

była jedynym rodzajem kary, jaką znało rosyjskie ustawodawstwo gminne, obowiązujące w cesarstwie. Ale gdy chodzi o Kongresówkę, to system był inny. Z wójta zrobiono niewolnika władzy administracyjnej, albowiem władza ta miała prawo karania go nietylko grzywną, ale i dotkliwszą i hańbiącą karą aresztu. Wzamian za to oddano temu wójtowi w niewolę społeczeństwo w jego wsi, bo wójt mógł również kogo uznał za stosowne karać aresztem. Na gorszem zatem prawie wychowywała Rosja społeczeństwo polskie w Kongresówce, niż chłopów rosyjskich w cesarstwie rosyjskiem. I dlatego, jeżeli p. kol. Herz czyni ubliżające wytyki Małopolsce, a nie raczy zwrócić uwagi na wyniki rosyjskiego wychowania w Kongresówce, opartego na niegodziwem prawie rosyjskiem, to popełnia błąd i wyrządza krzywdę Małopolsce.

Zarzucacie Panowie, że walka o system gminy jednowioskowej ma źródło w przyzwyczajeniu do takiej gminy. Tak jest, przyzwyczajenie do gminy jednowioskowej odgrywa tu wielką rolę. Ale Panowie zwolennicy gminy zbiorowej nie możecie się tem poszczycić, czem my się możemy poszczycić, że ludność w Małopolsce serdecznie oręduje przeciw gminie zbiorowej. Podczas gdy lud Małopolski nadesłał tysiące petycji przeciw gminom zbiorowym, to w tym Sejmie nie zdarzyło się napotkać ani jednej petycji, ani jednego głosu od ludu w formie petycji za gminą zbiorową. Kto agituje na terenie b. Kongresówki za gminą zbiorową? Wyłącznie biurokracja samorządowa znakomite zyski ciągnąca z takiego ustroju. Jeżeli Panowie czynicie aluzję, że my pod kątem wyborów patrzymy na ustawę gminną, to na tę aluzję możemy tak samo odpowiedzieć. Oświadczacie się za gminę zbiorową, bo potrzebujecie do wyborów aparatu gminnego, potrzebujecie tych wójtów w gminach zbiorowych, tych sekretarzy i tych pomocników sekretarzy i budujecie na nich zwycięstwo i dlatego punkt widzenia biurokracji samorządowej jest waszym punktem widzenia. Ale proszę pamiętać, że w naszych tekach znajdują się petycje ludności wiejskiej z b. Kongresówki, które podobnie jak i petycje ludności w Małopolsce świadczą, że i ludność w Kongresówce ma już dosyć gminy zbiorowej i domaga się wprowadzenia gminy jednowioskowej. (*Głos:* Bajki. Sam Pan w to nie wierzy).

Jeżeli Panowie uzasadniają dążenie do zaprowadzenia gminy zbiorowej potrzebą wzmocnienia finansów gminnych, to Panowie nie mogą się przy tej argumentacji powołać na przykład Małopolski, i twierdzić, że w Małopolsce gmina jednowioskowa jest organizmem słabym, że nie ma za co opłacić urzędników administracyjnych, że nie ma zaco opędzić wydatków samorządowych. Tak było do pewnego czasu, ale nie jest. Dopóki obszary dworskie z gminami nie były złączone, rzeczywiście niejedna gmina stanowiła organizację słabą. Proszę pamiętać, że w Małopolsce gminy wiejskie traciły około 3 miljonów koron przedwojennej wartości dlatego tylko, że obszary dworskie nie były z niemi połączone. Obszar dworski wyzyskiwał wieś pod każdym względem. Obszar dworski nie troszczył się zupełnie o gospodarkę samorządową, obszar dworski nie partycypował w wydatkach, obszar dworski nie opłacał składek gminnych na potrzeby kulturalne i oświatowe i wskutek tego uprzywilejowanego stanowiska gmina materjalnie traciła. Ale z chwilą, kiedy uchwaliliśmy ustawę o połączeniu obszarów dworskich z gminami, podstawa materjalna gminy jednowioskowej w Małopolsce została znakomicie rozszerzona. Trzeba tylko dobrej woli Rządu, żeby ta ustawa była wykonana i podatki gminne nałożone na obszarników przez organa rządowe ściągane. Ale niestety, cóż widzimy? Rząd apeluje o stworzenie gmin zbiorowych rzekomo celem wzmocnienia ich finansów, ale gdy chodzi o Małopolskę, to Rząd wszystko robi, aby zostawić system dawny, a szczególnie, aby obszary dworskie, jak były, pozostały samoistnemi jednostkami administracyjnemi. A ilekroć chodzi o egzekucje gminnych podatków przeciw obszarnikom, zaniedbania Rządu w tym względzie są oburzające.

Chociaż w sierpniu 1920 r. została w Dzienniku Praw ogłoszona ustawa o połączeniu obszarów dworskich z gminami, to we Wschodniej Galicji Rząd nic nie uczynił, ażeby połączenie obszarów dworskich z gminami faktycznie nastąpiło. Przywilej obszarniczy pozostaje tam utrzymany po dzień dzisiejszy. (*Głos:* Wy tam rządzicie w Galicji). To nie my tam administrujemy, to idzie, Panie Kolego, tu z Warszawy, to panowie warszawiści tak administrują naszemi sprawami. (*Głos:* P. Gałecki, to też Warszawiak? *Głos inny:* A czy Putek już nie jest warszawistą? Przecież w Warszawie mieszka. *P. Rudnicki:* A co tam słychać z kościołem Narodowym, którego Pan będzie biskupem?). Proszę Pana, Pana, to zamówię w kościele narodowym do robienia nagrobków, bo Pan jest specjalistą od tego. (*Wesołość. Głos:* To do-

bry interes. *P. Rudnicki*: Owszem, mam wzory z kirkutu. *Marszałek dzwoni).*

Proszę Panów! Jeżeli mówimy o materjalnych podstawach zbiorowych gmin, muszę wskazać na jedno. Właśnie człowiek, należący nie do obozu naszego, lecz do obozu p. Rudnickiego, p. prof. uniwersytetu krakowskiego, Kutrzeba, w swojej książce p. t. „Historja ustroju Polski" wyraźnie zaznaczył, co warta tutejsza gmina zbiorowa. Zaznaczył, że była to organizacja o aparacie czysto biurokratycznym, który wymagał olbrzymich nakładów finansowych, a który społeczeństwu nie dawał absolutnie nic. Jeżeli to, co my podnosimy w sprawie gminy zbiorowej, nie jest dla Panów miarodajne, niechże miarodajnym będzie argument, który przytoczył p. prof. uniwersytetu krakowskiego Kutrzeba.

Jeśli boimy się przeszczepienia tego systemu z Kongresówki na grunt Małopolski i Wielkopolski, to mamy potemu ważne i uzasadnione powody. Jeśli bowiem mielibyśmy tworzyć podobny aparat biurokratyczny, jaki stworzony został w b. Kongresówce, i to aparat biurokratyczny nietylko kosztowny, ale i niedołężny, to naprawdę wolimy się wyrzec tego aparatu i wolimy pozostać przy tym systemie gminnym, jaki mamy. Zwracamy Panom uwagę na szalone koszta, jakie pociągnie za sobą zaprowadzenie gmin zbiorowych. Przyjmijcie to Panowie do wiadomości, że u nas w gminie jednowioskowej urząd gminny sprawuje obowiązki nie w sposób biurokratyczny, wójt nie uważa się za jakiegoś biurokratę, który ma żyć i utrzymywać się z urzędowania, lecz pełni ten obowiązek honorowo jako obywatel. Przy waszym zaś systemie gminy zbiorowej spełnianie funkcji urzędowych w gminie bez równoczesnego dużego uposażenia biurokracji gminnej było i jest nie do pomyślenia. Gdy dziś w gminie małopolskiej wójt odpowiadający waszemu sołtysowi, ale wójt z szerszym zakresem działania niż wasz sołtys, bo spełniający również funkcje państwowej administracji, pobiera pensji rocznej 12000 — 15000, w największej gminie najwyżej 20000 mk. rocznie, w drobniejszych zaś gminach wynagrodzenie to wynosi 2, 3, 4 tysiące marek rocznie, jest to dowodem, że administrację gminną sprawuje się u nas bez wielkich kosztów dla samorządu gminnego. Natomiast w gminie zbiorowej mamy już pensje podwójne. Bo obok sołtysa i jego pomocników jeszcze trzeba opłacić całą machinę biurokratyczną gminy zbiorowej, składającą się z wójta, pisarza gminnego, z pomocnika tego pisarza, z szeregu sług gminnych, tak, że budżety gmin z Kongresówki, jakie mam w ręku, wskazują na to, że 40% przychodów gminnych zjada gminna biurokracja.

Obliczenia, dokonane przez nas w Małopolsce, wykazują, że przy dzisiejszym ustroju gminnym koszta administracji gminnej w powiecie wadowickim wynoszą 750.000 marek, a po zaprowadzeniu w tym powiecie 9 gmin zbiorowych w miejsce obecnych blisko 70 gmin jednowioskowych, koszta administracji gminnej, o ile by się tak płaciło biurokrację gminną, jak się ją opłaca w Kongresówce, wyniosłyby $15^1/_2$ miljona mk. (*Głos*: Co, za 700.000 mk. moglibście 70 gmin utrzymać, a przecież niektóre kosztują po 15, 20 tysięcy). Największe gminy rzeczywiście kosztują po 20.000, ale w małych gminach wójt się kontentuje 1000 lub 2000 mk. i dlatego, gdy to uwzględnicie, to wam rachunek pokaże, że mamy rację. *(P. Erdman:* Niech się Pan przyzna, że więcej, że matematyka źle zrobiona). Doczekam się, że pańscy zwolennicy polityczni Panu to przypomną i wykażą. Nie my rządzimy w radach powiatowych, tylko Piastowcy, nie od nas tylko pochodzą te argumenty cyfrowe, lecz także i od zwolenników Pana, Panie Pośle Erdman. *(P. Erdman*: Niech się Pan o nas nie martwi). Rząd i Komisja sami z sobą stają poniekąd w sprzeczności. Rząd wniósł do Sejmu projekt, według którego domaga się udzielenia mu pełnomocnictwa do podziału większych gmin na drobniejsze gminy, a równocześnie przy uchwalaniu ustawy gminnej forsuje zasadę gmin wielkich. Okazuje się, że wymogi życia są silniejsze, niż doktryna i teorja. Stosunki kolonizacyjne na Wschodzie wymagają odstąpienia od zamiarów tworzenia gmin zbiorowych, a raczej przystąpienia do tworzenia gmin mniejszych, w tym celu, aby zabezpieczyć mniejszość polską przed większością ruską. Niejedna bowiem polska kolonja otoczona wieńcem ruskich wsi dzięki takiemu ustawodawstwu gminnemu znajdzie się w gminie zbiorowej pod władzą większości ruskiej. Sprzeczność jednak widać w stanowisku Rządu. Ten sam Rząd, który w jednym dniu popiera tworzenie wielkich gmin zbiorowych, w drugim dniu uzasadnia projekt przeciwny tworzenia gmin małych. Rząd ma zatem dwa stanowiska w jednej i tej samej sprawie.

Zwrócić też musimy uwagę na artykuły ustawy, traktujące o władzy policyjnej na terenie gmin. Otóż władza policyjna na terenie gminnym została uznana za wyłącznie należącą do Państwa. Gmina nieja-

ko wywłaszczona została z władzy policyjnej. Wszelkie atrybucje policyjne: policja budowlana, sanitarna, targowa i t. p. przechodzą według projektu ustawy na wójta, który je spełnia jako pełnomocnik państwowej władzy administracyjnej w jej imieniu, a nie w imieniu gminy. Ustawa austrjacka, ta ustawa przeklinana przez kol. Herza, pod tym względem była daleko liberalniejsza, niż projekt ustawy dzisiejszej. Administracja miejscowa i policja miejscowa w praktyce od siebie oddzielić się nie dadzą. Kto oddziela atrybucje policyjne od atrybucji administracyjnych i te ostatnie zostawia przy gminie, a policyjne oddaje wyłącznie organom państwowym, względnie wójtowi, ale nie jako organowi samorządu gminnego, tylko jako organowi państwowemu, ten ogranicza samorząd gminny. Jest to nawrót do czasu rządów policyjnych, które żywiły nieufność do społeczeństwa i jego organizacji samorządowych.

Wywłaszcza się zatem gminy z uprawnień w dziedzinie policji miejscowej, uznając policję miejscową za wyłącznie należącą do Państwa, jednocześnie atoli tym gminom każe się ponosić koszta utrzymania policji państwowej, albowiem w ustawie o policji państwowej uchwaliliśmy, że samorządy gminne, względnie samorządy powiatowe w zastępstwie samorządów gminnych, mają ponosić $^{2}/_{8}$ kosztów utrzymania policji państwowej. Zatem gmina ma płacić na organa policyjne, atoli nie ma prawa dysponować owemi organami, dysponuje niemi wyłącznie wójt jak jakiś gubernator, dysponuje niemi bez kontroli rady gminnej, tak jak mu nakaże starosta. Nie rada gminna, lecz wójt bez współudziału rady gminnej sam na własną rękę jest w prawie wydawać nakazy i zakazy policyjne, zagrażać za nie karą i karać! Wprowadza się zatem absolutyzm wójtowski.

Biurokracja stara się na samorządzie gminnym położyć swoją rękę jeszcze i w inny sposób. Jakby w przeczuciu, że ludność z niechęcią przyjmie ustawę o gminach zbiorowych, że będzie protestowała przeciw owym olbrzymim wydatkom, jakie pociągnie za sobą administracja gminna oparta na tej ustawie, biurokracja z góry przed tą ewentualnością się zabezpiecza, ograniczając prawa budżetowe gmin wiejskich. Nie gmina wiejska będzie decydowała o płacach swoich organów, ale to ma podlegać kompetencji wydziałów powiatowych na których oczywiście, starostowie jako kierownicy sejmików powiatowych znowu położą swoją łapę. Wydział powiatowy ma wyznaczać pensję dla wójtów. W ten sposób wójt nie będzie pod względem uposażenia zależny od gminy, lecz jego dobrodziejem ma być wydział powiatowy. To zmierza do odseparowania urzędników gminnych od gminy, i uczynienia z administracji gminnej ślepego narzędzia w ręku starosty, jako kierownika samorządu powiatowego i jako kierownika administracji państwowej.

Zatem ustawa gminna w ten sposób sformułowana, jest pomyślana w interesie biurokracji państwowej i samorządowej. Przeciw takim uzurpacjom biurokracji stanowczo protestujemy. Wysokie wynagrodzenia biurokracji gminnej, przewidziane w tej ustawie, staną się źródłem zamętu w naszych gminach. Z historji mamy dowody, że z chwilą, kiedy urząd gminny stał się urzędem intratnym, znaleźli się łakomi, którzy ludowi ten urząd wydrzeć potrafili. Dowodem tego skup sołtystw w dawnej Polsce przez szlachtę. Szlachta, która zarabiała doskonale na eksporcie zboża zagranicę, przeprowadzała na sejmikach uchwały za skupem sołtystw, ażeby przez kupno gruntów sołtystw skupić również i urzędy związane z owemi gruntami. Coś podobnego będzie i dziś. Z chwilą, kiedy zbudujemy ustawę samorządową, która stanie się złotem jabłkiem dla biurokracji gminnej, przekonamy się, że ta biurokracja przywiązana do intratnego urzędu gminnego podkopie i zniszczy samorząd gminny, a w jego miejsce postawi swój własny interes. Dla jej interesu starostowie mogą rozpędzić rady gminne, skoro ta ustawa i na to pozwala. Praktyka nas poucza, po jakiej linji idzie Rząd. Ogółem 5.000 rad gminnych mamy w Małopolsce, z tego prawie 3.000 rad gminnych wcale nie urzęduje, zostały bowiem przez Rząd jednem pociągnięciem pióra rozwiązane. Na ich miejsce wprowadzono komisarzy rządowych, a tym komisarzom rządowym przydano „Beirat'y" przeróżne. Tym komisarzom rządowym albo sami starostowie wyznaczyli pensje, albo je sami sobie „uchwalili". Ten system rządzenia pachnie biurokracji z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, dogadza jej projekt takiej ustawy i dlatego tak serdecznie za tym projektem ustawy Rząd oręduje.

Atoli my nie możemy tego projektu popierać. Uważamy go za szkodliwy dla interesów ludowych, uważamy go za zabójczy dla samorządu gminnego, za podkopujący wogóle wszelką ideję samorządu. Z chwilą, kiedy biurokracja może robić, co jej się podoba, z samorządem gminnym, samorząd gminny przestaje

(Ustawa o gminie wiejskiej).
(Wniosek nagły Zw. L.-N. w sprawie gwałtów niemieckich na Górnym Śląsku).

wogóle istnieć. Z chwila, kiedy biurokracja gminna nie jest zawisła od rady gminnej i wogóle nie jest zawisła od ludności, lecz jest zawisła już to od czynników administracji państwowej, już to od wydziałów powiatowych, samorządu gminnego niema, mamy tylko rządy nowego typu biurokracji. Na terenie b. Kongresówki potrafiła się ona znakomicie zorganizować. Ani Poznańskie, ani Małopolska „sowietów" pisarzy gminnych nie ma, ale niestety na terenie b. Kongresówki już biurokracja gminna jest zorganizowana i już wpływy tej biurokracji sięgają do Sejmu. Ona to postarała się wpłynąć na takie skodyfikowanie ustawy gminnej, jakie widzimy. *(P. Tomczak:* Bynajmniej).

Dlatego pozwolę sobie zaapelować nie tyle do stronnictw robotniczych, bo panów kolegów ze stronnictw robotniczych mniej to dotyczy, ale przedewszystkiem do stronnictw chłopskich, ażeby zgodziły się na odesłanie tego projektu ustawy jeszcze raz do Komisji. W Komisji ta rzecz bez szkody dla Państwa i ludu może leżeć aż do zebrania się nowego Sejmu. Natomiast w tej Komisji możemy uchwalić nowelę niezbędną dla uregulowania życia samorządowego na terenie b. Kongresówki. Dlatego też w myśl tych wywodów pozwalam sobie zgłosić następujące rezolucje:

1) Nad projektem ustawy o jednolitym samorządzie gminnym dla całego Państwa Sejm przechodzi do porządku dziennego, pozostawiając załatwienie tej sprawy przyszłemu Sejmowi.

2) Celem uporządkowania stosunków w samorządzie gminnym na terenie b. Kongresówki Sejm wzywa Komisję Administracyjną, by w dniach 14 przedłożyła projekt noweli do dotychczasowych ustaw o urządzeniu gmin wiejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego.

Wicemarszałek Osiecki: Zanim przejdziemy do rozprawy szczegółowej, muszę poddać pod głosowanie wniosek p. Putka. Pierwsza część tego wniosku opiewa: „Nad projektem ustawy o jednolitym samorządzie gminnym dla całego Państwa Sejm przechodzi do porządku dziennego, pozostawiając załatwienie tej sprawy przyszłemu Sejmowi". Druga część brzmi: Celem uporządkowania stosunków w samorządzie gminnym na terenie b. Kongresówki Sejm wzywa Komisję Administracyjną, by w dniach 14 przedłożyła projekt noweli do dotychczasowych ustaw o urządzeniu gmin wiejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego".

Poddam pod głosowanie najpierw część pierwszą, zmierzającą do tego, ażeby Sejm przeszedł do porządku dziennego nad projektem ustawy, przedłożonym przez Komisję Administracyjną i załatwienie tej sprawy przekazał następnemu Sejmowi. Proszę Posłów którzy są za pierwszą częścią wniosku p. Putka, aby wstali. Mniejszość, wniosek upadł. Tem samem upada i druga część rezolucji. Ze względu na spóźnioną porę, proponuję, ażeby rozprawę szczegółową odłożyć do następnego posiedzenia.

Wpłynął wniosek nagły posłów Związku Lud. Nar. w sprawie gwałtów niemieckich na Górnym Śląsku. Wnioskodawcy proponują, ażeby dzisiaj uzasadnić nagłość wniosku. Nie słyszę sprzeciwu, stawiam to na porządku dziennym i udzielam głosu p. posłowi Głąbińskiemu.

P. Głąbiński:

Wysoka Izbo! Chodzi nam o to, ażeby gwałty, dokonywane na Górnym Śląsku nie pozostały bez echa w Wysokim Sejmie. Jak wiadomo, Górny Ślązk dotychczas nie został nam oddany. Niemcy robią wszelkie wysiłki, ażeby korzystając z konferencji genueńskiej sprawę tę odroczyć, licząc na to, że za pomocą gwałtów i zbrodni dokonanych na naszej ludności sterroryzują ją, a z drugiej strony może ją sprowokują do jakichś działań gwałtownych. Nasz Rząd w tej sprawie zwrócił się z notą do Rady Ambasadorów, niewiadomo jednak czy i kiedy rezultat tej noty nastąpi. W naszym jest interesie, ażeby Górny Ślązk został do Polski przyłączony jak najrychlej, ażebyśmy nie byli ciągle w wątpliwości, ażeby nie był on traktowany jako kraj obcy, do którego tylko za paszportem można przyjechać! Nie możemy patrzeć obojętnie na zbrodnie i gwałty, dokonywane na naszej ludności. W ostatnich dniach padł ofiarą mordu zasłużony działacz dr. Styczyński wskutek wyroku śmierci, który mu doręczono, jak i innym, chociaż jeszcze nie wszystkie wyroki śmierci zostały wykonane. Różne Orgesze i Selbstschutze organizują się, ściągają broń i armaty, w części tylko konfiskowane, w tym celu, żeby być gotowe do walki z Polską, w razie gdyby Polska chciała przemocą Górny Śląsk odebrać.

Sądzę zatem, że jest obowiązkiem Wysokiego Sejmu zabrać głos w tej sprawie i wezwać Rząd, żeby w swoich staraniach o odebranie Górnego Śląska nie ustępował, a ewentualnie zwrócił się do Ligi Narodów i zażądał interwencji ob

(Wnioski nagłe).
(Porządek dzienny).

cych mocarstw celem oddania nam naszej ziemi w nasze władanie.

Tylko do tego zmierza wniosek nagły, który pozwoliłem sobie przedstawić, a który opiewa: „Wzywa się Rząd, ażeby nie ograniczył się do wręczenia Radzie Ambasadorów noty, zwracającej jej uwagę na prowokacyjną działalność „Orgeschu" górnośląskiego, lecz żeby nie spoczął, póki rządy sprzymierzone faktycznie nie położą kresu bandyckim metodom politycznym Niemców na Górnym Śląsku, i żeby wszelkich dołożył starań dyplomatycznych, ażeby przejście polskiej części Górnego Śląska w ręcę władz polskich, a części, przyznanej Niemcom, w ręce odpowiedzialnego rządu niemieckiego, nastąpiło jak najszybciej".

Proszę zatem, żeby Wysoki Sejm raczył ten wniosek nagły uchwalić, przedewszystkiem jego nagłość, a potem, o ile nie będzie sprzeciwu, i meritum.

Wicemarszałek Osiecki: Przeciw nagłości nikt się nie zgłosił. Proszę Posłów, którzy są za nagłością, żeby wstali. Jednomyślność. (*Głos:* Prosimy o załatwienie meritum). Jest wniosek, żeby uchwalić także meritum. Nikt się nie sprzeciwia, zatem stawiam to na porządku dziennym. Nikt głosu nie żąda. Proszę Posłów, którzy są za meritum wniosku, żeby wstali. Widzę, że wniosek jednomyślnie został uchwalony.

Wpłynęły następujące wnioski nagłe:

Wniosek nagły p. Piechoty i kol. z Klubu N. Z. L. o zlikwidowanie wieczystych dzierżaw, powstałych przed 1870 r. w b. Królestwie Kongresowem — odsyłam do Komisji Rolnej.

Wniosek nagły p. Frąckowiaka i tow. z N. Ch. K. R. w sprawie nieoględnego demobilizowania oficerów i żołnierzy, uprawnionych do świadczeń ze strony Państwa—odsyłam do Komisji Spraw Wojskowych.

Wniosek nagły p. Smulikowskiego i tow. w sprawie nieżyczliwej interpretacji przez Rząd ustawy emerytalnej funkcjonarjuszy państwowych — odsyłam do Komisji Skarbowo-Budżetowej.

Wniosek nagły p. Izydora Brejskiego i kol. z Klubu P. S. L. w sprawie formy zawierania małżeństw w b. dzielnicy pruskiej—odsyłam do Komisji Prawniczej.

Wniosek nagły p. Niedbalskiego i tow. z Klubu P. S. L. o spopularyzowanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wśród młodzieży szkolnej — odsyłam do Komisji Oświatowej.

Wniosek nagły p. Bobrowskiego i tow. w sprawie masowego wydalania robotników w państwowych żupach solnych w Bochni i Wieliczce — odsyłam do Komisji Przemysłowo-Handlowej.

Następne posiedzenie proponuję odbyć we czwartek o g. 4 po poł. z następującym porządkiem dziennym:

Trzecie czytanie ustawy o Kościele Ewangelicko-Augsburskim (Druk nr 3455 i 3439).

Szczegółowa dyskusja nad sprawozdaniem Komisji Administracyjnej w przedmiocie ustawy o gminie wiejskiej (Druk nr 3368).

Dyskusja nad exposé Pana Prezydenta Ministrów i Pana Ministra Skarbu.

P. Woźnicki: Proszę o głos w sprawie porządku dziennego.

Wicemarszałek Osiecki: Głos ma p. Woźnicki.

P. Woźnicki:

Wysoki Sejmie! Ustawa o ordynacji wyborczej została już uchwalona w Komisji Konstytucyjnej w trzeciem czytaniu, została już także wydrukowana, dlatego niczem nieusprawiedliwionem byłoby nierozpoczęcie obrad nad ordynacją wyborczą, gdyż jak najśpieszniejsze rozwiązanie Sejmu, zdaniem większości stronictw sejmowych, jest konieczne. Dlatego proszę o postawienie ordynacji na porządku dziennym.

Wicemarszałek Osiecki: Porządek dzienny, który tu podałem, wyczerpie całe posiedzenie, a nawet nie jedno, tak, że ordynacja wyborcza może się znaleźć dopiero na jednem z przyszłych posiedzeń.

P. Woźnicki: Proszę o podanie mego wniosku pod głosowanie.

Wicemarszałek Osiecki: Wobec tego w razie braku sprzeciwu mógłbym postawić tę sprawę na 4 punkcie porządku dziennego. Nie słyszę sprzeciwu, uważam porządek łącznie z tym punktem za przyjęty. Posiedzenie zamykam.

(Koniec posiedzenia o godz. 7 m. 20 wiecz.).

Drukarnia Państwowa № 17471. 4-V.22. 1100.

SEJM USTAWODAWCZY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Druk Nr 2360.

WNIOSEK NAGŁY

posła BUZKA i tow. z Polskiego Stronnictwa Ludowego w sprawie wprowadzenia samorządu wojewódzkiego.

Doświadczenia, zdobyte w ciągu dwóch lat istnienia niepodległej Rzeczypospolitej Polskiej, dowodzą, iż wprowadzenie samorządu wojewódzkiego należy do najpilniejszych zadań Sejmu Ustawodawczego. Bez powołania do życia sejmików wojewódzkich i samorządowych rad wojewódzkich nie może być mowy o rzeczywistej decentralizacji administracji, nie może być skutecznej walki ze zbiurokratyzowaniem życia publicznego. Wprowadzenie samorządu wojewódzkiego będzie wymagało nowego podziału na województwa, dotychczasowy podział został bowiem przeprowadzony bez względu na potrzeby życia samorządowego. Wniosek niniejszy tego nowego podziału nie podaje, stoi bowiem na stanowisku, iż najlepiej będzie poruczyć opracowanie tego podziału małej podkomisji komisji konstytucyjnej, którąby miała możność uskutecznienia podziału w porozumieniu z Rządem.

Ustawy o samorządzie wojewódzkim należy uważać za konieczne uzupełnienie naszej konstytucji. Ustawę tę powinien uchwalić jeszcze Sejm obecny.

Wobec tego wnoszą niżej podpisani następujący wniosek nagły:

Wysoki Sejm raczy uchwalić

załączoną ustawę.

Pod względem formalnym prosimy o przekazanie wniosku komisji konstytucyjnej.

Warszawa, dn. 14 grudnia 1920 r.

Wnioskodawca

Buzek,

Nawrocki, Płocha, Bojko, Dyło, Bednarczyk, Kucharczak, Jurkiewicz, Zawada, Babicz, Kielak, Zaleski, J. Dębski, Wasilewski, Kowalczuk, Pieniążek, Pomarański, Toczek, Krężel, Burakowski, Przewrocki, Bujak, Grzędzielski, Lewy, Zajda, Kiernik, Roj, Skrzypek, Średniawski, Karlikowski, Bobek, Jęczmyk, Błyskosz, N. Potoczek, A. Śniegula, Kotnis, Ostachowski, Starzyński, Makuch, Wojtaszek, Margol, Janeczek, Koźlicki, Górski.

Załącznik 1 do N-ru 2360.

USTAWA

z dnia .... 1921 r.

o ustroju samorządu wojewódzkiego.

I. Przepisy ogólne.

Art. 1.

Obszar Rzeczypospolitej Polskiej dzieli się na województwa w sposób określony w dodatku.

Obszar Województwa Śląskiego określa art. I Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny tegoż województwa (Dz. Ust. poz. 497).

Art. 2.

Zmiana granic województwa następuje w drodze ustawy.

Zmiana w granicach gminnych, będących równocześnie granicą województwa, powoduje z mocy samego prawa zmianę granicy wojewódzkiej. Każda taka zmiana granicy będzie ogłoszona w Dziennikach Ustaw interesowanych województw.

Art. 3.

Dla każdego województwa będzie utworzona reprezentacja wojewódzka, składająca się z sejmiku wojewódzkiego i rady wojewódzkiej.

Art. 4.

Sejmik wojewódzki i rada wojewódzka urzędują w mieście oznaczonem w dodatku. Miasto to jest równocześnie siedzibą wojewody i urzędu wojewódzkiego.

Art. 5.

W sprawach wojewódzkich decydują sejmik i rada wojewódzka, stosownie do przepisów niniejszej ustawy, w sprawach administracji państwowej zaś współdziałają w sposób, określony w osobnych ustawach.

Art. 6.

Związek Samorządowy Wojewódzki jest osobą prawną prawa publicznego. Majątek nieruchomy tego związku będzie w księgach publiczny zapisanych na rzecz „funduszu wojewódzkiego“.

Art. 7.

Cały pod zarządem Tymczasowego Wydziału Samorządowego znajdujący się majątek ruchomy i nieruchomy b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wraz z wszelkiemi prawami i przynależnościami staje się własnością funduszy wojewódzkich województwa Nr..... które nawzajem obejmują wszelkie zobowiązania i długi tego kraju.

Podział majątku i długu wymienionego między poszczególne województwa przeprowadzi Tymczasowy Wydział Samorządowy za zgodą Ministra Skarbu.

Spory, wynikające z podziału między poszczególnemi województwami, podlegają orzecznictwu Najwyższego Trybunału Administracyjnego, a wzgl. aż do jego ustanowienia Sądu Najwyszego.

Art. 8.

Majątek ruchomy i nieruchomy byłego prowincjonalnego związku komunalnego poznańskiego i zachodnio-pruskiego, a względnie majątek funduszy i zakładów, pozostających pod zwierzchnim zarządem byłego sejmu i wydziału prowincjonalnego w Poznaniu, a względnie w Gdańsku — przechodzi na własność funduszy wojewódzkich województw Nr... Fundusze te obejmują nawzajem zobowiązania i długi wymienionych i związków komunalnych, przypadające na przyznane Państwu Polskiemu części byłej Prowincji Poznańskiej i Zachodniopruskiej.

II. Zakres ustawodawstwa i samorządu wojewódzkiego.

Art. 9.

Ustawy państwowe określą, w jakim zakresie poszczególne przedmioty ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa będą przekazane sejmikom wojewódzkim.

Aż do dalszego zarządzenia są dla ustawodawstwa wojewódzkiego zastrzeżone sprawy następujące:

1) Ustawodawstwo o gminnej pomocy akuszerskiej i lekarskiej;

2) Ustawodawstwo o zakładaniu i utrzymywaniu szpitali publicznych i publicznych domów obłąkanych i o unormowaniu obowiązków ponoszenia kosztów leczenia osób ubogich;

3) Ustawodawstwo o utrzymywaniu wszelkich dróg samorządowych, tudzież ustawodawstwo drogowo-policyjne;

4) Ustawodawstwo policyjno-budowlane i ogniowe;

5) Ustawodawstwo o zaopatrywaniu ubogich, z wyjątkiem przepisów o prawie swojszczyzny, względnie o domicylu zaopatrzenia;

6) Ustawodawstwo o tępieniu szkodników rolnych i leśnych;

7) Ustawodawstwo o popieraniu hodowli bydła i innych zwierząt gospodarskich;

8) Ustawodawstwo o ochronie pól (policja polowa) i o polowaniu;

9) Ustawodawstwo o meljoracjach rolnych;

10) Ustawodawstwo o ponoszeniu kosztów rzeczowych szkolnictwa ludowego;

11) Wydawanie ustaw szczegółowych w ramach ustaw państwowych o administracji majątku, zakładów i przedsiębiorstw związków samorządowych i o kontroli nad tą administracją;

12) Wydawanie ustaw wojewódzkich, normujących sprawy zakładów wojewódzkich i urządzeń wojewódzkich, lub też normujących takie sprawy ustroju wojewódzkiego, co do których ustawa niniejsza nie zawiera wyraźnych przepisów.

Art. 10.

W sprawach zastrzeżonych dla ustawodawstwa wojewódzkiego może ustawa wojewódzka zawierać także przepisy karno-policyjne i cywilno-prawne, niezbędne celem unormowania sprawy, i może wskazywać, jakie organy samorządowe są powołane do wykonywania tych ustaw, względnie jakie związki samorządowe winny ponosić koszta z przeprowadzenia tych ustaw wynikające.

Art. 11.

Wydane na podstawie art. 9 i 10 ustawy wojewódzkie mogą być ustawami państwowemi każdej chwili zmienione lub unieważnione. Jak długo to nie nastąpi, mają ustawy wojewódzkie równą siłę obowiązującą, co i ustawy państwowe.

Art. 12.

Zakres samorządu wojewódzkiego **w sprawach wojewódzkich** określą art. 13—16 niniejszej ustawy, późniejsze ustawy państwowe tudzież ustawy wojewódzkie, wydane na mocy art. 9 i 10 niniejszej ustawy.

Art. 13.

Do zakresu działania reprezentacji wojewódzkiej należy piecza nad gospodarczemi, zawodowemi i kulturalnemi interesami województwa, jak np.;

1) Budowa i utrzymanie dróg i innych środków komunikacyjnych;

2) Ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych;

3) Zakładanie i utrzymywanie zakładów kredytowych i asekuracyjnych;

4) Popieranie oświaty, zwłaszcza zaś zakładanie i utrzymywanie szkół zawodowych;

5) Ochrona i rozwój rolnictwa, handlu i przemysłu;

6) Przeprowadzanie lub subwencjonowanie budowli wodnych, mających na celu regulacje rzek, zabudowanie dzikich potoków, drenowanie lub nawadnianie i t. p.

Art. 14.

W obrębie b. Dzielnicy Pruskiej należy dalej do zakresu działania reprezentacji wojewódzkiej zakres działania prowincjonalnego związku komunalnego.

Sejmik wojewódzki wykonuje prawa i obowiązki, przysługujące według ustaw pruskich i niemieckich, o ile jeszcze dotychczas obowiązują, sejmowi prowincjonalnemu, rada wojewódzka zaś wstępuje we wszelkie prawa i obowiązki przysługujące według ustaw niemieckich i pruskich, o ile dotychczas obowiązują, wydziałowi prowincjonalnemu.

Art. 15.

W obrębie b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem przechodzą uprawnienia administracyjno-wykonawcze b. sejmu krajowego, o ile zostały przekazane na mocy ustawy z dnia 30 stycznia 1920 r. Dz. Ust. poz. 61, Tymczasowemu Wydziałowi Samorządowemu — na rzecz sejmiku wojewódzkiego. Inne agendy Tymczasowego Wydziału Samorządowego, wymienione w art. 4 powołanej ustawy, przysługują radom wojewódzkim.

Art. 16.

W obrębie b. Dzielnicy Rosyjskiej przysługuje radom wojewódzkim prawo wykonywania w ostatniej instancji nadzoru nad samorządem gmin wiejskich, nad samo-

rządem miast, zarówno niewydzielonych ze związku powiatowego, jak i wydzielonych, tudzież nad samorządem powiatowym i nad samorządem związków specjalnych, o ile taki związek leży cały w obrębie województwa. Z tego tytułu przechodzą na rady wojewódzkie wszelkie prawa i obowiązki, przysługujące w dziedzinie samorządu wojewodzie (art. 17 rozporządzenia wykonawczego rady ministrów z 13 listopada 1919 r. Dz. Ust., poz. 490) i Ministrowi Spraw Wewnętrznych z wyjątkiem praw następujących:

1) prawo rozwiązywania Rad miejskich, oraz sejmików i wydziałów powiatowych;

2) prawo zatwierdzania uchwał finansowych, dotyczących wprowadzenia w miastach lub powiatach opłat, podatków, dodatków do podatków, oraz ustanawiania monopoli.

Art. 17.

Zakres samorządu wojewódzkiego w sprawach administracji państwowej określają art. 18—20 niniejszej ustawy, tudzież inne ustawy państwowe.

Art. 18.

Sejmik wojewódzki jest reprezentantem wszelkich interesów administracyjnych i gospodarczych województwa i może także w sprawach administracji państwowe kierować do wojewody zapytania i zażalenia i zwracać się do państwowych władz centralnych i do Sejmu z wnioskami lub zażaleniami, dotyczącemi województwa lub poszczególnych części tegoż.

Sejmik nie ma prawa obradowania w sprawach politycznych, nie należących do jego zakresu działania.

Art. 19.

Sejmik, względnie Rada wojewódzka, wydaje opinję co do projektów ustaw państwowych i innych spraw, przekazanych przez Sejm, Rząd, ministrów lub przez wojewodę.

Art. 20.

W obrębie b. Dzielnicy Pruskiej wstępuje Rada wojewódzka we wszelkie prawa i obowiązki, przysługujące według obowiązujących jeszcze ustaw niemieckich i pruskich Radzie prowincjonalnej i Wydziałowi rejencyjnemu, jako władzy uchwalającej.

Minister Spraw Wewnętrznych przedłoży Sejmowi przed upływem jednego roku od chwili wejścia w życie niniejszej ustawy (Art. 86 ustęp 1) projekt ustawy kompetencyjnej, określającej szczegółowo udział Rady wojewódzkiej w sprawach administracji państwowej w województwach.

III. Sejmik wojewódzki.

Art. 21.

Sejmik wojewódzki składa się conajmniej z 40 członków.

W województwach, liczących więcej, niż 1 miljon mieszkańców, przypada na każdych pełnych 25,000 mieszkańców 1 członek Sejmiku wojewódzkiego.

Art. 22.

Członków Sejmiku wojewódzkiego wybiera ludność województwa na lat 6.

Art. 23.

Prawo wyboru członków Sejmiku wojewódzkiego przysługuje wszystkim obywatelom i obywatelkom polskim, posiadającym prawo wyboru do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej według każdocześnie obowiązującej ordynacji wyborczej sejmowej, a mieszkającym w obrębie obwodu głosowania, w którym głosują, przynajmniej od przedednia zarządzenia wyborów.

Zarządzenie wyborów winno być ogłoszone w Dzienniku Ustaw wojewódzkich.

Dzień ogłoszenia wyborów w tym dzienniku uważa się za dzień zarządzenia wyborów.

Art. 24.

Wybieralni do Sejmiku wojewódzkiego są wszyscy obywatele (obywatelki), posiadający prawo wyboru członków Sejmiku wojewódzkiego, o ile skończyli 25 rok życia.

Dalsze ograniczenia prawa wybieralności mogą być wprowadzone w drodze ustawodawstwa wojewódzkiego, które może także określić wypadki niepołączalności członkowstwa Sejmiku wojewódzkiego z niektóremi zawodami lub stanowiskami urzędowemi.

Art. 25.

Każde województwo zostanie podzielone rozporządzeniem Rady Ministrów celem przeprowadzenia pierwszych wyborów, na conajmniej pięć okręgów wyborczych w ten sposób, iż każdy okręg wyborczy będzie wybierał najwyżej 8, a conajmniej 3 członków Sejmiku.

Ustalony w ten sposób podział na okręgi wyborcze może być zmieniony ustawą wojewódzką. W województwach Nr.................. (województwa o ludności, zaliczającej się do różnych narodowości) wymagają odnośne ustawy wojewódzkie zatwierdzenia przez Naczelnika Państwa.

Art. 26.

Wybory do sejmiku wojewódzkiego będą zarządzane przez Naczelnika Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych na 60 dni przed upływem kadencji wyborczej.

Naczelnik Państwa może na wniosek Rady Ministrów rozwiązać sejmik wojewódzki, winien jednak w tym razie równocześnie z rozwiązaniem zarządzić nowe wybory.

W zarządzeniu wyborów należy oznaczyć dzień głosowania, na który wybrać należy niedzielę lub święto.

Głosowanie odbywa się w jednym dniu w całem województwie.

Między dniem zarządzenia wyborów a dniem głosowania nie może upłynąć więcej niż dni 90.

Art. 27.

Wybory do sejmiku wojewódzkiego odbywają się w głosowaniu tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem na podstawie osobnej ordynacji wyborczej. Ordynacja dla pierwszych wyborów będzie wydana przez Naczelnika Państwa na wniosek Rady Ministrów, przyczem powinny znaleźć stosowne zastosowanie przepisy sejmowej ordynacji wyborczej.

Ordynacja wyborcza wojewódzka może być zmieniona ustawą wojewódzką przyczem jednak zasada tajności, bezpośredniości, równości i stosunkowości wyborów nie może być naruszona. W województwach Nr... (województwa z ludnością, zalicza-

jącą się do różnych narodowości) wymagają odnośne ustawy wojewódzkie zatwierdzenia przez Naczelnika Państwa.

Art. 28.

Dostarczenie urny, lokalu, sprzętów i przyborów do pisania dla komisji wyborczej jest obowiązkiem gminy, w obrębie której komisja urzęduje.

Inne wydatki, połączone z przeprowadzeniem wyborów, ponosi fundusz wojewódzki.

Art. 29.

Ważność wyborów niezaprotestowanych sprawdza sejmik wojewódzki. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzygać będzie Najwyższy Trybunał administracyjny aż do jego zaś ustanowienia Sąd Najwyższy.

Bliższe w tej sprawie przepisy będą zawarte w ordynacji wyborczej wojewódzkiej.

Art. 30.

O wybieralności do sejmiku wojewódzkiego decyduje sam sejmik, jeżeli zaś wybór został zaprotestowany — Najwyższy Trybunał administracyjny, a względnie Sąd Najwyższy (art. 29).

Gdyby się później okazało, iż członek Sejmiku nie był wybieralnym, lub też prawo wybieralności utracił — orzeka o utracie członkowstwa sejmik; członkowi wolno jednak od jego decyzji odwołać się do Najwyższego Trybunału administracyjnego, a względnie do Sądu Najwyższego (art. 29).

Art. 31.

Jeżeli członek z wyboru przestał być członkiem sejmiku wskutek śmierci zrzeczenia się, utraty wybieralności lub unieważnienia jego wyboru — powołuje Prezydent sejmiku w jego miejsce na resztę kadencji sejmowej jego zastępcę.

Jeżeli Najwyższy Trybunał administracyjny, a względnie Sąd Najwyższy unieważnił wybory w pewnym okręgu wyborczym — zarządza Minister Spraw Wewnętrznych wybór ponowny na resztę kadencji, a to w ciągu 15 dni od dnia unieważnienia.

Art. 32.

Sejmik wojewódzki zbiera się co roku w pierwszy wtorek w listopadzie na sesję zwyczajną, celem uchwalenia budżetu wojewódzkiego i innych spraw bieżących.

Rada wojewódzka może zwołać sejmik w każdym czasie na sesję nadzwyczajną, winna zaś to uczynić w ciągu dni 14 na żądanie wojewody lub też na żądanie conajmniej 1/5 członków sejmiku.

Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów może nakazać odroczenie posiedzeń sejmiku na przeciąg najwyżej 3 miesięcy.

Art. 33.

Sejmik wybiera swego Prezydenta i tegoż zastępcę i uchwala swój regulamin określający sposób i porządek obrad sejmiku, rodzaj i ilość komisji, liczbę zastępców Prezydenta i sekretarzy, tudzież prawa i obowiązki przewodniczącego.

Art. 34.

Posiedzenia sejmiku są jawne.

Na wniosek przewodniczącego, wojewody, rady wojewódzkiej lub 6 członków sejmiku może sejmik uchwalić tajność posiedzenia.

Rozprawy nad budżetem i nad rachunkami będą zawsze jawne.

Art. 35.

O ile ustawa wojewódzka nic innego nie przepisze — wymaga się do prawomocności uchwał obecności przynajmniej połowy wszystkich członków sejmiku, uchwały zaś sejmiku zapadają zwykłą większością głosów.

Art. 36.

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje wojewodzie, radzie wojewódzkiej i poszczególnym członkom sejmiku w liczbie oznaczonej w regulaminie sejmiku.

Art. 37.

Uchwalone przez sejmik ustawy wojewódzkie winny być ogłoszone w dzienniku ustaw wojewódzkich i zaczynają obowiązywać z początkiem dnia 15 po upływie dnia, w którym zostały ogłoszone, o ile odnośna ustawa wyraźnie nic innego nie stanowi.

Rada wojewódzka może zarządzić ogłoszenie ustawy w Dzienniku Ustaw za upoważnieniem wystawionem przez Ministra Spraw Wewnętrznych, albo też bez takiego upoważnienia po upływie 60 dni, licząc od dnia przesłania ministrowi uchwalonej ustawy. Minister może zakazać umieszczenia ustawy w Dzienniku Ustaw tylko w ciągu wspomnianego terminu 60 dni i tylko wtenczas, jeżeli ustawa jest sprzeczna z ustawą niniejszą, lub z obowiązującemi ustawami państwowemi.

Przeciwko zakazowi może rada wojewódzka, względnie sejmik odwołać się do Najwyższego Trybunału administracyjnego, a względnie do Sądu Najwyższego, który decyduje ostatecznie.

Aż do dalszego zarządzenia ustawy państwowej mogą ustawy wojewódzkie w sprawach wymienionych w art. 9 punkt 1 do 10 zawierać przepisy zmieniające ustawy państwowe.

Art. 38.

Przewodniczący sejmiku ustala porządek dzienny obrad sejmiku i ogłasza tenże conajmniej na 12 godzin przed posiedzeniem.

Sprawy nie umieszczone na porządku dziennym mogą być przedmiotem obrad tylko za uchwałą sejmiku.

Sprawy, przedkładane Sejmikowi przez wojewodę, a względnie przez Radę wojewódzką, należy brać pod obrady przed wszystkiemi innemi przedmiotami obrad.

Art. 39.

Wojewoda, członkowie Rady wojewódzkiej i delegowani przez wojewodę lub Radę urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach Sejmiku i jego komisji i przemawiać poza koleją mówców, zapisanych do głosu. W głosowaniu mogą brać udział — o ile są członkami Sejmiku.

Sejmik może zażądać obecności wojewody, członków Rady wojewódzkiej lub urzędników wojewódzkich na posiedzeniu.

Art. 40.

Wojewoda może zakazać obradowania Sejmiku nad sprawami, nie należącemi do jego zakresu działania. Przeciwko zakazowi może przewodniczący Sejmiku lub też Sejmik wnieść odwołanie do Najwyższego Trybunału administracyjnego, a względnie do Najwyższego Sądu, który rozstrzyga ostatecznie. Zakaz ma skutek wstrzymujący, o ile wojewoda lub Minister Spraw Wewnętrznych nic innego nie postanowi.

Art. 41.

Jeżeliby członek Sejmiku lub publiczność, mimo napomnienia przez przewodniczącego, przeszkadzała obradom Sejmiku — winien wojewoda na żądanie przewodniczącego zarządzić przymusowe wydalenie przeszkadzającego z sali posiedzeń i zarządzić przeciwko wydalonemu dochodzenie karne.

Art. 42.

Rozprawy Sejmiku należy protokółować.

Protokół winien być podpisany przez przewodniczącego Sejmiku, przez sekretarza i przez dwóch wybranych przez Sejmik weryfikatorów. Protokół należy podać do wiadomości Ministra Spraw Wewnętrznych i — z wyjątkiem ustępów, dotyczących posiedzenia tajnego—opublikować w sposób, oznaczony przez Sejmik, na wniosek Rady wojewódzkiej.

Każdy mieszkaniec województwa ma prawo przeglądania i robienia odpisów z protokółów publicznych posiedzeń Sejmiku.

IV. Rada wojewódzka.

Art. 43.

Rada wojewódzka składa się z wojewody, z tegoż zastępcy i z 5 członków, wybranych przez Sejmik w głosowaniu stosunkowem, w sposób oznaczony ustawą wojewódzką.

Zastępcę wojewody mianuje Minister Spraw Wewnętrznych.

Wyboru członków Rady dokonuje Sejmik na drugiem posiedzeniu po wyborach powszechnych. Równocześnie z wyborem członków wybiera Sejmik dla każdego członka 2 zastępców.

Członków i ich zastępców wybiera się na całą kadencję Sejmiku, pełnią oni jednak swe funkcje aż do wyboru nowej Rady.

Członkowie ustępujący mogą być ponownie wybrani.

Art. 44.

Członkiem Rady wojewódzkiej może być wybrany każdy obywatel, posiadający prawo wybierania członków Sejmiku, o ile ukończył 30 lat wieku i posiada albo wyższe wykształcenie zawodowe, albo też był przynajmniej przez 6 lat członkiem Sejmiku wojewódzkiego, Sejmiku powiatowego, lub wydziału powiatowego, lub też przełożonym gminy (wójtem) lub członkiem magistratu.

Przy pierwszych wyborach Rady wojewódzkiej wystarczy w b. Dzielnicy Rosyjskiej i Pruskiej przynajmniej dwuletnia działalność w Sejmiku powiatowym, a względnie w wydziale powiatowym.

Urzędnik, podlegający wojewodzie lub Radzie wojewódzkiej, nie może być członkiem Rady.

Art. 45.

Jeżeli członek Rady wojewódzkiej, przez Sejmik wybrany, umrze, zrezygnuje, utraci prawo wybieralności, lub też dozna przeszkody w wykonywaniu swego urzędu, natenczas wstępuje w jego miejsce pierwszy jego zastępca, a gdyby i ten z powodu powyższych przeszkód zastępstwa pełnić nie mógł—drugi jego zastępca.

Art. 46.

Członek Sejmiku wojewódzkiego, wybrany członkiem Rady wojewódzkiej przestaje być członkiem Sejmiku.

Art. 47.

Członkowie Rady wojewódzkiej otrzymują z funduszu wojewódzkiego stałą pensję, której wysokość Sejmik oznaczy.

Art. 48.

Rada wojewódzka roztrząsa i załatwia przekazane sobie czynności w obradach kolegjalnych.

Do ważności uchwał Rady wymagana jest obecność conajmniej 3 członków, wybranych przez Sejmik.

Uchwały Rady zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Art. 49.

Przewodniczącym Rady jest wojewoda, a względnie jego zastępca.

Rada wybiera ze swego grona drugiego zastępcę przewodniczącego, który obejmuje przewodnictwo w razie nieobecności wojewody, a względnie jego zastępcy.

Art. 50.

Wojewoda, a względnie jego zastępca, zwołuje posiedzenie Rady wojewódzkiej conajmniej raz na tydzień, winien je zaś zwołać na żądanie conajmniej dwóch członków Rady.

Art. 51.

Jeżeli w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, jest zainteresowany materjalnie członek Rady wojewódzkiej, albo jego żona lub też krewni lub powinowaci jego pierwszych trzech stopni — nie może być on obecny przy rozważaniu sprawy, ani przy głosowaniu nad nią.

Przepis ten dotyczy także członków Rady, będących prawnymi zastępcami lub członkami rady nadzorczej, lub dyrektorami spółek akcyjnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, adwokatami lub notarjuszami, jeżeli w sprawie, stanowiącej przedmiot obrad, jest zainteresowana materjalnie osoba, którą zastępują.

Art. 52.

Członkowie Sejmiku wojewódzkiego i Rady wojewódzkiej mogą za zastępowanie województwa w sprawach prawnych żądać tylko zwrotu swych istotnych wydatków w gotówce, nie mogą zaś w sprawach przeciwko reprezentacji wojewódzkie udzielać opinji prawnej i nie mogą bezpośrednio lub pośrednio brać udziału w dostawach lub robotach, wykonywanych na koszt funduszu wojewódzkiego, lub też zakładów, lub przedsiębiorstw wojewódzkich. Dyspens od niniejszego przepisu może udzielić członkom Sejmiku uchwała Sejmiku.

Art. 53.

Dalsze przepisy co do regulaminu rady wojewódzkiej, tudzież co do sposobu jej obradowania i uchwalania w sprawach wojewódzkich i co do wykonywania jej uchwał, wyda ustawa wojewódzka, jak długo zaś tej ustawy brak, uchwala je rada wojewódzka

W sprawach administracji państwowej, przekazanych radzie wojewódzkiej, określa ustawa państwowa, powołana w art. 20 ust. 2, regulamin rady, sposób jej obradowania i uchwalania, tudzież sposób wykonywania jej uchwał. Ustawa ta określi także stosunki służbowe i dyscyplinarne członków rady. Aż do chwili wejścia w życie tej ustawy, określi stosunki te ustawa wojewódzka.

V. Organizacja administracji wojewódzkiej w sprawach wojewódzkich.

Art. 54.

W sprawach wojewódzkich jest sejmik wojewódzki władzą uchwalającą i kontrolującą, rada wojewódzka zaś przygotowuje i wykonuje uchwały sejmiku i załatwia bieżące sprawy administracyjne samorządu wojewódzkiego.

Art. 55.

Przy każdej reprezentacji wojewódzkiej należy ustanowić finansową komisję wojewódzką.

Ustawa wojewódzka określi skład i regulamin komisji, przestrzegając przytem zasady, iż liczba członków nie może przekraczać 6. Conajmniej 2 członków komisji mianuje Minister Skarbu, innych wybiera sejmik z reguły z poza swego grona. Przewodniczącego komisji wybiera sama komisja.

Komisja finansowa ma prawo kontrolowania całej gospodarki finansowej województwa i prawo przedkładania sejmikowi i radzie wojewódzkiej sprawozdań i wniosków w sprawie tej gospodarki.

Art. 56.

Na każdy rok administracyjny przygotowuje rada wojewódzka budżet wojewódzki, wykazujący wszystkie dochody i wydatki wojewódzkie. Projekt budżetu przedłoży wojewoda komisji finansowej, która powinna go zbadać i przedłożyć swoje uwagi w ciągu 14 dni, o ile ze szczególnych powodów nie udzielono jej terminu dłuższego.

Uwagi komisji finansowej przekłada rada wojewódzka równocześnie ze swojemi uwagami, wraz z projektem budżetu sejmikowi wojewódzkiemu, który uchwala ostatecznie budżet województwa.

Projekt budżetu winien być przedłożony sejmikowi najpóźniej w drugi wtorek miesiąca listopada.

Uchwalony przez sejmik budżet winien być z reguły przed końcem grudnia w dzienniku ustaw wojewódzkich opublikowany.

Rok administracyjny samorządu wojewódzkiego rozpoczyna się z dniem 1 stycznia każdego roku.

Art. 57.

Równocześnie z budżetem przedkłada rada wojewódzka sejmikowi wojewódzkiemu wyczerpujące sprawozdanie o swej działalności w ubiegłym roku administracyjnym, tudzież o stanie administracji samorządowej wojewódzkiej.

Jeżeli rada wojewódzka w budżecie swym projektuje wprowadzenie nowych urządzeń stałych, winna uzasadnić szczegółowo ich potrzebę, wynikające ztąd koszta i sposób pokrycia tychże.

Art. 58.

Rada wojewódzka prowadzi administrację w sprawach wojewódzkich w ramach uchwalonego budżetu.

Nowe wydatki, nie mające w budżecie pokrycia, może rada wojewódzka czynić tylko za uprzednią zgodą sejmiku wojewódzkiego. Sejmik wojewódzki może uchwalić takie wydatki tylko po wysłuchaniu opinji komisji finansowej, stosownie do przepisów art. 56, ust. 1 i 2 i tylko pod warunkiem, iż równocześnie uchwali wystarczające pokrycie.

Przepis powyższy obowiązuje także co do obniżenia lub skreślenia dochodu przewidzianego w budżecie.

Ustawa wojewódzka może dla wypadków nagłych i nieprzewidzianych upoważnić radę wojewódzką do czynienia wydatków, nie mających w budżecie pokrycia, odnośne uchwały rady wojewódzkiej muszą jednak zapaść większością 2/3 głosów i wymagają zatwierdzenia przez sejmik na najbliższej jego sesji.

Art. 59.

Rada wojewódzka powinna najpóźniej w ciągu pierwszych 5 miesięcy roku zestawić zamknięcia rachunkowe funduszu wojewódzkiego za rok ubiegły i przedłożyć je komisji finansowej celem ich skontrolowania. Komisja przedkłada zamknięcia te sejmikowi wraz ze swemi uwagami w ciągu najbliższej sesji. Uchwały sejmiku co do zatwierdzenia przedłożonych rachunków należy ogłosić w Dzienniku Ustaw wojewódzkich.

Art. 60.

Rada wojewódzka zarządza majątkiem wojewódzkim, tudzież majątkiem, pozostającym w zarządzie województwa, przestrzegając przytem uchwał sejmiku wojewódzkiego.

Rada wojewódzka może posługiwać się przy zarządzie tym majątkiem pomocą członków wydziałów powiatowych, urzędujących w obrębie województwa.

Art. 61.

Sejmikowi Wojewódzkiemu zastrzega się:

1) decyzję co do wszystkich spraw, przekraczających zakres bieżącej administracji majątkowej;

2) uchwalanie co do aljenacji majątku nieruchomego województwa, tudzież uchwalenie co co trwałego obciążenia tegoż majątku;

3) uchwalanie co do zaciągania pożyczek wojewódzkich, względnie co do przejęcia poręki za obce zobowiązanie;

4) wydzierżawianie nieruchowego majątku wojewódzkiego na czas dłuższy niż lat 12.

Uchwały sejmiku co do spraw przytoczonych pod 2, 3 i 4 zapadają po wysłuchaniu opinji komisji finansowej. W drodze ustawy wojewódzkiej może sejmik upoważnić radę wojewódzką do aljenowania gruntów podrzędniejszego znaczenia, służących poszczególnym gałęziom administracji, lub zakładom wojewódzkim.

Art. 62.

Przepisy art. 56, 57, 59 i 61 dotyczą także zakładów i przedbiębiorstw wojewódzkich lub też przez województwo administrowanych.

Art. 63.

Sejmik może uchwalić w drodze ustawy wojewódzkiej podatki na cele wojewódzkie, a to bądź jako dodatki do pobieranych w województwie państwowych podatków bezpośrednich, lub do takich państwowych podatków konsumcyjnych, które obciążają konsumcję miejscową, bądź też w postaci samoistnych podatków wojewódzkich.

Odnośna ustawa wojewódzka wymaga zatwierdzenia przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych. Tylko ustawy nakładające na rzecz województwa dodatki do podatków bezpośrednich, nie przekraczające 100%, nie wymagają tego zatwierdzenia.

Art. 64.

Dodatki krajowe do podatków oraz wszelkie opłaty krajowe, przewidziane w ustawach, dotychczas obowiązujących w byłej Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem będą pobierane nadal, o ile ustawa wojewódzka nic innego nie postanowi, i będą wpływały na rzecz funduszu wojewódzkiego tego województwa, z którego zostały pobrane. Bliższe co tego przepisy wyda Minister Skarbu.

Art. 65.

O ile ustawa niniejsza nic innego nie stanowi, mają w województwach Nr................... zastosowanie przepisy, obowiązujące dotychczas w b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie podatków prowincjonalnych, zwłaszcza zaś przepisy ustawy z d. 23 kwietnia 1906 roku o podatkach prowincjonalnych i powiatowych (zbiór ustaw, str. 159).

Art. 66.

Podatki wojewódzkie mogą być pobierane tylko o tyle, o ile celem pokrycia wydatków nie wystarczają inne dochody wojewódzkie, jak np. dochody z dotacji ze Skarbu Państwa, dochody z majątku wojewódzkiego, lub z przedsiębiorstw wojewódzkich, z należytości, z datków konkurencyjnych, świadczeń w naturze i t. p.

Art. 67

Jeżeli pewne urządzenia wojewódzkie wychodzą na wyłączną korzyść lub w szczególnie wysokim stopniu na korzyść tylko niektórych powiatów, może sejmik wojewódzki większością 2/3 głosujących uchwalić, iż koszta tych urządzeń powinny obciążać wyłącznie odnośne powiaty, względnie może powiaty te pociągnąć w wyższym stopniu do pokrycia tych kosztów.

Art. 68

Przedsiębiorstwa wojewódzkie mają być tak administrowane, by dochody przedsiębiorstwa pokrywały conajmniej wszystkie wydatki, łącznie ze stosownem oprocentowaniem i amortyzacją kapitału zakładowego. Wyjątki od tej zasady mogą mieć miejsce, jeżeli tego interes publiczny wymaga.

Art. 69

Należytości mogą być pobierane bądź za pewne czynności urzędowe, wykonywane przez organa wojewódzkie w zakresie samorządu wojewódzkiego, bądź też za używanie urządzeń wojewódzkich (zakładów, przedsiębiorstw i t. d.), utrzymywanych w interesie publicznym i oddanych do używania na zasadach publiczno-prawnych.

Wymiar należytości może być stopniowany, zależnie od zdolności płatniczej. Ubodzy lub niezamożni mogą być od uiszczenia należytości uwolnieni.

Art. 70.

Datki konkurencyjne mogą być celem pokrycia kosztów założenia i utrzymania urządzeń wojewódzkich, potrzebnych w interesie publicznym, pobierane od tych właścicieli gruntów, względnie od tych przemysłowców, którym urządzenia te przysparzają szczególne korzyści gospodarcze.

Odnośne uchwały sejmiku są ważne tylko wtenczas, jeżeli oświadczyła się za niemi conajmniej połowa ustawowej liczby członków sejmiku.

Wysokość datku konkurencyjnego winna być według możności dostosowana do korzyści, wynikających z urządzenia dla konkurującego.

Datki konkurencyjne mogą być zastąpione w zupełności lub w części przez świadczenia w naturze według zasad, uchwalonych przez sejmik.

Kosztorysy i plany urządzeń, których koszta mają być pokryte w zupełności lub w części przez datki konkurencyjne, należy conajmniej przez 14 dni wystawić w lokalu wojewódzkim do publicznego przeglądu, o czem należy zawczasu podać do publicznej wiadomości przez ogłoszenie w Dzienniku Ustaw wojewódzkich.

Art. 71

Świadczenia w naturze mają być zawsze oszacowane i zależy to od woli zobowiązanego, czy chce świadczenia te uiścić w naturze sam lub przez zdolnych zastępców, albo czy zamiast świadczenia zechce zapłacić równowartość oszacowaną.

Art. 72.

Szczegółowe przepisy o poborze podatków wojewódzkich, należytości, datków konkurencyjnych i świadczeń w naturze winny być zawarte w odnośnych ustawach wojewódzkich, o ile ustawa ta nie poleci wydawania tych przepisów radzie wojewódzkiej.

Odnośne ustawy mogą zawierać przepisy skarbowo-karne, a te mogą zagrażać grzywnami aż do wysokości 100,000 mk i aresztem od 6 godzin do 6 miesięcy.

O ile ustawa wojewódzka nic innego nie stanowi, mają być podatki wojewódzkie, należytości, datki konkurencyjne i świadczenia w naturze ściągane przez te same organa i za pomocą tych samych środków przymusowych, co podatki państwowe. W wypadku tym wymaga odnośna ustawa wojewódzka, zatwierdzenia przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 73.

Sejmik oznacza na wniosek rady wojewódzkiej w budżecie liczbę, dochody służbowe i sposób obsadzenia (dożywotnio, na pewien czas, za wypowiedzeniem) posad urzędniczych, potrzebnych dla załatwiania spraw administracyjnych, biurowych i kasowych samorządu wojewódzkiego.

Obsadzenie posad urzędniczych jest rzeczą rady wojewódzkiej.

W b. Dzielnicy Austrjackiej i w b. Dzielnicy Pruskiej winna rada wojewódzka przy pierwszych nominacjach dać w razie równych zresztą kwalifikacji pierwszeństwo byłym urzędnikom wydziału krajowego galicyjskiego, a względnie poznańskiego lub zachodnio-pruskiego związku komunalnego prowincjonalnego.

Urzędnicy wojewódzcy składają przysięgę służbową w ręce wojewody, który wprowadza ich w urzędowanie.

Instrukcję służbową otrzymują urzędnicy wojewódzcy od rady wojewódzkiej.

Art. 74.

Wojewoda jest przełożonym służbowym wszystkich urzędników samorządu wojewódzkiego.

Stosunki służbowe i dyscyplinarne tych urzędników określa pragmatyka służbowa, wydana w drodze ustawy wojewódzkiej.

Art. 75.

Co do urzędników poszczególnych zakładów wojewódzkich i specjalnych urządzeń wojewódzkich zawiera przepisy o liczbie potrzebnych posad urzędniczych, o uposażeniu służbowem, o sposobie mianowania i o innych stosunkach służbowych—statut lub budżet odnośnego zakładu, względnie regulamin wydany dla danego urządzenia wojewódzkiego.

Art. 76.

Dla bezpośredniego zarządu i nadzorowania poszczególnych zakładów wojewódzkich, tudzież dla załatwiania poszczególnych spraw wojewódzkich, mogą być ustanowione osobne komisje lub osobni komisarze wojewódzcy.

Ustanowienie tychże, oznaczenie ich kompetencji i ich skład zależy od uchwały sejmiku.

Członków komisji oznacza rada wojewódzka, o ile sejmik nie zastrzegł sobie prawa wyboru w całości lub w części. Komisja lub komisarze wojewódzcy otrzymują instrukcję służbową od rady wojewódzkiej i sprawują swoje zadania pod jej kontrolą.

Art. 77.

Wojewoda lub inny czkonek rady wojewódzkiej, zależnie od podziału agend uchwalonego przez radę, załatwia bieżące sprawy administracji wojewódzkiej, przygotowuje uchwały rady i troszczy się o wykonanie tychże, prowadzi korespondencję i podpisuje wszelkie akta urzędowe w sprawach wojewódzkich.

Art. 78.

Wojewoda zastępuje na zewnątrz województwo we wszystkich sprawach wojewódzkich, z wyjątkiem prawnych.

O ile rada wojewódzka nic innego nie uchwali — prowadzi wojewoda w imieniu województwa pertraktacje z władzami i osobami prywatnemi.

Art. 79.

We wszystkich sprawach prawnych jest rada wojewódzka przedstawicielem województwa.

Dokumenty, powodujące zobowiązania dla funduszu wojewódzkiego wobec osób trzecich, tudzież pełnomocnictwa muszą przytaczać odnośną uchwałę sejmiku, względnie rady wojewódzkiej, muszą być podpisane przez wojewodę i dwóch członków i muszą być zaopatrzone pieczęcią wojewódzką.

Dla uproszczenia urzędowania może sejmik w drodze ustawy wojewódzkiej dla poszczególnych gałęzi administracyjnych lub dla poszczególnych zakładów wojewódzkich wydać odrębne przepisy o podpisywaniu dokumentów i pełnomocnictw.

Art. 80.

Rada wojewódzka jest uprawniona używać przy załatwianiu spraw wojewódzkich pomocy władz powiatowych i gminnych.

VI. Nadzór państwowy w sprawach wojewódzkich.

Art. 81.

Wojewoda, a w drugiej instancji Minister Spraw Wewnętrznych — przestrzegają za pomocą środków, w ustawie niniejszej wyszczególnionych, by administracja w sprawach wojewódzkich była prowadzona zgodnie z przepisami ustaw i w sposób uporządkowany.

Art. 82.

Wojewoda, a względnie Minister Spraw Wewnętrznych, — mogą żądać for inmacji o wszelkich sprawach administracji wojewódzkiej, mogą żądać wglądu do aktów, wglądu do budżetu i do zamknięć rachunkowych i mogą zarządzić rewizje biurowe i w związku z niemi rewizje kasowe.

Art. 83.

Uchwały sejmiku wojewódzkiego, rady wojewódzkiej, lub komisji wojewódzkiej, przekraczające zakres działania tychże, albo sprzeczne z ustawą, winien wojewoda z własnej inicjatywy albo z nakazu Ministra Spraw Wewnętrznych zawiesić z podaniem powodu.

Zawieszenie ma skutek wstrzymujący.

Przeciwko odnośnemu zarządzeniu wojewody przysługuje sejmikowi, radzie, względnie komisji prawo odwołania się do Najwyższego Trybunału administracyjnego, a względnie do Sądu Najwyższego, a to w ciągu dwóch tygodni od uwiadomienia sejmiku, względnie rady, lub komisji o zawieszeniu.

Art. 84.

Od uchwał rady wojewódzkiej przekraczających jej zakres działania, lub sprzeciwiających się ustawie, przysługuje stronie, której prawa lub interesy odnośna uchwała narusza — prawo odwołania się w ciągu dni 14, od doręczenia jej uchwały do Najwyższego Trybunału administracyjnego, a względnie do Sądu najwyższego. Wniesienie odwołania ma skutek wstrzymujący, jeżeli rada wojewódzka za zgodą wojewody nie oświadczy, że interes publiczny wymaga natychmiastowego wykonania uchwały.

Art. 85.

Gdyby sejmik wojewódzki nie umieścił w budżecie wojewódzkim, względnie w dodatkowej uchwale budżetowej wydatku na świadczenia, do których fundusz wojewódzki jest z mocy ustaw obowiązany i które zostały przez władzę właściwą ustalone — może wojewoda z przytoczeniem powodów zarządzić przymusowe umieszczenie tego wydatku w budżecie, względnie w uzupełnieniu budżetowem.

Przeciwko zarządzeniu wojewody przysługuje sejmikowi prawo odwołania się do Najwyższego Trybunału administracyjnego, a względnie do Sądu Najwyższego w ciągu dwóch tygodni od zawiadomienia sejmiku o zarządzeniu.

VII. Przepisy końcowe.

Art. 86.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie w województwach Nr..... z dniem jej ogłoszenia.

W województwach Nr..... oznaczy Naczelnik Państwa na wniosek Rady Ministrów czas wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 87.

W ciągu 45 dni po wejściu w życie niniejszej ustawy zarządzi Naczelnik Państwa na wniosek Rady ministrów pierwsze wybory do sejmiku. Wybory te muszą być w ciągu dalszych 90 dni dokonane.

Art. 88.

Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z właściwymi ministrami przedłoży najpóźniej w 6 miesięcy po ogłoszeniu niniejszej ustawy do wiadomości Sejmu spis zakładów i urządzeń, przechodzących na mocy przepisów rozdziału II niniejszej ustawy z administracji państwowej do samorządowej administracji wojewódzkiej.

Art. 89.

Minister Spraw Wewnętrznych opracuje wzór regulaminu obrad dla sejmików wojewódzkich i przedłoży go sejmikowi na pierwszem posiedzeniu. Regulamin ten obowiązuje tak długo, dokąd nie zostanie przez sejmnik zniesiony lub też zmieniony.

Art. 90.

Ustawa niniejsza znosi wszelkie przepisy, sprzeczne z jej treścią, w chwili zebrania się pierwszej rady wojewódzkiej. Z chwilą tą przestają obowiązywać w b. Dzielnicy Pruskiej zwłaszcza §§ 119 i 120 ordynacji prowincjonalnej z 20 czerwca 1875 roku w formie uchwalonej ustawą z 22 marca 1881 roku (Dziennik Ustaw str. 233).

Art. 91

Ustawa niniejsza nie ogranicza w niczem praw ustawodawstwa lub samorządu ślązkiego, określonych w artykułach 1, 4 do 12, 13 do 33, 36 do 42 i 44 statutu organicznego województwa ślązkiego.

Ustawa niniejsza obowiązuje na obszarze województwa ślązkiego tylko o tyle, o ile nadaje sejmowi i radzie wojewódzkiej prawa dalej idące, aniżeli je posiada sejm ślązki i rada wojewódzka ślązka na mocy powołanego statutu organicznego.

Art. 92.

Z wyjątkiem, wynikającym z art. 91, obowiązuje ustawa niniejsza na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 93.

Wykonanie niniejszej ustawy należy do zakresu Ministra Spraw Wewnętrznych.

Druk. Społeczna Stow. Robotników Chrześc. Pl. Grzybowski 3/5.

LW. 9.100/19. Lwów, dnia 28. lutego 1919.

Wydział krajowy b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi w sprawie oddania swych agend Rządowi Polskiemu.

Do

Prezydyum Rady Ministrów

w

Warszawie.

Już dwukrotnie — pierwszy raz w październiku 1918 gdy Rada Regencyjna proklamowała suwerenność i niezawisłość Państwa polskiego — a następnie po raz drugi w listopadzie 1918, skoro tylko Lwów z pod inwazyi ukraińskiej wyzwolony został — zgłosił się Wydział krajowy b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z prośbą i gotowością oddania swych agend Rządowi polskiemu, uważając misyę swą z chwilą powstania Państwa polskiego — jako spełnioną i skończoną.

Na oba te pisma, wniesione na ręce ówczesnych Prezydyów Rady Ministrów, nie otrzymawszy odpowiedzi, pozwala sobie Wydział krajowy prośbę swą o przejęcie jego agend, obecnie po raz trzeci ponowić, a zarazem przy tej sposobności przedstawić co do kwestyi przejęcia tego, następującą swoją

Opinię.

Objęcie agend Wydziału krajowego przez Rząd polski, jeżeli ma się odbyć z uniknięciem możliwych usterek i niedogodności, lecz przeciwnie z jak największym pożytkiem i dla rzeczy samej i dla ludności — powinno nastąpić *A)* w należytej formie, *B)* w właściwym czasie, *C)* w odpowiedni sposób.

Ad A) W b. Królestwie Galicyi i Lodomeryi jak w ogóle w całej Austryi był zarząd administracyi — niewłaściwie polityczną zwanej — dwutorowym, dualistycznym.

Agendy jej były rozdzielone pomiędzy dwa odrębne, od siebie odłączone zarządy: państwowy i samorządny.

Pierwszy z nich o ustroju personalnym autokratycznym, bo spoczywający we wszystkich instancyach w ręku jednostki urzędnika-nominata (starosta, namiestnik, minister),

drugi autonomiczny, sprawowany przez czynniki obywatelskie, o ustroju kolegialnym, złożonym z grona osobistości przez ludność wybranych (Rada gminna, Rada powiatowa, Wydział krajowy).

Cały ten zakres działania był ustawami ściśle określony i unormowany.

A zakres ten, o ile Wydziału krajowego dotyczy, był bardzo obszernym i różnorodnym, bo obejmował niemal wszystkie dziedziny życia, na których danem nam było swobodnie się poruszać i rozwijać — a więc sprawy: gospodarcze, finansowe, edukacyjne, zdrowotne, komunikacyjne, humanitarne, dobroczynne i t. d.

W szczególności zakres działania Wydziału krajowego obejmował:

I. *a)* Zarząd majątku kraju i wszystkich tych zakładów, instytucyi i przedsiębiorstw krajowych, które niejako wynikały z istoty i przeznaczenia Wydziału krajowego i służyć mu miały do spełnienia i osiągnięcia tych wszystkich zadań i celów, jakie mu bądź to przez statut krajowy, bądź to przez specyalne uchwały Sejmu przekazane zostały, jako to: szkoły rolnicze, handlowe, przemysłowe i górnicze, szpitale krajowe i prowincyonalne, zakłady humanitarne i dobroczynne, instytucye kredytowe (bank krajowy, bank przemysłowy, centralna kasa spółek rolniczych, kasy rękodzielnicze), patronat rolniczy, patronat rękodzieł i drobnego przemysłu, biuro włości rentowych, biuro mleczarskie, biuro weterynaryjne i asekuracyi bydła, biuro pośrednictwa pracy, biuro opłat szynkarskich i piwnych, zakłady przemysłowe (warsztaty rękodzielnicze, hale maszynowe) górnicze (kopalnie węgla, soli potasowych), fabryka nawozów azotowych, siły elektrycznej, zbiorniki i rurociągi naftowe, zarząd sprzedaży soli, koszary wojska i żandarmeryi, zakład dla nieletnich przestępców i t. d.

b) Nadzór zwierzchniczy nad majątkiem i analogicznymi zakładami i instytucyami władz autonomicznych I. i II. instancyi Wydziałowi krajowemu podległych, t. j. powiatowych i gminnych.

II. Orzecznictwo i wykonanie a względnie współudział w nich we wszystkich sprawach ustawami bądź państwowemi bądź krajowemi Wydziałowi krajowemu przekazanych, jak: w ustawach gminnych, szkolnych, budowlanych, drogowych, kolejowych, sanitarnych i zdrojowych, melioracyjnych, ogniowych, szynkarskiej, naftowej, łowieckiej, rybackiej, komasacyjnej, kultury krajowej i t. d.

Agendy te sprawował Wydział krajowy w I a głównie w II i III instancyi, już to sam, już to łącznie z władzami państwowemi, a dotyczyły one w wielu wypadkach tak praw obywatelskich ludności, jak i jej praw prywatnych, jednakże względami dobra publicznego w pewnej mierze ograniczonych.

III. Opieka i prawo rozporządzania dochodami majątków fundacyi naukowych, szkolnych, humanitarnych, dobroczynnych a także i familijnych, Wydziałowi krajowemu, bądź wolą fundatorów wprost, bądź na mocy specyalnych rozporządzeń przekazanych.

Zakres działania Wydziału krajowego w sprawach *ad* I. *a)* i *b)* jest niejako jego własnym zakresem, bo ze statutu krajowego wypływającym, podczas gdy zakres *ad* II. i III. wymieniony, jest niejako jego zakresem działania poruczonym, bo już to z mocy specyalnych ustaw, już to wolą fundatora mu przekazanym.

Wszystkie te agendy Wydziału krajowego mają swe źródło bądź w specyalnych ustawach państwowych i krajowych, bądź w uchwałach sejmowych i na nich też się opierają — mogą więc i powinny być — w myśl zasady we wszystkich konstytucyach nowoczesnych przyjętej i przestrzeganej — jedynie tylko drogą ustawy względnie conajmniej uchwałą sejmową zmienione, względnie zniesione.

Tak też winno się stać i u nas w Polsce jako Państwie praworządnem.

To samo tyczy się i Rad powiatowych, gdyż ich ustrój i zakres jako ustawami określony, również jedynie drogą ustawy względnie uchwały sejmowej zmieniony czy zniesiony być może.

Rzecz ta w przeprowadzeniu nie powinna uledz wielkim trudnościom lub przeszkodom — wszak Sejm w Warszawie właśnie obraduje, może więc każdej chwili kwestyę całą załatwić.

Ustawa względnie uchwała sejmowa może być bardzo krótka, ramowa, a wykonanie jej względnie przydział poszczególnych agend odnośnym Ministerstwom, może być poruczonem Radzie Ministrów, która odpowiednie rozporządzenia wykonawcze w krótkim czasie wydać może.

Zdaniem więc naszem przejęcie agend Wydziału krajowego winno nastąpić w drodze ustawy, a względnie przynajmniej na podstawie uchwały sejmowej.

Ad B)

Jak już wyżej podniesiono, władze autonomiczne orzekały w sprawach w zakres prawa publicznego wchodzących, a niejednokrotnie też i o prawach prywatnych i obywatelskich — a orzekały sposobem kolegialnym w gronie osobistości przez społeczeństwo wybranych.

Społeczeństwo więc miało z jednej strony wpływ na skład i ustrój tych kolegiów przez wybór z własnego łona, z drugiej zaś miało gwarancyę co do bezstronności, ścisłości i dokładności ich orzeczeń i zarządzeń, jako powziętych w gronie liczniejszem, w przeciwstawieniu do takichże aktów jednostki - urzędnika choćby i najdoskonalszego.

Te prawa wpływu i gwarancyi zostały społeczeństwu nadane ustawami, są to więc prawa nabyte, w których ono ani na chwilę ukróconem, a tem mniej ich pozbawionem być nie powinno.

Polska jest przecież Państwem praworządnem, o ustroju jak najbardziej demokratycznym, ludowym, powinien być więc w niej — o ile to tylko nie będzie ze szkodą dla rzeczy samej — czynnik obywatelski w sądzie i w rządzie jak najwydatniej reprezentowanym — a kompetencya jego jak najbardziej rozszerzoną.

Stąd też i wniosek, że i agendy Wydziału krajowego a także i Rad powiatowych jako władz autonomicznych i kolegialnych powinnyby wejść również tylko w zakres analogicznych urzędów polskich odpowiednio zorganizowanych, a jak najbardziej czynnik obywatelski i ustrój kolegialny uwzględniających.

Dotyczy to szczególnie spraw wyżej *ad A)* II. wymienionych, a zwłaszcza tych, w których Wydział krajowy

w II i III instancyi orzeka, a które też również przejśćby miały w podobne urzędy II i III instancyi: jak powiaty czy starostwa, ziemie czy województwa, względnie do władz centralnych, któreby przy współudziale czynników obywatelskich urzędowały.

Te ostatnie, t. j. władze centralne, powinnyby objąć także i zarząd majątku kraju — odtąd już państwowego — oraz i zarząd poszczególnych fundacyi, i przy udziale ciał doradczych go sprawować.

Zarząd zaś majątków Rad powiatowych mogłyby przejąć województwa, czy ziemie, czy inne przyszłe władze okręgowe.

Zanim to jednak będzie mogło nastąpić i zanim nie zostanie wprowadzony a przynajmniej postanowiony odpowiedni jednolity ustrój władz administracyjnych — powinien zdaniem naszem Wydział krajowy agendy swoje nadal sprawować, zwłaszcza, że posiada odpowiednio wyszkolony i uzdolniony aparat urzędniczy — rzecz więc sama na tej zwłoce nie ucierpi.

A zwłoka ta może być bardzo krótkotrwała, zdaniem bowiem naszem nowy ustrój administracyjny powinienby jak najrychlej — o ile możności jeszcze w bieżącym roku być wprowadzonym — a to ze względu na b. zabór rosyjski, który nie posiada dotąd ani uregulowanej ani jednolitej administracyi; wskazanem więc jest, aby ją tam jak najrychlej wprowadzić, tak aby w całem państwie jednolity ustrój administracyjny mógł już od r. 1920 obowiązywać.

Objęcie już teraz agend Wydziału krajowego czy przez Komisyę Rządzącą czy też inny organ, byłoby przejściem z jednego prowizoryum krótkotrwałego, w jakim jest już obecnie Wydział krajowy — w prowizoryum drugie, również krótkotrwałe, boć przecie definitywne uregulowanie administracyi w niedługim już czasie nastąpić musi.

Takie dwukrotne zmienianie stanu rzeczy nie byłoby z korzyścią dla sprawy samej, pomnożyłoby tylko chaos i zamieszanie i ludność zdezoryentowało.

Zdaniem naszem nie stało się dobrze, że się tak pospieszono ze zniesieniem Rad powiatowych w zachodniej Galicyi i to bez zapytania, a nawet bez zawiadomienia Wydziału krajowego, jako władzy zwierzchniczej i wprowadzono w miejsce ich (jak nas Komisya Rządząca poinformowała) instytucyę komisarzy rządowych przy dodaniu im rad przybocznych.

Co innego jest bowiem rozwiązanie Rady powiatowej (w wyjątkowych wypadkach przez ustawę przewidziane) przy niezwłocznem rozpisaniu nowych wyborów, a co innego definitywne zniesienie i skasowanie całej instytucyi.

Przez akt ten pozbawiono ludność praw nabytych, gdyż inny ma wpływ na tok spraw i inną daje gwarancyę z wyboru wychodząca i kolegialnie urzędująca Rada powiatowa, niż rada przyboczna, która jest tylko ciałem doradczem, którego niekoniecznie komisarz wysłuchać, a tem mniej słuchać musi; on może jej nawet całkiem nie zwoływać, zwłaszcza, że nie ma nad sobą władzy nadzorczej.

Ale jeżeli się to już stało i dziś zmienić się nie da, to żadną miarą nie wolno eksperymentu tego ze względów narodowych stosować do Galicyi wschodniej.

Tu bowiem Rady powiatowe były prawdziwą ostoją polskości i tu też element polski znajdował skuteczną ochronę swych praw mniejszości przeciw krzywdzącym nieraz uchwałom i zarządzeniom rad gminnych i ich zwierzchności.

W ogóle z wprowadzeniem tak daleko i tak radykalnie idących zmian i reform, na tak krótką zresztą metę obliczonych — należało może nieco oględniej postąpić — a może nawet, skoro Galicya miała administracyę tak państwową jak i autonomiczą ustawowo uregulowaną i na ogół poprawnie funkcyonującą — byłoby dla rzeczy samej korzystniej — zostawić raczej jej obecny ustrój i kompetencyę na ten krótki jeszcze czas, aż do definitywnego i jednolitego unormowania administracyi w całem państwie a tylko w miejsce b. namiestnika ustanowić jednego z członków Komisyi Rządzacej komisarzem krajowym i dodać mu radę przyboczną z członków Komisyi Rządzącej złożoną.

Dalecy jesteśmy od chęci dawania rad i mieszania się w rzeczy nas nie dotyczące — ale skoro już mówimy o administracyi, to mimowoli nasuwa się nam uwaga, czyby nie należało i w b. zaborze pruskim, który ma uregulowaną administracyę — zostawić jej obecny ustrój i kompetencye aż do definitywnego wprowadzenia jednolitej administracyi w całem Państwie polskiem — zmienić tylko niezwłocznie ludzi i wprowadzić wszędzie Polaków.

Wracając do sprawy własnej pozwalamy sobie streszczając nasze tu pod *B)* wypowiedziane wywody jeszcze raz zaznaczyć, że objęcie naszych agend przez Rząd polski winno nastąpić dopiero z chwilą uchwalenia przez Sejm ustawy względnie zasad o ustroju i kompetencyi władz administracyjnych, które w naszej dzielnicy wobec wyszkolonego aparatu urzędniczego niezwłocznie mogą być w życie wprowadzone. Zanim zaś to nastąpi, powinien być w konsekwencyi *status quo* dzisiejszy zatrzymanym i stosunek Wydziału krajowego do władz rządowych i autonomicznych oraz do podległych Wydziałowi krajowemu instytucyi i zakładów nienaruszonym, co zresztą nie powinno trwać dłużej niż kilka miesięcy, skoro Sejm właśnie obraduje.

Ad C)

Obejmowanie naszych agend winno się odbywać według pewnego systemu i porządku, na podstawie z góry obmyślanego planu.

Najkorzystniejszem dla rzeczy samej byłoby przejście wszystkich agend Wydziału krajowego naraz, gdy już cały aparat administracyjny Państwa polskiego a względnie przynajmniej dla Galicyi będzie ustalonym, tak aby jak to już nadmieniliśmy, agendy nasze I., II. i III. instancyi mogły odrazu i równocześnie wejść w odpowiedniejsze zorganizowane instancye państwowe.

Jeżeliby to jednak sprawę zbyt przeciągnąć miało, względnie na trudności napotykało, to przejmowanie agend

Wydziału krajowego powinno się odbywać całymi działami np. według departamentów Wydziału krajowego (których jest VI.) a przynajmniej, skoro departamenty te mają zbyt obszerny i różnorodny zakres, według pewnych grup jak sprawy gminne, rolnicze, szkolne i fundacyjne, komunikacyjne, przemysłowe i t. d., każde z nich równocześnie z wszystkimi ich poddziałami i sprawami pokrewnemi w związku z nimi stojącemi.

To co dziś jest zamierzonem, to znaczy wyrywkowe i doraźne odbieranie nam poszczególnych agend, nie jest dla rzeczy samej korzystnem.

Otrzymaliśmy np. wezwanie od właściwego referenta Komisyi Rządzącej do niezwłocznego oddania dróg krajowych — u nas jednak sprawy te są złączone w jednym departamencie ze sprawami kolejowemi i tworzą jedną wspólną prawniczo-komunikacyjną organizacyę obejmującą nie tylko zarząd dróg krajowych ale i wielu powiatowych prowadzonych w zastępstwie Rad powiatowych.

Powołanie się na względy oszczędności nie jest trafnem, gdyż wraz z agendami musiałby przejść także i cały nasz odnośny aparat urzędniczy — a gdy dziś majątek kraju stał się majątkiem państwa polskiego, koszt pozostanie ten sam i płatnym będzie z tego samego źródła.

Równocześnie prawie prof. dr. Nowak z Krakowa wezwał listem prywatnym szefa dep. III. do oddania mu spraw rolniczych. Pomijając, że na nasze zapytanie w Komisyi Rządzącej, co do legitymacyi prof. Nowaka otrzymaliśmy odpowiedź, iż tenże nie jest wcale członkiem Komisyi Rządzącej, ani też od niej żadnego upoważnienia nie otrzymał, zaznaczyć musimy, że ze sprawami rolniczemi w naszej organizacyi są złączone szkoły rolnicze, sadownicze i ogrodnicze wraz z odnośnymi zakładami, patronat spółek rolniczych, biuro mleczarskie, biuro weterynaryjne, asekuracya bydła i t. d. a następnie cały dział melioracyjny — to wszystko w jednym departamencie jest skoncentrowanem.

Takie więc wyrywkowe i doraźne — zależne niemal od temperamentu referenta — odbieranie agend wytwarza zamieszanie i dezorganizacyę, rozrywa nam nasz ustrój i nie zaoszczędza kosztów skarbowi owszem może je nawet pomnożyć. Każdy taki akt jest niczem innem jak zmianą względnie zniesieniem obowiązujących ustaw — a skoro obecnie Sejm w Warszawie obraduje, także i wkroczeniem w jego kompetencyę — gdyż nie ulega chyba wątpliwości że od dnia 9. lutego nikt inny jak tylko Sejm do zmiany lub znoszenia ustaw jest uprawnionym.

Wydawanie zarządzeń w taki sposób dorywczy nie przynosi nadto sprawie samej pożytku, jak nie przynosi go i powoływanie funkcyonaryuszów Wydziału krajowego (a nawet udzielanie im urlopu) bez poprzedniego poinformowania się w Radzie Wydziału krajowego jako władzy przełożonej.

Wywołuje to z jednej strony rozgoryczenie i dezorganizacyę w gronie urzędników, wytwarza chęć dezercyi i starań na własną rękę, z drugiej strony szkodzi rzeczy

samej, gdyż łatwo zająć mogą siły mniej ukwalifikowane — nie odpowiednie dla nich stanowiska z ujmą dla więcej uzdolnionych pracowników.

Oddanie naszych agend winno nadto nastąpić na podstawie koniecznych do tego dokumentów, t. j. inwentarza i zamknięć rachunkowych.

Sporządzenie ich zostało już zarządzonem i będzie w najbliższych miesiącach dokonanem, w każdym atoli razie nie może się to stać przed zakończenim wojny z Ukrainą, albowiem wiele naszych zakładów i instytucyi oraz majątków fundacyjnych a w szczególności także i znaczny majątek kraju t. z. Baworowszczyzna, znajduje się pod inwazyą ukraińską.

Reasumując nasze pod *A) B) C)* wypowiedziane uwagi, wyrażamy przekonanie, że zaproponowany tu przez nas projekt przejęcia agend Wydziału krajowego przez Władze polskie nie przedstawia przeszkód i trudności i sprawy nie przeciąga, lecz przeciwnie usuwa wszelkie prowizorya i ułatwia przejście od razu w stan definitywny, uregulowany i w całem państwie jednolity.

Uwagi nasze, których z powodu stosunków wojennych nie mieliśmy dotąd sposobności przedstawić, nie zmierzają wcale do odwlekania rzeczy lub chęci opornego trzymania się przy władzy; nie możemy być o to posądzeni, gdyż sami obecnie już po raz trzeci o objęcie naszych agend się zwracamy, a zresztą aż nadto dobrze wiemy, że z chwilą powstania Państwa polskiego Wydział krajowy stracił swą racyę bytu i my też z naszych stanowisk już w bardzo krótkim czasie ustąpić musimy.

Wnosząc pismo niniejsze dalecy też jesteśmy od kwestyonowania genezy, ustroju lub kompetencyi czy to komisyi likwidacyjnej czy Tymczasowego Komitetu Rządzącego a tem mniej Komisyi Rządzącej — i aczkolwiek zdaniem naszem, cała administracya kraju w tym czasie przejściowym powinna była przypaść Wydziałowi krajowemu, gdyż ma on w swem ręku tak wielką już część jej autonomiczną, rozporządza licznym, wyszkolonym i doborowym aparatem urzędniczym, sam zaś jest z mocy konstytucyi legalnym reprezentantem kraju, a jego członkowie mandaty swe z mocy dwustopniowego wyboru (przez ludność do Sejmu a przez Sejm do Wydziału krajowego) piastują — to jednakże mimo to w chwili rozpadu Austryi poddaliśmy się natychmiast rozkazom i zarządzeniom Komisyi likwidacyjnej i Komitetu Rządzącego i aby dać dowód karności i służyć przykładem, złożyliśmy bez wahania nasze ślubowanie.

A jeżeli obecnie te nasze uwagi podnosimy, to czynimy to w tem szczerem i głębokiem przekonaniu, że działamy w interesie sprawy samej i w imię dobra ludności przez Sejm opiece naszej powierzonej, przyczem zarazem stwierdzamy, że i w tym czasie przejściowym jak naj-

chętniej poddajemy się wszelkiej kontroli i nadzorowi Rządu polskiego, a ustępując z naszego stanowiska nieomieszkamy złożyć — tak jak to dotąd Sejmowi krajowemu czyniliśmy — naszego ostatecznego z czynności naszych sprawozdania.

Rada Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Stanisław Niezabitowski.

Członkowie Wydziału krajowego:

Dr. Szymon Bernadzikowski *Dr. Władysław Jahl*
Dr. Stanisław Dąmbski *Dr. Ludwik Bolesta Koziebrodzki*
Dr. Tadeusz Pilat.

46

LW. 25.623/19.

Lwów, dnia 12. czerwca 1919.

Wydział krajowy b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z projektem oddania swych agend Rządowi Polskiemu.

Do

Prezydyum Rady Ministrów

w

Warszawie.

Już w naszem piśmie z 28. lutego 1919 L. 9.100 wykazaliśmy, że zniesienie instytucyi Wydziału krajowego jako na ustawie opartej i przejęcie jej agend przez władze państwowe, winno nastąpić w drodze ustawy.

Gdy na pismo to nie otrzymaliśmy dotąd również żadnej odpowiedzi, a tymczasem przejmowanie naszych agend mimo to w drodze rozporządzeń i zarządzeń władz centralnych i ich organów lokalnych często w drodze telegraficznej lub nawet ustnej, dalej się odbywa, przeto coraz pilniejszą staje się potrzeba przynajmniej tymczasowego ustawowego uregulowania wytworzonych temi zarządzeniami stosunków, i my też skutkiem tego dla przypomienia aktualności tej sprawy, pozwalamy sobie
1/. z własnej incyatywy projekt takiej ustawy ramowej tu pod 1/. przedłożyć.

Zaznaczamy jednak zarazem, że przez przedłożenie tego projektu nie zmieniamy wcale naszego zasadniczego stanowiska w naszem powyż powołanem piśmie z dnia
2/. 28. lutego 1919 L. 9.100 tu pod 2/. załączonem, zajętego i trwamy nadal przy tem zapatrywaniu, że obecny ustrój administracyi tak państwowej jak i autonomicznej we wszystkich jej dziedzinach ustawami unormowany, winien być zatrzymany aż do chwili definitywnego zaprowadzenia jednolitej administracyi na całym obszarze Państwa Polskiego.

A jeżeli mimo to niniejszy projekt ustawy wnosimy, to czynimy to jedynie w tym celu, aby dalszemu dowolnemu i niesystematycznemu rozluźnianiu administracyi kraju b. Galicyi drogą rozporządzeń i zarządzeń tamę położono i ten niezdrowy i chaotyczny rzeczonemi zarządzeniami wytworzony stan faktyczny i prawny — aż do czasu definitywnego wprowadzenia jednolitej administracyi w całem Państwie polskiem, przynajmniej na razie tu w b. Galicyi w drodze ustawy uregulowano.

Rada Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Stanisław Niezabitowski.

Członkowie Wydziału krajowego:

Dr. Szymon Bernadzikowski, Dr. Władysław Jahl,
Dr. Stanisław Dąmbski, Dr. Ludwik Bolesta Koziebrodzki,
Dr. Tadeusz Pilat.

Ustawa

o zniesieniu Sejmu i Wydziału krajowego b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, przeniesieniu majątku tegoż Królestwa na własność Państwa Polskiego i przejęciu przez Rząd Polski agend Wydziału krajowego we Lwowie.

§. 1.

Ustanowiony statutem krajowym Sejm b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem jak niemniej Wydział krajowy, jako jego organ wykonawczy i majątkiem krajowym zarządzający, przestają istnieć; statut krajowy wraz z sejmową ordynacyą tracą niniejszem swą moc obowiązującą a wszystkie uprawnienia Sejmu tak ustawodawcze jak i administracyjne ze statutu krajowego wypływające, przechodzą na Państwo Polskie. — Równocześnie wszelkie agendy Wydziału krajowego wraz z całym ich zakresem działania obejmuje Rząd polski.

§. 2.

Cały pod zarządem Sejmu względnie Wydziału krajowego jako jego pełnomocnika znajdujący się tak ruchomy jak i nieruchomy majątek b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ks. Krakowskiem, wraz z wszelkiemi przynależytościami i uprawnieniami staje się wyłączną własnością Państwa polskiego, które nawzajem obejmuje wszelkie kraju tego zobowiązania i długi.

§. 3.

Wraz z objęciem agend Wydziału krajowego b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem, przez Rząd polski — wszyscy stali funkcyonaryusze Wydziału krajowego, jego zakładów i instytucyi, przechodzą po złożeniu przepisanej przysięgi, względnie ślubowania na etat Państwa polskiego i stają się funkcyonaryuszami państwowymi.

§. 4.

Aż do wprowadzenia jednolitej administracyi w całem Państwie polskiem tworzy się dla spraw, w których Wydział krajowy dotąd orzecznictwo wykonywał, osobny senat przy Rządzie krajowym we Lwowie (b. Namiestnictwie) z 6 członków i 3 zastępców przez Sejm polski wybranych — złożony, który orzecznictwo to pod przewodnictwem Generalnego Delegata w sposób kolegialny sprawować będzie.

Natomiast co do innych agend Wydziału krajowego postanowi Rada Ministrów, które z nich poszczególnym władzom państwowym przydzielone zostają, oznaczy terminy i sposób ich przejęcia, wyznaczy odnośne organa państwowe do objęcia w posiadanie majątku krajowego i w tym celu wyda odpowiednie rozporządzenia wykonawcze.

2

§. 5.

Również aż do czasu wprowadzenia jednolitych opłat skarbowych w całem Państwie polskiem, pozostają w mocy dodatki krajowe do podatków i wszelkie opłaty krajowe obecnie w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem pobierane i mają odtąd wpływać w dotychczasowej wysokości na rzecz Skarbu Państwa polskiego, które natomiast obejmuje wszelkie wydatki z prowadzeniem agend Wydziału krajowego i utrzymaniem krajowych zakładów, instytucyi i przedsiębiorstw, połączone.

§. 6.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Motywy

do ustawy o zniesieniu Sejmu i Wydziału krajowego b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, przeniesieniu majątku tegoż Królestwa na własność Państwa Polskiego i przejęciu przez Rząd polski agend Wydziału krajowego we Lwowie.

ad §. 1. ustawy.

Z chwilą rozpadu Austryi i powrotu ziem polskich przez nią zagrabionych w skład Rzeczypospolitej, przestało *ipso facto* istnieć Królestwo Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem jako odrębny podmiot prawno-polityczny i administracyjny, a stając się integralną częścią składową Państwa Polskiego, straciło tem samem swój dotychczasowy charakter osobnego kraju.

Reprezentantem Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem był dotąd Sejm tegoż Królestwa, zaś jego pełnomocnikiem i włodarzem majątku kraju, był Wydział krajowy.

Obie te instytucye z chwilą powstania Państwa Polskiego i wcielenia ziem Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem w skład Rzeczypospolitej, straciły swą racyę bytu.

Ponieważ jednak powstały one na podstawie ustaw państwowych względnie ces. patentów mających moc obowiązującą ustawy państwowej a w szczególności na podstawie t. z. statutu krajowego z 26. lutego 1861, L. 20. Dz. u. p., przeto i zniesienie ich, oddanie ich agend w ręce polskich organów państwowych, jak niemniej i usunięcie mocy obowiązującej statutu krajowego i ordynacyi wyborczych, które je w życie wprowadziły, winno nastąpić również w drodze ustawy państwowej.

W analogicznem położeniu znajduje się także i instytucya galicyjskich Rad powiatowych.

Z powstaniem bowiem Państwa Polskiego straciły i one swą racyę bytu jako odrębne od państwowych administracyjne organy autonomiczne.

Państwo Polskie wprowadzić musi jednolitą administracyę państwową i cały zarząd przy uwzględnieniu oczywiście jak najszerszem czynników autonomicznych i ustroju kolegialnego, w swojem ręku zjednoczyć. Majątek więc Rad powiatowych i agendy im powierzone, winny być przydzielone odpowiednim państwowym organom administracyjnym.

Stać się to może również tylko w drodze ustawy, albowiem instytucya Rad powiatowych weszła w życie na podstawie ustawy.

Wydanie takiej ustawy nastąpić winno w drodze osobnej, stanie się ono dopiero wtedy aktualnem, gdy ustalony zostanie już stanowczo jednolity dla całego państwa ustrój administracyjny, ustanowione będą odpowiednie organy, które przy najszerszem uwzględnieniu czynnika autonomicznego i orzecznictwa kolegialnego agendy Rad powiatowych obejmą.

Niniejsza ustawa dotyczy więc jedynie instytucyi Sejmu i Wydziału krajowego, jako wobec zaistnienia Sejmu państwowego i Rządu polskiego — już obecnie aktualna.

ad §. 2.

Przez wcielenie Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem, jako odciętej niegdyś części, napowrót w swój organizm państwowy, stało się Państwo Polskie z mocy prawa publicznego na zasadzie suwerenności i najwyższego zwierzchnictwa, właścicielem całego majątku tak państwowego jak i krajowego w obrębie b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem położonego.

Majątek pierwszy tj. majątek państwowy składał się: *a)* z dóbr i nieruchomości bądź to przy rozbiorze Polski przez Austryę zagrabionych, bądź też później a główníe za czasów Józefa II. skonfiskowanych — a więc z dóbr koronnych, stołowych, biskupich*), kościelnych i klasztornych, żup solnych etc., które Austrya bezprawnie jako majątek państwowy, względnie w części jako majątek ogólnego funduszu religijnego uznała, w budżecie państwowym prowadziła, przez swoje organa państwowe administrowała, dochody z nich bądź to na ogólne cele państwowe, bądź też na rzecz ogólnego funduszu religijnego (w znacznej mierze na cele galicyjskiego funduszu grecko katolickiego) obracała, a nawet sporą ich część jak dobra Radłów, Nadwórna, Jaworzno, Lipowiec, Olchowce i wiele innych sprzedała a cenę kupna za nie uzyskaną na cele ogólno-państwowe zużyła.

b) z nieruchomości i ruchomości, jakie Austrya w czasie swoich rządów w Galicyi w celach ogólno-państwowych na pomieszczenie wojska, urzędów państwowych, szkół i innych zakładów rządowych nabyła, względnie stworzyła.

Gdy obecnie majątek ten cały pod *a)* i *b)* wymieniony przez inkorporacyę b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem w skład Państwa Polskiego, stał się *ipso jure* jego własnością, przeto do wpisu tej własności w księgi gruntowe nie potrzeba żadnych dokumentów dewolucyjnych, wystarczy odpowiednie zarządzenie odnośnego organu państwowego polskiego z powołaniem się na traktat pokojowy własność tę Państwu Polskiemu przyznający — a gdy nadto majątek ten był przez b. c. k. organa państwowe zarządzanym — organa zaś te z chwilą powstania Państwa Polskiego stały się równocześnie organami Rządu Polskiego i nawet co do składu osób prawie żadnej nie uległy zmianie, przeto i do objęcia majątku tego w fizyczne posiadanie Państwa Polskiego, nie potrzeba żadnego aktu formalnego.

Natomiast odmiennie przedstawia się rzecz co do majątku krajowego i zakładów krajowych.

Majątek ten, to majątek nabyty w drodze legalnej przez kraj b. Królestwa Galicyi i Lod. z W. Ks. Krak. już podczas ery autonomicznej (z wyjątkiem znikomego funduszu i inwentarza po b. Stanach galicyjskich pozostałego) — na podstawie ustaw i uchwał Sejmu krajowego dla osiągnięcia zadań i celów bądź to statutem krajowym, bądź też poszczególnemi ustawami temuż Sejmowi względnie Wydziałowi krajowemu jako jego organowi wykonawczemu przekazanych.

Majątek ten był przez Wydział krajowy administrowany, w budżecie krajowym prowadzony i dochody z niego wyłącznie na cele kraju przez Sejm względnie przez Wydział krajowy obracane; a ponieważ tak Sejm jak i Wydział

*) zwłaszcza biskupstwa krakowskiego.

krajowy zostały ustawą państwową w życie wprowadzone, zaś sam majątek krajowy nabyty został dla celów ustawami wskazanych, przeto też i przelanie własności tegoż na podmiot nowy, jakim jest Państwo Polskie — również tylko w drodze ustawy nastąpić powinno, jak niemniej ze względu, iż był on dotąd administrowanym przez Wydział krajowy i oddanie go w ręce organów państwowych odbyć się winno w drodze osobnego formalnego aktu.

A majątek to znaczny, o wielomilionowej czystej wartości, składający się z posiadłości ziemskich, nieruchomości miejskich i ich urządzeń, zabytków historycznych o nieocennej wartości kulturalnej i narodowej (Wawel, Olesko), dzieł sztuki, księgozbiorów i archiwów, zakładów szkolnych, przemysłowych, sanitarnych i użyteczności publicznej, przedsiębiorstw i uprawnień górniczych, sieci komunikacyjnych i melioracyjnych, koszar wojskowych i żandarmeryi, udziałów w przedsiębiorstwach, papierów wartościowych i gotowizny i wielu innych przedmiotów, które przez Wydział krajowy przy oddaniu w posiadanie w szczegółowym inwentarzu wykazane będą.

Przelanie własności tych wszystkich przedmiotów na Państwo Polskie, winno nastąpić w drodze ustawy także i z tego jeszcze powodu, że Państwo Polskie stając się właścicielem całego majątku b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krak. objąć musi *eo ipso* także i wszelkie długi na majątku tym ciążące, jak niemniej i wszelkie zobowiązania, jakie kraj, b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem względnie Wydział krajowy jako jego pełnomocnik bądź to na podstawie ustaw i uchwał sejmowych, bądź też na podstawie poszczególnych umów wobec osób trzecich prawnie zaciągnął

Należą tu pomiędzy innymi nietylko zobowiązania spłaty obligów dłużnych kraju, ale także i gwarancye kraju za obligi Banku krajowego, wkładki gal. Kasy Oszczędności, pożyczki powiatów i gmin, jak wogóle wszystkie te zobowiązania, jakie kraj różnymi czasy zmuszony był zaciągnąć względnie za nie poręczyć, a które obecnie Państwo Polskie jako jego prawny następca wypełnić musi.

Oto są w streszczeniu dalsze zasadnicze powody, które potrzebę wydania niniejszej ustawy, ponad wszelką wątpliwość uzasadniają.

ad §. 3.

Skoro Państwo Polskie obejmuje cały majątek b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem i wszystkie agendy Wydziału krajowego, majątku tego zarządcy, przeto słusznem jest, by ono przejęło na swój etat także i tych, którzy agendy te sprawowali i w zarządzie majątku krajowego współdziałali, a gdy cały ustrój i organizacya Wydziału krajowego unormowany był ustawą, więc też i przejęcie funkcyonaryuszy Wydziału krajowego, jego zakładów i instytucyi, winno nastąpić w drodze ustawy.

Odnosi się to jednak tylko do urzędników i sług stabilizowanych, w obec których kraj, przez ich stabilizacyę stałe zaciągnął obowiązki, pragmatyką służbową i statutem emerytalnym objęte.

W prawach przepisami tymi nabytych oraz w poborach stałych obecnie im wymierzanych nie mogą oni być uszczupleni, przez co jednakże Państwo Polskie nie zrzeka się jeszcze prawa przeniesienia ich w stan spoczynku w czasie ich późniejszej służby państwowej, skoro zajdą warunki w nowych państwowych przepisach służbowych przewidziane.

Rozumie się samo przez się, że przejść mogą na etat Państwa tylko ci funkcyonaryusze stali, którzy złożą przysięgę względnie ślubowanie na wierność i posłuszeństwo Państwu Polskiemu w formie przez Rząd polski przepisanej, gdyż żadne państwo nie może w swej służbie utrzymywać tych, którzyby mu wierności i posłuszeństwa odmówili.

Natomiast tym, którzyby przysięgi tej względnie ślubowania złożyć nie chcieli, służyć będzie prawo żądania przeniesienia w stan spoczynku względnie żądania wypłaty odprawy, na warunkach i prawach jakie im na podstawie pragmatyki służbowej i statutu emerytalnego w chwili powstania Państwa Polskiego przysługiwały, gdyż oni jeszcze przed ową chwilą prawa rzeczone nabyli.

Funkcyonaryuszów kontraktowych obejmuje Państwo Polskie na warunkach umowy przez kraj, względnie przez Wydział krajowy jako jego pełnomocnika zawartych, warunki te są obowiązane obie strony ściśle dotrzymać względnie stosunek służbowy w terminie umową zastrzeżonym należycie wypowiedzieć.

Emerytury spoczynkowe b. funkcyonaryuszów krajowych, pensye wdowie i sieroce, zaopatrzenia i dary z łaski, wypłacać będzie Państwo Polskie na warunkach jakie przez Sejm względnie Wydział krajowy przyznane zostały.

Są to właściwie zobowiązania kraju §-fem 2. niniejszej ustawy objęte, a które Państwo Polskie, przejmując na własność cały majątek kraju, *eo ipso* dotrzymać winno.

ad §. 4.

Zakres działania Wydziału krajowego b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem był bardzo obszernym i różnorodnym, wkraczał on we wszystkie dziedziny, na których według zasad konstytucyi austryackiej krajowi wolno było rozwijać się i działać, obejmował więc sprawy gospodarcze i finansowe, edukacyjne, zdrowotne, komunikacyjne, humanitarne, dobroczynne itd. Obecnie więc Państwo Polskie obejmując cały ten zakres działania, obejmuje tem samem i wszystkie powyższe agendy Wydziału krajowego.

Czynności z agend tych wynikające dadzą się podzielić na dwie główne kategorye: orzecznicze i administracyjno-wykonawcze.

Pierwsze z nich sprawuje Rada Wydziału krajowego złożona z Marszałka krajowego i 6 członków Wydziału kolegialnie obradująca i uchwalająca we wszystkich sprawach, które z mocy ustaw i uchwał sejmowych orzecznictwu Wydziału krajowego podlegają.

W zakres orzecznictwa tego wchodzi nietylko orzecznictwo samo, ale i współudział w niem z innemi władzami, nadto zatwierdzanie uchwał ciał autonomicznych I. i II. instancyi, wydawanie uchwał w zastępstwie Sejmu oraz w wypadkach ustawami i postanowieniami Sejmu Wydziałowi krajowemu przekazanych, przyznawanie pożyczek i zasiłków krajowych oraz stypendyów fundacyjnych, jak niemniej i delegowanie członków Rady — względnie jej reprezentantów do różnych instytucyi publicznych, finansowych, społecznych, kulturalnych i t. p.

Szczegółowe określenie zakresu tego orzecznictwa nastąpi w drodze rozporządzenia wykonawczego.

Drugie z powyższych agend sprawuje Urząd Wydziału krajowego z 6 departamentów — każdy z odpowiedniem gronem urzędników krajowych pod kierownictwem i odpowiedzialnością członka Wydziału krajowego działających,

złożony — wykonywa tak wyż wyszczególnione postanowienia orzecznicze Rady Wydziału krajowego jak w ogóle wszystkie inne uchwały i zarządzenia Wydziału krajowego, pełni wszystkie czynności administracyi krajowej ustawami i uchwałami Sejmu Wydziałowi krajowemu przekazane stosownie do jego wskazówek i sprawuje zarząd majątku kraju i wszystkich jego zakładów (szpitali, szkół zawodowych i t. p.), instytucyi (archiwów, księgozbiorów i t. p.), przedsiębiorstw (kopalni węgla, zbiorników naftowych, handlu solą i t. p.), wreszcie zarząd majątkami fundacyjnymi.

O ile ta druga kategorya czynności Wydziału krajowego da się bez uszczerbku dla rzeczy samej przenieść na inne analogiczne w przyszłości już państwowe polskie czynniki, zależnie od zarządzeń odnośnych władz państwowych, o tyle nie mogą być zawieszone a tam mniej zniesione, chociażby na czas przejściowy, nawet i najkrótszy, funkcye orzecznicze jakie Rada Wydziału krajowego dotąd sprawowała.

Rozchodzi się tu nietylko o sprawy t. zw. wiszące, w toku instancyi będące, ale w ogóle o te prawa, które już ludność b. Królestwa Galicyi przez zaprowadzenie ustroju autonomicznego nabyła.

Rada Wydziału krajowego orzekała bowiem nietylko w sprawach w zakres prawa publicznego wchodzących, ale niejednokrotnie też i o prawach prywatnych i obywatelskich — a orzekała sposobem kolegialnym w gronie osób przez społeczeństwo wybranych.

Społeczeństwo więc miało z jednej strony wpływ na skład i ustrój kolegium Rady Wydziału krajowego, względnie przynajmniej pośrednio przez wybór z grona wybranych przezeń posłów sejmowych, z drugiej zaś miało gwarancyę co do bezstronności, ścisłości i dokładności jej orzeczeń i zarządzeń, jako powziętych w gronie liczniejszem w przeciwstawieniu do takichże aktów jednostki — urzędnika, choćby i najdoskonalszego.

Te prawa wpływu i gwarancyi zostały społeczeństwu nadane ustawami, są to więc prawa nabyte, w których ono ani na chwilę ukróconem, a tem mniej ich pozbawionem być nie powinno.

Stąd też zachodzi konieczność zastąpienia Rady Wydziału krajowego podobnym, do jego ustroju jak najbardziej zbliżonym czynnikiem, i dlatego to ustawa niniejsza projektuje utworzenie kolegium przy Rządzie krajowym we Lwowie (b. Namiestnictwie) z 6 członków przez Sejm polski wybranych, złożonego, o ile możności analogicznie do składu Rady Wydziału krajowego przez Sejm b. Galicyi wybieranego.

Powinni to być obywatele b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem, we Lwowie stale zamieszkali, z ustrojem administracyi i jej zakresem działania obeznani.

Dla czynności tego senatu wydanym zostanie osobny regulamin.

ad §. 5.

Wydział krajowy pobierał dotąd z mocy uchwał sejmowych, a w czasach wojny na podstawie uchwał własnych, cesarskiemi rozporządzeniami zatwierdzanych, dodatki krajowe jak niemniej z mocy ustawy krajowej i opłaty krajowe szynkarskie i piwne. Skoro obecnie Państwo Polskie wchodzi w wszelkie uprawnienia kraju b. Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krak., przeto rozumie

się samo przez się, że ma ono pobierać i wszelkie daniny publiczne, jakie do skarbu tegoż kraju wpływały, przynajmniej do czasu aż jednolity wymiar wszelkich opłat skarbowych na całym obszarze Państwa Polskiego ustalonym i wprowadzonym zostanie, zwłaszcza, że objąć ono musi zarazem i wszelkie wydatki, jakie z przejęciem i prowadzeniem agend Wydziału krajowego, oraz z utrzymaniem krajowych zakładów, instytucyi i przedsiębiorstw będą połączone.

ad §. 6.

Przepis ten nie wymaga bliższego uzasadnienia.